

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ BİLİM DALI

BANGLADEŞ VE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDEN
SEÇİLMİŞ KIYI ALANLARINDA ÇEVREDEN KAYNAKLANAN GÖÇ

Doktora Tezi

MD MOYNUL AHSAN

Ankara-2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ BİLİM DALI

MD MOYNUL AHSAN

BANGLADEŞ VE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDEN
SEÇİLMİŞ KIYI ALANLARINDA ÇEVREDEDEN KAYNAKLANAN GÖÇ

Doktora Tezi

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. NİMET ÖZBEK

Ankara-2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ BİLİM DALI

BANGLADEŞ VE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDEN

SEÇİLMİŞ KIYI ALANLARINDA ÇEVREDEN KAYNAKLANAN GÖÇ

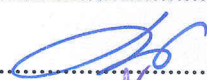

Doktora Tezi

MD MOYNUL AHSAN

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. NİMET ÖZBEK

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	İmzası
1. Doç. Dr. Nimet Özbek (Danışman)	
2. Prof. Dr. Nesrin Algan	
3. Prof. Dr. Nilgün Görür Tamer	
4. Doç. Dr. Elif Çolakoğlu	
5. Dr. Öğretim Üyesi Can Giray Özgül	

Tez Savunma Tarihi: 17.01.2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (.11../.02../2019...)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Ma Moymul Ahsan

İmzası

TEŐEKKÜR

Beklediğim gibi çalışma çok etin geçti. Bazen umudumu yitirdiğim anlar bile oldu. Ancak başta ailem olmak üzere çevremdeki insanlardan büyük destek ve yardım aldım. EŐim Nusrat Jahan Nabila, oğlum Mustaneer Ahsan, Abim Md Siddiqur Rahman çalıŐmam süresince beni yreklendirdiler, adeta arkamdan ittiler. İlk teŐekkür onlara.

Bu tez, baŐından sonuna kadar, Tez İzleme Komiteleri toplantılarında Őekillendi ve sonuçlandı. Hocalarımlın katkısı olmadan bu tezi bitirmem olanaksızdı. Başta danıŐmanım Doç. Dr. Nimet zbeğ'e, Tez İzleme Komitesi yeleri Prof. Dr. Nesrin Algan'a ve Prof. Dr. Nilgün Grer Tamer'e çalıŐmam süresince gösterdikleri ilgi, destek ve katkıları için çok teŐekkür ederim.

Tezin baŐlangıcı, Doç. Dr. Bülent DURU'nun üniversitede görevlerine devam ettiği sürece rastlamaktadır. Bu nedenle hem tezin yazım aŐamasındaki katkıları hem de yakın ilgileri nedeniyle Őükranlarımı sunarım. Tez konum aynı zamanda Afet Yönetimi ile ilgili olduğundan bu alanda da yardıma ihtiyacım vardı. Dr. Öğretim yesi Nehir Varol hoca çalıŐmam boyunca beni yönlendirdi, doğru kaynaklara ulaŐmamı sağladı, ve denetledi.

Doğrudan ya da dolaylı desteklerini gördüğüm daha bir çok insanı saymam gerekir. ÇalıŐmamla ilgilenen herkese teŐekkür ederim. Özellikle arkadaşlarımdan; Erkan ŐimŐek, Yusuf Turan ve Tuncay Demirel'e eviri konusundaki destekleri için çok teŐekkür ederim. Umarım bu alandaki arayıŐlara kendi çapında ıŐık tutabilecek, faydalı bir çalışma ortaya koyabilmiŐimdir.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
HARİTALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: ÇEVREDEN KAYNAKLANAN GÖÇ: ALANYAZIN İNCELEMESİ.....	16
1.1 KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	16
1.1.1 Çevreden Kaynaklanan Göç İle İlgili Kavramlar.....	16
1.1.1.1 Göç.....	16
1.1.1.2 Çevresel Göçmen.....	17
1.1.1.3 Çevresel Yerinden Etme.....	17
1.1.1.4 Planlanan Yer Değişirme.....	18
1.1.1.5 Afet Risk Azaltma.....	18
1.1.1.6 Kayıp ve Zarar.....	19
1.1.2 Kavramsal Zorluklar.....	20
1.1.3 Maksimalistler ve Minimalistlerin Bakışı.....	23
1.1.3.1 Maksimalistlerin (Alarmistler) Bakışı.....	24
1.1.3.2 Minimalistlerin (Şüpheciler) Bakışı.....	25
1.1.4 Çevreden Kaynaklanan Göçün Türü.....	26
1.1.4.1 İsteğe Bağlı ve Zorunlu Göç.....	27
1.1.4.2 Uzun Vadeli Göç ve Kısa Vadeli Göç.....	28
1.1.4.3 İç Göç ve Uluslararası Göç.....	29

1.2	TEORİK ÇERÇEVE.....	30
1.2.1	Çevreden Kaynaklanan Göçün Modelleri.....	30
1.2.1.1	İtici-Çekici Model.....	31
1.2.1.2	Yoksullaştırma Riskleri ve Yeniden Yapılanma Modeli.....	32
1.2.2	Haklar, Dirençlilik ve Yeniden Yerleşim İlkeleri.....	34
1.3	ÇEVREDEN KAYNAKLANAN GÖÇÜN NEDENLERİ VE İNSAN-ÇEVRE İLİŞKİLERİ.....	37
1.3.1	Çevreden Kaynaklanan Göçün Nedenleri.....	37
1.3.2	İklim-İnsan-Göç Etkileşimi.....	39
1.3.3	Ekokıtlık ve Yeni Malthusçuların Bakışı.....	41
1.3.4	Çatışma ve Çevreden Kaynaklanan Göç.....	44
1.3.5	İklim-Kapitalizm-Göç Etkileşimi.....	45
1.4	GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER YÖNÜNDEN ÇEVRESEL GÖÇÜN BÜYÜKLÜĞÜ.....	49
1.5	ÇEVREDEN KAYNAKLANAN GÖÇ KONUSUNDA ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR	53
1.5.1	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Öncesi ve Ötesi.....	55
1.5.2	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşme Kararları: Bali'den Günümüze.....	61
1.6	BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ	66
	İKİNCİ BÖLÜM: SEÇİLEN ÖRNEKLER AÇISINDAN BANGLADEŞ VE LOUISIANA'DA ÇEVREDEN KAYNAKLANAN GÖÇÜNÜN ARDINDAKİ İTİCİ NEDENLER.....	70
2.1	ÖRNEK KIYI YERLEŞİMLERİNDE DENİZ SU SEVİYESİ	

	YÜKSELMESİNE BAĞLI GÖÇLER.....	71
2.1.1	Deniz Seviyesi Yükselişinin Kıyı Bölgelerine Etkileri.....	72
2.1.2	Bangladeş ve Louisiana Kıyılarındaki Deniz Seviyesi Yükselişi.....	73
2.1.3	Bangladeş ve Louisiana’da Deniz Seviyesi Yükselişi ve Göç.....	75
2.1.4	Bangladeş Kıyısı ve Louisiana Kıyısı’ndaki Deniz Seviyesi Yüksekliğine Bağlı İnsan Göçünün Nedenleri.....	77
2.1.4.1	Deniz Seviyesi Yükselişine İlişkin Çevre ve İklim Değişikliği ile İlgili Nedenler.....	78
2.1.4.2	Deniz Seviyesi Yükselişine İlişkin Çevre ve İklim Değişikliği Dışındaki Nedenler.....	86
2.2	ÖRNEK KIYI YERLEŞİMLERİNDE KIYI EROZYONUNA BAĞLI GÖÇLER.....	90
2.2.1	Bangladeş’te Kıyı Erozyonu ile İnsanların Göç Etmesine İlişkin Kanıtlar.....	90
2.2.2	Louisiana’da Kıyı Erozyonu ve İnsanların Göç Etmesine İlişkin Kanıtlar.....	93
2.2.3	Bangladeş ve Louisiana’daki Kıyı Erozyonundan Kaynaklı İnsanları Göçe Zorlayan Nedenler.....	95
2.2.3.1	Kıyı Erozyonu İlişkin Çevre ve İklim Değişikliği ile İlgili Nedenler.....	95
2.2.3.2	Kıyı Erozyonu İlişkin Çevre ve İklim Değişikliği Dışındaki Nedenler.....	97
2.3	ÖRNEK KIYI YERLEŞİMLERİNDE KASIRGADAN KAYNAKLI GÖÇLER.....	102
2.3.1	Bangladeş ve Louisiana’daki Siklonlar/Kasırgalar.....	102

2.3.2	Sidr Siklonu, 2007 (Bangladeş) Hakkında.....	104
2.3.3	Katrina Kasırgası, 2005 (Louisiana) Hakkında.....	104
2.3.4	Sidr Kasırgası'ndan Dolayı İnsan Göçü ve Yer Değiştirmenin Kanıtları.....	105
2.3.5	Katrina Kasırgası'ndan Dolayı İnsan Göçü ve Yer Değiştirmenin Kanıtları.....	107
2.3.6	Kasırga/Siklondan Dolayı İnsan Göçü ve Yer Değiştirmelerini Etkileyen Nedenler.....	109
2.3.6.1	Kasırgaya İlişkin Çevre ve İklim Değişikliği ile İlgili Nedenler.....	109
2.3.6.2	Kasırgaya İlişkin Çevre ve İklim Değişikliği Dışındaki Nedenler.....	111
2.4	BÖLÜM DEĞERLENDİRMEĞİ.....	116
	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SEÇİLEN ÖRNEKLER AÇISINDAN POLİTİKA YAKLAŞIMLARI VE ÇEVREDEDEN KAYNAKLANAN GÖÇ.....	122
3.1	ÇEVREDEDEN KAYNAKLANAN GÖÇ VE ULUSAL VE FEDERAL DÜZEYDE POLİTİKA YAKLAŞIMLARI.....	122
3.2	ÇEVREDEDEN KAYNAKLANAN GÖÇ VE YEREL DÜZEYDE POLİTİKA YAKLAŞIMLARI.....	129
3.3	DENİZ SUYU SEVİYESİ YÜKSELİŞİNE BAĞLI GÖÇE İLİŞKİN POLİTİKA YAKLAŞIMLARI.....	133
3.3.1	Uluslararası Düzeyde Sera Gazı Emisyonunun Azaltılması Çabaları.....	134
3.3.2	Deniz Su Seviyesi ile İlgili Direnç Odaklı Gelişme.....	138
3.3.3	Sigorta ve Vergi Politikalar.....	148
3.4	KIYI EROZYONUNA BAĞLI GÖÇE İLİŞKİN POLİTİKA	

	YAKLAŞIMLARI.....	150
3.4.1	Yeniden Yerleşim veya Yeniden Yerleştirme Planlaması.....	152
3.4.1.1	Bangladeş'te Yeniden Yerleşim Projeleri.....	152
3.4.1.2	Louisiana'da Yeniden Yerleşim projesi.....	155
3.4.2	Kıyı Erozyonu ile ilgili Direnç Odaklı Gelişme	156
3.4.3	Sigorta Politikası.....	159
3.5	KASIRGA SONUCU İNSANİ GÖÇE İLİŞKİN POLİTİKA YAKLAŞIMLARI.....	159
3.5.1	Yeniden Yerleşim veya Yer Değiştirmeyi Teşvik Eden Yaklaşımlar.....	159
3.5.2	Kasırğa ile İlgili Direnç Odaklı Gelişme.....	163
3.5.3	Sigorta, Vergi veya Tazminat Odaklı Politikalar.....	167
3.6	ÇEVREDEN KAYNAKLANAN GÖÇMENLERE ULUSAL DÜZEYDE İNSAN HAKLARI YAKLAŞIMI.....	169
3.7	ÇEVREDEN KAYNAKLANAN GÖÇ KONUSUNDA TOPLUMSAL TEPKİLER.....	170
3.8	BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ.....	174
	SONUÇ	184
	KAYNAKÇA.....	195
	EKLER.....	230
	ÖZET.....	244
	ABSTRACT.....	246

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BCCSAP	Bangladesh Climate Change Strategy and Action Plan (İklim Değişikliği Stratejisi ve Eylem Planı)
Bknz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BMİDÇS	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
CCC	Climate Change Cell (İklim Değişikliği Hücresi)
CEGIS	Center for Environmental and Geographic Information Services (Çevre ve Coğrafi Bilgi Hizmetleri Merkezi)
COP	Conference of the Parties (Taraflar Konferansı)
CPRA	Coastal Protection and Restoration Authority (Sahil Koruma ve Restorasyon Otoritesi)
CRCL	Coalition to Restore Coastal Louisiana (Kıyı Louisiana'yı Restore Etmek için Koalisyonu)
C.	Cilt
cm	santimetre
DMB	Disaster Management Bureau (Afet Yönetimi Bürosu)
Ed.	Editör
ES	Executive Summary (Özet)
EPA	Environmental Protection Agency (Çevre Koruma Ajansı)
FEMA	Federal Emergency Management Agency (Federal Acil Durum Yönetim Kurumu)
ft	Feet
HUD	Department of Housing and Urban Development

	(Konut ve Kentsel Gelişim Departmanı)
HFA	Hyogo Framework of Action (Hyogo Çerçeve Eylem)
IDMC	Internal Displacement Monitoring Centre (Ülkesinde Yerinden Edilmeye İlişkin Gözlem Merkezi)
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change (Hükûmetlerarası İklim Değişikliği Paneli)
IOM	International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
IUCN	The International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği)
km	kilometre
LACPR	Louisiana Coastal Protection and Restoration (Louisiana Kıyı Koruma ve Restorasyonu)
LDNR	Louisiana Department of Natural Resources (Louisiana Doğal Kaynaklar Bölümü)
LGED	Local Government Engineering Department (Yerel Hükûmet Mühendisliği Bölümü)
m	Metre
mm	Milimetre
MLODS	Multiple Lines of Defense Strategy (Çoklu Hat Savunma Stratejisi)
NDC	Nationally Determined Contributions (Ulusal Katkı Beyanları)
NFIP	National Flood Insurance Program (Ulusal Sel Sigortası Programı)
NOAA	National Oceanic and Atmospheric Administration (Ulusal Okyanus ve Atmosfer Dairesi)

NRC	Norwegian Refugee Council (Norveç Mülteci Konseyi)
ppt	Parts per thousand (binde bir parça)
S.	Sayı
RMMRU	Refugee and Migrating Movements Research Unit (Mülteci ve Göç Hareketleri Araştırmalar Birimi)
SDGs	Sustainable Development Goals (Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri)
SCMR	Sussex Centre for Migration Research (Sussex Göç Araştırmaları Merkezi)
STK	Sivil Toplum Kuruluşu (Non Government Organisation)
TPS	Temporary Protection Status (Geçici Koruma Statüsü)
UN	United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNDESA	United Nations Department of Economic and Social Affairs (Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Departmanı)
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)
UNDP	United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNISDR	United Nations Office of Disaster Risk Reduction (Birleşmiş Milletler Afetlerin Azaltılması Uluslararası Stratejisi)
UNEP	United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi)
UPs	<i>Union Parishads</i> / Union Council (Birliği Konseyi)

USACE	U.S. Army Corps of Engineers (Amerika Birleşik Devletleri Ordu Mühendisleri Kolordusu)
UNU-EHS	United Nations University-Institute for Environment and Human Security (Birleşmiş Milletler Üniversitesi- Çevre ve İnsan Güvenliği Enstitüsü)
vd.	Ve Diğerleri
vs.	Vesaire
WB	World Bank (Dünya Bankası)

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Bangladeş ve ABD için iklim ve afet risk indeksleri.....	9
Tablo 2: Örnek olayların seçimi ve olay-göç ilişkisi.....	12
Tablo 3: Küresel risk raporları 2011-2018.....	52
Tablo 4: Louisiana nüfusun maruz kalma derecesi	77
Tablo 5: Louisiana’da Deniz seviyesinin yükselmesinin farklı senaryolarda çöküş ve fırtına yoğunluğu	84
Tablo 6: Siklon Sidr ve Katrina Kasırgası’nın bazı özellikleri	105
Tablo 7: 2030 yılına kadar enerji, ulaşım ve sanayi sektörlerinde emisyon azaltımları	135

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Bangladeş ve ABD’de farklı yıllarda afet nedeniyle yerinden edilmişler	9
Şekil 2: Göç sürekliliği	23
Şekil 3: Göçmenlerin tercih ettiği yol.....	28
Şekil 4: İtici-çekici modelin bir örneği	32
Şekil 5: Bangladeş’in 2011 ve 2050 yıllarında kıyı bölgeleri nüfusu.....	42
Şekil 6: Nüfus baskısı ve çatışması üzerine Yeni Malthusçuların argümanı	43
Şekil 7: K20, EAGÜ ve KAGÜ ülkelerinden iklim değişikliğine karşı kırılğan göç akışları.....	50
Şekil 8: İklim değişikliği etmenlerine bağlı göç eğilimi.....	107
Şekil 9: Çoklu hat savunma stratejisi.....	145

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Detaların göreceli deniz seviyesinin şimdiki oran'dan 2050'ye kadar oranı ..	74
Harita 2: Louisiana'da Parishler ve Topluluklar	77
Harita 3: Bangladeş'te deniz seviyesindeki 1m yükselme.....	79
Harita 4: Orta seviyeli senaryoda devamlı seller ile karşılaşan Louisiana toplulukları..	82
Harita 5: 2061 yılı 100-yıllık fırtına için tahmin edilen su baskı	82
Harita 6: Bangladeş kıyılarında deniz seviyesi yüksekliğine bağlı olarak tahmini tuzlu su girişi.....	85
Harita 7: Bangladeş'te Güney-Batı kıyı bölgeleri çıkışlı mevsimsel göç rotası	89
Harita 8: 1984–2007 yıllar arasında Bangladeş kıyı şeridi boyunca erozyon ve yığılma	91
Harita 9: 1932 ve 2011 yılında Louisiana kıyı şeridinin kaybı	94
Harita 10: Louisiana'da kıyı Parishlerde nüfus değişimleri (2008-2012).....	96
Harita 11: Katrina'nın, ABD'deki farklı eyaletlerine yerinden edilmiş insanlar	109
Harita 12: Bangladeş'teki başlıca nehirlerin ağızlarında ortaya çıkan yeni arazi parçaları	157

GİRİŞ

Stalker'e göre, "Her millet, her devlet ve her kent, göç sürecinin bir ürünüdür" (Stalker, 2008: 10). Bu göç ya da nüfus hareketi, mültecilerin göç etmesi, yerinden edilmiş kişileri, ekonomik göçmenleri ve diğer amaçlar için bir yerden başka bir yere gidenleri içermektedir (IOM, 2008: 393). Çevresel baskı insanları yerinden etme veya göçün nedenlerinden biridir. Bu baskı, Mısır ve Mezopotamya gibi ilk medeniyetlerden başlayarak hâlâ hızla devam etmektedir. Günümüzde çevreden kaynaklanan göç giderek dikkat çeken bir konu olarak gündeme gelmiştir (Gomez, 2013: 2). Bu sorun, daha çok antroposentrik/insanmerkezci etkilerin yanı sıra, sosyo-ekolojik güçlerin bir sonucu ile ilgili olabilmekte çünkü insanlar ve doğal yaşam alanları ortaklaşa biçimde birbirleriyle ilişkilidir (Bookchin, 1980: 75).

İnsanlar artık sel, şiddetli kasırga, yıkıcı deprem, hızlı nehir erozyonu, kuraklık, çölleşme, ormansızlaşma ve diğer çevresel sorunlarla birlikte, nüfus baskısı nedeniyle ortaya çıkan sorunlar derin yoksulluk, yönetimdeki zafiyetler gibi sorunlar ile sürekli yüz yüzedir. Bu bakımdan çevresel olaylar ve ilişkili sorunların etkileri, insanları kendi yaşam alanlarında veya topluluklarında hayatta kalma konusunda zorlamaktadır. "Geçici nüfus"¹ olarak adlandırılan bu insanlar, kendi bölgelerinde güvenli geçim kaynağı bulamamakta ve başka yerlerde iç veya sınır ötesi barınma alanları bulmak konusunda alternatiflerden yoksun kalmaktadır (Luetz, 2013: 175). Uzun ya da kısa mesafe, uzun ya da kısa süreli (IOM, 2009: 23) zorla ya da gönüllü olarak sınıflandırmış olsa da, çevresel göç, insanlar için geçici ya da kalıcı olabilmektedir (IOM, 2009: 46; Council of Europe, 2008: 1-2).

IDMC Raporu'na göre sadece 2017 yılında dünyada afetten dolayı 18.8 milyon kişi göç etmiştir ve 2008-2017 yılları arasında toplam 228 milyon kişi hem kendi ülke sınırları içinde, hem de ülkeler arasında afetler nedeniyle yerinden edilmiştir (IDMC,

¹ "Geçici nüfus" İngilizcesi "Trapped Population" karşılığı kullanılmaktadır.

2018: 2). Afetler sonucunda, dünya çapında çatışma ve savaflara oranla üç ila on kat daha fazla insan yerinden edilmiştir (IDMC ve NRC, 2015: 8). Uluslararası Göç Örgütü'ne (International Organisation of Migration) göre, dünyada her 45 kişiden birinin 2050 yılına kadar iklim değişikliği nedeniyle yerinden edilmiş olacağı tahmin edilmektedir (IOM, 2008a: 11-12). Uluslararası örgütler, devlet örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarının bu sorumluluğu üstlenmeleri gereklidir. Uluslararası örgütler ise çevresel afetlerin etkilerine karşı kırılganlıkları azaltmak ve çevresel süreçlerin gelişimindeki zorlukları gidermenin (Council of Europe, 2008: 2), yanı sıra “sıcak nokta (Hotspot)²” ülkelerini veya yerlerini ele almak için durumun aciliyetini, derinliğini ve koordinasyonunu hızla gerçekleştirmelidir (UNHCR, 2017: 4). Devlet örgütleri ise çevre ve iklimsel etkilerin göçü tetiklemede önemli rolü olduğunu kabul etmektedir. Çünkü çevresel afetler insanları sürekli olarak yerinden etmekte ve insanların yaşamlarını sürdürmelerini de zararlandırmaktadır. Hatta, Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi'nin Ülke İçinde Yerinden Edilmenin Temel İlkeleri (1998), Afrika'daki Ülke İçi Yerinden Edilmiş Kişilere Yardım ve Koruma Sağlamaya Yönelik Afrika Birliği Sözleşmesi (Kampala Sözleşmesi 2009), Sendai Afet Risklerini Azaltma Çerçevesi 2015 – 2030, afet riskini azaltmada en önemli rolün devlette olduğunu kabul etmektedir.

Zetter'e göre ulusal düzeyde devlet politikası yaklaşımlarını düzenleyen ve sağlayan çalışmalar “makro ölçekli”, yerel topluluk ve hane halkı seviyesi, çevresel stres ve onları korumak için haklar bağlamında göç etme eğilimlerini / kapasitelerini şekillendiren ve bunlara aracılık eden “mikro ölçekli” ve bu makro ve mikro düzey arasında yerel düzeyde politika yaklaşımları yapısal çalışma olarak ifade edilebilmektedir (Zetter, 2017: 5-7). Bu çalışmada çevresel afetlerin neden olduğu olumsuz etkileri azaltmak ve bu süreçte ülkenin ihtiyaç duyduğu ve Zetter'in çevreden

² Geçim kaynakları çevresel değişimin tehdidi altında olan ekonomik faaliyetlere bağlı olan çok sayıda kırılgan insanın bulunduğu bölgedir (Souza vd., 2015: 748).

kaynaklanan göç konusunda bahsettiği “makro”, “mikro” ve “orta” ölçekte çalışmalar yer almaktadır. Ama finansal kapasitesi zayıf, bütçesi sınırlı, altyapısı zayıf, az gelişmiş ülkelerden gelen çevresel mağdurlara doğru zamanda uygulanan ulusal bir proje, program ve uygulama sağlamak yeterli olmadığı için, çevresel afetlerin aciliyeti, derinliği ve koordinasyonu da hızla gerçekleşmemektedir. Diğer gelişme konularının yanı sıra, çevresel göçün yönetilmesi, yönetim yapısı halihazırda çok zayıf olan bu az gelişmiş ülkelerdeki politika yapıcılar için eklenen zorluklar sürmektedir. Bazen uyumun başarısız olması çevresel göçün bir sonucu olabilir hatta bazen göç yaşama, geçim ve ekosistem riskini azaltmaya, gelir çeşitliliğine katkıda bulunmaya, çevresel ve iklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle başa çıkmak için hane/yerel ve toplumun kapasitesini arttırmaya yardımcı olabilecek bir araç olabilir (IOM, 2008a: 17, 36). Öte yandan, mali kapasitesi güçlü olan ve gelişmiş olan ülkeler, yeterli bütçe ve güçlü bir altyapıya sahip oldukları için, çevresel mağdurlara yeterli ulusal projeler, programlar ve uygulamalar sunabilmektedir. Bu durum da çevresel afetin koordinasyonunu daha hızla gerçekleştirebilmesine olanak sağlamaktadır.

IOM çevresel göçün çok kutuplu bir olgu olduğunu tespit etmiştir (IOM, 2009: 17). Halk, çeşitli nedenlerden dolayı bir yerden başka yere hareket etmektedir ve insanların yer değiştirmeleri birden fazla sebebe bağlıdır. Bu yüzden, bu çalışmada, seçilen örneklerdeki (deniz suyu seviyesinin yükselmesi, kıyı erozyonu ve kasırga) çevreden kaynaklanan göç nedenlerini araştırarak, devletin koruma politikaları ve stratejileri (sera gazı emisyonunun azaltılması, direnç odaklı gelişme, sigorta, vergi gibi sosyal güvenlik politikası yoluyla) ulusal ve federal düzeyde (makro düzeyde) irdelenmiştir. Söz konusu çalışmada, ulusal ve yerel uygulamaların daha iyi anlaşılması için “sıcak nokta” olarak Bangladeş’in kıyı alanı ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’deki Louisiana kıyı alanı; ABD (Özellikle Louisiana) politikalarına ve

uygulamalarına yer verilerek, Bangladeş politikaları ve uygulamalarıyla karşılaştırması yapılmıştır.

Dolayısıyla, bu çalışmanın amacı,

- i. Seçilen örneklerdeki çevreden kaynaklanan göçün itici nedenlerini araştırma;
- ii. Seçilen örneklerde çevre ve iklim değişikliği etkileri nedeniyle göç etmek durumunda kalan göçmenler konusunda devletin politika yaklaşımlarını inceleme;
- iii. Uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde tepkiler ile politikalar göz önüne alınarak uygulanabilir politikalar için öneriler sunmaktır.

Bu doğrultuda belirlenen araştırma soruları şunlardır:

- i) Göçe neden olan çevre ve iklim değişikliği ile bunların dışındaki itici etmenler nelerdir?
- ii) Uluslararası düzeyde çevresel göçün büyüklüğü nedir?
- iii) Çevreden kaynaklanan göç, uluslararası düzeyde nasıl ele alınmaktadır?
- iv) Seçilen kıyı alanlarında bulunan örneklerde çevreden kaynaklanan göçmenler konusunda politika yaklaşımları nelerdir?
- v) Devletler planlanan yer değiştirmeleri iklim değişiklerine uyumun bir biçimi olarak görüyorlar mı?
- vi) Seçilen örneklerde çevreden kaynaklanan göçmenler için geçerli politika önerileri neler olabilir?

Buna göre belirlenen hipotezler ise:

Hipotez-1: Günümüzde çevreden kaynaklanan olası, zorunlu ve acil göç olaylarında göçe yol açan itici nedenler arasında ekonomik, siyasi, sosyal, idari nedenlerin yanı sıra çevre ve iklim değişikliğinden kaynaklı nedenler ön plana çıkmaktadır.

Hipotez-2: Seçilen örneklerde altyapıların afete karşı dirençliliklerinde zayıflıklar olsa dahi, toplumsal tabanlı taleplerin baskısıyla çevreden kaynaklanan göçün önlenmesinde başarı sağlanabilmektedir.

Bu çalışmanın önemi aşağıdaki gibi açıklanabilir:

Günümüz küresel iklim rejiminde, çevreden kaynaklanan göçmen sorunları dikkat çekmekte ve bu sorunlar göçmenlerin hareketi sırasında veya hemen afetlerden sonra ortaya çıkmaktadır. Ancak daha sonra bu konuya olan ilgi azalmaktadır. Kısa vadede, doğal afetlerin yol açtığı yer değiştirme konusundaki temel mücadelenin insancıl olduğu bilinmektedir; uzun vadede, politika yapıcılar ve politika uygulayıcıları etkilenen, nüfusa sürdürülebilir bir gelecek garantisi vermelidir. Yani, nedenlerin belirlenmesi; politikadaki boşlukların bulunması, uygulanabilir politikaların oluşturulmasında güncellenmiş veri ve bilgileri kullanarak doğru politikalar uygulanması gerekmektedir (Luetz, 2013: 22-23; Fokkema, 2011: 8-9). Çünkü bunlar doğal afetlerin ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltıp, dış göçleri azaltabilmektedir. Bununla birlikte, kamu kurumlarının bir parçası olarak zamanında planlama, politika oluşturma ve diğer uyum çabaları, göç sorunlarının azaltılması için çok önemlidir. Sorunların çözümü için zamanında önlem alınmaması uzun vadede kırılganlığa neden olabilir ve operasyon maliyetlerini artırabilir. Bu nedenle, politika yapıcıların, kişilerin güvenliği için gelecek planlanması yapmaları zorunlu görülmektedir.

Söz konusu çalışma, gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerdeki seçilmiş kıyı alanlarındaki afet örneklerini inceleyip uygun kararları değerlendirmeye yardımcı olacaktır, çünkü mücadele kapasitesi düşük olduğu için az gelişmiş ülkeler (özellikle doğal afete karşı) daha kırılgan olabilmektedir. Ancak; mücadele kapasitesi daha yüksek olsa da gelişmiş ülkeler de doğal afete karşı kırılgandır. Bu yüzden, “bugünkü eylem ve

koruma yarının güvenliği ve barışçı topluluğu” gibi vizyon sahibi bir bakış açısıyla hem az gelişmiş ülke hem de gelişmiş ülkeden çevreden kaynaklanan göçmenlerin incelenmesi önemlidir. Dolayısıyla, çevresel göçmenlerin yararlanabileceği, gerçekçi ve uygulanabilir öneriler sunulması önemlidir.

Bu tezde örnek uygulama olarak Bangladeş ve ABD seçilmiştir. Bunun nedeni ise:

Çevreden kaynaklanan göçün büyük bir kısmının az gelişmiş ülkelerde gerçekleştiği açıktır. Ancak uzun süreli veya kısa süreli çevresel değişikliklerin³ yol açtığı göçler, gelişmiş ülkelerde bile gerçekleşmektedir. Bu bakımdan gelişmekte olan Küresel Güney⁴ de yer alan ülke Bangladeş ve gelişmiş olan Küresel Kuzey’de yer alan ülke örneği olarak ABD seçilmiştir. Üniter devlet şekli ile yönetilen bir ülke olan Bangladeş, 163 milyondan fazla nüfusa sahip en az gelişmiş ülkelerden birisidir. Bu nüfus, dünya nüfusunun %2.19’una eşdeğerdir. Bu nüfusun her yıl artarak 2050 yılına kadar 196 milyona çıkması beklenmektedir (World Bank, 2018: 127). UN tarafından hazırlanan tahminlerine göre, Bangladeş nüfusunun, Dünya ülkeleri listesinde 8. sırada yer almaktadır (UN Population Division, 2017: 29). Ancak ülkenin ekonomik gelişimi de hızla büyümektedir. 2018 yılında az gelişmiş ülkeler derecelendirme statüsüne göre, Bangladeş kişi başına düşen Gayri Safi Millî Hasıla, İnsan Varlıkları Endeksi ve Ekonomik Hassasiyet Endeksi gibi derecelendirme için her üç ölçütü de karşılayan tek ülkedir. Yoksulluk oranı, 2000 yılında %48,9 iken, 2016 yılında %24,3’e düşmüştür (World Bank, 2018: 145).

³ Burada çevresel değişim yalnızca doğal iklim değişikliğinin değil, aynı zamanda ekolojik dengesizliğin veya insan unsurunun neden olduğu çevrenin doğrudan bozulmasının bir sonucudur.

⁴ “Küresel Güney” olarak ele alınan bölgeler Afrika, Latin Amerika, gelişmekte olan Asya ülkeleri ile Ortadoğu’dur. Küresel Kuzey ise ABD, Kanada, Avrupa’nın gelişmiş kısımları ile Doğu Asya olarak tanımlanabilir. Küresel Kuzey ülkelerinin Küresel Güney ülkelerine nazaran daha gelişmiş ve zengin oldukları kabul edilmekte. Kuzey ülkelerinde eğitim, barınma ve yeterli beslenme olanakları %95 oranında iken, güney ülkelerde bu oran %5 ile sınırlı kalmaktadır. Kuzey ülkeleri uluslararası sermaye akışının yaklaşık olarak %80’ine hakimdir (tuicakademi.org, 2014).

Bangladeş sera gazı emisyonlarına az miktarda katkıda bulunmasına rağmen, sık sık doğal afetlerle karşı karşıya kalmaktadır (MoEF, 2015: 9-10). Dünya Doğal Afet Riski Raporuna (2016) göre, Bangladeş, dünya çarpında 173 ülke arasında 5. sırada yer almaktadır (Bündnis Entwicklung Hilft ve UNU-EHS, 2016: 63). Germanwatch'ın araştırmasına göre, Bangladeş uzun vadeli iklim riski indeksi: 1996'dan 2015'e kadar (yıllık ortalamalar) incelendiğinde, dünyada 6. sırada yer aldığı görülmektedir (Kreft, Eckstein ve Melchior 2016: 22). World Bank'ın önceki yıllardaki verileri inceleyerek yaptığı 2050 yılı tahminlerine göre, iklim değişikliği ve çevresel bozulmanın sebep olduğu sıkça karşılaşılan doğal afetlerin, insanlık tarihinin en büyük göçüne neden olacağı tahmin edilmektedir (World Bank, 2018: 6). Mülteci ve Göç Araştırmaları Birimi (Refugee and Migrating Movements Research Unit-RMMRU) ve Sussex Göç Araştırmaları Merkezi (Sussex Centre for Migration Research -SCMR) araştırması (2014) tahminlerine göre, yaklaşık 16 ila 26 milyon Bangladeşli taşkın, fırtına dalgası, nehir kıyısı erozyonu ve deniz seviyesi yükselmesi nedeniyle 2011-2050 yıllar arasında göç edecektir. Nehir kıyısı erozyonu nedeniyle 2 ila 5 milyon kişi, iç sel nedeniyle 3 ila 6 milyon kişi, kıyı fırtınaları sebebiyle 5 ila 7 milyon kişi, deniz seviyesinin yükselmesine bağlı olarak ise 6 ila 8 milyon kişi göçe zorlanacaktır. Kıyı bölgelerinde iklime bağlı olarak insanların yer değiştireceği tahmin edilmektedir (Displacement solutions, 2011: 4). World Bank'a göre, 2050 yılına kadar "kötümser" bir referans senaryosu⁵ altında 13,3 milyon kişi iklim göçmeni, 6,7 milyon göçmen kapsayıcı kalkınma senaryosu altında ve "daha iklim dostu bir senaryo" altında ise 3,6 milyon iklim göçmeni olacaktır. Daha kapsayıcı kalkınma politikalarını içeren politikaların ve

⁵ World Bank burada kötümser (Pessimistic) senaryoyu eşit olmayan kalkınma yollarıyla ile beraber yüksek sera gazı emisyonlarının oluşması; daha kapsayıcı kalkınma (More Inclusive Development) senaryosunu ise, yüksek emisyon ancak daha gelişmiş kalkınma yollarının kullanılması ve daha iklim-dostu (More Climate-Friendly) senaryoyu ise eşit olmayan kalkınma ile birlikte daha düşük küresel emisyonların oluşması olarak bahsedilmektedir (World Bank, 2018: 148).

stratejilerin daha düşük küresel emisyon izleri ile birlikte, iklim göçü ölçeğinin azaltılmasına yardımcı olacağı tahmin edilmektedir (World Bank, 2018: 148).

Çalışmada ikinci örnek ülke Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 50 federe devletten oluşan dünyadaki en gelişmiş ülkelerinden biridir. Sera gazları'nın en yüksek üreticisi, yalnızca iklim değişikliğinin azaltmasından sorumlu olmakla birlikte, aynı zamanda dünyadaki afet ve iklim açısından riskli bir ülkedir. Dünya Doğal Afet Riski Raporuna (2016) göre, ABD 45. sırada yer almaktadır ve Germanwatch'ın araştırmasına göre, ABD uzun vadeli iklim riski indeksi: 1996'dan 2015'e kadar (yıllık ortalamalar) üzerinde dünyada 28. sırada yer almaktadır (Kreft, Eckstein ve Melchior 2016: 25). ABD'nin 18 Nisan 1906'daki San Francisco depreminde 300,000 kişiyi tahliye edilmişti, ancak tahliye edilenler arasında 65,000 ila 75,000 kişi evlerine geri dönmemiştir. Florida'daki Andrew Kasırgası, 24 Ağustos 1992'de geçici olarak 353,000 kişiyi yerinden etmiş ve 40,000 kişi sürekli olarak (%11) yerinden olmuştur. 1930'lu yıllarda Amerikan Toz Fırtınasının⁶ sonuçları, Katrina Kasırgası, Sandy Kasırgası, Harvey ve Irma gibi son on yıldaki afetler, çevresel ve ekonomik faktörlerin birleşiminden kaynaklanan büyük göç ve yer değiştirmelere örnekler verilebilir. Şekil 1'de 2009-2017 yılları arasında Bangladeş ve ABD'de afet nedeniyle yerinden etmeler gösterilmekte olup, şekilde 2012, 2016 ve 2017 yıllarında ABD'de, Bangladeş'ten daha fazla insanın afetten dolayı yerinden edilmiş olduğu görülmektedir. Bunun yanında, Bangladeş'te 2009, 2013, 2017 yıllarında 1 milyon dan fazla insanın afetten dolayı yerinden edilmiş olduğu ve son zamanlarda bu sayılarda artış eğilimi görülmektedir.

⁶ İngilizce karşılığı Dust Bowl (Dirty Thirties), 1930'dan 1936'ya ve bazı bölgelerde 1940'a kadar şiddetli toz fırtınalarının, ABD ve Kanada'nın bozkır ve çayır topraklarına aşırı kuraklıktan ve rüzgar erozyonunu önlemek için kuru tarım yöntemleri uygulanamamasından dolayı önemli derecede ekolojik ve tarımsal hasar verdiği bir dönemdir. Milyonlarca dönümlük tarım arazisinin işe yaramaz hale geldiği bu dönemde, yüzbinlerce insan evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Büyük bir kısmı Oklahomalı olduğu için "Okies" olarak adlandırılan bu ailelerin çoğu Kaliforniya ve diğer eyaletlere göç etmiştir (tr.wikipedia.org, 2017).

Şekil 1: Bangladeş ve ABD’de farklı yıllarda afet nedeniyle yerinden edilmişler

Kaynak: www.internal-displacement.org (01.11.2018)

Notre Dame Küresel Ülke Uyum İndeksi, Dünya Risk İndeksi ve İklim Risk İndeksi baktığında ABD ve Bangladeş iklim ve afet riski taşıyan dünyada hassas ülkelerdir. Tablo 1’de Bangladeş ve ABD için iklim ve afet risk indeksleri gösterilmiştir.

Tablo 1: Bangladeş ve ABD için iklim ve afet risk indeksleri

İndeks	Bangladeş	ABD
Notre Dame Küresel Ülke Uyum İndeksi İndeks (2016) ⁷		
Sıralama	160	15
Skor	35.2	68.0
Dünya Risk İndeksi ⁸		
Risk	%19.57	%3.9
Yorumlama	%31.70	%12.25
Kırılganlık	%61.72	%31.8
1997-2016 için İklim Risk İndeksi		
Sıralama	6	29
Skor	26.50	47.50

Kaynak: World Bank, 2018:124, Germanwatch, 2018:31-34, IRDR, 2018

⁷ Notre Dame Küresel Ülke Uyum İndeksi (İngilizcesi- Notre Dame Global Adaptation Country Index), ülkenin iklim değişikliği ve diğer küresel zorluklara karşı kırılganlığını azaltmak ve dirençliliği artırmak için hazırlığını özetlemektedir. Hükümetlerin işletmelerinin ve topluluklarının, anıdadaki küresel zorluklara daha verimli bir yanıt için yatırımlara öncelik vermesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır (gain-new.crc.nd.edu, 26.04.2018).

⁸ Afet Riskine Entegre Araştırma (İngilizcesi- Integrated Research on Disaster Risk) doğal afetlerin getirdiği zorluklarla başa çıkmak, etkilerini hafifletmek ve ilgili politika oluşturma mekanizmalarını geliştirmek için küresel, çok disiplinli bir yaklaşımdır.

Bu tablo’da Bangladeş dünyanın en çok iklim ve afet riski taşıyan ülkelerinden birisi olduğu görülmektedir. Ancak ABD’de Bangladeş gibi hassas bir ülkedir ve dünyadaki en riskli 30 ülke içinde yer almaktadır. Dünya Risk İndeksi’ne ve Notre Dame Küresel Ülke Uyum İndeksi’ne göre, doğal afetlerin getirdiği zorluklarla başa çıkmak, etkilerini hafifletmek risk azaltma gibi mekanizmalarını geliştirmek için ABD Bangladeş’ten daha fazla çaba göstermektedir.

Bu tezde örnek olarak Bangladeş kıyı alanı ve ABD’deki Louisiana eyaletin kıyı alanı seçiminin nedeni olarak şöyle açıklanabilir:

Tez kapsamında, Bangladeş kıyı alanında ve Louisiana kıyı alanlarında meydana gelen çevre olayları, araştırmanın amacı ve hedefleri kapsamında incelenmiştir. Örnekler ve çalışma yeri ani gelişen, ve yavaş gelişen afetler, aynı zamanda çevresel göçe olası, zorunlu ve acil göçmenler içeren örnekler e seçilmiştir. Ülkelerden örnekler önemli sayıda çevreden kaynaklanan göçmen ve verilerin bulunabilirliğini sağlamak için özenle ve çevresel göçün çevresel endişelerini vurgulayan farklı nedenlere göre seçilmiştir. Özellikle IOM, kırılğan insanların ve toplumların çok aşırı iklimsel riskler ile birlikte yaşadığı ve özellikle bu risklerden ciddi şekilde etkilenmesi beklenen yerler olduğu için Zoë Environment Network, IOM ve Avrupa Birliği, Bangladeş’teki Ganges deltası ve Louisiana’daki Mississippi deltasını iklim değişikliğinde “sıcak nokta” olarak belirlemiştir. EK-3’te Kuzey Amerika ve Asya’da iklim değişikliğine ilişkin sıcak noktalar gösterilmektedir. Bu nedenle, araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek için ABD’deki Louisiana eyaleti⁹ ile kıyı bölgesinden ve Bangladeş kıyı bölgesinden birbirine benzer üç örnek alınarak karşılaştırmalar yapılmıştır

⁹ Louisiana eyaleti, ABD güneybatı merkezinde bulunmakta olan federal birliğin bir üyesidir. Başkenti Baton Rouge dan Louisianin Kuzeyinde Arkansas, Doğuda Mississippi, Güneyde Meksika Körfezi ve Batı’da Teksas bulunmaktadır. Sosyo-ekonomik göstegelere göre, Louisiana ABD’deki zayıf eyaletlerinden birisidir. Ek-2’de Bangladeş ve Louisiana’da demografik ve sosyo-ekonomik göstergeler gösterilmektedir.

(www.environmentalmigration.iom.int, 2018). Ek-1'de Bangladeş ve Louisiana'daki kıyı bölgesi hakkında bahsedilmektedir.

Çevreden kaynaklanan göçe neden olan itici göçler arasından seçilen örnekler şöyledir:

Örnek-1: Deniz Su Seviyesi Yükselişi: Deniz seviyesinin yükselmesi, yavaş gelişen iklim olaylarının çevresel göçlerden olan örneklerden biridir. Çevresel durum gelecekte düzelmez veya daha da kötüleşirse deniz su seviyesi yükselişinden dolayı göç etme olasılığı yüksektir ve zorunlu göç olarak kabul edilmiştir (Renaud vd., 2011: 7-16). Bu çalışmada Louisiana eyaleti ve Bangladeş'teki kıyı bölgelerinde meydana gelen deniz seviyesi yükselmesi ele alınmaktadır.

Örnek-2: Kıyı Erozyonu: Kıyı Erozyonu “yavaş gelişen ve etkisi artan” çevre olaylarının bir bileşimi olarak, çevre koşullarının bozulması nedeniyle insanların yaşadıkları bölgeyi terk etmek zorunda kalmaktadır. Bu çalışmada Louisiana eyalet sahili ve Bangladeş kıyı bölgelerindeki kıyı erozyonu ele alınmaktadır (Renaud vd., 2011: 7-16).

Örnek-3: Kasırgalar: Kasırgalardan dolayı insanlar bir çevre afeti veya ani çevre olayı nedeniyle buldukları alanlardan acil olarak kaçmaktadırlar (Renaud vd., 2011: 7-16). Son dönemlerde 4. kategori olan Bangladeş'teki Sidr, 2007 kasırgası ve Louisianadaki 4. kategori olan Katrina 2005 Kasırgası bu çalışma kapsamında değerlendirilmektedir. Yukarıdaki örnekler üzerinden karşılaştırmalar Tezin İkinci ve Üçüncü bölümde ayrıntılı olarak tartışılmaktadır. Bu örnekler için tablo 2'e bakınız.

Tablo 2: Örnek olayların seçimi ve olay-göç ilişkisi

	Bangladeş	Louisiana	Olay niteliği	Türler
1	Bangladeş kıyı bölgesinde deniz seviyesi yükselmesi	Louisiana sahilinde deniz seviyesi yükselmesi	Yavaş gelişen	Göç etme olası ve zorunlu göçmenler
2	Bangladeş kıyı erozyonu	Louisiana kıyısındaki erozyon	Yavaş gelişen	Zorunlu göçmenler
3	Bangladeş kıyı bölgesindeki kasırgalar	Louisiana kıyı bölge'deki kasırgalar	Ani gelişen	Acil göçmenler

Kaynak: IOM, 2016:43, 411; Renaud vd., 2011:16

Tez çalışması, yöntem olarak literatür taraması ve örnek olayların değerlendirilmesi ile karşılaştırmalı bir çalışmadır. Örnek olay çalışması hem olay hem de onu oluşturan bağlamlar arasındaki belirsiz sınırlarla ilgilidir. Hatta, birden fazla örneği ve bunların karşılaştırılabilirliğini, bireysel durumlar içindeki ilişkiler, karmaşıklıklar ve problemlerle birlikte inceleyebilmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada, Bangladeş ve ABD’de çevresel kaynaklı göç ile ilgili çalışmaların ve daha spesifik olarak Bangladeş ve Louisiana kıyılarında yaşayan çevreden kaynaklanan göçün nedenlerini, politika yaklaşımlarını ve Hükûmet politikalarına verilen yanıtları tanımlamak için masa başı inceleme yaklaşımı yoluyla “Karşılaştırmalı Örnek Çalışması” yapılmıştır.

Literatür taraması ile ulusal ve uluslararası düzeyde çevreden kaynaklanan göç, iklimsel göç ile ilgili yapılan çalışmalar incelenerek, özellikle Bangladeş ve Louisiana’daki deniz seviyesi yükselmesi, kıyı erozyonu ve kasırga ile ilgili olarak yapılan çalışmalar (çevresel nedenler ve göç arasındaki bağlantıları gösteren ampirik çalışmalar) ele alınarak yol haritası belirlenmiştir. Bununla birlikte ulusal ve uluslararası politika yaklaşımları ve sorunlar hakkında çevresel nedenler ve göç arasındaki karmaşık bağlantılar hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Karşılaştırma yapılabilmesi için mevcut

ikincil kaynaklar olarak; hükümet belgeleri, resmi istatistikler, uluslararası raporlar, bilimsel dergiler, konferans bildirileri, çalışma raporları, gazete raporları vs. veri setlerinden yararlanılmıştır. Ana kaynaklardan IOM, IPCC, UNDP, UNEP, UNHCR, World Bank, UNISDR, NRC, IDMC, UNFCCC'nin yayınları, konuya ilişkin kitaplar ve makaleler akademik kaynaklara ek oluşturmaktadır. Bu kaynaklar, çevresel veya iklimsel göçmen sorunlarını tasvir etmek için niteliksel ve niceliksel veriler sağlamaktadır. Bilimsel bir çalışma olması amacı güdülerek yararlanılan tüm kaynaklar doğrulanmaya çalışılmıştır. Politika belgelerinin analizinde, çevreden kaynaklanan göç konusunda ayrı bir bölüm veya belirgin bir odak noktası olarak yer almadığı için doğrudan ilişkilendirmek en büyük zorluktur. Bu nedenle, tarama tekniği, çevreden kaynaklanan göç veya yer değiştirmeye ilgili stratejileri ve eylemleri keşfetmenin en iyi yolu olarak görülmüştür. Son olarak, ikincil veriler, haritalar ve diğer kaynaklardan gelen bilgiler, bu çalışmanın amaçlarına uygun olarak yorumlanmış ve analiz edilmiştir.

Tezin sınırlıkları ise şöyledir:

- Bu çalışmada temel olarak göçün itici nedenleri konusuna ağırlık verilmiş, dolayısıyla göçteki çekici nedenler ve zorluklar tartışılmamıştır.
- Uzun süreli ampirik araştırmaların göç çalışmalarında çok faydalı olduğu bilinmektedir. Ancak bu çalışmada birincil araştırmalar very sağlama zorlukları nedeniyle dolay kullanılmamıştır.
- Bu çalışma temel olarak göçmenlerin toplam sayısını vurgulamaktadır, bu nedenle demografik karakteristik ayrımı (yaş, cinsiyet gibi) zamanın sınırlı olması nedeniyle vurgulanmamıştır. Hatta, tarama tekniği sırasında yeterli veri bulunamamıştır.

- Çalışmada politika ve yönetim konuları ana odak noktası olduğundan, matematik ve mühendislik konularına sınırlı yer verilmiştir. Dolayısıyla, tez çalışmasında, konuya ilişkin önemli altyapı dirençliliği dikkate alınmıştır.
- Bu çalışma esas olarak iç göçün çevreden kaynaklanan kanıtları vurgulanmaya çalışmıştır, bu nedenle uluslararası veya sınır ötesi göç tartışılmamıştır.
- Çevre ve/veya iklim finansmanı, risklerin ve zararların azaltılması açısından güçlü araçlardan biridir. Ancak tezde çevre ve/veya iklim finansmanının göçmen akışlarına ilişkin ayrıntılı analizi, çalışmanın kapsamı nedeniyle ele alınmamıştır.

Bu tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Tez çalışmanın Birinci Bölümünde ayrıntılı literatür incelemesi sonucunda “çevreden kaynaklanan” göç ile ilgili anahtar kelimeler açıklamaktadır, kavramsal zorluklar, Maksimalist ve Minimalist bakışa odaklanılmıştır. Farklı bilim insanlarından önerdiği çevresel göçün modelleri ve haklar, dirençlilik ve yeniden yerleşim ilkeleri tartışılmıştır. Göçün nedenleri, aynı zamanda, insan-iklim-göç ilişkisi, ekokültür, çatışma, insan-kapitalizm-göç ilişkileri konuları ile ilgili tartışmalara odaklanılmıştır. Çalışmanın Birinci Bölümünde farklı yıllarda çevresel yer değiştirme ve göç konusu tanımlanmış, insan hakları ve yasal çerçeveler irdelenerek uluslararası düzeyde çabalar ve ilerlemeler vurgulanmıştır. Son olarak da bölüm değerlendirmesi ile çalışmanın ilk bölümü sonuçlandırılmıştır.

Tezin İkinci Bölümünde, Bangladeş ve ABD’den seçilen göçün itici nedenlerine ilişkin üç örnek olayın (Deniz seviyesi yükselmesi, Kıyı erozyonu ve Kasırga) kısa tanımı yapılmıştır. Bu nedenler iki önemli noktada ayrıntılı şekilde tartışılmıştır. Bunlar çevre ve iklim değişikliği ile ilgili nedenler ile çevre ve iklim değişikliği dışındaki nedenler olarak anlatılmıştır. Son olarak, İkinci Bölüm değerlendirilerek, sonuçlandırılmıştır.

Tezin Üçüncü Bölümünde, Bangladeş ve ABD'de (özellikle Louisiana) çevresel kaynaklı göç ile ilgili ulusal ve yerel düzeyde politika yaklaşımları gözden geçirilmiştir. Yeniden yerleşim veya yer değiştirme planlaması yoluyla göçü teşvik etmemek ve direnç odaklı gelişme sağlayarak ya da yumuşak politikalar sağlayarak göçü engelleyerek mağduriyete uğrayan yerinden edilmiş kişiler için farklı hükümet politika yaklaşımları vurgulanmıştır. Çevresel göç konularının çıkarları zorunlu perspektife taşıdığı ve bunun kontrol edilmesi için yapılan sosyal hareketlerin boyutuda gözden geçirmiştir. Son olarak, bölüm değerlendirmesi yapılarak, Üçüncü bölüm sonuçlandırılmıştır.

Tezin sonuç bölümünde ise tüm veriler ışığında, çevresel üç önemli örnek olay nedeniyle çevreden kaynaklanan göçe yönelik politika yaklaşımları, uygulamalar, olayların neden olduğu; insan-iklim-kapitalizm-doğa-göç ilişkisi, etkenleri ve arasındaki bağlantı dikkate alınıp, öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM:

ÇEVREDEDEN KAYNAKLANAN GÖÇ: ALANYAZIN İNCELEMESİ

1.1 KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çevreden Kaynaklanan göçün politika yaklaşımları, uygulamaları irdelenmeden önce, ilk olarak çevreden kaynaklanan göç ile ilgili kavramı ele alınmıştır. Bunun yanı sıra, kavramsal zorluklar analitik düzeyde ortaya konulmaya çalışılmıştır ve “Çevresel Mülteci” yerine “Çevreden Kaynaklanan Göç” terimini kullanmanın öneminden bahsetmiştir. Bununla birlikte, farklı eleştirmenler tarafından yapılan minimalist ya da maksimalist ayırım olarak sınıflandırılması ve türleri ele alınmıştır.

1.1.1 Çevreden Kaynaklanan Göç ile İlgili Kavramlar

1.1.1.1 Göç

Ekici ve Tuncel'e göre, göç, insan ile mekân arasındaki bağı zayıflatan önemli unsurlardan biridir. Bireyler ve topluluklar çeşitli nedenlerden dolayı buldukları mekânı terk ederek başka bir mekâna göç etmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015: 9-10). Danışma grubu¹⁰ göçü “ağırlıklı olarak gönüllü olan hareketler” olarak da tanımlanmaktadır (IOM, 2014: 3). UNISDR, gönüllü olmanın yanı sıra, insanların göç etme yol açan tercihlerini odaklanmaktadır. UNISDR'a göre insan hareketi “insanlar ağırlık olarak gönüllü olmadığı hâlde, tam özgürlüğe karar verme yeteneğine sahip olmakla birlikte, yine de farklı gerçekçi seçenekler arasında seçim yapma yeteneğine sahiptir” (UNISDR, 2018: 61).

¹⁰ 2014 yılında Lima İklim Değişikliği Konferans öncesinde BMMYK, IOM, UNU-NO, UNDP, ILO, NRC/İDMC, Sciences Po-CERI ve Uluslararası Mülteciler Örgütü ile oluşturan bir danışma gurubudur.

1.1.1.2 Çevresel Göçmen¹¹

IOM bir göçmeni şöyle tanımlamaktadır: (1) kişinin yasal durumu (2) hareketin gönüllü veya zorunlu olup olmadığı; (3) hareketin nedenlerinin ne olduğu veya (4) kalış uzunluğu ne olursa olsun, uluslararası bir sınırdan veya bir devlet içinde ikamet etmeye alışmış olmasına rağmen yerinden uzaklaşan herhangi bir kişidir (IOM, 2017). Ama çevresel göçmenler, öncelikle çevresel kaygılardan veya nedenlerden dolayı kendi ikamet yerlerinden ülke içinde veya ülke dışında gönüllü veya zorunlu olarak ayrılmayı seçen kişilerdir. IOM “çevresel göçmenleri” şu şekilde tanımlamıştır: “Yaşamları yahut yaşam koşullarının çevredeki ani veya gelişimsel değişimin zorlayıcı nedenlerinden dolayı olumsuz etkilenmesi ile, yaşam alanlarını geçici veya kalıcı olarak kendi ülkesi içinde kalarak ya da yurt dışına çıkmak suretiyle terk etmeye zorlanan ya da bunu kendisi tercih eden kişiler yahut kişi gruplarıdır” (IOM 2007: 1-2; IOM, 2011: 33).

1.1.1.3 Çevresel Yerinden Etme¹²

IOM yerinden etmeyi, insanların evlerinden veya ikametgâhlarından ayrılmak zorunda kaldığı durumlar olarak tanımlamaktadır (IOM, 2014: 3). Ancak çevresel yerinden etme, her zamanki yerinden ayrılmaya zorlanan kişilerdir. Bu kişiler, geçim kaynakları ve refah düzeyleri, olumsuz çevresel süreçler ve olaylar (doğal ve / veya insanlar tarafından tetiklenir) sonucunda ciddi risk altındadır (European Parliament, 2011). Bu yerinden etme afet sonucu olursa insanların bir afet sonucu evlerini veya ikamet ettikleri yerleri terk etmeye zorlandığı ya da zorunluluk olduğu veya acil ve öngörülebilir bir doğal tehlikeden kaçınmak için gerekli durumları ifade etmektedir. UNISDR’e göre bu yerinden olma, etkilenen kişilerin (i) çok kırılgan oldukları (iii)

¹¹ “Çevresel Göçmen” İngilizcesi “Environmental Migrant” karşılığı kullanılmaktadır.

¹² “Çevresel Yerinden Etme” İngilizcesi “Environmental Displacement” karşılığı kullanılmaktadır.

doğal bir tehlikeye maruz kaldıkları yerde (iii) bu tehlikenin etkilerine dayanacak güçten yoksun bulunduğu durumdan kaynaklanmaktadır (UNISDR, 2018: 59).

1.1.1.4 Planlanan Yer Değişirme¹³

Genel olarak yeniden yerleşim, bir grup insanın yeni bir yerleşime taşınmasıdır. Topluluğu zarardan korumak için onları yoğun bir şekilde organize etmeye odaklanmış bir çabadır. Planlanan yer değişikliği ise, danışma grubu tarafından düzenli olarak teşvik edilen, denetlenen ve topluluğun isteği üzerine devlet tarafından gerçekleştirilen düzenli bir yer değişikliği olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2014: 3). UNISDR'a göre bu planlı yer değişikliği veya yerleşime, bireysel, hane halkı ve / veya toplum düzeyinde gerçekleştirilebilir (UNISDR, 2018: 61). Planlanan yer değiştirmeler, riskin doğrudan azaltılması açısından çok iyi bir çözümdür, ancak mülk bakımı, vergi kaybı, hasara karşı sigorta maliyeti, sorumluluk yoluyla uzun vadeli maliyetler yaratabilmektedir.

1.1.1.5 Afet Risk Azaltma¹⁴

Afet riski, belirli bir tehlikenin, gelecekte belirli bir zaman süresi içinde meydana gelmesi hâlinde, insanlara, insan yerleşmelerine ve doğal çevreye, bunların zarar veya hasar görülebilirlikleri ile orantılı olarak oluşturabileceği kayıpların olasılığıdır (AFAD, 2014: 30). Bu riskin azaltılması için tehlike veya olayın varlığı ve bundan etkilenebilecek değerlerin mevcudiyeti ile bu değerlerin tehlike veya olaydan etkilenme oranları veya zarar görülebilirliklerinin tahmin edilebilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, afet riskinin azaltılması, yeni riskin önlenmesi, mevcut riskin azaltılması ve kalan riskin yönetilmesidir. Çünkü bunların hepsi önlem ve hazırlık yapıp, risk bilinçli tepki yoluyla, dirençliliği güçlendirmeye (örneğin, daha iyi inşa ederek), ve dolayısıyla

¹³ “Planlanan Yer Değişirme” İngilizcesi “Planned Relocation” karşılığı kullanılmaktadır.

¹⁴ “Afet risk azaltma” İngilizcesi “Disaster Risk Reduction” karşılığı kullanılmaktadır.

sürdürülebilir kalkınmanın başarısına katkıda bulunmaktadır. Crnčević ve Lovren’in araştırmasına göre, yerinden edilmenin büyük insani sonuçlara ve afet riskine neden olduğu ve dolayısıyla afet riskinin azaltılması için kapasite geliştirmesi yapılarak göçün muhtemel olumsuz sonuçlarını azaltacaktır (Crnčević ve Lovren, 2018: 107). Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi 2015-2030, afet riskinin, yaşam, geçim ve sağlıkta meydana gelebilecek kayıpların, ayrıca kişilerin, işletmelerin, toplulukların ve ülkelerin ekonomik, fiziksel, sosyal, kültürel ve çevresel varlıklarının önemli ölçüde azaltılmasını hedeflemektedir (UNISDR, 2015: 12).

1.1.1.6 Kayıp ve Zarar¹⁵

Hâlâ evrensel olarak kabul edilen bir “kayıp ve zarar” tanımı yoktur, ancak UNU-EHS “iklim değişkenliğinin ve iklim değişikliğinin insanların başa çıkamadıkları veya uyum sağlayamadıkları olumsuz etkileri” olarak belirtilmektedir (Warner vd., 2012: 20). UNFCCC’ye göre, kayıp ve zarar, iklim değişikliğinin ve iklimsel kararsızlığın doğurduğu zıt etkilerdir (UNFCCC, 2012). Bu zıt etkiler, seralarda meydana gelen gaz salınımı ve uyum sürecine rağmen meydana gelmektedir. Kayıp ve zarara uğrayan gelişmekte olan ülkelerin desteklenmesini şart koşan üç uluslararası ilke vardır.

- İlk olarak, Rio Deklarasyonu’nda İlke 16 olarak anılan “kirlüten-öder ilkesi (polluter pays principle)”¹⁶ (un.org, 1992).
- İkinci olarak, 1992 tarihli Rio Deklarasyonu’nun 2. İlkesine bağlanan “zarar vermeme kuralı (No-harm rules)”¹⁷ (un.org, 1992).

¹⁵ “Kayıp ve Zarar” İngilizcesi “Loss and Damage (L&D)” karşılığı kullanılmaktadır.

¹⁶ Kirliliğin üstesinden gelmek amacıyla düzenlenen ve kirlenme bedelini kirleticinin karşılaması gerektiğinin savunulduğu bir ilkesidir (un.org, 1992).

¹⁷ Devletler, diğer devletlere çevresel hasar riskini önlemek, azaltmak ve kontrol etmek için görevlendirilmiştir. Hasar meydana geldiğinde, haksız davranışları durdurma ve neden olan herhangi bir yaralanma için tam tazminat yükümlülüğü vardır (un.org, 1992).

- Üçüncü olarak, UNFCCC Madde No. 3.1’de anılan “Ortak fakat farklı sorumluluklar ve ilgili kapasiteler (Common but different responsibilities and related capabilities)”¹⁸ ilkesi (UNFCCC,1992:4).

1.1.2 Kavramsal Zorluklar

Göçün çevresel, siyasal, sosyal, ekonomik gibi pek çok boyutu vardır. Çevresel baskı, göçün yalnızca bir boyutudur. Araştırmacılar, çevre göçmenleri için özel bir tanım bulunmadığını iddia etmektedirler. IOM’in “çevresel göçmen” tanımı “zorunlu” ve “gönüllü” göçü içermektedir. Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (The International Union for Conservation of Nature - IUCN) tarafından yapılan en kabul edilir tanımlama insan yaşamın kalitesine özel bir vurgu yapmıştır ve “yaşam kalitelerini ciddi biçimde etkileyen ve mevcudiyetlerini tehlikeye atan belirli çevresel yıkımlar nedeniyle geleneksel yaşam alanlarını geçici veya kalıcı olarak terk etmeye zorlananlar” olarak tanımlamıştır (IUCN, 2015).

Şartlar arasında ayırım konusunda tartışma olsa da çevreden kaynaklanan bu göçmen terim birbirinin yerine biraz benzer koşullara uygun terimler de kullanılmaktadır. Örneğin “çevresel mülteci”, “çevresel göçmen”, “iklim mülteci”, “iklimsel göçmen” vd. çeşitli bilim adamları tarafından farklı amaçlarla kullanılan terimlerdir. Bu tezde “Çevresel Mülteci” Yerine “Çevreden Kaynaklanan Göç” Terimini Kullanılmaktadır. Bunun sebebi ise “Mülteci” terimi yasal olarak tanımlanmıştır ve uluslararası hukuk uyarınca alıcı ülke mülteci statüsü olan herkesi korumak zorundadır. 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (BMMYK) kuruluş tüzüğüne göre oluşturulan Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi’ne göre

¹⁸ BMİDÇS taraf ülkeleri, sera gazı salımlarını azaltmaya, araştırma ve teknoloji üzerinde işbirliği yapmaya ve sera gazı yutaklarını (örneğin ormanlar, okyanuslar, göller) korumaya teşvik etmektedir. Sözleşme, sera gazı salımlarının azaltılması için, ülkelerin kalkınma önceliklerini ve özel koşullarını göz önüne alarak “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar” yüklemiştir. “Kuşaklar arası eşitlik” olarak da bilinir, ayrıca, çevresel politikaların maliyetini tarihsel sorumluluklarına ve ilgili yeteneklerine göre farklı devletler arasında dağıtmayı amaçlamaktadır (UNFCCC,1992: 4).

mülteci “ırkı, dini, milliyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti yada siyasal düşüncesi nedeniyle, zulme uğrayacağına dair haklı bir korku duyduğu için uyruğunu, taşıdığı ülkenin veya milliyeti yoksa, eskiden ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan ve geri dönemeyen yada uyruğu taşıdığı ülkenin hükûmetin korumasından yararlanamamak veya ikamet ettiği ülkeye dönmek isteyen her kişinin mülteci olarak tanımlandığı görülmektedir (BMMYK 1998: 64). 1967 yılında kabul edilen Protokol ile 1951 Sözleşmesi’ndeki tanımda değişiklik yapılmamış, ancak coğrafi ve tarihi sınırlaması kaldırılmıştır. Afrika Birliği Ülkesi Sözleşmesi’nde ise mülteci tanımı için 1951 Sözleşmesi’ndeki nedenlere ek olarak; dış saldırılar, işgal, yabancı egemenliği ya da ülkelerin bir kısmında veya tamamında görülen kamu düzenini ciddi şekilde bozan olaylar nedeniyle ülkeyi terk etmeye zorlanan kişiler de eklenerek mülteci tanımının kapsamı genişletilmiştir (Buz, 2004: 12). 1951 Sözleşmesi, 1967 Protokol ve 1969 Afrika Birliği Ülkesi Sözleşmesi çevresel mültecilere ait herhangi bir özel düzenleme içermemektedir (Algan ve Künçek, 1998: 86). 1970 ve 1980’li yıllarda Orta Amerika’daki şiddet ve insan hakları ihlalleri üzerine 1984 yılında kabul edilen Cartagena Bildirgesi ile mülteci tanımı yeniden yapılmıştır. Buna göre “mülteci, yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakları ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı yaşamları, güvenlikleri ya da özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkelerinden kaçan kişilerdir” (Buz, 2004: 12-13). BMMYK’ya (1998) göre “mülteci” terimi, silahlı çatışma ya da zulümden kaçan kişilerdir. Evlerine dönmek onlar için tehlikeli olduğundan ve başka yerlerde bir yaşam alanına ihtiyaç duymaktadırlar, bu nedenle hareketleri uluslararası sınırları aşabilmektedir.

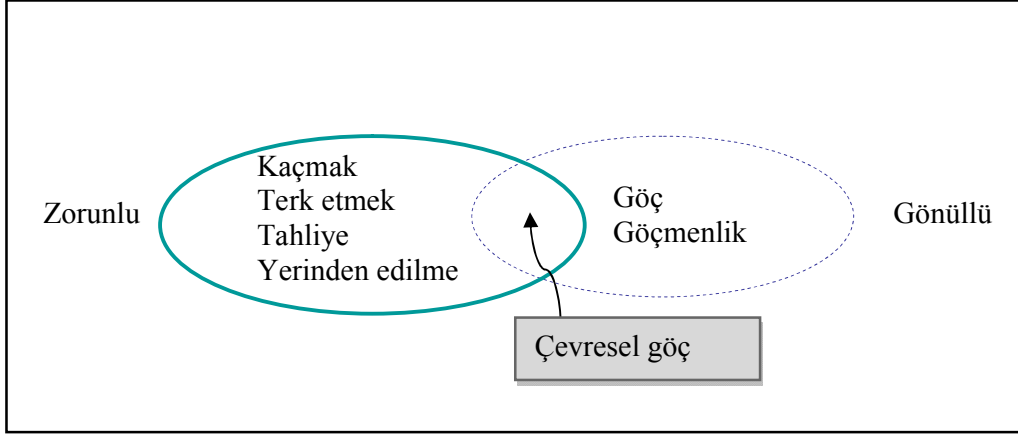
1970’lerde çevresel mülteci kavramı, Worldwatch Institute’den Lester Brown tarafından ilk kez kullanılmıştır (Black, 2001: 2). 1985’te El-Hinnawi tarafından “Çevresel Mülteciler” başlıklı UNEP için hazırladığı raporda yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Raporda çevresel mülteciler, “doğal olarak veya insanlar

tarafından tetiklenmiş belirgin bir çevresel bozulma nedeniyle varlıkları tehdit altına giren ve/veya yaşam kaliteleri ciddi şekilde etkilenen, geleneksel yaşam yerlerinden geçici veya devamlı surette ayrılmak zorunda kalan insanlar” olarak tanımlanmıştır (El-Hinnawi,1985: 4). Çevresel mülteci terimi, çoğunlukla maksimalist düşüncelere sahip olan araştırmacılar, bilim insanları ya da medya tarafından kullanılmaktadır.

Öte yandan göçmenler, doğrudan zulüm veya ölüm tehdidi nedeniyle değil, iş bulma ya da eğitim, ailenin bir araya gelmesi veya başka nedenlerle hayatlarını iyileştirmek için harekete geçmeyi tercih etmektedir. Güvenli bir şekilde evlerine dönemeyen mültecilerin aksine, göçmenlerin geri dönüşleri için hiçbir engelleri yoktur ve hatta eve dönmeyi tercih ederlerse, seçerlerse, hükümet desteği in korumasını almaya devam etmektedirler.

“Göçmen” ve “mülteci” terimleri sık sık birbirinin yerine kullanılmaktadır. “Göç” terimi genel olarak gönüllü tepkiyi ifade ettiği gibi, aynı zamanda zorla meydana gelen tepkiyi de göstermektedir. Örneğin; insanlar fırtına, sel ve kuraklık gibi doğal afetler nedeniyle yer değiştirmeye zorlanmaktadır (IPCC, 2012). Zorunlu durumlarda insanlar yerinden kaçmakta, bulunduğu yeri terk etmekte veya tahliye edilerek yerinden edilmektedir. Geçmişte kullanılan “göç hareketi” terimi “yerinden edilme” olarak da ifade edilmiştir. Hugo (1996); Lein (2000), “Çevresel göçmenlerin”, iç ya da sınır ötesi ve kronik ya da aşırı olaylarla ilişkili olan zorunlu ya da gönüllü göç sürecinin bir devamı olduğunu iddia etmektedir. Şekil 2’de, çevre göçünün zorla, gönüllü veya bunların kombinasyon hâlinde olabileceğini gösteren basit bir göç sürekliliğini göstermektedir. Bazı tehlikeler nispeten hızlı başlangıçlı, dakika veya saat içerisinde ortaya çıkan afetler örneğin kasırgalar, sağanak fırtınası, aniden gelen su, fırtına dalgaları, depremler vs. gibi. Diğerleri, yavaş yükselen sel gibi günler ve haftalar boyunca devam edebilmektedir. Kuraklık, etkiler yaşanmadan önce birkaç hafta veya ay sürebilmektedir (Himani vd., 2015: 404).

Şekil 2: Göç sürekliliği

Kaynak: Himani vd., 2015: 404

Dolayısıyla, bu çalışma özellikle yerinden etme veya göç ile ilgilenmekte ve göçün çevre nedenlerinden kaynaklanıp kaynaklanmadığını incelemeye çalışmaktadır. Bu nedenle çalışmada “Çevreden Kaynaklanan Göç” ifadesi kullanılmıştır. Hatta, “yerinden edilme”, “çevreden kaynaklı yerinden edilme” ve “çevresel olarak yerinden edilmiş insanlar” terimleri genellikle hareketin istemsiz doğasını yansıtmak için göç, çevresel göç ve çevresel göçmenler tercih edilmektedir.

1.1.3 Maksimalistler ve Minimalistlerin Bakışı

Tezin bu kısmında, Maksimalistler (alarmistler olarak da bilinir) ve Minimalistler (şüpheciler olarak da bilinir) bakış açısı arasında tartışma açıklamaktadır. Çevreden kaynaklanan göç konusu ile ilgili olarak kavramsal bir ayrımın yanı sıra, bölümlerarası ayrımı da söz konusudur. Maksimalist düşüncelere sahip olan araştırmacılar, çevresel göçün kökeninin çevresel unsurler olduğunu vurgulanmışlardır. Minimalistler, çevresel faktörlerin, göçün az önemdeki bir itici unsur olduğunu tavsir etmektedir. Gemenne’ye göre, maksimalist bakışın şüphesiz, minimalist bakışın ise kuşkucu tutum gösterdiği ifade edilmektedir (Gemenne, 2011: 230).

1.1.3.1 Maksimalistlerin (Alarmistler) Bakışı

Maksimalistler, çevreyi öne çıkarmak eğilimindedir ve dışarıya göç vermenin, çevresel bozulmanın doğrudan bir nedeni olduğunu iddia etmektedir (Suhrke, 1993: 6). Maksimalistler çevre uzmanları tarafından çevresel bozulma ve göç arasında yakın bir bağlantı bulunmuştur. Ekolojistler ve coğrafyacılar göre, iklim değişikliği etkisi ile yakın ilişki bulunmaktadır ve göçmenler yeni bir kategori olarak kabul edilmektedir. Diğer akademik çalışmalar göçün bağlı belirleyicileri olarak çevresel nedenleri göz önüne alınmaktadır. Sosyologlar çevre göçmen ağlarını ve bir göç kültürünü vurguluyorlar (Kandel ve Massey, 2002). Siyaset bilimciler siyasi istikrarsızlığı, çatışmaları, şiddeti ve neo-liberal kapitalizmi bile çevre göçün itici güçleri olarak vurgularlar (Brisman, 2013). Bunun nedeni olarak küresel kapitalizm, iklim kaynaklı baskıları ve doğal afetleri daha sık ve şiddetli hâle getirmesidir. Küresel kapitalist sistem sera gazı emisyonlarını önemli ölçüde azaltılmamakta, bu da gezegene ilişkin bir krize neden olmaktadır. Sonuç olarak ise çevresel göç, bu tür krizlerden yalnızca bir tanesini ifade etmektedir. Bununla birlikte, neoklasik ekonomistler ya da marksist ekonomistler, ekonomik yoksunluğa bağlı olarak göçü hayatta kalma stratejisi olarak vurgulanmaktadır. Çok yoğun göç, ekonomik nedenler üzerinde katlanarak meydana gelmektedir (Myers ve Kent, 1995: 58-59).

Dolayısıyla, ana eleştiri, göçmenlerin ekonomik ve çevresel nedenlerle karşılaşırken, onların köklü nedenlerini, özellikle ekonomik nedenlerini ortaya çıkarmaktadır. Swain (1996), Homer-Dixon (1991) çevre, çevresel göç, çatışmalar ve güvensizlik arasında güçlü bir bağ olduğunu göstermektedir. Homer-Dixon'a göre; gelişmekte olan ülkeler gibi dünyanın birçok yerinde çevresel kıtlıklar (su, orman ve tarım arazisi kıtlığı gibi) bu tür şiddetli çatışmalara neden olmaktadır. Bu çatışmalar genellikle uluslararası olmaktan ziyade ulus-altıdır, sürekli ve dağınık biçimdedir. Bu kıtlıklardan ve sosyal krizlerden en fazla etkilenen kesim yoksul toplumlar olacaktır

(Homer-Dixon, 1994: 6-7). Kent bilimci, araştırmacı-yazar Profesör Ruşen Keleş'e göre¹⁹; az gelişmekte olan ülkeler büyük ölçekte çevresel göç problemlerini hissetmekte ve buna da yoksulluk yol açmaktadır. Bu sorunların uluslararası olmaktan ziyade ulusal düzeyde oldukları dikkati çekmektedir. Gelcik'in iddiasına göre, 2006-2010 yılları arasında Suriye'deki kuraklığın kökeninin, bölgede meydana gelen çatışmalardan kaynaklanmaktadır (Gleick, 2014: 331-334). Bu tarihler arasında bölgede kuraklık ve su sıkıntılarının baş göstermesi nedeniyle tarımsal üretimin azalması ve kırsaldakilerin halihazırda yoksulluktan kıvranan kentlere göç etmesi Suriye'nin iç savaşa sürüklediğini iddia etmektedirler (Gleick, 2014: 331-338). Bununla birlikte, siyasi istikrarsızlık ve zayıf yönetim yapıları da çatışmaya yol açmıştır (Clark, 2007: 9-10).

1.1.3.2 Minimalistlerin (Şüpheciler) Bakışı

Çevreden kaynaklanan olumsuzlukların, insanların göç etmesinde doğrudan etkisi olduğunu savunan maximilistlere karşı, minimalistler tarafından bu durumun göçe neden olan asıl neden değil, göçü tetikleyici bir unsur olduğu ileri sürülmektedir. 1993 yılında, BMMYK, çevresel bozulmayı göçetmenin temel nedeni olarak bahsettiğinde, çevresel göçmenler uluslararası yasalar tarafından hala korunmamaktaydı. Black (2001), çevresel bozulmanın ve doğal tehlikelerin göç etme kararında önemli nedenler olabileceğini düşünölmekte, ancak asıl nedeni olduğunu kabul etmemektedir (Black, 2001: 1). Bununla birlikte, Black tarafından çevresel göç konusu radikal olarak savunulmaktadır. Çevre göçünün güçlü bir ilişki kuramadığını ve konseptin mülteci koruma politikasının sonucunu getiremediğini de düşünmektedir. Özellikle çevresel göçmen sayısı tahminleri herhangi bir deneysel çalışmayla kanıtlanmamış gibi görünmektedir (Black, 2001: 14).

¹⁹ 11 Haziran 2018'de görüşme yoluyla alınan bilgi

Black (1998), Küresel Kuzey hükümetleri tarafından sıkı sığınma politikalarının uygulanmasına ve çevre ve iklim değişikliği konularının öneminin azaltılmasına değinmiştir. Lonergan ve Swain (1999), Wood (2001), ekonomik ve çevresel nedenleri insan göçünün en temel nedeni olarak öne sürmenin mümkün olmadığını belirtmişlerdir. Myers, çevresel göç çalışmasında öne çıkan bir alarmist figürdür. Ancak; Castels, Myers'in çalışmasının genel öngörülere dayandığını belirtmiştir (Castles, 2002: 2). Bu nedenle, çevre göçmenleri kavramı ve gerçek figürleri ile ilgili ikilem ortaya çıkmaktadır (Suhrke, 1993: 6). Gemenne, politika etkileri perspektifinde, alarmistlerin reformdan yana olduğunu ve şüphecilerin statükodan yana olduğunu belirtmiştir. Gemenne'nin aktardığına göre "Tahminlerin niceliğine gelirsek, rakamlar aslında göç etmesi beklenen insan sayısı ile değil genellikle risk altındaki bölgelerde yaşayan insanların sayısına göre şekillenmektedir" (Gemenne, 2011: 47). Çeşitli araştırmacılar, çok sayıda insan göçünün ortaya çıkması ile kentsel alanlara göçün hızla arttığını düşünmektedir. Bu nedenle demografik değişimler dünya genelinde ve özellikle de gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. UNDESA'dan elde edilen veriler göre, göç eden kişi sayısı 1950'de 751 milyon'dan, 2018'de 4.2 milyara ulaşmıştır. Gelişmekte olan ülkelerdeki gecekondü sakinlerin 1990'da 689 milyon'dan 2014'te 880 milyona yükseldiği ve 2020'de 889 milyona yükseleceği tahmin edilmektedir (UN Population Division, 2018).

1.1.4 Çevreden Kaynaklanan Göçün Türü

Çevreden kaynaklanan göçmen hareketlerinin niteliği ve türleri aşağıdakiler gibi bir dizi faktöre bağlıdır. Himani'ye göre insanlar evlerinde kalmaları mümkün olduğunda; hareketliliği önceden toplumun kullandığı bir uyum stratejisi olduğunu (örneğin, kıyı erozyonundan dolayı bir yerden bir başka yere insan hareketi), mevcut risk azaltma, yardım seviyesi; önceden bu topluluk için var olan geçiş seçenekleri ve

deneyimleri; hareketin, hızlı başlangıçlı bir afete yanıt olarak ilk hareket olup olmadığını (örneğin Kasırga) veya iklim değişiklerin etkilerinden dolayı yavaş gelişen afete ikincil harekettir (örneğin deniz su seviyesi yükselmesi vs.) (Himani vd., 2015: 403). Bu faktörleri dikkate alarak insan göçünün farklı türleri şöyle açıklanmaktadır:

1.1.4.1 İsteğe Bağlı ve Zorunlu Göç

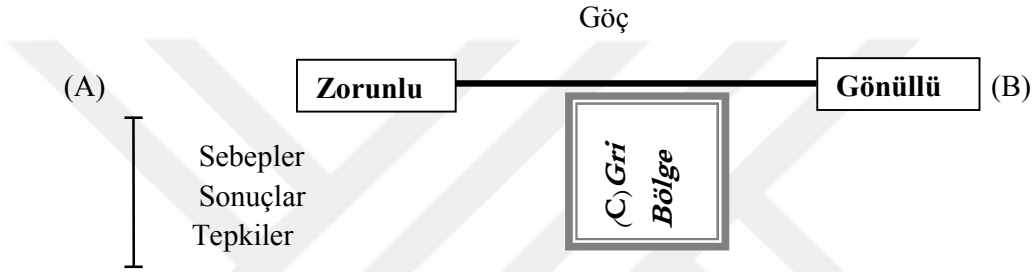
Göç genel olarak isteğe bağlı veya gönüllü ve zorunlu göç olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İsteğe bağlı olan göç veya gönüllü göç türlerinde, basitçe insanların yaşadıkları yerden ayrılıp daha iyi koşullardaki bir yere yerleşmesi, daha iyi eğitim, sağlıklı çevre ve din özgürlüğü gibi nedenlerle çekici faktörlerinin itici güç hâline geldiği göçtür. Bu kategoriye, uluslararası göç, yasal olmayan göç, uluslararası iş göçü girmektedir.

Öte yandan, zorunlu olarak çevresel göçün olmasının tahmin edildiği durumlarda ya da doğal afet durumlarında nispeten tartışılmaz olabilir. Bu tür göçlerde, insanların yerlerinden edilmeleri ve çoğunlukla kökenlerini bırakmaları için alternatifi yoktur. Çoğu örnekte veya vakada bu tür bir göç hayatta kalma yöntemi olarak gerçekleşmektedir. Zorunlu olanlar ise savaş, iç çatışmalar, ayrımcılık, dinsel rekabet, doğal afetler ve gelişim programları yüzünden yerinden edilen insanları içermektedir. Bu kategoriye sığınmacılar²⁰ ve yeniden yerleştirilenler girmektedir (Buz, 2004: 25). Zorunlu göç ile nesiller arasında kopukluk yaratılmasının yanında ve daha da kötüsü kişinin tarih bilinci yok edilmektedir. Kişiler, aileler, aşiretler vb. yıllarca yaşadıkları anayurtlarından hiç bilmedikleri yerlere kendi istekleri dışında gittiklerinden, yok olan toplumsal ve tarihi değerler hem kişilere hem de topluma zarar vermektedir (Buz, 2004: 25). Her iki kategorinin de birleşebileceği veya birbirine çakışabileceği gönüllü ve

²⁰ “Sığınmacı” (İngilizcesi Asylum) ve “mülteci” (İngilizcesi Refugee) sözcükleri aynı anlamdadır. Türk hukuku buna bir ayırım getirmiştir ve bu iki sözcüğe farklı anlamlar yüklemiştir. Buna göre kişi 1951 Cenevre Sözleşmesinde belirtilen nedenlerden dolayı bir başka ülkeye sığınmak için başvurduğunda “sığınmacı”dır (Yazıcı, 2017).

zorunlu göç arasında bir “gri bölge” vardır. Gerçekte çok karmaşık olsa da, devlet, bir kişinin veya bir grubun “mülteci” veya “göçmen” olarak kategorize edilmesine karar vermelidir. Bu duruma örnek olarak; göçmenlerden biri, sınır dışı edilmek zorunda kaldığını ve nedenlerini, sonuçlarını ve uygun tepki mekanizmasını araştırırsa bile bu göçmen gönüllü bir göçmen olabilir. Şekil 3’de A ve B sırasıyla dikey ve yatay bir yaklaşımı göstermektedir.

Şekil 3: Göçmenlerin tercih ettiği yol

Hazırlandığı bu şekil, sebeplerin, sonuçların ve tepkilerin ne kadar çok olduğunun anlaşılması ile göçmenlerin zorla veya gönüllü göçmen olarak daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu tür bilgiler, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde politika kararları için daha yararlı bir temel sağlayacaktır. Bazen toplu sınır dışı edilmeler ve zorunlu göç şiddet içeren çatışmaların nedenlerinden bazıları olabilmektedir.

1.1.4.2 Uzun Vadeli Göç ve Kısa Vadeli Göç

Bu tür çevreden kaynaklanan göç, ister uzun vadeli olsun isterse de kısa vadeli olsun çevresel olay veya sürecin türüne ve şiddetine göre değişiklik gösterecektir (IOM, 2017). Geri dönülemez çevresel bozulma (örneğin deniz seviyesi yükselmesinden dolayı) durumunda, göç sonucu ülke içinden veya üçüncü bir ülkeden etkilenen nüfusun yer değiştirmesi gerekebilir ve kalıcı hâle gelebilir. Geçici göç örneği, tarımdaki ücretli emek nüfusu, taşkın ve kuraklık tarım olanaklarını küçülttüğü zaman başka yerlere

taşıyabilir ve bu tür dış etkenler geri çekildiğinde mevcut yerlerine geri dönebileceklerdir.

1.1.4.3 İç Göç ve Uluslararası Göç

Çevresel göç, dahili, bölgesel veya uluslararası olabilir. Herhangi bir ülkenin sınırları içinde oluşan göçlerdir. Bu yer değiştirme hareketi sırasında ülke nüfusunda herhangi bir değişme söz konusu değildir. Genellikle iç göçlere bağlı olarak kent nüfusları artarken kırsal nüfus azalmaktadır. İç göçler; Kırsal alandan kırsal Alana, Kırsal alandan kentlere, Kentlerden kentlere, kentlerden kırsal alana doğru olmaktadır. İç göçlerin en fazla görüleni kırsal alandan kentlere doğru olanıdır (turkcebilgi.com, 2017). İlave olarak, Ülke İçinde Yerinden Edinmenin Temel İlkeleri 1998, iç göç eden insanları şöyle tanımlamıştır: “Özellikle silahlı çatışma, genel şiddet olayları, insan haklarının ihlal edilmesi veya doğal ya da toplumsal cinsiyet ihlallerinin önlenmesi için kaçmak zorunda olan ya da evlerini ya da ikamet yerlerini terketme zorunluluğu bulunan, doğal veya insan kaynaklı afetler ve uluslararası alanda tanınmış bir devlet sınırını açmamış olan kişilerdir” (UNOCHA, 2004: 1).

Uluslararası göç, basitçe insanların uluslararası sınırları aştıkları durumlarda kullanılabilir. Genellikle yoksullar ve marjinal kişiler ülke içinde hareket ederler ve nadiren yeni bir ülkeye gitmeyi seçerler veya kendi göçlerini maddi olarak karşılayabilirler. Dolayısıyla, 2004 Hint Okyanusu deprem ve tsunamisi, 2010 Haiti Depremi ve 2015 Nepal depremi dünya çapında büyük sınır ötesi yerleşime neden olmuştur. Bununla birlikte, gerek uluslararası gerek ülke içinde, insanlar başlangıçta kısa mesafelerden göç eder ve doğal afetlerin ardından ilk olarak dâhili göçü düşünürler. Buna ek olarak çoğu ampirik araştırma, kırsal-kentsel göç ya da komşu ülkeler arasındaki doğrudan sınırların ötesine geçen iç göçün baskın olacağını tahmin etmektedir (IOM, 2017).

1.2 TEORİK ÇERÇEVE

Teorik çerçevenin ilk kısmı tezin konusuyla ilgili teoriler/modellerden bahsetmiştir ve göç ve yerinden edinme konusunda en fazla dikkat çeken modeller ise Lee’inn İtici-Çekici Modeli ve Cernea’nın Yoksullaştırma Riskleri ve Yeniden Yapılanma Modeli kısaca özetlenmiştir. İkinci kısmında, Roger Zetter’in bahsettiği 3 temel ilke Haklar, Dirençlilik ve Yeniden Yerleşim veya Yeniden Yerleştirme (3R Principles²¹) göç veya yer değiştirme ele alınmıştır çünkü bu ilkeler zorluklarının yanı sıra etkilerini de yanıtlayan ileriye etkili ve kapsamlı bir çerçeve oluşturmaktadır (Zetter, 2017: 23-28).

1.2.1 Çevreden Kaynaklanan Göçün Modelleri

Literatüründe yalnızca çevreden kaynaklanan göç yöntemlerine dayanak olan model ve teori bulunmamaktadır. Ravenstein’in göç yasaları (1885 ve 1889), The Lee modeli (1966), Mabogunjenin teorisi (1970), The Todaro modeli (1976), Marksist teori (1980’ler), Massey ve diğ. (1998), Bauer ve diğ. (2000), Epstein (2002, 2008) vb. teorileri ve modelleri göçün ekonomik yönlerine dayanmaktadır. Araştırmacılar iklim değişikliği senaryoları geliştirmiştir. Örneğin, Temsil Esasına Dayalı Modelleme²², İklim Değişikliğine Proaktif Uyum (Proactive Adaptation to Climate Change-PACC)²³, İklim Değişikliğine Reaktif Uyum (Reactive Adaptation to Climate Change-RACC)²⁴, çok düzeyli modeller, olay tarihi analiz teknikleri, çok düzeyli modeller ve olay tarihi

²¹ “Haklar, Dirençlilik ve Yeniden Yerleşim İlkeleri” İngilizcesi “Rights, Resilience and Relocation (Resettlement) or 3R Principles” karşılığı kullanılmaktadır.

²² Temsil Esasına Dayalı Modelleme (İngilizcesi:Agent-Based models (ABM), çevresel olaylarla bireylerin, ailelerin veya toplulukların yanıtlarını taklit ederek çevresel değişim ve göç arasındaki bağlantıları modellemek için çok uygundur (Entwisle vd., 2016).

²³ İklim Değişikliğine Proaktif Uyum (İngilizcesi:Proactive Adaptation to Climate Change (PACC) modeli Grothmann tarafından ve Patt’ın (2005) iklim değişikliğine karşı özel proaktif adaptasyon modelinden (İngilizcesi: Private Proactive Adaptation to Climate Change -MPPACC) geliştirildi. MPPACC, risk algısı ve algılanan adaptif kapasitenin uyumun ana belirleyicileri olduğu sosyo-bilişsel göstergeleri dikkate almaktadır.

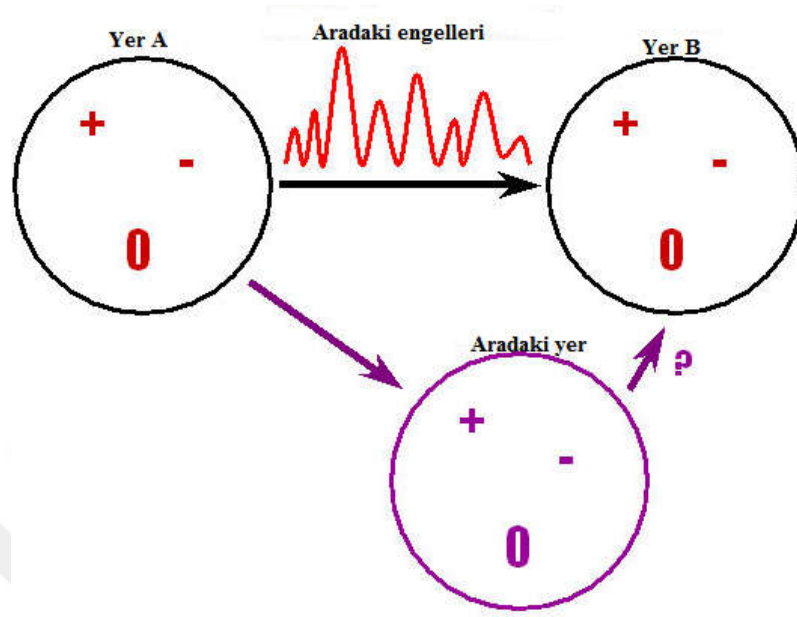
²⁴ İklim Değişikliğine Reaktif Uyum planlı davranış teorisi tarafından yapılan teorik ilerlemelerden geliştirilmiştir.

analiz tekniklerinin kombinasyonu, ağ analizi gibi insanların yerinden edilmesi konusunda bazı modeller geliştirmişlerdir. Ancak bu modeller, bireysel eylemlerin, algının ve deneyimlerin sonuçlarının varsayımına dayanmaktadır. Genel olarak göç ve yerinden edinme konusunda en fazla dikkat çeken modeller ise Lee'inn İtici-Çekici Modeli ve Cernea'nın Yoksullaştırma Riskleri ve Yeniden Yapılanma Modeli olduğu söylenebilir. Bu modeller aşağıda kısaca özetlenmiştir.

1.2.1.1 İtici-Çekici Model

1966 yılında Lee'in İtici-Çekici Modeli, göçün bireysel tercihlerden kaynaklandığı makro düzeydeki bakış açısı politikalarını açıklamaktadır. Burada bireyler göç etmek veya etmemek için, rasyonel ve hesaplanan seçimler üzerinden bir süreç olarak karar almaktadırlar (Ertem, 2007, Longman, 2001). İtici faktörler, göçmen başka bir yere gitmeye zorlamaktadır ve çekici faktörleri, gidecek yeri fırsatları kazandırmak için önemli bir rol oynamaktadır. Demografik baskılar, siyasi istikrarsızlık, ekonomik fırsatların yetersizliği, çevresel bozulma gibi "itici" faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır (IOM, 2009: 48). İstihdam fırsatları veya para kazanma fırsatları, aynı kültür, aynı dil, aynı ülke, yakınlık "köken" topluluğu, daha iyi veya yüksek eğitim imkanları, daha iyi sağlık tesisleri, üreme veya aile planlaması, aileyle birlikte hareket etme, güvenlik kaygıları, siyasi istikrar, iç savaşın yok olması, dinî veya etnik çatışma olmaması, iyi yönetim, vb. çevresel olmayan etmenler göçün çekici faktörlerine katkıda bulunmaktadır (Luetz, 2013: 112-113, IOM, 2009: 48). Ekonomik ve siyasi faktörlerin yanı sıra çevre faktörleri kökeni ile varış yerleri arasındaki fark da ortaya çıkmaktadır. Şekil 4'de hükümetin etkilerinin özellikle A Konumu B ve araya giren engellerin bulunduğu tüm lokasyonlarda bulunduğu itici çekici modelinin bir örneğini temsil etmektedir.

Şekil 4: İtici-çekici modelin bir örneği

Kaynak: Lee, 1966: 50

Hükûmet müdahaleleri, sorunların üstesinden gelenebilmesi için temel araçları sağlamaktadır. Birçok ülke koruma konusunda kendi politikalarına sahiptir, ancak müdahale sırasında ortaya çıkan engeller, ulaşım, hava durumu, iletişim, mesafe, siyasi engeller, hatta yaş, cinsiyet ve sosyal sınıf eksikliği gibi göçün varış noktasına ulaşmasını durdurabilmekte veya yavaşlatabilmektedir (Lee, 1966: 50). Göç, genel olarak isteklerini başarabilecekleri kentlere veya ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Findlay'ye göre, potansiyel göçmenler uzak yerlere gitmeyi tercih etmezler. Yer değiştirdikleri zaman, nispeten kısa mesafelere taşınırlar, böylece topluma sosyal ve kültürel olarak daha kolay adapte olurlar (Findlay, 2011: S51-S52).

1.2.1.2 Yoksullaştırma Riskleri ve Yeniden Yapılanma Modeli²⁵

Yerinden edilme yoluyla yoksullaşmaya neden olan içsel riskleri ve bu riskleri ortadan kaldıracak ya da hafifletecek yolları vurgulayan gönülsüz yeniden yerleşim

²⁵ “Yoksullaştırma Riskleri ve Yeniden Yapılanma Modeli” İngilizcesi “Impoverishment Risks and Reconstruction- IRR model” karşılığı kullanılmaktadır.

anlamında, Michael M. Cernea tarafından 2005 yılında “Yoksullaştırma Riskleri ve Yeniden Yapılanma Modeli” (IRR Model) olarak tanımlanan kuramsal bir model oluşturulmuştur. IRR modeli, sürecin her iki aşamasının sosyal ve ekonomik içeriğine odaklanmaktadır. Zorla yerinden etme ve yeniden oluşturma modelinde; mevcut durumda uzun ve zor olan yerinden edilme ile yeniden yerleşim süreçlerinin eşzamanlı olarak gerçekleştirilmesine olanak tanıdığından önem taşımaktadır. Bu model, insanların zorla köklerinden sökülmeleri anlamını taşımaktadır (savaş, kıyı erozyonu gibi). Model de sekiz yoksullaştırma riski bahsetmiştir. Bunlar: arazisizlik, işsizlik, evsizlik, marjinalleşme, gıda güvensizliği, ölüm oranında artış, ortak mülkiyet kaynaklarına erişim kaybı ve sosyal yaşamdan soyutlanma olarak sıralanabilir (Cernea, 2005). Bu model nihayet izlenmesi gereken stratejik yönleri gösterir: (a) arazisizlikten karaya dayalı yeniden yerleşime, (b) işsizlikten yeniden işe alınmaya, (c) evsizlikten evin yeniden inşasına, (ç) marjinalizasyondan sosyal içermeye, (d) artmış morbiditeden geliştirilmiş sağlık hizmetlerine, (e) gıda güvensizliğinden yeterli beslenmeye, (f) topluluk varlıklarının ve hizmetlerinin restorasyonuna (g) erişim kaybından, ayrışmadan sosyal ağlara ve ve topluluğun yeniden inşasına.

Bu modelin tasarımı, genel göçmenlerin yer değiştirmelerinin riskleri ve zorluklarıyla nasıl mücadele ettiğine ve kendilerini yeniden kurmaya çalıştıklarına dayanmaktadır, bu nedenle, kurumlar ve uygulayıcılar için problem çözme araçları olarak yaygınlaşmaktadır. Tüm bu nedenlerden dolayı bu model uygulanması, Afrika kıtası yoksulluğun doğrudan azaltılması ve mümkünse ortadan kaldırılmasını hedefleyen pek çok kalkınma politika ve stratejisinin test alanı hâline geldiğinden, olumlu karşılandığı tespit edilmiştir (Gizachew, 2017: 68).

1.2.2 Haklar, Dirençlilik Ve Yeniden Yerleşim İlkeleri

i. Haklar

Roger Zetter, haklar çerçevesinde koruma konseptini kullanmıştır. Ona göre, normatif koruma çerçeveleri (özellikle kural uygulamaları) devletlerin hâlâ çevresel göç için politika geliştirilmeyip, uygulanmadığından ve bundan kaynaklanan “boşluk” görülmektedir (Zetter, 2017: 26). İklim değişikliği ve çevresel bozulma konusunda, yerinden edilmiş insanları yer değiştirmek zorunda bırakmış olması gerçeği ile beraber, bütün bu insanlar sosyal, ekonomik, sivil, siyasi ve kültürel haklara sahiptir. Dolayısıyla, UNISDR’e göre insan hakları perspektifinde hükümetler, uygulanabilir koruma çerçeveleri hazırlamalı gerekmekte bahsetmektedir (UNISDR, 2018: 28). Bu nedenle, Zetter, güçlü siyasi irade, iyi yönetim ve yönetim mekanizması, çevresel göçmen hakkını sağlamak için yeterli kapasiteye ihtiyaç duyulmakta olduğu bahsetmektedir (Zetter, 2017: 24-26).

ii. Dirençlilik

Dirençlilik kavramı, C.S Holling tarafından ekolojide 1973 yılında tanıtılmıştır (Applegath, 2012). Collier vd., Dirençlilik , bir rahatsızlıktan sonra çevresel bozulmaya veya habitatların ve ekosistemlerin yeniden düzenlenmesine yanıt olarak tanımlamaktadır (Collier vd., 2013). Dirençlilik, zorluklardan kurtulma kapasitesidir (Fredrik ve Sturle, 2011: 3). Dirençlilik, bir şoktan “geri çekilmek” yeteneği anlamına da gelmektedir. UNISDR’un (2009) tanımlamasına göre, afetlerde dirençlilik; bir tehlikeye maruz kalmış bir sistemin ya da toplumun, temel yapılarının korunması ve yenilenmesi de dahil olmak üzere, tehlikenin etkilerini zamanında ve etkili bir şekilde soğurma, eski hâle dönüş ve iyileşme kabiliyetidir. Afetlerde bu dirençlilik ve insanın yerinden etme arasındaki güçlü ilişki da görmek mümkündür. Pinto vd.’in bahsettiği

gibi dirençlilik ve yerinden etme arasındaki ilişki karmaşık ve ayrıntılı bir yapıya sahiptir. Aslında, direnç seviyesi aynı zamanda yer değiştirme olasılığıyla bağlantılı olup, yerinden etmenin sosyal (sosyal ağları, genel esenliği gibi) dirençliliğe etkisini ortaya koyacaktır (Pinto vd., 2014: 852). Dolayısıyla, bu çalışma, dirençlilik “İleriye-Dönük” çabalar olarak nitelendirilmektedir çünkü hem fiziksel engeller olarak hareket ederek afet riskini azaltacaktır ve aynı zamanda maruz kalan insanları yer değiştirmeyi teşvik etmemek gibi/geri çekilmek gibi çabaları gösterilmektedir ve maddi olmayan engeller olarak hareket ederek afet riskini azaltmaktadır.

Zetter bu konuda yeterli politikalar ve stratejiler geliştirilerek, etkilenen topluluklar ve sivil toplumlarla alt düzey girişimler, ortaklıklar ve işbirliği geliştirilerek dirençlilik yeteneği artırılacak olduğu söylemektedir (Zetter, 2017: 27). Nature derginin bir araştırması sonucu olarak kıyı dirençliliği üç savunma hattına ihtiyaç duymaktadır:

- a) **Yeşil:** ‘Yeşil’ altyapının restorasyonu, örneğin, sahil ağaçlandırma yoluyla yeşil kuşak gibi sağlam kıyı ekosistemler.
- b) **Gri:** Deniz taşıtları, dayklar, barajlar ve saptırma gibi doğru ‘gri’ altyapı, ayrıca binaların ve taşkın koruma yapılarının yükseltilmesini artırma.
- c) **Sosyal:** Planlama ve uygulama süreci boyunca temel yerel paydaşları dahil etmek; kurumsal ve kıyı topluluk yeteneği geliştirecektir (nature.com, 2015).

Dolayısıyla, bu çalışma’nın üçüncü bölümde Bangladeş ve Louisiana’daki kıyı bölgede mevcut politikaların ve stratejilerin durumu, ulusal ve federal düzeyin yanı sıra yerel düzeyde etkilenen toplulukların durumu anlatılmaktadır. İlave olarak kıyı dirençliliği Nature’in bahsettiği üç savunma hattına dikkate almaktadır.

iii. Yeniden Yerleşim

Sakin olmayan göçmenler için yerlerine ya da ülkelerine dönmekten sakınmaz ya da varış yerinin güvenliğinde yaşayamazlarsa yeniden yerleşim zorunluluğu

doğacaktır. Yerleştirme ilkesi ise, etkilenen toplulukların olumlu sosyal, ekonomik ve siyasi etkileri elde edebilecekleri bir yere transferini ifade etmektedir. Ülke içinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler 1998, Ülke İçi İklim Kaynaklı Göçe İlişkin Yarımada İlkeleri 2013, yeniden yerleştirilecek insanların konut, arazi, mülk, geçim hakları ve diğer tüm geçimle ilgili hakları da dahil olmak üzere tüm hak yelpazesinin korunarak risk eğilimli alanlardan uzak, uygun bir yerde yaşamalarını sağlamalıdır. Bu nedenle, Zetter'e göre, yeniden yerleşim planının iyi tasarlanması ve uygulanması, etkilenen toplulukları güçlendirecektir (Zetter, 2017: 27). Dolayısıyla, yeniden yerleşim için bir devletin katılımı sağlanmalıdır çünkü savunmasız göçmenlerin sığınma evini, mesleğini, arazisini ve varlıklara ve hizmetlere erişimi yeniden kurmaktadır (Begum, 2017: 3). Sassa (2014), yeniden yerleşim gibi politikaların göçmen tehlikesini ortadan kaldırdığını, ancak diğer sosyal, ekonomik ve çevresel güçlüklerle yol açabileceğini iddia etmektedir. Çünkü bazı göçmenler yeni yerleşim yerlerine uyum sağlamamaktadır. Bu nedenle, yeni konumun yerel entegrasyonu veya yeni toplulukla entegrasyon, bu açıdan dirençlilikli çözümlerden biridir. Bu yöntem uygulanması ile yerel, toplumsal, ekonomik ve siyasi olarak topluluğu entegre edebilir ve yerel halk tarafından ayrıca da yerel yönetim tarafından uygulanabilir. Uyum stratejilerinden birisi olduğu için az gelişmiş ve gelişmiş ülkeler örneğin Papua Yeni Gine, Çin ve Vietnam gibi ülkelerde sellere karşı savunmasız olan toplulukları yeniden yerleştirdiğini görülmektedir (de Sherbinin vd., 2011: 456-457). Hatta birçok gelişmiş ülke Birleşmiş Milletlere nüfus yerleşimini içeren ulusal uyum planlarını sunmuşlardır. Dolayısıyla, bu tez, devletler planlanan yer değiştirmelerini uyumun nasıl bir biçimi olarak görülmekte olduğu saptamaktadır.

1.3 ÇEVREDEDEN KAYNAKLANAN GÖÇÜN NEDENLERİ VE İNSAN-ÇEVRE İLİŞKİLERİ

IOM çevresel göçün çok kutuplu çevresel fenomeni veya dikkat çekici bir konu olduğunu tespit etmiştir (IOM, 2009: 201). Halk, çeşitli nedenlerden dolayı bir yerden başka yere hareket etmektedir ve insanların yer değiştirmeleri birden fazla sebebe bağlıdır ve hem doğrudan hem de dolaylı etmenlerden kaynaklanmaktadır. Tezin bu kısmında çevreden kaynaklanan göçün itici nedenleri özellikle çevre ve iklim değişikliği ile ilgili olan ve çevre ve iklim değişikliği dışındaki nedenler dikkate almaktadır. Ayrıca, insan-çevre ilişkileri ile ilgili en önemli konuları örneğin iklim-insan göç ilişkisi, ekokültür, çatışma, iklim-kapitalizm-göç ilişkisi açıklanmıştır.

1.3.1 Çevreden Kaynaklanan Göçün Nedenleri

Genel olarak, insanların tercihi atalarının bulunduğu yer veya anavatanda kalmasıdır. Onların sembolü olduğuna inanılmaktadır. Hatta, orada kalmak için özerk uyum stratejileri bile uygulamaktadırlar (Hossain, 2014: 65-70). Örneğin, Kuzey Bangladeş, Batı Sudan'daki insanların uyum stratejisi şöyledir: Aile, hasat mevsimi sırasında, kuraklığın ardından, aileden bir erkek üyeyi işçi olarak çalışmak için üretken alanlara ya da başkentlere göndermektedir. IOM'e göre, afet ve baskı zamanlardaki bu tür geçici göç, bir ailenin gelirini artırıp yerel kaynaklar üzerinde tüketimi azaltabilmektedir (IOM, 2009). Dolayısıyla, ekonomik, sosyal ya da çevresel kategori, bazen birleştirme ya da birbirine çarpma eğilimi gösteren bir gri bölge arasında yer almaktadır. IOM, geçimlerin makul iyileşme umutlarının ötesine geçtiği kesin noktada topluluğun tüm katmanlarında yaygın olarak kullanılan bir "göç" noktası veya ani tetikleyici olduğunu tespit etmiştir. Bu noktaya geldiğinde insanlar durmak yerine harekete geçmeye karar verirler (IOM, 2009: 15, Luetz, 2013: 217-219). Ancak Lönqvist ve diğerleri, göçün

sefil bir seçenek olduğunu, kalmak ve mücadele etmenin ise daha cazip bir seçenek olduğunu iddia etmektedir (Lönqvist, vd., 2010).

Bu tezde çevreden kaynaklanan bu insan göçün itici nedenleri hem çevre ve iklim değişikliği ile ilgili olan hem de çevre ve iklim değişikliği dışındaki (ekonomik, siyasal, sosyal, demografik) nedenlerle ilişkilendirebilmekte için dikkate almaktadır. Lonergan (1998), yer değiştirme veya yeniden yerleşime neden olan en sık bahsedilen çevresel nedenlerden 5 genel grup (ani gelişen afetler, yavaş gelişen afetler, endüstriyel kazalar, kalkınma projeleri, ve çatışmalar ve savaş) tanımlamıştır (Longeren, 1998: 9). Bu nedenler arasında ani gelişen afetler örneğin; ani sel baskını, kasırgalar vs. ve yavaş gelişen afetler örneğin; kuraklık, çölleşme, deniz seviyesi yükselmesi vs. iklim değişikliği ile ilişkilidir. Bunun yanında da yavaş gelişen afetler herkes tarafından bilinen ve her geçen gün daha da yaygınlaşan, yüksek riske sahip afetlerdir. Diğer çevresel nedenler arasında sayılabilecek istenmeyen kazaların yanında endüstriyel ve nükleer kazalar (örneğin kimyasal kazalar) fabrika felaketleri, çevre kirliliği vs. ile ilişkilendirilebilir. Kalkınma projeleri, ağırlıklı olarak ekonomi ve çevre ile ilgili projelerden kaynaklı olduklarından yer değiştirmeleri söz konusu olacaktır. Örneğin, nehir barajlarının inşası, sulama kanalları, madencilik (çıkarma) ve kaynaklar çevreden kaynaklı yer değişiklikleri arasında sayılacaktır. Yeşil kalkınma projeleri, karbon dengesi, eko-turizm, biyo-yakıt üretimi vs. uygulamalar da bunlarla ilişkilidir. Diğer çevresel çatışmalar, savaşlar, çevresel baskılar ve biyolojik savaşlar doğal kaynaklar nedeniyle yapılan yer değiştirmeler olarak ifade edilebilecektir.

Çevre ve iklim değişikliği dışındaki nedenler ise, istihdam olanakları, gelir ve yaşam şartlarını içeren ekonomik nedenlerdir. Ailevi ya da kültürel beklentileri içeren sosyal nedenler (örneğin miras veya evlilik, eğitim fırsatları ve kültürel pratikler), sağlık hizmetleri eksikliği, yetersiz eğitim tesisleri, dinî hoşgörü eksikliği gibi sosyal nedenler de göçün itici etkisine katkıda bulunmaktadır. Ayrımcılık veya zulüm, çatışma, güvenlik

ve politika teşvikleri (örneğin arazi mülkiyeti politikasında bir değişiklik içeren siyasi neden), güvenlik kaygısı, suç, siyasi istikrarsızlık, iç savaş, dini çatışma, etnik çatışma, hatalı hükümet politikaları, iyi yönetim eksikliği gibi siyasi nedenler göçün itici etkisini tetikleyen unsurlardır. Bunun yanında nüfus yoğunluğu ve yapısı ve hastalık riskini içeren demografik nedenler de göçün tetiklenmesine neden olabilmektedir (IOM, 2009: 48-49, Myers ve Kent, 1995: 37-53).

1.3.2 İklim-İnsan-Göç Etkileşimi

İklim, insan ve çevre etkileşimi iki açıdan ele alınmalıdır. Bu durumlar, olumlu geribildirim döngüleri ve olumsuz geri bildirim döngüleri olarak ifade edilmektedir. Olumlu geribildirim döngülerinde, yeni bir endişe insanları daha duyarlı hâle getiren manzaraların bir koşullandırılmasına yol açabilir (Dearing, 2006: 187). Akkadian Mezopotamya toplumlarında görüldüğü gibi, sulanan ekim alanlarına bağımlılık arttıkça, iklim endişelerine karşı giderek daha savunmasız hâle geldikleri yapılan araştırmalarla gün yüzüne çıkarılmıştır. Mezopotamya da iklimden kaynaklanan bu endişelerin, göçün tetikleyici faktörü olduğu açıkça görülmektedir. Öte yandan, çevresel değişim fikrinin “doğa-egemenlik” hâminden “insan-egemenliğine” doğru hareket ettiği olumsuz geri bildirim döngüsü olarak görülmüştür. Olumsuz geri bildirim döngülerinin baskın olduğu bütünleşik süreçlerden, olumlu geri bildirimlerden kaynaklanan gittikçe artan etkiye geçiş süreci de bir karakter değişimini ortaya koymaktadır. Modern zamanlarda, iklim-insan-çevre etkileşimlerinin potansiyel mekansal ölçeği, Ruddiman’ın (2003) CO₂ ve CH₄’ün buzullararası buz çekirdeği kayıtlarının analizi ile daha da genişletilmiştir. Ruddiman, bu gazlarda Holosenin yükseldiğini, sistemik veya küresel bu yükselişin, atmosferik sistem üzerindeki etkilerinin fazla olduğunu ve bununla birlikte etkilerin en erken birikimli etkisinin küresel topluma geri döndüğünü iddia etmektedir (Dearing, 2006: 188).

Bu nedenle iklim-insan-çevre etkileşimi göç konusu ile ilişkilendirilmiştir. Fakat, bu etkileşimde iklim değişikliği, insanların göç etmelerini ya da yerinden edilmelerini tetkileyen bir “tehdit çarpanı”²⁶ olarak rol oynar mı? Bu soruyu sormak, sıcaklıklardaki değişikliklerin, yükselen deniz seviyeleri, azalan nehir akımları, şiddetli fırtınalar ve aşırı yada azalan yağış, iklim değişikliğinin sonuçlarının bir parçasını oluşturacaktır. IPCC 2007 yılındaki rapora göre, 1950’lerden bu yana, ortalama küresel sıcaklık on yılda yaklaşık 0.1⁰C yükseldi, kış kar kapakları %10 azalmış, Kuzey buz kalınlığı %40 düşmüş, kuraklık, fırtınalar ve sıcak dönemlerin sıklığı ve yoğunlukları yükselmiş, buzullar geri çekildi ve deniz seviyesi 20 cm yükselmiştir. Uzmanlar bu değişiklikleri fosil yakıtların yakılmasından kaynaklanan yüksek salımlarının artmasına bağlarlar (aktaran Reuveny, 2007: 657). İklim değişikliğinin gelecekte nerede ve hangi şiddette gerçekleşeceğini belirlemek hâlâ çok zordur. Bu durum ekonomik ve siyasi istikrarsızlığa katkıda bulunmakta ve ayrıca etkileri git gide kötüleştirmektedir. Sel, fırtına, fırtına sonrası sel, gibi ani gelişen afetler ve erozyonndan dolayı yavaş yavaş arazi kaybı, deniz seviyesi yükselmesinden dolayı tuzlu su girişi gibi yavaş gelişen afetleri harekete geçirmekte, bunun sonucu olarak da yer değiştirmelere yol açmaktadır.

BMMYK perspektifine göre,

Dünyanın iklimi, en bilimsel tahminleri aşan bir oranda değişmektedir. Bazı aileler ve topluluklar afetlerden ve iklim değişikliğinin sonuçlarından acı çekmeye başlamıştır. Buna ek olarak da yeni bir başlangıç arayışında evlerini terk etmek zorunda kalmaktadır (www.unhcr.org, 15.11.2018).

Bu nedenle, iklim değişikliğindeki artışa oranla, içme suyu gibi doğal kaynaklarda kıtlığın artması daha da şiddetli bir hâle gelecektir. Doğal ortamlar iklim değişikliği sonucunda çok sıcak ve kuru veya çok soğuk ve ıslak hâle gelirse, birçok bitki ve hayvanın hayatta kalması pek değildir. Gıda güvenliği, su güvenliği, mülkiyet güvenliği zaten bir endişe teşkil ederken, daha da zorlu hâle gelecektir. Ancak iklim

²⁶ Burada 2014 yılında ABD Savunma Bakanlığı, iklim değişikliğini “tehdit çarpanı” olarak adlandırdı; bu da güvenlik için diğer tehditleri daha da kötüleştirebileceği anlamına gelmektedir (Werrell ve Femia, 2015: 1) .

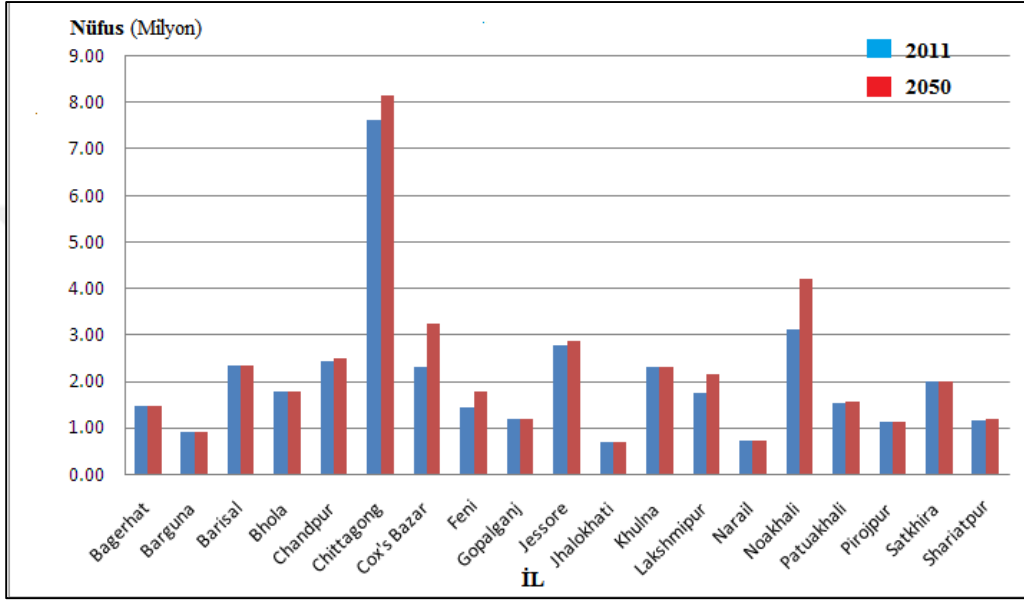
değişikliği her zaman göçü tetiklemeyebilir. Aşırı iklim değişiklikleri sıklıkla bireyleri göç etmekten başka bir seçenek bırakmazken, kademeli iklim değişikliği olayları genellikle göçlere yol açmaktadır. Burada esnekliğin hareket kararı ile yakın ilişkisi vardır. Sel nedeniyle, deniz seviyesinin altındaki alanların okyanus suları tarafından giderek sular altında bırakılması, kıyı şeridinde çekilmeler oluşmaktadır. Zamanla seller kıyı şeridini değiştirmekte ve doğal yaşam alanlarını ile yerleşim yerlerini sular altında bırakmaktadır. Bu durum, yerleşim yerlerinin yaşanılmaz hâle gelmesine ve kıyıda yaşayan insanların yer değiştirmelerine önemli bir etmen biri hâline gelmesine neden olmaktadır.

1.3.3 Ekoköklük ve Yeni Malthusçuların Bakışı

1990 yıllarda çatışma teorisyenleri ile başlatan “Ekoköklük teorisi” nüfus artışının kıtlık, yoksulluk ve açlık ile sonuçlanacağını ve kargaşa ve istikrarsızlığa yol açacağını göstermektedir. Sınırlı kaynakların giderek artan insan nüfusu tarafından bölünmesi, giderek daha az kaynak ayrılmasına neden olacaktır. Bu düşüncenin temeli, sorunun ekonomik veya hükümet politikaları değil de insan nüfusunun artmasını içermektedir. Bangladeş dünyanın en kalabalık ülkelerinden birisidir. Malthus’un düşüncesi Bangladeş için da geçerli görülmektedir çünkü Malthus’un deneysel çalışmalarda insan nüfusu, çevre sisteminin onları destekleme kapasitesi ile orantılı olarak büyürken, insanların açlık, hastalık ve ölüm tehlikesi ile karşı karşıya kalmaları konusunda bir kriz meydana getirmektedir (Robbins 2012: 14). Bu bağlamda, 163 milyondan fazla nüfusa sahip olan Bangladeş nüfusun her yıl artarak 2050 yılına kadar 196 milyona çıkması beklenmektedir (World Bank, 2018: 127). Dolayısıyla, çeşitli sebeplerden dolayı insanlar kırsaldan kentsel alanlara doğru mevcut göç yollarını izlemektedir (MoEF, 2017: 1). Kent nüfusu 1971’deki bağımsızlıktan sonra hızla artmaya başlamış ve 1991’de %19, 2005’te %26, 2011’de %28 oranında artmıştır (LGED, 2016) ve 2018’de

%36 oranında ulaşmıştır (UNDESA, 2018). Mevcut artış oranlarında, ülkenin kentsel nüfusu 2035 yılına kadar 79 milyona ya da nüfusun %42'sine ulaşacaktır (LGED, 2016: s.y). Şekil 5'te kıyı bölgedeki kent nüfusunun yoğunlaştığı alanlar Chittagong ve Khulna bölgelerinde bulunmaktadır.

Şekil 5: Bangladeş'in 2011 ve 2050 yıllarında kıyı bölgeleri nüfusu

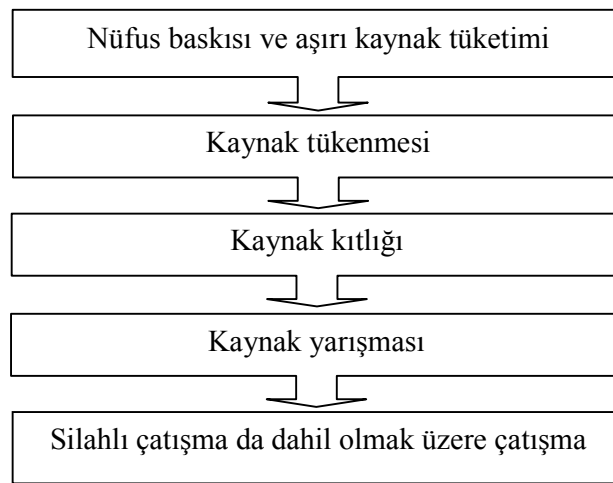
Kaynak: Ahsan, 2017: 529

Şekil 4'te, 2011 ve 2050 yıllarında Bangladeş'in kıyı bölgelerindeki nüfusunun artışı az bir oranda arttığı görülmekte se de mevcut durumda kıyıdaki taşıma kapasitesi çok düşük söyleyebilir. Yalnızca Chittagong, Noakhali ve Cox's Bazar İllerinde keskin bir artış görülmekte, ancak diğer kıyı bölgesindeki İllerde önemli bir büyüme veya değişim görülmektedir. Öte yandan, Louisiana kıyı ise Malthus'un bu yaklaşımı etkilemeyecek görülmektedir çünkü Louisiana kıyısında göz önüne alındığında, tarihi "Artış senaryosu", yıllık kıyı genişliği artış oranını %0,67 olarak varsaydı ve bu oran, 1990 ile 2000 yılları arasındaki yıllık nüfus artış oranına eşittir. "Yoğun Artış Senaryosu" da, yıllık kıyı genişliği artış oranının %0,67 olmasını varsayılmaktadır. Ancak nüfusun sel ve zarar görme risklerinin arttığı alanlardan, taşkın derinlikleri daha düşük olan alanlara doğru kaymasına sebep olmaktadır. Gelecek yıllarda taşkın riskleri

arttıkça nüfusun kıyı şeridinden uzaklaşma olasılığı göz önüne alındığında, “Artış Yok” senaryosu için yıllık kıyı genişliği artış oranı %0.00 olarak varsayılmıştır. Bu da 2000’den 2010 yılına kadar olan fırtına sonrası nüfus eğilimleriyle tutarlıdır (Fischbach vd., 2017: 191). Bu nedenle, deniz seviyesinin yükselmesi ve son on yıldaki sonuçları ve Louisiana’daki gelecek nüfus eğilimleri, göçün gerekçeli bir göstergesi olarak “Artış Yok” senaryosunun doğruluğunu kanıtlamaktadır.

İklim nedenlerinin yanı sıra, Yeni Malthusçu düşünürleri nüfus baskısı ve aşırı kaynak tüketiminin çatışmaya neden olduğunu savunmaktadır. Yeni Malthusçu yaklaşımı kötümser bir yaklaşımdır ve göçün, bir şehrin veya ülkenin nüfus baskısı için ana tetikleyici etmen olduğunu savunmaktadır. Yaygın nüfus artışı, sürdürülebilir üretim için tehdit oluşturacak ve daha fazla kaynak tüketimine yol açacaktır. Bu nedenle, kaynak kıtlığı kaynak kazanmak için kaynak rekabetini artıracaktır. Bu kaynak rekabeti, kapitalist üretim tarzı modu zengin fakir ayrımı yapacaktır. Bu bölünmeden kaynaklanan yoksunluğun yanı sıra kaynak kazanımı için aşırı mücadele toplulukların çatışmasına dönüşmektedir ve sonuç olarak zorunlu göçe neden olacaktır (Rechkemmer vd., 2016: 115). Şekil 6’te Yeni Malthusçuların argümanı şekli, silahlı çatışmanın nüfus baskısından nasıl kaynaklandığını göstermektedir.

Şekil 6: Nüfus baskısı ve çatışması üzerine Yeni Malthusçuların argümanı

Kaynak: Gleditsch, 2003: 479

Ancak nüfus kontrolü, farklı kaynak dağıtımını değil, bir çözüm olarak söyleyebilmektedir çünkü kaynakların kıt olduğu durumlarda moderleşme çalışmalarına, insanlar tarafından yenilikçi ve yaratıcı çözümler üretilecektir. Sonuç itibariyle kaynaklar çok daha verimli kullanılacak ya da farklı teknolojiler kullanılarak çeşitlilik sağlanarak talepler azaltılacaktır (Robbins 2012: 16-17).

1.3.4 Çatışma ve Çevreden Kaynaklanan Göç

Çevresel sorunlar nedeniyle görülen çatışmaların temel nedeninin anlaşılması çatışmaların yaşandığı devletlerde büyük oranda iç ve dış göçler görülmektedir. Örneğin, Kuzey Kore, Burma, Zimbabwe veya Somali gibi kendi nüfusunu rehin alan devletler ve baskıcı rejimler çevresel göçmenlerin en fazla olduğu yerler arasında yer almaktadır (Bets, 2010: 361-363).

International Institute for Strategic Studies'e (IISS) göre “zayıf ya da kırılgan devletlerde, iklim değişikliği kaynakları, kısa vadeli toplu göç ve iç savaş” riskini artıracaktır (IISS, 2011: 25). German Advisory Council on Global Change tarafından yapılan bir araştırmaya göre, uzun vadeli çevresel değişim, büyük ölçekli göç hareketleri yaratma potansiyeline sahiptir ve daha fakir ülkelerin altyapısı bu durumlara daha az uyum sağlayabilmektedir. Dolayısıyla, çatışmaların büyük bir olasılık dâhilinde olduğu görülmektedir. Hatta çevreden kaynaklanan göç, tek başına, sosyal ve siyasi çatışmayla uyumlu olarak göç hareketlerinin %10 ila %25'ini oluşturmaktadır (Clark, 2007: 1).

2007 yılında, Batı Sudan'ın batı bölgesinde yer alan Darfur'da meydana gelen iç savaş “ilk modern iklim değişikliği çatışmasını” temsil etmektedir. Eski BM Genel Sekreteri Moon, uzun süren kuraklığın Darfur'daki şiddetin temel sebebi olduğunu dile getirmiştir (www.washingtonpost.com, 16.06.2017). Yine, iklimin etkilerinden dolayı

kuraklık ortaya çıkmış, bu da çiftçiler ve çobanlar arasındaki geleneksel varoluş biçimlerini bozmuş ve savaşa katkıda bulunan kıtlığa yol açmıştır.

Başka bir örnek ise, 2000-2010 yılları arasına bakıldığında Arap bölgesinde kuraklık yaşadığı ve 2007-2010 yılları arasında Suriye'nin tarihindeki en kötü kuraklıkla karşı karşıya kaldığına dair kanıtlar bulunmaktadır. Geniş çaplı ürün hasarıyla ilintili olarak Suriye'nin kuzeybatı kesimlerinden ve Suriye bozkırlarından kente doğru tarımla geçinen aileler kitlesel olarak göç etmişlerdir. Bu durum 1 milyondan fazla kişiyi etkilemiştir ve Al-Hasakah, Ar-Raqqah, Halep ve Dier ez-Zor yönetimlerinde ciddi etkileri görülmüştür (Kelley vd., 2015: 3241). Sosyoekonomik istikrarsızlık, sağlık sorunları, gıda güvensizliği ve göç, kuraklığın etkilerini daha da artmıştır. 2011 yılında başlayan Suriye ayaklanmasıyla birlikte oluşan çatışma ve savaşlarla birlikte birçok Suriyeli ve bölgenin yerel halkı sınır ötesine (başta Türkiye, Ürdün ve Lübnan) göç etmek zorunda kalmıştır. Hartmann çatışmadan sonra göç etmeyi “bozulma anlatımı” (degradation narrative) olarak tanımlamış ve bu süreç döngüsel bir süreç olarak ifade etmektedir. Hartmann'a göre, topraklarını sürdürülebilir bir şekilde çiftçileştiremeyen, çölleşmeye ve toprak tükenmesine neden olan yıkıcı çiftçiler ve köylüler ya döngünün tekrarlandığı diğer kırsal bölgelere ya da kıt kaynaklar üzerinde kent sakinleriyle çatıştıkları kentlere göç etmeye ve böylece siyasi huzursuzluk ve çatışmalara neden olmaktadır (Hartmann, 2010: 234).

1.3.5 İklim-Kapitalizm-Göç Etkileşimi

19. yüzyılın sonunda yapılan bilimsel analizler, karbon kirliliğinin, küresel ortalama sıcaklığı yaklaşık 1.1⁰C'ye yükselttiğini göstermiştir. IPCC ise 2100 yılına kadar küresel ortalama sıcaklığın 1.5–4.5⁰C arasında olmasını öngörmüştür (IPCC, 2014: 10-11). İklim değişikliğinin etkileri ve sıcaklık artışları ile okyanuslar etkilenecek,

kutup buz tabakaları erimekte, aşırı hava ve fırtına olayları meydana gelmekte, biyoçeşitlilik azaltmakta ve sonuçta insan sağlığı tehlikeye girmektedir.

Dolayısıyla, 2018 yılında IPCC'nin hazırladığı 1,5°C Küresel Isınma; iklim değişikliği tehdidini önlemek ve sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılmak için ortaya konan küresel çabaların güçlendirilmesi kapsamında, sanayi öncesi seviyelerin 1,5°C üzerindeki küresel ısınmanın etkilerine ve ilişkili küresel sera gazı emisyon patikalarına dair bir IPCC Özel Raporu" olarak adlandırıldı. Önceki çalışmalar ve bu raporu yapılan araştırmalar neticesinde ve incelenen diğer çalışmalarda çevresel bozulmanın ve iklim değişikliğinin insan göçüne ve yer değiştirmeye önemli katkılarda bulunduğu dair sonuçlara ulaşılmıştır. Neoliberal kapitalizm, kurumsal emperyalizm, vb. de dâhil olmak üzere, çevresel değişimler geçim kaynaklarının yıkımını derinden etkilemektedir. Frankfurt Okulunun akademisyen Horkheimer'in ifade ettiği gibi;

“Doğa, bugün her zamankinden daha fazla insan tarafından yalnızca bir ara olarak tasarlanmıştır. Bu nedenle, doğaya bakış açısından bir amacı olmayan toplum, sömürünün amacıdır. Dolayısıyla insanın sınırsız emperyalizm arzuları asla tatmin edilemez” (Aktaran Gunderson, 2014: 20).

Çünkü diğer tarafta, kapitalizm, rekabetçi bir pazarda, kar için üretim olarak adlandırılmıştır. İstikrarlı seviyede kalma, yaşam standartlarını yükseltme ve artan genç dünya nüfusuna hitap eden geniş bir istihdam yelpazesi oluşturmak için üretimin sonsuz büyümesi gerekmektedir. Daha yüksek tüketim, daha yüksek üretimi, daha yüksek üretim ise daha yüksek satışı ortaya çıkaracaktır. Yüksek satışlarla birlikte, firmaların yada iş biriminin sürdürülebilirliğine büyük katkı yapılacak ve daha yüksek karlar elde edilecektir. Ancak dikkat edecek olan şey, sürdürülebilirlik amacıyla korunması gereken sınırlı ekolojik ve doğal kaynaklara sahip bir gezegende yaşıyoruz. Önce bahsettiği gibi, 19. yüzyıl göç sebeplerinden çok büyük bir etki sağlamış ve yerinden edilme seviyelerini arttırmıştır (Davison and Shire, 2015). Bu yerinden etme çoğunlukla

aciliyet döneminde yeterli uyuma veya taşıma kapasitesine sahip olmayan insanlar etkilenmiştir. Aslında, sömürgecilik sonrası düzende marjinallikleri ve iklim değişikliğinden kaynaklanan durumlarının kötüleşmesi nedeniyle düzensiz hareketlerde ve uygulamalarda potansiyel olarak tehlikeli ve riskli bir duruma dönüş olduğunu görmektedir (Bettini, 2014). Bunun en önemli nedeni çevresel yıkımdır. Saskia Sassen, “Kısıtlamalar: Küresel Ekonomideki Acımasızlığı ve Karmaşıklığı” adlı kitabında, çevresel yıkımın tüm vatandaşları mağdur etmekte olduğunu iddia etmiştir (Sassen, 2014). Sassen, “Öldürülen Arazi ve Ölü Su” bölümünde toprağın üzerinde yaşayan insanlardan veya faaliyetlerden toprağın daha değerli hâle geldiğini belirtmiştir (Sassen, 2016).

İklim değişikliğinin, küresel kuzey ve küresel güneyi, “İklim Değişikliği Kıyaslamalı Bir Perspektiften İzlenen İklim Değişikliği” kitabındaki neoliberal politikalar yoluyla, Küresel Güney’deki tarım ve kırsal hayvancılıklarda üretimsel düşüşlerde, az miktar olsa da gıda arayan ve veya küresel kuzeye fiziksel güvenlik isteyen düzensiz göçmenlerin hareketliliğini artırdığı belirtilmiştir (White, 2012). Dolayısıyla, batı dünyası ve onun tarımsal ihracat teşvikleriyle ithalat kısıtlamaları, gelişmekte olan ülkelere batıya doğru göçün temel nedenleri olabilmektedir. Küresel ekonomik kurumlar örneğin, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü uluslararası hâkimiyeti koruyan fikri mülkiyetin özelleştirilmesi, serbest ticareti, yatırım ve kontrol koşullarını dayatmaktadır. Kuzeydeki zengin ülkelerin en büyük çevre sorunlarından daha sorumlu olduklarını ve gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında toplam karbon emisyonu açısından keskin bir fark olduğunu da göstermektedir. Örneğin, ABD ve Çin’in toplam karbon emisyonu, Bangladeşlilerin 18 katından daha fazladır. Ortalama olarak bakıldığında, bir (1) Amerikalının emisyonu kabaca neredeyse beş (5) Çinli’ye ve altmış altı (66) Bangladeşliye eşittir (Gardiner, 2011: 315). Dolayısıyla, Betts’in bahsettiği gibi, çevresel yer değiştirme kaynaklarının

küreselleşmeden etkilendiği açıktır. Burada dikkat edilecek hususun iklim değişikliği ve sera gazı emisyonunun küreselleşmeyle yakından ilişkili olduğudur. Bir diğer ifade ile bir ülkede meydana gelen emisyonların küresel ölçekte dışsallıkları nasıl etkilediği açıkça görülmektedir. Çevresel değişim aynı zamanda üretim kalıplarındaki değişimlere ve artan fosil yakıtı kullanımına katkıda bulunan gelişmiş ülkelerde yeni teknolojilerin kullanımına da yakından bağlıdır. Görüleceği üzere bu durum az gelişmiş ülkeler ile ada ülkelerinde çevresel göçü tetkilenmektedir (Betts, 2009: 146). Hartmann (2010), Küresel Güney ülkelerinde yoksulluk, aşırı nüfus ve çevresel bozulmanın yaygın olması, iklim göçünün ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Hartmann, 2010: 234). Son olarak Daniel Faber ve Christina Schlegel'in çalışması neoliberal kapitalizmin dört mekanizması göç krizini yaratmaktadır. Bunlar:

- Birincisi, kapitalizmin iklim ile ilgili baskıları, doğal afetleri daha sık ve şiddetli hâle getirmektedir.
- İkincisi, neoliberal kapitalist gelişme, dünyaaki popüler sınıfların ve alt topluluk nüfusun artan sosyal ve ekolojik yoksullaşmasına neden olmakta ve bu da onları iklim değişikliğinin etkilerine karşı daha savunmasız hâle getirmektedir.
- Üçüncüsü, kurumsal bazda küreselleşme, gittikçe azalan dengesiz manzaralar yaratarak mevcut ekosistemlerin dirençliliğini azaltmakta ve dolayısıyla iklim değişikliğinin etkilerini arttırmaktadır.
- Dördüncü olarak ise, iklim değişikliği, özellikle küresel sermaye ve ulusal güvenlik devletinin hizmetinde olan siyasetçiler tarafından sosyal kontrol ve yer değiştirmenin bir aracı olarak kullanılmaktadır (Faber ve Schlegel, 2017: 4-8).

1.4 GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER YÖNÜNDEN ÇEVRESEL GÖÇÜN BÜYÜKLÜĞÜ

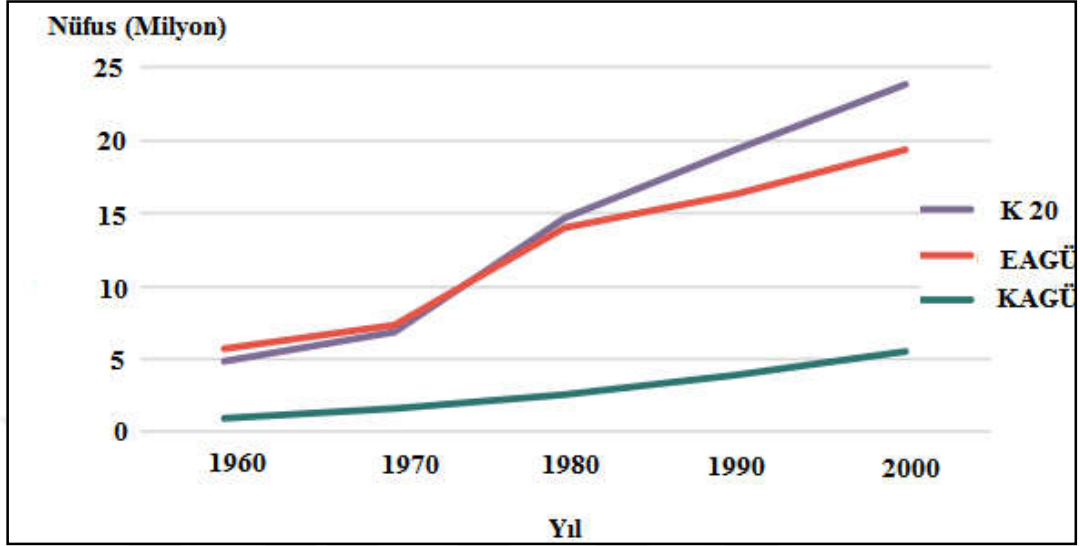
İnsanlar hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerden, aşırı hava olaylarıyla tetiklenen yerlerinden edilmiştir. Tarihsel açıdan, çığ, tropikal taşk, deprem, açlık, sel / arazi kayması, kasırga gibi olaylar gelişmiş ülkelerde ve en çok görülen en büyük 10 afet, sıcaklık dalgası, fırtınalar, tsunami, orman yangın / orman yangınları gibi doğal afetler gelişmekte olan ülkelerde baş göstermiştir.

Arkeolojik kanıtlar da geçmişte meydana gelen göçün büyüklüğünü gösterir. Örneğin, Endus Vadisi'nde 200 yıllık bir kuraklık, şu anda Pakistan'da bulunan Harrapan Topluluğu'nun kent merkezlerini terk etmesine yol açmıştır (Waldinger ve Fankhauser, 2015: 11). Çölleşme nedeniyle Sahel Bölgesi'nden Batı Afrika nemli iklimine göç etmiştir. Ancak Afrika Nemli Döneminde (Yaklaşık 9000 ila 6000 yıl önce Afrika bölgesi çok daha nemliydi) Sahra, göle ve yeşil alana sahiptir (Waldinger ve Fankhauser, 2015: 11).

Ampirik kanıt ise, aynı zamanda Afrika'daki yağış oranındaki düşüşün, Sahra-altı Afrika ülkelerinde kırsal ve kentsel göçü artırdığı çevre faktörlerine bağlı olarak göçü tekrarlar. Yağmurun azalması, Sahra altı Afrika'daki yağmurla beslenen tarım arazilerinin zarar görmesi ve ekonominin bozulması göçü tetiklemiştir. Gelişmekte olan ülkelerde, yoksulların sınır ötesi göç kapasitesi çok daha düşüktür dolayısıyla, uluslararası veya sınır ötesi göç çok sınırlıdır (Waldinger ve Fankhauser, 2015: 10-11) . 1970-2000 dönemi boyunca, göçmenlerin dışa akışı iki katına çıkmış olan 20 ülke "Kırılgan 20 grubu"²⁷ olarak da bilinmektedir ve bu ülkeler en çok 'iklimsel kırılgan' ülke olarak görülmektedir (Bknz. Şekil 7) (Wilkinson, 2016: 4).

²⁷ Kırılgan 20 (K20) grubu (ingilizcesi "Vulnerable 20" group) iklim savunmasız forumun Maliye Bakanlarından oluşturan K20 Grup iklim değişikliğine sistematik olarak savunmasız ekonomilerin özel bir işbirliği girişidir. Bu K20 küresel iklim değişikliğiyle mücadele için diyalog ve eylem yoluyla çalışmaktadır.

Şekil 7: K20, EAGÜ ve KAGÜ ülkelerinden iklim değişikliğine karşı kırılğan göç akışları

(Not: K20, en kırılğan iklime sahip 20 ülke, En Az Gelişmiş Ülkeler ise EAGÜ ve Küçük Ada Gelişmekte Olan Ülkeler ise KAGÜ Kullanılmıştır).

Kaynak: Wilkinson, E., vd., 2016: 4

Şekil 7’de, 1980’de neoliberalizasyon döneminin başlangıcından sonra, bu ülkelerden gelen göçmenlerin sayısı daha keskin bir şekilde artmaya ve devam etmeye başlamıştır. 1960’dan 2000 yılına kadar geçen 50 yıl boyunca, En Az Gelişmiş Ülkeler (EAGÜ), Gelişmekte Olan Küçük Ada Ülkeler (KAGÜ), Kırılğan 20 Forum Üyesi, iklim ile ilgili afetlerin etkileriyle karşı karşıyadır. İklim Kaynaklı Göç, mutlak ve göreceli büyüklükte artmıştır. K20 ülkelerinden, EAGÜ’lerden ve KAGÜ’den göç akımlarındaki artış eğilimi, göç eden toplam kişi verileriyle (ev sahibi ülkedeki göçmen sayısına göre) doğrulanmaktadır.

2000 yılından sonra, örneğin 2003 Avrupa sıcak hava dalgası, 2004 Hint Okyanusu deprem ve tsunami, Katrina ve Rita Kasırgası 2005, 2005 Kashmir Depremi, 2006 Avrupa sıcak hava dalgası, 2007 Sidr kasırgası Bangladeş, 2008 yılında

K20 üyeleri: Afganistan, Bangladeş, Barbados, Butan, Burkina Faso, Kamboçya, Komorlar, Kosta Rika, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Etiyopya, Fiji, Gana, Grenada, Guatemala, Haiti, Honduras, Kenya, Kiribati, Madagaskar, Malavi, Maldivler, Marshall Adaları, Moğolistan, Fas, Nepal, Nijer, Palau, Papua Yeni Gine, Filipinler, Ruanda, Saint Lucia, Senegal, Güney Sudan, Sri Lanka, Sudan, Tanzanya, Timor-Leste, Tunus, Tuvalu, Vanuatu, Viet Nam ve Yemen.

Myanmar’da Nargis kasırgası, 2008’de Sichuan depremi, 2010’da Rusya ısı dalgası, 2010’da Haiti depremi, 2010 yılında Rio de Janeiro selleri ve çamur kaymaları, 2012’de de Superstorm Sandy, 2017’de Harvey ve Irma kasırgası vs. gibi ölümcül ve yıkıcı afetler görülmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki yıkıcı afetlerin sıklığı, gelişmekte olan ülkelerle kıyaslanabilir bir derecede artacağı tahmin edilmektedir. Christian Aid’e göre, doğal afetlerin iklim değişikliği ve diğer ilgili faktörler 1 milyar insanın iklim değişikliğinden dolayı yerinden edilebileceğini tahmin etmektedir (Christian Aid, 2007). World Bank’ın “Groundswell” raporu iç göçün üç senaryosu: “kötümser” (pessimistic), “daha kapsayıcı kalkınma” (more inclusive development) ve “daha iklim dostu” (more climate friendly) karşılaştırdığı sonucuna Sahra altı Afrika, Güney Asya ve Latin Amerika’da 2050 yılına kadar iç bölge göçünün artacağını tahmin etmişti. “Kötümser” senaryo ise Sahra altı Afrika’da yaklaşık 86 milyon, Güney Asya’da 40 milyon ve Latin Amerika’da 17 milyon olacağı tahmin etmişti (World Bank, 2018: XX). En fakir insanlar ve en fakir ülkeler en sert etkilenenlerdir. En büyük payın, iç göçmenlerin önemli bir kısmının yakındaki büyük kentlere ve başkentlere düştüğü kentleşmeye en büyük katkısı olan iç göç olarak görüldüğü bulunmuştur. Bu nedenle, en az gelişmiş, daha az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerin sırasıyla %33.6, %50.6 ve %78.7’inin kentsel alanlarda yaşadığını görülmektedir (UNDESA, 2018).

Küresel Riskler Algılama Anketi 2014’e göre, önümüzdeki 10 yıl boyunca etki açısından en çok rastlanan ilk 10 riskden üçü çevresel risklerdir, bunlar: su krizleri, iklim değişikliğine adaptasyonunun başarısızlığı, biyolojik çeşitlilik kaybıdır (World Economic Forum, 2014). Anketten, kontrolsüz nüfus göçlerinin gerçekleşeceği ve bunu kabul eden ülkeler üzerinde ek bir baskı uygulanmasının meydana geleceği beklenmektedir. Aşağıdaki tablo 3’te, çevresel etki ve gönülsüz göç üzerine küresel riskleri göstermektedir²⁸.

²⁸ Burada çatışma, afetler, çevre veya ekonomik nedenlerle ortaya çıkan büyük ölçekli gönülsüz göç.

Tablo 3: Küresel risk raporları 2011-2018

Sıra	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1.						İklim değişikliğinin azaltılması ve uyumsağlanmaması		Aşırı hava olayları
2.	İklim değişikliği	Su temini krizleri	Su temini krizleri	İklim değişikliği			Aşırı hava olayları	Doğal afetler
3.				Su krizleri ²⁹			Su krizleri	
4.						Büyük ölçekli istemsiz göç	Aşırı hava olayları	
5.			İklim değişikliğinin azaltılması ve uyumsağlanmaması		İklim değişikliğinin azaltılması ve uyumsağlanmaması		İklim değişikliğinin azaltılması ve uyumsağlanmaması	İklim değişikliğinin azaltılması ve uyumsağlanmaması

Kaynak: World Economic Forum, 2018, s.y

Tablo'da iyileştirmenin başarısız olduğu ve uyumun son birkaç yıl içerisinde küresel riski arttırdığı açıktır. 2016 yılı, iklim değişikliği azaltımı ve uyumun başarısızlığı açısından küresel risk ilk sırada yer almaktadır. Aşırı hava olayları en fazla dikkat çeken risk olduğu görülmektedir ve 2017'de 2. sırada ve 2018 yılında ilk sırada

²⁹ Su krizleri, toplumsal bir risk olarak sınıflandırılmaktadır; ancak hem çevre hem de toplum ile ilişkilidir (World Economic Forum, 2018).

yer almaktadır. Su krizi, 2012-2013 yılları arasında 2. küresel risk haline gelmiştir ve 2017’te 3. sırada yer almıştır.

Çevreden kaynaklanan göçün büyüklüğünün bir konu ise, çevresel sebeplerle yerinden olmanın vatansız kalma riskini arttırdığını gösteren kanıtlar da bulunmaktadır. Örneğin, 2004 Hint Okyanusu’ndaki Tsunamiden sonra, Tayland’da yaşayan yaklaşık bir milyon vatansız çocuğun birçoğu Myanmar’lı göçmenlerin çocuklarıdır. Ancak Tayland yetkililerine yalnızca %18’lik bir oranla göçmen kaydı yapılmıştı ve birçok göçmen, belirsiz yasal statülerinden dolayı Tsunami sonrasında resmi yardım alabilmek için uygun şartlara sahip değildi (Connell, 2015: 46). Bu nedenle, çevresel sebepli vatansızlarda, destek hizmetlerine erişmek çok daha zor olmaktadır.

Modern devlet iç işleri, savunma, adalet, sosyal güvenlik, insan hakları, refah ve benzeri özelliklere sahiptir. Bu nedenle, çevresel göçmenlerinin egemenliğini yeni yerleşimlerinde belirlemek önemli bir konudur. Çevresel göçmenleri kendi ulusal kimliğinde kalır mı ya da yeni bölgelerinde yeni bir kimlik yaratır mı, yoksa vatansız olarak mı kalır gibi sorular ortaya çıkmaktadır. Profesör Mayer, devretme yada alanı bırakma yoluyla göçmenlere yeni yerleşimlerde egemenlik vermenin, onlara kendi millî kimliklerini yaşatma hakkı vereceği için ilginç bir seçenek olacağını iddia etmektedir (Mayer, 2011). Castlers-Millar, uzun yasal süreçten sonra hukuksal bağlarla ulusal kimlik sağlamanın kolay olmadığını iddia etmektedir. Bu ulusal kimlik, daimi ikamet izni, iş izni ve gelecek kuşaklara rızık verecektir (Castles-Miller, 2008: 3). Bununla birlikte, vatansız kalma riski altında olan insanlar halkın her alanına büyük zorluklar yaratmaktadır.

1.5 ÇEVREDEDEN KAYNAKLANAN GÖÇ KONUSUNDA ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR

Her ne kadar çevreden kaynaklanan göç sorunu ile ilgili uluslararası hukukî düzenlemeler olmasa da, literatürde, bir takım uluslararası anlaşmalar, çalışmalar, planlar ve politikalar mevcuttur. Bu düzenlemelerin amacı, iklim değişikliğine uyum sağlama, dirençlilik, afet riskini azaltma, kayıp ve zarar tespiti, erken teşhis ve tedavi yöntemleri gibi konularda fırsatlar yaratıp ilk adımı atmaktır. Tezin bu bölümü, Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi'nin Ülke İçinde Yerinden Edilmenin Temel İlkeleri 1998'den başlayan ve çevresel göçler veya çevresel göçmenler veya çevresel yerinden etme ile alakalı uluslararası hukukî kurallar ve yöntemlerle sonlanan uluslararası girişimlere yönelik süreci anlatmaktadır.

1998 ila 2012 yılları arası dönem (2009'da Kampala Sözleşmesi bağlayıcı bir hukukî mecburiyet teşkil etmek için hariçtir³⁰), bu konuya dair adımların atıldığı bir “başlangıç safhası” olarak düşünülebilmektedir. Çünkü bu dönemde sorunlar önce tespit edilmiş, sonra tanımlanmış, en sonunda da küresel çapta kabul edilmiştir. 2013 yılından günümüze, bu konunun geliştiği bir “gelişim safhası” olarak düşünebilmektedir. “Gelişim Safhası” neticesinde çevresel koşulların meydana getirdiği göç problemine dair iş planları, komite kararları ve uzun vadeli çalışmalar, artık yasal bir çerçeveye kavuşmuş durumundadır. Aşağıdaki bölümde bu safhalara bakarak uluslararası çabaları iki alt başlık altında toplanmış olup, tarihsel olarak BMİDÇS Öncesi ve Ötesi ve BMİDÇS 2007 Bali Konferansı ve sonrası ve günümüze kadar çalışmalar incelenmiştir.

³⁰ Kampala Sözleşmesi, yerinden edilmiş kişileri ülke içinde zorla iskân ettiren Afrika Birliği Anlaşması'ndan yola çıkılarak bağlayıcı ilke olarak kabul edilmiştir.

1.5.1 Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Öncesi ve Ötesi

1998 – Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi'nin Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler, 1998

Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler, silahlı çatışma, yaygın şiddet, insan hakları ihlâli, ülke sathına yayılmış doğal veya sunî afetler gibi sorunlar neticesinde yerinden yurdundan edilmiş insanları koruyan ilkeler bütünüdür (UNOCHA, 2004:1-13). Bu ilkeler, göç konusunda ülke sınırlarının ötesini de içine alan türden bağlayıcı bir hukukî mecburiyet teşkil etmemektedir (McAdam, 2016:1525). Belirtildiği üzere, bu sorunu engellemenin ana çözümü, ülke içi iskânı azaltmaktır. Bu durumda da bu ilkeler, ulusal düzeyde bir siyaset ve planlama hazırlığının göstergesi olmaktadır.

2005 - Hyogo Çerçeve Eylem (Hyogo Framework of Action HFA) Planı 2005-2015

1998'de Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkelerden sonra (yaklaşık 7 yıl sonra) ulusların ve toplulukların afetlere karşı dirençliliğinin oluşturulması çeşitli sektörlerin ve aktörlerin, afetlerin sebep olduğu kayıpları azaltmak üzere adımlar atmasını öngören çalışmayı açıklayan, tanımlayan ve detaylandıran ilk plan olarak 10 yıllık Hyogo Çerçeve Eylem (Hyogo Framework of Action HFA) Planı 2005-2015 olurturdu. HFA esas olarak dayanıklılığın önemini belirtir ve afet risklerinin azaltılmasına yönelik stratejiler ile sürdürülebilir kalkınma politikaları ve planlamanın bütünleştirilmesini amaçlar. Hükûmetlerin kurum oluşturma ve bunları güçlendirme yollarıyla çevreye yönelik ve olması muhtemel risklerin ve tehlikelerin neden olabileceği kayıp ve zararları azaltmak için gerekli olan ön koşulu yerine getirip risklere yönelik dirençlilik oluşturma yolları üzerinde durur. HFA'nın 19. fıkrasının (i) bendi “yerinden edilmiş kişilere uygulanan programların, uygun görüldüğü şekilde, risk ve

tehlikelere karşı savunmasızlığı artırmamasını sağlamak üzere gösterilen çaba”yı tanımlar. Bu fıkra yerinden edilmiş kişilerin afet, çatışma, savaş gibi sebeplerle yaptıkları hareketler ile yerinden edilmiş kişilerin savunmasızlıkları ve karşılaşabilecekleri riskleri azaltma amacı taşıyan çabaları kabul etmektedir (UNISDR, 2005: 10). Bu fıkra, yerinden edilmiş kişilerin risklerle ve savunmasızlıkla; dirençliliğin ve gelecek umutlarının azaldığı daha kötü koşullarla karşı karşıya kaldığı bir manzara resmetmektedir. Ayrıca, HFA topluluğun dayanıklılığı ve sürekliliğine katkı sağlayan faaliyet öncesi, esnası ve sonrasını da kapsar. HFA'nın Afet Risk Azaltma'nın gelişimi konusunda yardımcı bir araç olduğu ve Sendai Konferansı'nı beraberinde getirdiği de düşünülmektedir.

2009 - Afrika'daki Ülke İçi Yerinden Edilmiş Kişilere Yardım ve Koruma Sağlamaya Yönelik Afrika Birliği Sözleşmesi (Kampala Sözleşmesi)

Yer değiştirmeyi engelleme ve azaltma amacı taşıyan Kampala Sözleşmesi, doğal afet ya da iklim değişikliği gibi sebeplerle yerinden edilen kişilere yardım ve koruma sağlanmasını öngörür ve yerinden edilme sorununa sürdürülebilir ve kalıcı bir çözüm getirmeleri için devletlere çağrıda bulunur. Erken uyarı, afet risklerinin azaltılması ve insanî yardım koordinasyonuna yönelik ulusal ve bölgesel mekanizmaların kurulmasını öngörür. Kampala Sözleşmesi, zorunlu göç, çevrenin bozulması, çatışmalar ve insan hakları ihlalleri gibi zorluklara yönelik bir çözüm arayışının neticesidir. Bu yüzden, 2009 yılında Afrika İnsan ve Halklar Hakları Komisyonu iklim değişikliğinin ve doğal afetlerin insan hakları üzerindeki etkilerinin altını çizen bir ilke kararı benimsemiştir. Son olarak da 2009 Afrika Birliği Sözleşmesi ülke içi yerinden olmuş kişiler için doğal afetlerin etkileri nedeniyle gerçekleşen ülke içi yerinden edilme, kişileri vurgulayan bağlayıcı ilkeler hâline gelmiştir.

2011- Nansen İklim Değişikliği ve Yerinden Olma Konferansı, Haziran 2011

Çevreden kaynaklan göç ile ilgili en önemli sonuçlar İklim Değişikliği ve Yerinden Olmayla İlgili Nansen Konferansı'ndan gelmektedir. Bu konferans mevcut uluslararası hukuku kullanmak ve boşluklarını çözmek ve uluslararası işbirliğini artırmak da dâhil olmak üzere on (10) Nansen İlkesine³¹ yansıtılmaktadır. Onuncu ilke bu konu ile ilgili şöyle vurgulanmıştır, “yerinden olmuş kişilerin ya da yerlerinden edilmekle tehdit edilenlerin sesleri [...] kalmayı seçebileceklerini ihmal etmeden duyulmalı ve dikkate alınmalıdır”. Bu konferansın deklarasyonu – Bangladeş tarafından imzalanmıştır.

2012- Rio +20

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı veya Rio + 20, 20-22 Haziran 2012'de Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde gerçekleşmiştir. Bu konferanta kabul edilen bildirge 283 fıkra içermektedir, ancak çevresel göç ile ilgili uygulanabilir bir taahhütte bulunulmamıştır³².

2013- Ülke İçi İklim Kaynaklı Göçe İlişkin Yarımada İlkeleri

Ülke İçi İklim Kaynaklı Göçe İlişkin Yarımada İlkeleri 2013, sınır ötesi yer değiştirmesine dayalı olarak, büyük olasılıkla yer değiştirmenin devlet sınırları içinde gerçekleşeceğini ifade edilmektedir. Bu toplulukların iklim değişimi konusundaki iddaları ile öne çıkıp, ama aynı zamanda mevcut İnsan Hakları yasalarına dayanarak, iklim yer değiştirmesinden etkilenenlerin haklarını korumak ve bunlara saygı göstermek için Devletlerin ilgili yükümlülüklerinin ne olduğunu da özetlemektedir.

2015-2030: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH)

2015 yılında Birleşmiş Milletler, küresel özellik taşıyan iki temel çerçeve benimsemiştir. Bunlar: Dünyamızı Dönüştürmek: 2030 Sürdürülebilir Kalkınma

³¹ Nansen İlkeleri <http://www.unhcr.org/4ea969729.pdf> erişimden bakabilirsiniz.

³² Küresel Yeşiller, Yeşil Partilerin ve politik hareketlerin ortaklığıdır. Küresel Yeşiller Şartını uygulamak için birlikte çalışılmaktadır. İnsanların hayatta kalma ve diğer ülkelerde kabul edilmesi hakkına sahip olduklarını kabul ederek, çevresel göçmenlerin sorunlarını çözmek için Rio + 20 konferansından önce yeni bir göç politikası oluşturulması çağrısında bulundu (globalgreens.org, 2012).

Gündemi ve 2015 - 2030 Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesidir. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi BM tarafından onaylanan yeni sürdürülebilir kalkınma hedefleri ortaya koymaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi³³ 11.b hedefine göre; “2020’ye kadar kapsamaya, kaynak etkinliğine, iklim değişikliğine uyuma ve afetlere karşı dayanıklılığa yönelik entegre politikaları ve planları benimseyen ve uygulayan şehirlerin ve insan yerleşimlerinin sayısının önemli ölçüde artırılması ve Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçeve Eylem Planı 2015-2030 doğrultusunda bütüncül bir afet risk yönetiminin her düzeyde geliştirilmesi ve uygulanması”dır.

Sürdürülebilir Kalkınmanın 13. Hedefi, esas olarak, çevresel etkenlerin sebep olduğu göç/iklim göçü sorunları ve ilgili politikaları 2030 gündeminde bir araya getirme görevi görür. Bu hedef, özellikle iklim değişikliğinin altını çizer ve hükûmetlerden “iklim değişikliği ve etkileriyle mücadele etmek için bir an önce harekete geçmelerini” talep eder. Hedef kapsamında çoğunlukla iklim değişikliği etkileriyle mücadele etmek için gerekli olan uyum ve iklim değişikliği politika ve planların etki alanlarına dâhil etme, kapasite oluşturma talebinde bulunma, farkındalık yaratma ve maddi kaynak sağlama üzerinde duran beş amaç (13.1, 13.2, 13.3, 13.A, 13.B) vardır. 13.1 hedefi kapsamında, yoksulların iklime bağlı sıradışı olaylar ile diğer ekonomik, sosyal, çevresel şok ve afetlere karşı dirençliliklerinin sağlanmasına ilişkin 1.5 numaralı hedef, “Yoksulluğun tüm biçimlerinin her yerde ortadan kaldırılması” olarak belirlenmiştir. SKH’nın 13. Hedefi, iklim değişikliği ve etkileri ile mücadele etmek için acil olarak harekete geçmek gerektiğini ifade etmektedir. Bu hedef göç ile mücadeleyi ileri seviyelere taşıyacaktır. Buna rağmen, göçle ilgili tahminler ve göçmenlerin gelecekteki istikametleri konusundaki belirsizlik göz önüne alındığında, insanların yer

³³ Ayrıntılı bilgi için bakınız Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.

değiştirmesinin ya da göç etmesinin bu amaçları yerine getirmeye olan etkisini kesin olarak tahmin etmek zordur. Fakat 13. hedef, göç veya yer değiştirme hususlarından söz etmez ya da bu olguyu iklim planları veya politikalarına dâhil etme tavsiyesinde bulunmaz (UN, 2015: 25). Aynı şekilde, diğer Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, özellikle de 8., 10. ve 17. hedefler kolaylaştırılmış, planlanmış ve idare edilmiş göç politikalarına dikkat çekmektedir. Ama bunların iklim değişikliği ile bağlantısından bahsetmemektedir. Bu sebeple, göçlerin çevresel sıradışı olaylar tarafından nasıl değiştiği ve bu durumun politika ve planlama hususlarında ne gibi sorunlar yarattığı sürdürülebilir kalkınma hedeflerinde doğrudan ele alınmamıştır. Benzer biçimde, iklim değişikliklerinin etkilerini azaltmak ya da bunlara uyum sağlamakla ilgili hedefleri yerine getirmede insanların harekete geçmesine sebep olacağı ve diğer kapsamlı sorunlara yer verilmemiştir.

2015 - 2030 Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesi

Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesi ise 15 yıllık, gönüllü, bağlayıcı unsurlar taşımayan ve afet riski azaltmada en önemli rolün devlette olduğunu ve yerel yönetim, özel sektör ve diğer hissedarlar da dâhil olmak üzere yükümlülüğün hissedarlar arasında paylaştırılması gerektiğini kabul eden diğer bir temel küresel çerçevedir (UNISDR, 2015: 1-37). Bu anlaşma afet riskiyle can kaybı ve geçim kaynaklarının yok olması gibi durumları büyük ölçüde azaltmayı hedeflenmektedir. Yedi küresel hedef arasında ikinci sırada yer alan hedef, afetlerden etkilenen insan sayısını azaltmayı amaçlamaktadır. Bu yedi küresel hedef şöyledir (UNISDR, 2015: 9):

- (a) 2030 yılına kadar küresel afet kaynaklı ölüm oranını büyük ölçüde azaltmak ve bu doğrultuda 2005 - 2015 dönemine nazaran, 2020 - 2030 yılları arasında küresel düzeyde her 100.000 kişi başına ölüm oranı ortalamasını düşürmek.

(b) 2030 yılına kadar afetlerden etkilenen insan sayısını büyük ölçüde azaltmak ve bu doğrultuda 2005 - 2015 dönemine nazaran, 2020 - 2030 yılları arasında küresel düzeyde ortalama rakamı her 100.000 kişi başına indirmek.

(c) 2030 yılına kadar küresel gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYH) ilişkin doğrudan afetlerden kaynaklanan ekonomik kaybı azaltmak.

(d) Afet sebebiyle önemli altyapıların zarar görmesi ile sağlık ve eğitim tesisleri dâhil olmak üzere temel hizmetlerin aksamasını önemli ölçüde azaltmak ve bu doğrultuda 2030 yılına kadar dirençliliklerini artırmak.

(e) 2020 yılına kadar ulusal ve yerel afet risk azaltma stratejileri olan ülkelerin sayısını büyük ölçüde artırmak.

(f) Kalkınmakta olan ülkelere, bu çerçevenin hayata geçirilmesine yönelik ulusal faaliyetlerini 2030 yılına kadar tamamlamaları açısından yeterli ve sürdürülebilir destek sağlamak üzere, uluslararası işbirliğini önemli ölçüde artırmak.

(g) 2030 yılına kadar çoklu tehlike durumlarında erken uyarı sistemlerinin, afet risk bilgisinin ve değerlendirmelerinin kullanımını ve ulaşılabilirliğini büyük ölçüde artırmak.

Bu hedef kapsamında, iklimde meydana gelen aşamalı değişiklikler sebebiyle yer değiştiren insanların daha az üzerinde durulmaktadır. Doğal tahribatlara karşı dirençlilik oluşturma çabalarına yönelik küresel bir kılavuz görevi gören Sendai Çerçevesi, insan hareketliliğinin küresel politika diyalogları çerçevesinde değerlendirilme biçiminin gelişimini temsil etmektedir. Daha önce kabul edilmiş olan 2005 - 2015 Hyogo Çerçeve Eylem Planı yalnızca zorunlu göçün ve bu olguyu çözüme çabalarının riskleri ve savunmasızlığı artıracağını kabul etmiştir.

HFA'nın aksine Sendai Çerçevesi afet sonrası iklim ve iklim dışı faktörlerin sebep olduğu yer değiştirmenin yanı sıra göçmenlerin gittikleri yerlerde dirençlilikliğe olan katkısı gibi diğer küresel diyaloglarda bulunmayan birçok konuyu ele almaktadır.

Afetler ve insan hareketliliği arasındaki bu karmaşık ilişkiden açıkça söz edilmesine rağmen Sendai Çerçevesi de iklim değişikliğinin gittikçe daha kötü bir hâl alan etkisini ve gelecekte artması beklenen zorunlu göç ihtimallerini vurgulayamamıştır. Sendai Çerçevesi, bir etki olarak iklimin insan hareketi ve afet risk azaltma kapsamında düşünülmesinin yanı sıra iklimin sebep olduğu göç, bir koruma meselesi olarak görülmekte ve 2015 Nansen Girişimci Koruma Gündemi'nde bu yönüyle ele alınmaktadır.

1.5.2 Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşme Kararları: Bali'den Günümüze

2007- COP 13: Bali İklim Değişikliği Konferansı - Aralık 2007

Bu konferans kayıp ve zararları ele almaya yönelik yolları ortaya koymuştur. 2007 Bali Eylem Planı'nın 1C (iii) bendi, afet azaltma stratejileri ile özellikle iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı savunmasız konumdaki gelişmekte olan ülkelerde iklim değişikliğinin etkilerine ilişkin kayıp ve zararı ele almaya yönelik yolları tanımlamaktadır (UNFCCC, 2008: 4).

2008- COP 14: Poznan, Polonya İklim Değişikliği Konferansı, Aralık 2008

UNFCCC çerçevesinde iklim ile ilgili göç için yasal sınırlamalar olduğu iklim göçü teriminden uluslararası düzeyde nadiren bahsedilmektedir. Bununla birlikte, UNFCCC, ilk önce Poznan'daki COP14 sırasında Sözleşme Altındaki Uzun Süreli İşbirliği Eylemi İçin Özel Çalışma Grubu (Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action under the Convention- AWG-LCA) tarafından 'Göç' kavramından bahsetmiştir ve 63 (g), 112 (f) ve (h), 114 (a) bölümlerinde, taraflarca Bali Eylem Planı'nın (Bali Action Plan) 1. paragrafında yer alan unsurlar üzerine sunulmuş olan fikirler ve göç önerileri belirtilmiştir.

2010- COP 16: Cancun İklim Değişikliği Konferansı, Kasım-Aralık, 2010

Taraflar, 2010 Meksika Cancun İklim Değişikliği Konferansı (COP 16/ CMP 6) kapsamında Cancun Adaptasyon Çerçevesini (Cancun Adaptation Framework) benimsemişlerdir. Cancun belgesi'nin 14. maddesinde Cancun Adaptasyon Çerçevesi kapsamında tüm tarafları ortak ama aynı zamanda farklılaşmış olan yükümlülüklerini ve şahsi kabiliyetlerini; özel ulusal ve bölgesel kalkınma önceliklerini, hedeflerini ve koşullarını göz önüne alarak adaptasyon eylemlerini artırmaya davet eder ve bunun yanı sıra aşağıdakileri üstlenmeleri konusunda çağrıda bulunmaktadır. Bu belge'nin 14. (f) fıkrası göç, yerinden edilme ve planlı yer değiştirmeye yönelik küresel alanda tedbir alınması gerektiğinin önemli bir kanıtıdır. Çünkü anlaşmanın bu fıkrası çevre faktörünün sebep olduğu ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde göçlere ilişkin iklim değişikliği nedeniyle yapılan yerinden edilme, göç ve planlı yer değiştirme hususunda uzlaşma, koordinasyon ve iş birliğine teşvik etmektedir (UNFCCC, 2011: 5). Böylece kayıp ve zarara yönelik çerçeve kabul edilmiştir.

2011- COP 17: Durban İklim Değişikliği Konferansı, Kasım-Aralık 2011

Bu konferansta, konuyla ilişkili kayıp ve zarar hususundaki bilgiler paylaşılmış ve sentez haline getirmiştir.

2012- COP 18: Doha İklim Değişikliği Konferansı - Kasım 2012

Bu konferansta, Taraflar Konferansı'nın çevresel konuyla ilişkili kayıp ve zararların ele alınmasındaki rolü konusunda mutabakata varılmıştır.

2013- COP 19: Varşova İklim Değişikliği Konferansı - Kasım 2013

2013 yılında düzenlenen Varşova İklim Değişikliği Konferansı, çalışma planının gelişme aşaması olarak görülebilir. Bu konferansta, Kayıp ve Zarar İçin Uluslararası Varşova Mekanizmasının ve icra heyeti oluşumunun çevresel etmenlere dayalı göçün hukuki zemini için ön koşul olduğu ortaya konmuştur.

2014- COP 20: Lima İklim Değişikliği Konferansı - Aralık 2014

Bu Konferansta çevreden kaynaklanan göç ile ilgili çalışma planı ve icra heyeti oluşumu onaylanmıştır.

2015- COP 21: Paris İklim Değişikliği Konferansı – Kasım- Aralık 2015

2015 yılı risk devri için takas odası ve Paris Anlaşması yetkilerinin yerinin değiştirilmesi hususundaki destek birimi açısından hayati önem taşıyan bir yıldır. Kayıp ve zarara ilişkin metin (50. fıkra) kapsamında ‘iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine bağlı yerinden edilmeyi ele almak, engellemek ve en aza indirmek için bütünsel yaklaşım tavsiyeleri geliştirmek üzere bir ‘destek birimi [...]’ oluşturulması talep edilmiştir. (UNFCCC, 2016:8). Bu talep yerinden edilme kaynaklı kayıp ve zararın azaltılması ile ilgilidir fakat bu hareketlere yavaş gelişen doğal afetlerin mi ani gelişen doğal afetlerin mi yoksa ekstrem olayların mı sebep olduğunu ya da ülke içinde mi yoksa ulusal sınırların dışına doğru mu yapıldığını belirtmez. Ayrıca, yerinden edilmenin olumlu etkilerinden ve dolayısıyla taraflara bu durumdan nasıl yararlanmaları gerektiğinden bahsetmemesi de anlaşmanın eleştirilen yönlerinden biridir.

Ulusal düzeyde, ülkeler Kesin Katkılar İçin Ulusal Niyet Beyanı (INDC) sunarak 2020 yılını (Kyoto Protokolü’nün sona erme tarihi) takiben sera gazı salımını azaltmak ve CO₂’i tekrar atmosfere göndermek amacıyla harekete geçecekleri konusunda taahhüt verdiler. Paris sonrası süreçte ise, bu ulusal düzeydeki taahhütler, günümüzde ulaşım ve endüstri gibi farklı alanların katkıları da dâhil olmak üzere niyet beyanlarının nasıl hayata geçirileceğine dair daha detaylı bilgi içeren Ulusal Kesin Katkılara (NDC) dönüştürülmektedir. Sunulan 162 niyet beyanından yalnızca 34 tanesi insanların hareketliliği ile ilgilidir (Wilkinson, Schipper, Simonet ve Kubik, 2016:5). Sera gazı salımı azaltmaya yönelik taahhütleri yerine getirmede bir etkisi olacağını düşünmediklerinden olsa gerek, hiçbir Avrupa ülkesi niyet beyanında göçten bahsetmemiştir. Bu yüzden, çevresel etmenlere dayalı göç gelişmiş ülkelerde yeterli ilgiyi görmemiştir.

2016- COP 22: Marakeş İklim Değişikliği Konferansı, Aralık 2016

Bu Taraflar Konferansı'nda beş yıllık döner sermaye planı onaylanmış ve Varşova Uluslararası Mekanizması değerlendirilmiştir.

2016 - Nansen Girişi ve Afetten Dolayı Yerinden Olma Konusunda Platformu

Afetlerin sebep olduğu sınır ötesi göçlere yönelik bir 'koruma gündemi' olan Nansen Girişi adını Norveçli insancıl bilim insanı ve Nobel Barış Ödülü sahibi Fridtjof Nansen'dan almıştır. 2016 yılında, afet ve iklim değişikliği nedeniyle ülke içinde ve sınır dışına göç eden insanların sahip olduğu korunma ihtiyacını ele alan Afetten Dolayı Yerinden Olma Platformu (Platform of Disaster Displacement) oluşturulmuştur. Bu Platform, 2015 afete hazırlık ve duruma özel tepki hususunda genel bir eksik olduğunu ortaya çıkaran Nansen Girişi kapsamında başlatılan çalışmaları devam ettirmeyi ve Koruma Gündemi'ndeki tavsiyeleri hayata geçirmeyi amaçlar (McAdam, 2016: 1518-1546).

Platformun üç temel birimi vardır: Yürütme Kurulu, Danışma Kurulu ve Koordinasyon Birimi; aynı zamanda Platform dört Stratejik Öncelik taşır:

- i. Bilgi ve veri açığını ele almak.
- ii. Belirli etkili alıştırma programlarının kullanımını artırmak ve bu konuyla ilgili aktörler arasındaki iş birliğini güçlendirmek.
- iii. Politika ve insanların hareketliliğinde yaşanan zorlukları bir araya getirmeyi ve aralarında uyum sağlamayı teşvik etmek.
- iv. Açık alanlarda politika ve kuralcı kalkınmayı teşvik etmek.

Özellikle sınır dışına yapılan göçler, yavaş gelişen afet durumlarında insan hareketliliği, parçalara ayrılmış veri, çözüm ve gelecek riskler hususlarında bilgi ve veri açıklığı süreklilik göstermektedir. Platform mevcut verileri saptayıp pekiştirerek ve mekanizmaları bir araya getiren mevcut verileri kullanarak bu açıklığı kapatmayı hedefler.

Birçok durumda, afetler ve iklim değışikliği sebebiyle yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalan insanlar mevcut uluslararası hukuk çerçevesinde mülteci olarak tanımlanmayacaktır. Yeni bir sözleşme talebinde bulunmaktansa, Platform etkili alıştırma programlarının mevcut kuralcı çerçevelerle bütünleştirilmesini vurgulayan bir yaklaşımı desteklemektedir. Son olarak, afet sebebiyle sınır dışına yapılan göçlerin ortaya koyduğu zorlukların çok çeşitli olduğunu söyleyebiliriz. Bölgesel ve ulusal birliğin yanı sıra uluslararası iş birliği de önemlidir. Bu sebeple, Platform ilgili küresel politika diyaloglarında uyum sağlanması ve iş birliğinin geliştirilmesini teşvik etmektedir.

2017- COP 23: Bonn İklim Değişikliği Konferansı 6-17 Kasım 2017

Bu konferansta göçlere ilişkin destek birimi oluşturulmuştur. Yerinden Olma Hakkındaki destek biriminin bir grup Devlet gözlemcisi olan ve iklim değışikliği konusundaki beş yıllık planlarını onaylayan yürütme komitesi (Executive committee), iklim müzakerelerinde göç konularının kurumsallaşmasının net bir göstergesidir (environmentalmigration.iom.int, 2017).

2018- COP 24: Polonya İklim Değişikliği Konferansı 3-14 Aralık 2018

Bu konferans göç konusuna değinmek, çözüm bulmak ve göçleri en aza indirmek üzere oluşturulacak bütünsel yaklaşımlar için tavsiyede bulunmuştur. 2018'in Ağustos ayına kadar "destek biriminin" (task force) tavsiyelerini tamamlaması ve Taraflar Konferansının Aralık ayının 24'üne kadar bu tavsiyeleri değerlendirmesi umulmaktadır. Aralık 2018'de New York'ta görüşülenmiş olan Güvenli, Düzenli ve Sistemli Göç için Küresel İlkeler Sözleşmesi kapsamında, göçe neden olan ün iklim değışikliği etmenleri nin küresel ölçekte dikkate alınmıştır. Bu sözleşmesi, Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündeminin 10.7 nolu hedefi ile tutarlı bir çerçevededir. Sözleşme, iklim değışikliği, afetler ve çevresel bozulma nedenlerinden dolayı insanların evlerini terk etmesini bir göç olgusu olarak olaylar kabul etmektedir.

Ancak sözleşme, yeni yasal yükümlülükleri empoze etmemektedir ancak göç konusunda daha iyi bir uluslararası işbirliğini teşvik etmeyi, sel, depremler, kuraklık ve deniz seviyesi yükselmesinin etkilerinden kaçmak zorunda kalan insanlara yardım çağrısında bulunmaktadır. Hatta, kamu otoritesi kullanılarak risk altındaki insanlar üzerinde bulunan afet riskini azaltma, iklim değişikliğini azaltma, entegrasyon ve dirençlilik mekanizmaları geliştirme yöntemleri taahhüt edilmektedir.

1.6 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Çalışmanın bu bölümünde “Çevresel Mülteci” yerine “Çevreden Kaynaklanan Göç” terimini kullanmanın önemi üzerinde durulmuştur. “Mülteci” terimi yasal olarak tanımlanmış olduğundan ve sınır ötesi veya dış göçe bağlı olduğu için uluslararası hukuk boyutunda mülteci statüsünde olanları korumak zorunda kalmaktadır. Ancak bu çalışma iç göçe uğrayanları mülteci olarak değil çevresel göçmen olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte, çevresel göçün bağlantısı genellikle, farklı eleştirmenler tarafından yapılan minimalist ya da maksimalist, ayırım olarak sınıflandırılmış olduğu görülmüştür. Maksimalist görüşe bakıldığında, insanlar büyük ölçekli yer değiştirmenin doğrudan nedeni olarak çevresel bozulmayı göstermektedir. Bunun başka bir nedeni olarak ulusal hatta uluslararası düzeyde, çevresel veya iklim değişikliği göçmenlerinin korumaya yönelik çaba gösteremediği için sorunların daha fazla artış gösterdiği söylenebilir. Buna karşık, minimalist bakış açısında, çevresel değişim göçe katkıda bulunabilecek bağlamsal bir değişkendir. Analitik zorluklar ve ampirik eksiklikler, sağlam sonuçlar çıkarmayı tehlikeli hâle getirmektedir. Hatta, maksimalist bakış açısı, gelecekteki “iklim göçmenlerin” akışlarını tahmin etmekte ve ölçmekte, göçün nedenselliğini daha az karmaşık hâle getirmek olduğu göstermektedir. Ancak minimalistler çevresel göçü uluslararası düzeyde insan güvenliğini sağlamak için bireysel bir fırsat olarak sunmaktadır.

Literatürde çevreden kaynaklanan göç hakkında model/teori bulunmadığı için genel olarak göç ve yerinden edilme konusu hakkında en fazla dikkat çeken modeller ise Lee'in İtici-Çekici Modeli ve Cernea'nın Yoksullaştırma Riskleri ve Yeniden Yapılanma Modeli olduğu özetlenmektedir. Modellerde yoksul insanların daha fazla risk altında olduğu, göç etmek durumunda kaldıkları vurgulanmakta ve riskleri ortadan kaldırmak veya azaltmak için ne tür çabaların gösterilmesi gerektiği yönünde stratejik hedeflerden bahsedilmiştir. Çevreden kaynaklanan göçün en önemli üç ilkesi, Haklar, Dirençlilik ve Yeniden Yerleşimden proaktif ve kapsamlı bir çerçeveden bahsetmiştir. Sınır ötesi olsun veya sınır içinde olsun insanlar temel haklara sahiptir. Hem de yapısal ve yapısal olmayan dirençliliği artırıp, afet riskini azaltmak için çaba sarf ederek insanlara kendi yerleşim alanında kalmayı teşvik edeceğinden bahsedilmiştir. Bunun için kıyı dirençliliği, üç savunma (yeşil, gri ve sosyal) hattına ihtiyaç duymaktadır. Hatta, zorunlu göçte, yeniden yerleşim gibi devlet politikalarının varlığı göçmen tehlikesini ortadan kaldırmaya yönelik bir çaba olacaktır.

Çevresel göç, karmaşık faktörleri bir arada içerebilir. Afet ve iklim değişikliği gibi çevresel faktörlerin yanı sıra, ekonomik, sosyal, siyasal faktörler de etkilidir. IOM'in ifade ettiği gibi insanlar "göç" noktasına geldiğinde kalmak yerine hareket etmeye karar verirler. Bu bir eşik değer anıdır. Hem çevresel, iklimsel hem de ekonomik, siyasal, sosyal, demografik nedenler iklim değişikliği nedeniyle insanların göç etmelerini, yerinden edilmelerini tetikleyen bir "tehdit çarpanı" olarak rol oynamaktadır. "Ekokıtlığı", sınırlı kaynakların giderek artan insan nüfusu tarafından bölünmesi, giderek daha az kaynak ayrılmasına neden olacağı Bangladeş gibi dünyanın en kalabalık ülkelerinde görülmektedir çünkü kentsel nüfusun artış oranı normal yıllık artış oranından iki kat fazla olduğu hatta kıyı bölgelerindeki nüfusunun artışı az bir oranda arttığı görülmekte, Louisiana kıyısında ise nüfusun "Artış Yok" senaryosu görülmektedir. Yeni Malthusçu düşünürleri nüfus baskısı ve aşırı kaynak tüketiminin

çatışmaya neden olduğunu savunmaktadır ve çatışma sonrası başarısız devlet veya çatışmaların yaşandığı devletlerde büyük oranda iç ve dış göçler görülmektedir.

Bu tezde kapitalizm, iklim ve çevreden kaynaklanan göç arasında ilişkileri görülmektedir. Kapitalizm iklim ile ilgili baskılar ve “doğal” afetler, neoliberal kapitalist gelişme vs dan dolayı da insanların yerinden edilmesi görülmektedir. Hatta, küresel kuzey-güney ayrımı Kuzeydeki zengin ülkelerin en büyük çevre sorunlarından daha sorumlu da görülmektedir.

Çevreden kaynaklanan göçün sadece gelişmekte olan ülkelerde değil, aynı zamanda gelişmiş ülkelerde de yüksek ve yoğun olduğu açıkça görülmektedir. Bu nedenle, doğa ve insan kaynaklı tehlikelerin ve artan zorluklarının üstesinden gelebilmek için hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde bu sorunların önleme almaya duyulmaktadır.

Bölümün son kısmında, çevreden kaynaklanan göçün uluslararası düzeyde meydana getirdiği göç problemine dair günümüze kadar yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Bu incelemelere göre, çevresel göçmenlerin mülteci statüsüne ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü kapsamında olmadığından da anlaşılacağı gibi, uluslararası düzeyde birtakım çabalar görülebilmektedir. Ancak bağlayıcı veya yasal çerçeveye kavuşmanın hâlâ eksik olduğu görülmektedir. Mülteci hakları üzerine yaygın olarak çalışma yapan BM kuruluşları, özellikle BM Mülteci Ajansı ve BM Kalkınma Programı, “iklim mültecisi” teriminin çevresel nedenlerden dolayı yerinden edilmiş kişileri tanımlamak için kullanılmaması gerektiğini kabul etmektedir. Aslında 2015 yılında ‘destek birimi’nin (Task Force) oluşturulmasının gerekliliğinin en önemli adım olduğu belirtilmektedir. 2015-2030 Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi ve 2015 Paris Anlaşmasının yapılmasını mümkün kılmış ve adı geçen düzenlemeler, sürecin bu konuda ilerleyişine katkı sağlamıştır. Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi (2015-2030), 2015 sonrasında, çevreden kaynaklanan göçler konusunda gündeme gelen en önemli sözleşmedir, bu nedenle bu anlaşma, SKH sonuç raporunun ana yöntemi

yapılmıştır (SKH hedef 11, alt hedef 11b³⁴). BMİDÇS, 21 Mart 1994'te yürürlüğe girmesine karşın, 2007'ye kadar, BMİDÇS anlaşmalarında çevresel göçle ilgili ilerleme kaydedilmemiştir. Ancak BMİDÇS'nin ötesinde bir takım uluslararası çabalarda ilkeler, eylem planı sözleşmesi gibi faaliyetler de görülmektedir. En son ulusal hükümetlerin koalisyonu tarafından 2016 yılında Afetten dolayı Yerinden Olam Platformu'nun yürürlüğe girmesinden sonra büyük ilerleme kaydedilmesi, ülkelerin zor durumdaki göçmenlere, onların yaşadıkları durumun yasal olarak tanınmıyor olmasına rağmen, yardımcı olmalarını teşvik etmektedir. Platform, 2015 yılında 109 ülkenin onayladığı ve ilkelerini ulusal yasalara entegre etmeyi amaçlayan bir "Koruma Gündemi" üzerine kurulmuştur. PDD'nin erişimi BM ajansları ile karşılaştırıldığında, yeni küresel yasal standartlar oluşturamadığından dolayı, daha sınırlıdır. Ancak son zamanlarda özellikle Nansen Girişimi'nin hazırlanması ve UNFCCC'nin Afetten dolayı Yerinden Olma Platformu'nun kurulması çevreden kaynaklanan göçmenlere uluslararası yasal statü için umut vereceği ve onlar için koruma ve ek haklar sağlayacağı görülmektedir. Dolayısıyla, COP 24 sonunda ülkeler iklim göçü konusunda yeni politikalar düşünmeye karar vermiştir ve göçmenlere yardım etmeyi amaçlayan bir dizi yönergeyi onaylanmıştır. Hatta, 2018 yılındaki Güvenli, Düzenli ve Sistemli Göç için COP 24 ve Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin (Global Compact for Safe, Regular and Orderly Migration- GCM), kavramsal zorlukları çözeceği, hak ve adalet temelli³⁵ yaklaşımları ele alacağı ve çevreden kaynaklanan göç ve yerinden edilme konusundaki politika boşluklarının doldurulacağı konusunda umut vermektedir.

³⁴ SKH'in hedef 11, alt hedef 11b, dâhil etme, kaynak etkinliği, azaltma, iklim değişikliğine uyum sağlama, afetlere direnme, gelişim ve yürürlüğe koyma konulu eşgüdümlü politikalarla planlara uyum sağlayıp bu politikaların uygulandığı kentlerin ve yerleşim yerlerinin sayısını ve önemli ölçüde yükseltmektedir.

³⁵ Zengin ülkelerin en çok küresel ısınmaya neden olmalarına katkıda bulunur bu yüzden bu zengin ülkelerin göçmenler veya mülteciler için geçici ve kalıcı olarak yerinden edilmiş kişiler için büyük sorumluluk taşıyabileceği belirtilebilir (Azhar, 2017).

İKİNCİ BÖLÜM:

SEÇİLEN ÖRNEKLER AÇISINDAN BANGLADEŞ VE LOUISIANA'DA ÇEVREDEDEN KAYNAKLANAN GÖÇÜNÜN ARDINDAKİ İTİCİ NEDENLER

Bu bölümde, araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek için Bangladeş'ten ve ABD'deki Louisiana Eyaletinden üç örnek olay ele alınmaktadır. Örneklerde belirtilen şekliyle insanların çevreden kaynaklanan göçe neden olduğu araştırılmaktadır. Çevresel göç çoklu nedenselliğin karmaşık modelinin bir parçasıdır. Castels'e göre, bu karmaşıklığın hem ampirik hem de kavramsal düzeylerde daha iyi anlaşılması gerekmektedir (Castles, 2002: 5, IOM, 2009: 233-234). Dolayısıyla, çalışmanın daha iyi anlaşılması amacıyla üç olay örnek ele alınmıştır. İlk örnekte, hızlı ve yavaş gelişen iklim olaylarının bir birleşimi olan, hem uzun vadeli hem de kısa vadeli etkiye sahip insanların bölgeden göç etme olasılıkları ve zorunlu göçmenler olarak kabul edilenlerin ise deniz seviyesi yükselişi bakımından incelenmiştir (Karakitapoğlu, 2017: 21, Renaud vd., 2011: 21-22). Seçilen yerleşim yerlerinde deniz seviyesi yükselişini kısaca anlattıktan sonra her iki kıyı bölgede insanların çevreden kaynaklanan göçe neden olduğu araştırılmaktadır. İkinci örnekte, çevresel zorunlu göçmenler olarak kabul edilen "yavaş gelişen ve artırımlı" çevre olaylarının bir birleşimi olan, kıyı erozyonu incelenmektedir. Kıyı erozyonu kısaca anlattıktan sonra insanların bölgeyi terk etmek zorunda kalmalarına neden olduğu araştırılmaktadır. Üçüncü örnekte, çevresel acil göçmenler olarak kabul edilen insanların kasırgaların etkisiyle acil ve geçici olarak yer değiştirmeleri araştırılmaktadır.

2.1 ÖRNEK KIYI YERLEŞİMLERİNDE DENİZ SU SEVİYESİ YÜKSELMESİNE BAĞLI GÖÇLER

Kuşkusuz ki, tüm dünyada Deniz Seviyesi Yükselişi veya Küresel Ortalama Deniz Seviyesi Yükseliş artan bir ivmeyle yükselmektedir. Küresel deniz seviyesi yükselişi okyanusların hacimlerindeki artıştan kaynaklanmaktadır. 1992 yılından bu yana, küresel deniz seviyesi her yıl 2,8 mm- 3,6 mm arasında yükselmiştir ve buda ortalama yıllık 3,2 mm'lik bir artışa tekabül etmektedir (IPCC, 2013: 1150). Küresel deniz seviyesi belirtilen değeri, bilim insanlarına kıyı çizgisi boyunca yüzeyin aşağı ve yukarı hareketlerini göz önünde bulundurmaksızın ölçüm yapma imkanı verdiği için son derece önemlidir. Deniz seviyesindeki bu artış üç faktöre bağlıdır: Isınan okyanus (termal genişleme), buzulların ve buz tabakasının erimesi ve karadaki sıvı su depolarının azalmasıdır (Folger ve Carter, 2016: 10).

Bununla birlikte, küresel deniz seviyesi bir yerdeki ortalama seviyeden farklı olabilmekte ve bu durum, göreceli deniz seviyesi yükselişi (Relative Sea Level Rise)³⁶ olarak da adlandırılmaktadır. Kıyı çizgisi boyunca göreceli deniz seviyesindeki büyük değişikliklere, bölgesel ve yerel etkili olmaktadır. Bölgesel ve yerel doğal olarak örneğin, son buzul çağının sonundaki kıtasal tabakalardan buzulların erimesinden sonra yukarıdaki karaların sekmesinde olduğu gibi, hem de insan kaynaklı olarak örneğin yeraltı sularının pompalanması, petrol ve gaz çıkarılması, tortu sıkılaştırması, arazi yönetimi uygulamaları, diğer faktörler vs. olabilmektedir (Folger ve Carter, 2016: 13-14). Kıyı toplumlarının, deniz seviyesi yükselişinin getirdiği değişen riskleri öngörebilmelerine, azaltabilmelerine ve uyum sağlayabilmelerine yardımcı olacak

³⁶ Okyanus sabit bir yapıda değildir, değişen akımlar ve deniz yüzey sıcaklıkları, yerel deniz seviyesindeki eğilimleri yıllarca hatta on yıllar boyunca değiştirebilir ve sonuçta denizin karaya girişi veya yükselişi, yerel deniz seviyesinin yükselmesini artırır veya azaltır (Strauss, 2015: 12). Arazi aşağıya inerse göreceli deniz seviyesi yükseliş oranıyla artışı gösterir; Arazi yukarı doğru hareket ediyorsa, göreceli deniz seviyesi yükselişi oranı düşer. Deniz seviyesi kategorisindeki bu tür nispi yükselişte, politikalar, karada çöküntülere veya delta çökmesine sebep olabilecek, bu faaliyetlere odaklanabilecek yerel veya bölgesel deniz seviyesindeki itici güçleri ele almaktadır (Brammer, 2014).

tedbirleri almak için göreceli deniz seviyesi yükselişine sebep olan çeşitli faktörlerin nisbi paylarını anlamak çok önemlidir. Çalışmada Bangladeş ve Louisiana kıyılarındaki Küresel Deniz Seviyesi yükselişinin yanı sıra, Göreceli Deniz Seviyesi yükselişine de vurgu yapılmaktadır.

2.1.1 Deniz Seviyesi Yükselişinin Kıyı Bölgelerine Etkileri

Dünyanın pek çok yerinde, kıyı bölgeleri yüksek nüfusa sahiptir ve aynı zamanda ülkelerin en gelişmiş bölgeleridir. Tahminlere göre dünya nüfusunun %40'ı kıyı çizgisi ve kıyı çizgisinden içeri doğru 100 km derinlikteki kıyı alanında yerleşmiştir (Crossland vd., 2005: 14). Endüstri Devriminden 1980 yılı sonrası neoliberal politikaların etkisindeki sürece kadar, aynı zamanda da insan merkezli küresel ısınma olgusunun ortaya çıkışından beri deniz seviyesinin yükselmesi, deniz seviyesi altındaki kıyı yerleşimlerine yönelik büyük bir tehdit olarak görülmektedir³⁷ (Nicholls vd., 2011: 1). IPCC 2095 yılına kadar deniz seviyesinde yarım metrelik (18-59 cm) bir yükseliş öngörmektedir. Günümüzde dünya genelinde, gelgitler dolayısıyla gerçekleşen normal gelgit seviyesinin altında 20 milyon kadar insanın yaşadığı; 200 milyondan fazla insanın fırtına ve kasırgalardan kaynaklanan geçici aşırı deniz seviyesi yükselmelerine karşı savunmasız olduğu tahmin edilmektedir (Nicholls vd., 2011: 1). Eğer iklim değişikliklerinden dolayı deniz seviyesi yükselmeye devam ederse deniz seviyesinin altındaki yerleşimlerin su altında kalacağı ve dahası bunun tuzlu deniz suyunun yeryüzündeki tatlı su kaynaklarına karışmasına neden olacağı ve bu kaynakların kullanılabilirliğini azaltacağı öngörülmektedir. Tuzlu su, temel yaşam unsurlarını kaybederek yaşanamayacak bir yer haline getirmekte ve insanları kıyı bölgelerinden çıkarmaktadır. Yer değişimleri ve göç deniz seviyesi yükselişinin doğurduğu en önemli

³⁷ İnsan güvenliğine yönelik ortaya çıkan tehdit göz önüne alındığında Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın (UNEP) 2014 Dünya Çevre Günü için "Sesinizi Yükseltin, Deniz Seviyesini Değil" sloganını belirledi.

sonuçlar arasında olduğu görülmektedir. 20.yüzyıl'da potansiyel olarak 187 milyon insanın deniz seviyesi yükselişinden dolayı yer değiştirmek zorunda kaldığı tahmin edilmektedir (Nicholls vd., 2011: 1) ve tehdit altındaki nüfus hızla artmaktadır (McGranahan vd., 2007: 17). Örneğin ABD'de deniz seviyesinin yükselmesi devam ederse yüzyılın sonuna kadar insanların yaşamının üç kat daha fazla zorlayacağını tahmin edilmektedir. Eğer deniz seviyesindeki yükselme devam ederek 1.8 m olursa, 2100 yılına kadar 13.1 milyon kişinin yerinden olacağı tahmin edilmektedir (Hauer, Evans ve Mishra, 2016: 691). Uluslararası Çevre ve Kalkınma Enstitüsünün 2007 yılında ortaya koyduğu bir araştırmaya göre, ABD'de yükselen su seviyesinden kaçınmak için daha iç bölgelere doğru insanların zorunlu olarak yer değiştireceği öngörülmektedir (Mutlu, İrdem ve Üre, 2015: 98).

2.1.2 Bangladeş ve Louisiana Kıyılarındaki Deniz Seviyesi Yükselişi

Deltalar, dünyada deniz seviyesinin yükselmesi açısından en savunmasız yerlerdir. Bunun nedeni ise deltaların, alüvyon birikimi, nüfus artışı, tuzlu suyun kaynaklara karışması, seller, erozyon, arazi çökmeleri ve kuraklıktan dolayı deniz seviyesi yükselmesine karşı son derece savunmasız olmalarından kaynaklıdır. Ganj ve Brahmaputra deltalarında yerleşen Bangladeş dünyanın en büyük deltası olup, sık sık can, mal ve arazi kaybına ve milyonlarca insanın göç etmesine yol açan doğal afetlere maruz kalmaktadır³⁸ (Displacement Solutions, 2012: 4). Öte yandan, Mississippi Nehri Deltası, Louisiana sahil şeridinin güneydoğu köşesinde yer alan bir parçasıdır. Verimli sedimanter depozit olan Mississippi Deltası devletin toplam alanının üçte birini kapsamaktadır. Yaklaşık 5000 yıl önce deniz seviyesindeki son yükselişin ardından sediman birikmesi nedeniyle bu alan, doğal afetlerden sonrasında büyük acı

³⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız. 30 milyon Bangladeşliye tehdit oluşturan deniz seviyesi yükselmesi durumu hakkında UNDP tarafından desteklenen bir film "Otuz milyon"ın ilk gösterimi New York'ta 13 Haziran 2016 da yapılmıştır. Bu film <http://thirtymillionfilm.org/> erişiminden bakabilirsiniz.

çekmektedir. Sık sık yaşanan sel, deniz seviyesindeki artış, erozyon, tropikal fırtınalar vb. nedenlerle delta alanın fırtına dalgalanmalarına karşı korunmasına bitki ve hayvanlar için yaşam alanlarının tahrip edilmesine neden olmaktadır (Wilkins vd., 2008: 7-31). Harita 1’de deltaların bu göreceli yaralanabilirliğini (yerinden edilmiş kişiler açısından) ve nispi deniz seviyesi oranlarının, mevcut orandan 2050’ye kadar yükseltmesi bakımından göreceli hassasiyetini göstermektedir. Bu haritada Ganj Brahmaputra deltası dünyadaki üç aşırı savunmasız alanlardan birisidir ve ayrıca Mississippi deltası yüksek derece savunmasız alan olarak görülmektedir.

Harita 1: Deltaların göreceli deniz seviyesinin şimdiki oran’dan 2050’ye kadar oranı

Kaynak: Nicholls vd., 2011a: 38.

Bangladeş'teki Çevre Bakanlığı İklim Değişikliği Hücresi³⁹ tarafından Bangladeş'in güneybatısındaki kıyılarında (Hiron noktası), Meghna haliçi (Khepupara) ve Şittagong sahili (Rangadia) gibi üç farklı kıyı noktasında yaklaşık 30 yıldır su seviyesinde eğilim analizi baktığında tüm kıyı bölgelerinde su seviyesinin yükseldiğini göstermektedir ve sonuçlar Ganges gelgit sahil şeridindeki su seviyesinin 7-8 mm/yıl, Meghna Su altı sel ovası 6-10 mm/yıl ve Chittagong kıyı ovalarının 11-21 mm/yıl (CCC, 2016: 34-37) olarak göstermektedir. Ortalama olarak, son 30 yıldaki kıyı

³⁹ ³⁹ "İklim Değişikliği Hücresi" İngilizcesi "Climate Change Cell" karşılığı kullanılmaktadır.

bölgelerindeki genel eğilimin 6-21 mm/yıl olduğu tespit edilmiştir (CCC, 2016: 53). Uzmanlar, Bangladeş kıyısındaki bu göreceli deniz seviyesi yükselişini küresel deniz seviyesinin yükselme faktörlerinin yanısıra tektonik hareket, arazi çökmesi ve arazi sıkışması, atmosferik dolaşım vb. nedenler olduğunu ifade etmiştir (CCC, 2016: 34-53).

2.1.3 Bangladeş ve Louisiana’da Deniz Seviyesi Yükselişi ve Göç

Bangladeş’te meydana gelen deniz seviyesi yükselmesi nedeniyle göç eden veya yer değiştiren kişilerin sayılarında bir ikilem mevcuttur. Çeşitli araştırmalar ve çalışmalar, farklı yer değiştirme veya göç şekillerinden söz etmiştir. Bangladeş’te deniz seviyesinin yükselmesinin etkisiyle göç olduğu veya çok sayıda göçün yaşanacağı açıktır (Burton, 2008). Kar amacı gütmeyen Cenevre merkezli bir dernek olan Displacement Solutions, Bangladeş’teki iklim tehditlerinin etkisiyle zaten altı milyon insanın yer değiştirmiş olduğunu bildirmiştir (Displacement Solutions, 2012: 4). James S Pender (İngilteredeki bir iklim değişikliği danışmanı) Bangladeş’in kıyı bölgelerinin yaklaşık %13’ünün 2080 yılına kadar su altında kalacağını belirtmektedir. Bangladeş İklim Değişikliği Stratejisi ve Eylem Planına (BCCSAP)⁴⁰ göre, kıyı bölgelerinde artan nehir kıyısı erozyonu ve tuzlu su girişinin “muhtemelen yüzbinlerce insanın yer değiştirmesine sebep olabilir” (MoEF, 2008: 8). Ayrıca da deniz seviyesinin şu an tahmin edilenden daha fazla olması ve kıyı polderlerinin⁴¹ güçlenmemesi (Bknz. Ek-4, Fotoğraf-9) ve / veya yenilerinin oluşturulmaması hâlinde, “altı ila sekiz milyon insanın 2050 yılına kadar yer değiştirebileceği ve yeniden yerleşim yapabileceği öngörülmektedir” (Displacement Solutions, 2012: 17).

⁴⁰ Çevre ve Orman Bakanlığı İklim Değişikliği Departmanı, 2008 yılında BCCSAP yayınladı. Plan, 2009’da sayın Başbakan Şeyh Hasina hükümeti tarafından “güncellendi ve revize edildi”. 2009 yılında BCCSAP, “ülkenin iklim değişikliğine olan kapasitesini ve gücünü artırmak” için tasarlanmış 10 yıllık bir programdır (2009-2018).

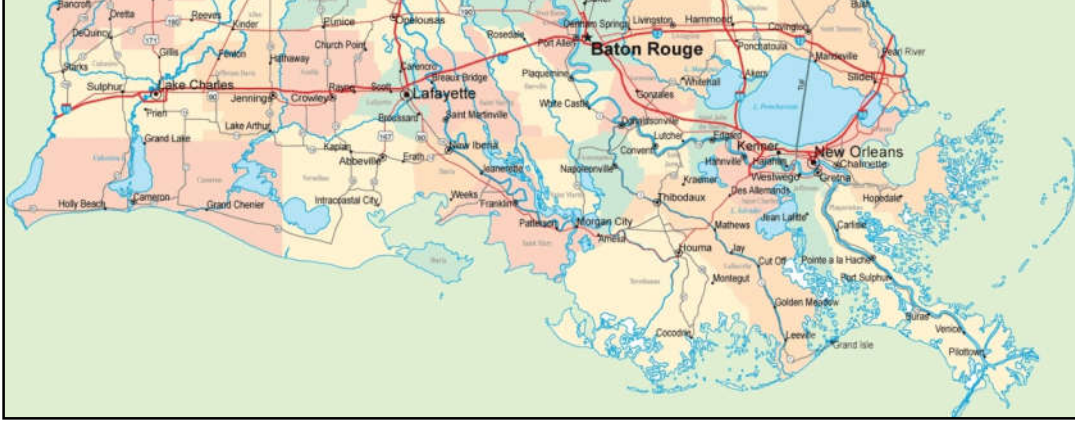
⁴¹ *Polder*, bir su külesinden kazanılmış olan ve deniz seviyesinin altında bulunan topraktır. Bu Tez’de kullanılan yerli sözlükler için Ek-5’te Bknz.

Öte yandan, Amerikan Ulusal Okyanus ve Atmosfer Dairesi'nin (NOAA) öncülüğünde hazırlanan "Ulusal İklim Değerlendirmesi" isimli rapora göre Louisiana bölge siteleri için orta seviye veya "ara derece" göreceli/yerli deniz seviyesindeki yükseliş projeksiyonlarına göre, 1.5-1.9 fit 2050'ye kadar ve 4.7-5.7 fit 2100'e kadar yükselecektir (Climate Central, 2015: 11). New Orleans yakınındaki Louisiana'nın delta bölgesi boyunca göreceli deniz seviyesi yılda 9 ila 12 mm arasındaki bir değerde yükselmektedir. 21. yüzyılın sonuna kadar deniz seviyesinin bir ila iki metre daha yüksek olacağı düşünüldüğünde Louisiana Körfezi'ni vuran güçlü fırtınalarda taşkın setlerin⁴² aşılması pek muhtemel görünmektedir (Climate Central, 2015: 11). Dahası, Louisiana'nın nüfusunun %60 ila %70'i, yaklaşık 3 milyon kişi, kıyıdan 50 mil ileride yaşamaktadır. Yeterli kıyı restorasyonu ve korunması olmadan, bu kişilerin en az iki milyonunun hayatını tehdit eden fırtınalar ve kasırgalar için yüksek risk altındadır. Bazı topluluklar erozyondan dolayı "kaybolmuş", bazıları ise göç ettirme, diğer ise uyum önlemleri öngörmektedir.

Louisiana'da 236, 398'den fazla kişi (kıyı nüfusunun yaklaşık sekizde biri) yerel yüksek gel-git hattının 6 metre altında yaşamaktadır (Strauss, 2015: 16). En hassas Parishler ise, Terrebonne, Cameron, Vermilion, Lafourche ve St. Mary Parishlerde (spesifik olarak Güneydoğu Parishler) taşkın seti tarafından korunmamaktadır. Ancak yaklaşık 7,8 milyar dolarlık mülk değerinin yanı sıra 101,621 evde 236,398 kişi oturmaktadır (Strauss, 2015: 16). Harita 2'te, Güneydoğu Parishler ve Topluluklar gösterilmektedir.

⁴² İngilizcesi "Levee" Türkçesi 'taşkın seti' karşılığı kullanılmaktadır. Ulusal Sel Sigorta Programı, Federal Düzenlemeler Kanununun (44 CFR 59.1) 44. Başlık, Bölüm 1, Kısım 59.1'de bir taşkın seti şöyle tanımlamaktadır: 'Taşkın seti' insan yapımı bir yapıdır, genellikle bir toprak dolgu; Gürültü/ akustik mühendisliği uygulamaları uygun olarak tasarlanmak ve inşa edilmek, kontrol, veya geçici sel suyun akışının yönlendirilmesi için taşkın/sel korumasını sağlamaktır.

Harita 2: Louisiana'da Parishler ve Topluluklar

Kaynak: ontheworldmap.com (01.03.2017)

Bu Parishler gelgit hattının 10 fit'ten daha az ölçüde 6,791 kare mil alanı görünüşe göre artan taşkın seti ile korunmamaktadır (Strauss, 2015: 16). Tablo 4'te Louisiana nüfusun gelgit hattının 6 fit aşağıda daha az ölçüde maruz kalma derecesini göstermektedir.

Tablo 4: Louisiana nüfusun maruz kalma derecesi

Nüfus	Korunmasız görünür	Korunmuş görünür	Maruz kalma nüfusu
Toplam Nüfus	236,398	892,833	1,129,231
Yüksek sosyal kırılman olan nüfus	65,574	300,568	366,142

Kaynak: Strauss vd., 2015: 18

Tabloda, Louisiana nüfusunun yaklaşık %37'si korunmasız ve yaklaşık %45'i de yüksek sosyal kırılman olarak görülmektedir. Bu yüzden korunmasız insanların su altında kalacağını ve sonuç olarak yer değiştirebileceği gözükmektedir.

2.1.4 Bangladeş Kıyısı ve Louisiana Kıyısı'ndaki Deniz Seviyesi Yüksekliğine Bağlı

İnsan Göçünün Nedenleri

Küresel İklim değişikliğinden dolayı deniz seviyeleri hızla yükseldiğinden küçük bir artışta bile kıyı yaşam alanlarında yıkıcı etkilere neden olabilmektedir. Deniz suyu daha çok içerilere ulaştığında; yıkıcı erozyona, sulak alan taşkınlarına, akifer ve tarımsal

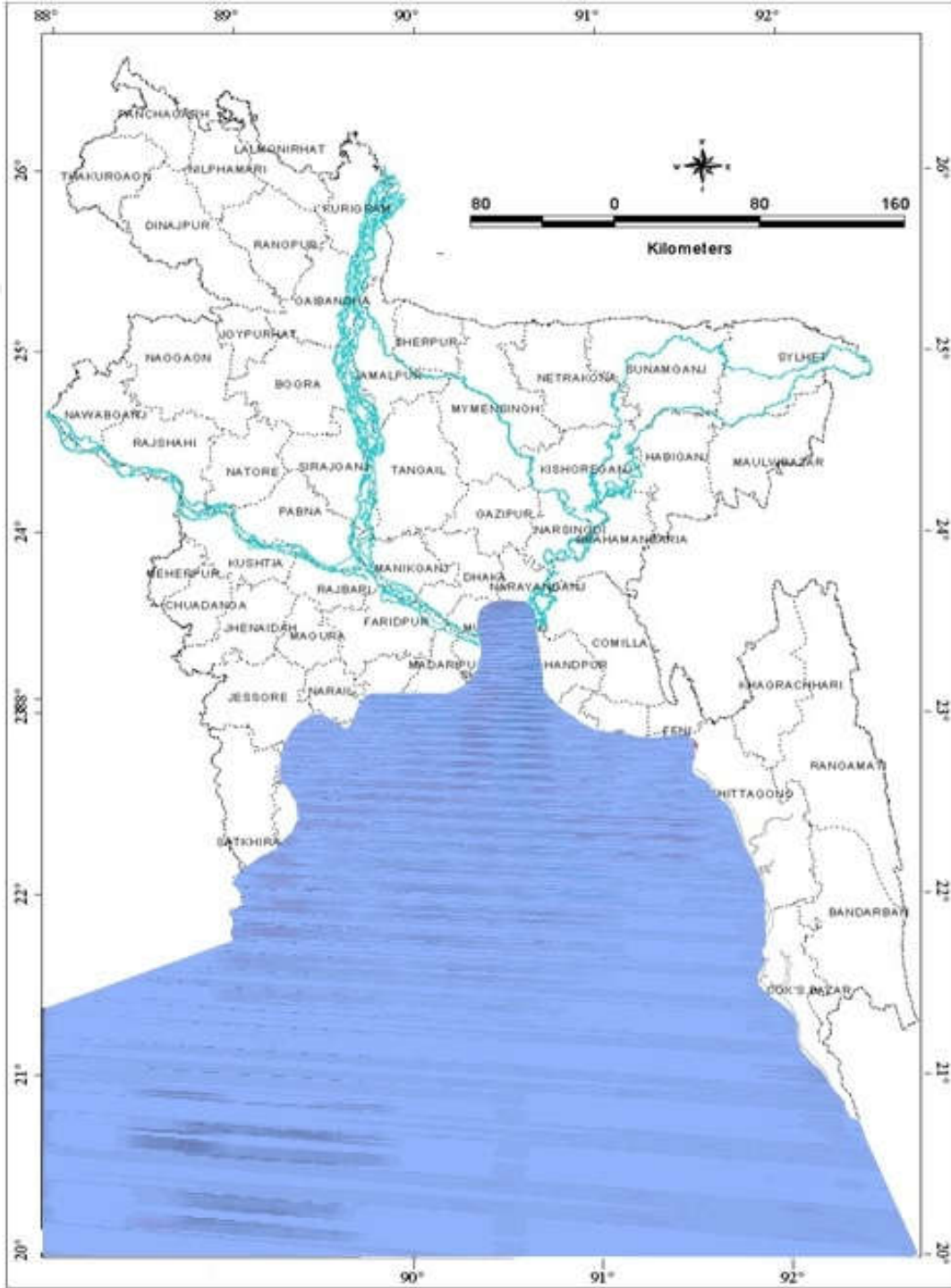
arazi kirliliğine, balıklar, kuşlar ve bitkilerin yaşam alanlarının kaybetmesine ve nihai olarak insanları kıyı şeridindeki yerlerini değiştirmelerine sebep olabilmektedir. Büyük fırtınalar araziye vurduğu zamanlarda, daha yüksek deniz seviyesi, yollarındaki her şeyi sıyrabilen daha büyük, daha güçlü fırtına dalgalanmaları anlamına gelmektedir. Buna ek olarak, sele maruz kalma olasılıkları git gide artacak olan alanlarda yüz milyonlarca insan yaşamaktadır. Daha yüksek deniz seviyeleri insanları evlerini terk etmeye zorlayarak yer değiştirmelerine sebep olabilmektedir. Aşağıdaki bölümde Bangladeş Kıyısı ve Louisiana Kıyısı'ndaki deniz seviyesi yüksekliğine bağlı insan göçünün nedenlerinden bahsetmiştir.

2.1.4.1 Deniz Seviyesi Yükselişine İlişkin Çevre ve İklim Değişikliği ile İlgili Nedenler

Çevre ve iklim değişikliği ile ilgili nedenler arasında ilk olarak gelgit selleri gelmektedir. İklim değişikliğinden dolayı deniz seviyesinin yükselmesi sonucu gelgit yüksekliği artarak gelgit selleri yaşanabilmektedir ve bu durumda nüfusun yer değiştirmesinin başlıca sebebidir (Dahl, Fitzpatik ve Spanger-siegfried, 2017; Nichollas vd., 2011: 7). Bu sebebi Bangladeş ve Louisiana kıyı bölgelerinde başlıca sebep olarak görülmektedir. Çünkü Bengal deltasının tüm sahil bölgelerinde su seviyesi artmış olduğu ve bunun gelgit seline neden olduğu zamanlarda durum daha da kötüleşmiş olduğu görülmektedir. Bilim insanları, iklim değişikliğinin neden olduğu seller nedeniyle Bangladeş'in 2050 yılına kadar arazilerinin %18'sini (kıyı bölge) kaybedeceğini öngörülmektedir (World Bank, 2000: xii). Bununla bağlantılı olarak da 20 milyondan fazla iklim göçmenine yol açabilmektedir. Harita 3'te, Bangladeş'teki bir kara parçasında bulunan 1 m'lik deniz seviyesi yüksekliği yoğunluğunu göstermektedir. Gelgit sonucu su seviyesinin artmasının etkisine dair bir örnek, 1995'te açıkça görülmüştü. Meghna Nehri ağzında bulunan 1.441 km²'lik bir alana sahip ve

Bangladeş'in en büyük adası olan Bhola Adası, yükselen deniz seviyesi sonucunda yarı batık duruma gelmiş ve 500.000 kişiye evsiz bırakmıştır (IDDRI ve IOM, 2012: 358).

Harita 3: Bangladeş'te deniz seviyesindeki 1m yükselme

Kaynak: BCAS, 2017: s.y

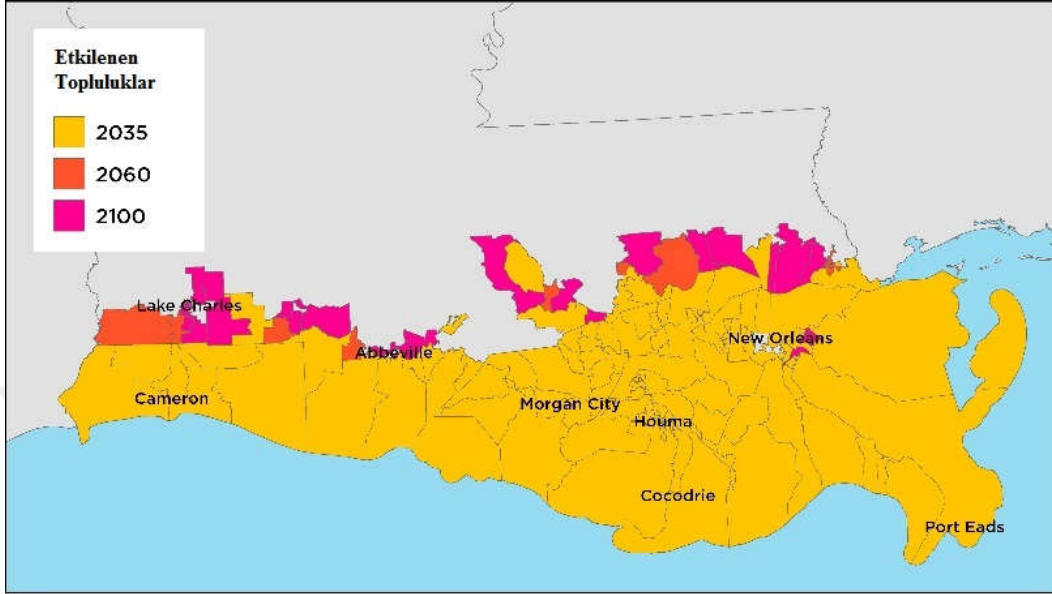
Louisiana ise, yılda birçok kez meydana gelen deniz seviyesinin yükselmesi, deniz seviyesinin altındaki Louisiana topluluklarındaki gelgit selini artırarak yolları, evleri ve iş yerlerini olumsuz etkilemektedir. CPRA tarafından yapılan çalışmada Deniz seviyesinin yükselmesiyle ilgili “Eylemsiz Gelecek” ve “Orta Düzey Çevresel” Senaryolarına göre, yükselmeye paralel olarak oluşabilecek kasırga hasarı nedeniyle 25 yıllık zaman dilimi göz önüne alındığında, 10 topluluğun sel baskınına karşı tehlike altında olacağını varsayılmaktadır. Bu topluluklar arasında Cocodrie; Delacroix; Grand Isle; Isle de Jean Charles; Kraemer, Lafitte, Crown Point ve Barataria; Leeville; Lower Point aux Chenes; Paradis; ve Venedik yer almaktadır (CPRA, 2017: 76). Ancak deniz seviyesinin yükselmesiyle ilgili “Eylemsiz Gelecek” ve “Orta Düzey Çevresel” senaryoları, gelecek kasırga hasarının etkilerini görmezden gelerek, 50 yıllık zaman dilimi düşünüldüğünde örneğin 2060’ta, sel nedeniyle 11 topluluğun ciddi şekilde değişmesi beklendiğini varsaymaktadır. Bu topluluklar arasında Cocodrie; Delacroix; Dulac; Grand Isle; Isle de Jean Charles; Kraemer; Lafitte, Crown Point ve Barataria; Leeville; Lower Point aux Chenes; Paradis; ve Venedik yer almaktadır (CPRA, 2017: 76). Gayrimenkul şirketi Zillow tarafından yapılan bir diğer tahmin, eğer “iklim değişikliği kontrol altına alınmamaya devam ederse” böyle bir değişimin 2100 yılına kadar gerçekleşebileceğini düşünerek, okyanus seviyelerinin 6 fit yükselmesi hâlinde potansiyel alanların tamamen sular altında kalacağı ve yaklaşık 80,000 Louisiana evinin sular altında kalacağı yönündedir (Hardy, 2017). Bu nedenle, kıyı Louisiana’daki toplulukların halihazırda var olan savunmasızlıkları, güvensiz gelecekteki yaşamsal riskleri bir anlamda temsil etmektedir. Bu kişiler, kendi arazilerinde kalabilmek için yerinden yerleşim, rehabilitasyon planlamasına ihtiyaç duyan ve çevresel sebeplerden kaynaklı göçmen olarak ifade edilebilmektedir.

Çevre ve iklim değişikliğinden dolayı itici nedenlerin diğer bir önemli sebebi ise kıyı selidir, çünkü deniz seviyesinin yükselmesinin en bariz sonucu, kıyı bölgelerinin sürekli sel baskını altında kalması olduğu görülmektedir. Bangladeş'teki matematiksel modellemelerin sonuçları, aynı akıntı akışında 2000 yılında su altında kalmış bölgeye ek olarak 2100 yılında da 88 cm'lik deniz seviyesi yüksekliğinden dolayı kıyı selleri kıyı bölgelerinin yaklaşık %11'lik alanının (4,107 km²) su altında kalacağını göstermektedir. 32 cm'lik deniz seviyesi yüksekliği sebebiyle, Sundarbanların (Ramsar alanının⁴³) %84'ü 2050'de derinlemesine bir şekilde su altında kalacak ve 2100'de 88 cm'lik deniz seviyesi yüksekliğinde Sundarbanlar'ın tümü kaybolacaktır (Mohal, Khan, ve Rahman, 2006: 5). Bu nedenle, deniz seviyesi yüksekliğinin etkileri sadece ormanlık alanları kaybetmekle kalmayacak, aynı zamanda kıyı yerleşimlerindeki nüfusu ülkenin kuzey kesimindeki güvenli alanlara göç etmeye zorlayacaktır.

Öte yandan, Louisiana kıyı toplulukları, Bangladeş kıyı topluluklarına göre daha çok “devamlı seller” ile karşı karşıyadır. Lake Pontchartrain, Lake Charles gibi topluluklar uzaktan okyanusa bağlıdır. Deniz seviyesinin yükselmesiyle ilgili orta seviyeli senaryoya göre, güneydeki çoğu Louisiana topluluğu (toplam 95) 2035 yılına kadar devamlı seller ile karşı karşıya geleceği; 2100 yılına kadar ise toplamda 131 Louisiana topluluğu bu tür sellerle karşı karşıya kalacağı gözükmektedir (Union of Concerned Scientists, 2017). Harita 4'te orta seviyeli senaryoda devamlı seller ile karşılaşan Louisiana toplulukları gösterilmektedir. Yüksek seviyeli senaryoya göre, 15 ek topluluk yüzyılın sonuna kadar devamlı olarak sele maruz kalacaktır. Deniz seviyesi yükseldiğinden etkilenen her toplulukta, devamlı olarak sele maruz kalan alan genişlemektedir.

⁴³ Uluslararası öneme sahip olan sulak alanlar olup, yeryüzünün en zengin ve üretken ekosistemlerini içinde barındıran, bulunduğu bölgenin insanlarına ve ülke geneline hizmet edebilen karmaşık doğal sistemlere “Ramsar Alanı” denilmektedir.

Harita 4: Orta seviyeli senaryoda devamlı seller ile karşılaşan Louisiana toplulukları

Kaynak: Union of Concerned Scientists, 2017, s.y

Yüksek seviyeli senaryoya göre, güneydeki birçok Louisiana topluluğu, örneğin Lafourche'deki ve Terrebonne'daki tüm topluluklar, yüzyılın sonuna kadar arazilerinin %90 ila 100'ünde devamlı sele maruz kalacağı gözükmemektedir. CPRA tarafından başka bir tahmin göre, 2061 yılında 100-yıllık fırtına Louisiana'nın Güneydoğu kısmınının 15-25 ft arasınının da sular altında kalacağını göstermektedir (Bknz. harita 5). Bu yüzden, bu toplulukların birçoğu, taşınmak veya adapte olmak için sınırlı kaynakları olan insanlara ev sahipliği yapmaktadır.

Harita 5: 2061 yılı 100-yıllık fırtına için tahmin edilen su baskı

Kaynak: Fischbach vd., 2012: 84

Deniz seviyesinde meydana gelen yükselmeler nedeniyle ortaya çıkan çevre ve iklimsel nedenlerin diğerk bir önemli sebebi ise, arazinin çökmesi, yeryüzünün yüzey altı hareketi nedeniyle kademeli olarak çökmesi veya aniden batmasıdır. Bangladeş kıyı alanı, uzun bir çökme ve birikme bölgesinden oluşmaktadır. Bangladeş kıyı alanı, büyük arazi çökme oranı, orta ve güneybatı kıyılarında yıllık 2 mm ila 10 mm arasında değişmektedir (Brown ve Nicholls, 2015: 368). Pope ve Eggleston'in bahsettiği gibi, dünya genelindeki 33 adet "batan deltalar" arasında yer alan Ganj deltası arazi çökmesinden dolayı deltada yaşayan insanların kıyı şeridinden çekilmelere sebep olmaktadır (Pope ve Eggleston, 2013: 4).

Öte yandan, Mississippi nehri delta havzası, Louisiana kıyısındaki kara çöküntüsü üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir çünkü Mississippi Nehri'nden sedimentlerin yüklenmesi, bu sedimentlerin sık ve derin biçimde sıkışması ve olası faylanma, Güney Louisiana'daki bazı yüksek arazi çökme oranlarından sorumludur (Folger ve Carter, 2016: 13-14). Genel olarak arazi çökme oranının Bangladeş kıyılarından daha yüksek olduğu ve yıllık 6 mm ila 12 mm aralıklarında bulunduğu açıkça görülmektedir. Bununla birlikte, azami parça çökme oranı yıllık 9 mm' den fazladır (Nienhuis vd., 2017: 59). Bununla birlikte, 2017 yılı Kıyı Ana Planı, deniz seviyesinin yükselmesinin düşük, orta ve yüksek seviyeli senaryolarında iklim değişikliğinin bir sonucu olarak çökme ve fırtına yoğunluğunu ortaya koyduğu planda, deniz seviyesinin yükselmesi her 50 yılda fit bazında ölçülmekte ve eğer deniz seviyesinin yükselmesi 2.72 ise, o zaman ortalama fırtına yoğunluğu %15 artacak ve çökme, kapsama alanının %50'sinde gerçekleşeceği anlaşılmaktadır (CPRA, 2017: 69). Tablo 5'te deniz seviyesinin yükselmesinin farklı senaryolarda çöküş ve fırtına yoğunluğu gösterilmektedir. Bu nedenle, gelecekte kıyıda yaşayan insanlara yönelik tehdit ve zarar görme olasılığı artacak, buradaki yaşayan insanlar arazilerini ayakta

tutamayacak ve bunun sonucunda insanlar göç etmek zorunda kalacak olduğu görülmektedir.

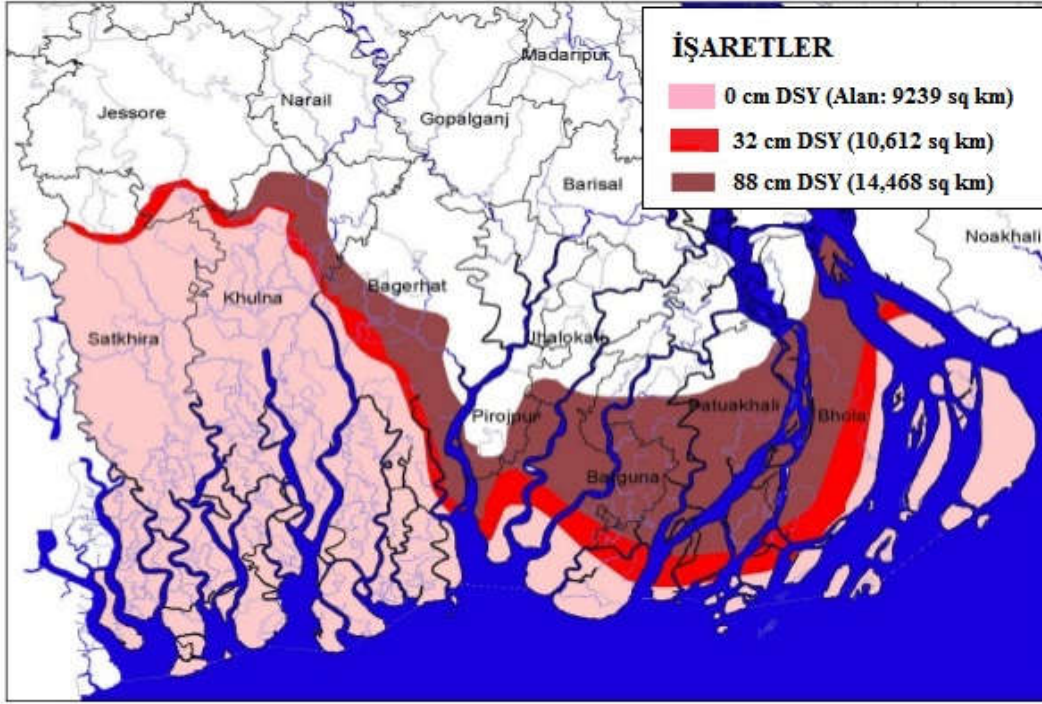
Tablo 5: Louisiana’da Deniz seviyesinin yükselmesinin farklı senaryolarda çöküş ve fırtına yoğunluğu

Deniz Seviyesinin Yükselmesi (ft)	Senaryo	Çökme	Ortalama rüzgar şiddeti
1.41	Düşük	Kapsama alanının %20si	+10.0%
2.07	Orta	Kapsama alanının %20si	+12.5%
2.72	Yüksek	Kapsama alanının %50si	+15.0%

Kaynak: CPRA, 2017:73

Deniz seviyesi yüksekliğinden kaynaklı sellerin uzun süreli etkileri, yeraltı sularına tuzlu su girişine sebep olmaktadır. Bangladeş’in kıyı bölgesi tuzlu su girişinden oldukça etkilenmiştir (Bknz. Ek-4, Fotoğraf-1 ve 3). CEGIS tarafından yapılan bir çalışma sonucunda, binde 1’lik (1 ppt) tuzluluk sınırının altındaki alanın %18.22 oranında artması ve Binde 5’lik (5 ppt) tuzluluğun altında kalan alanının 2050 yılına kadar %24 oranında artması beklenirken, tuzlu su girişinin devam edeceği sonucuna ulaşılmıştır (CCC, 2016: 1). Maniruzzaman vd., 2014 tarafından yürütülen bir başka araştırmada, deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle tuzlu su girişi kapsamına dair bir tahmin yürütülmüştür. Bu çalışma, tuzlu suyun deniz seviyesi yüksekliğinde herhangi bir artış olmadan 9,239 km’lik bir alana girmiş olduğunu ve deniz seviyesi yüksekliğinin sırasıyla yalnızca 32 cm ve 88 cm artması durumunda, bunun 10,612 km² ve 14,468 km²’ye kadar genişleyeceğini öne sürmektedir (Bknz. Harita 6).

Harita 6: Bangladeş kıyılarında deniz seviyesi yüksekliğine bağı olarak tahmini tuzlu su girişi

Not: DSY- Deniz Seviyesi Yükselmesi

Kaynak: Maniruzzaman vd., 2014

Tuzlu su girişi diğ er doğal afetlerden daha tehlikeli ve yıkıcı olmaktadır. Tuzlu su girişi tespit edilmesi güç, yoğunluğu yavaş yavaş artar ve giderilmesi zordur. Bu nedenle, bu durum yerel dirençlilikliğ e bir tehdit haline gelmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi Bangladeş, yeraltı su kaynaklarına ciddi şekilde bağıdır. Sulama suyunun yaklaşık %80'i ve içme suyunun %98'i yeraltı kaynaklarından elde edilmektedir. Bangladeşin en değerli doğal su kaynağı olan yeraltı suyu sürekli olarak çıkarılmaktadır ve tuzlu su girişini ile kirlenirse uzmanlar, ülkenin kıyı alanlarının gıda güvenliği, ekosistemi ve biyolojik çeşitliliğinin istikrarı bozacağı konusunda endişe duymaktadır (Saha, 2017: 132). 2008 yılında OXFAM'in açıklamasına göre, önümüzdeki 50 yıl içinde Bangladeş'in pirinç üretiminin onda birini ve buğday üretiminin üçte birini kaybetme tehdidi altında olduğu düşünölmektedir. Bu yüzden yoksul insanların en az üçte birini "İklim göçmenleri" oluşturacaktır. Bu yoksul

insanlar, kırsal bölgelerden göç ederek, Başkent Dakka şehrinde (iç bölge) iş arama amacıyla göç etmekte, ancak yeterli iş imkanı ve devlet desteği bulunmamaktadır (OXFAM, 2008). World Bank'ın bir araştırmasına göre, Bangladeş kıyılarında yaşama yaşayan yaklaşık 20 milyon insan, deniz suyu seviyesinin yükselmesi nedeniyle tuzlu su girişi olduğundan, içme suyu kaynakları olarak tehdit altındadır (World Bank, 2018: 182).

Louisiana kıyısında da Bangladeş kıyısındaki gibi tuzlu su girişini sonucu insanların yer değiştirme kanıtları bulunmamaktadır (Maldonado, 2014: 158), ancak yine de yüksek risk olarak kabul etmektedir (Louisiana Department of Natural Resources, 2015: 20). Hatta, gıda güvenliğine yönelik tehditlerle ilgili belirli bir yasa veya kurumsal görev bulunmamaktadır.

2.1.4.2 Deniz Seviyesi Yükselişine İlişkin Çevre ve İklim Değişikliği Dışındaki Nedenler

Deniz seviyesinde meydana gelen yükselmeler nedeniyle ortaya çıkan çevre ve iklim değişikliği dışındaki nedenlerin birisi ise set inşası ve su ya da gaz çıkarılması gibi insan faaliyetleridir. Batan delta olarak tanıyan Bangladeş'teki Gangs deltası, set inşası ve su ya da gaz çıkarılması gibi insan faaliyetleri (ekonomik) sonucunda da karşı karşıyadır (Brammer, 2014: 56, Nicholls ve Brown, 2015: 369). Steckler vd., (2008), Stanley ve Hait (2000), Brammer'ın (2014) araştırması bunu özellikle çevresel (tektonik çökmesi) sorun olarak görülmektedir (Brammer, 2014: 56). Ancak Louisiana kıyı alanı insan faaliyet nedenleri örneğin arazi çökmesinin belirgin nedenleri ise hidrokarbon arama ile ticari ve eğlence amaçlı tekne trafiği için sulak alanlar boyunca yapılan kanal inşaatları (CPRA, 2017: 3); petrol ve gaz şirketlerinin, petrol ve gaz çıkarmak için

Louisiana kıyıları boyunca açtıkları kanallar ve binlerce millik sondaj boruları⁴⁴ arazi çöküşünün nedenleri olmuştur (Maldonado, 2014: 3, 147; Costa, 2016: 30, 219). Maldonado'nun çalışmada kapitalist temelli bu süreçler, %70 oranında arazi kaybına neden olduğu, petrol ve gazla ilgili faaliyetler ise arazi kaybının en önemli nedeni olarak bahsetmiştir (Maldonado, 2014: 19). Pope ve Eggleston'un bahsettiği gibi bu insan faaliyetler, göreceli deniz seviyesi yükselmesine sebep olmakta, kıyı şeridi sel riskini arttırarak kıyı şeridinde çekilmelere sebep olmaktadır (Pope ve Eggleston, 2013: 4).

Deniz seviyesinde meydana gelen yükselmeler nedeniyle ortaya çıkan çevre ve iklim değişikliği dışındaki nedenlerin birisi ise tuzlu su kullanarak insan faaliyetleridir. Kıyı Bangladeşte tuzlu su kullanarak yapılan karides yetiştiriciliği nedeniyle Güneybatı sahil kesiminde büyük bir tarımsal dönüşüm hakimdir. Bu, zengin insanlar için ekosisteme bir uyum stratejisi ve bir kazanç kaynağı olmuştur (Azam, 2011: 41, Saha, 2017: 134, Matin ve Taylor, 2015: 42). Bu nedenle, ihracat üretimini genişletme fırsatları, rekabet eden alanlar dışından bir grup kapitalist yatırımcının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Zengin karides çiftçileri toprak satın alma yöntemiyle yatırım yaparak üretimden ihracata kadar tüm zinciri kontrol altına almaktadır. Karides çiftçileri, setlerin ve savak kapılarının kontrolünü üstlendikçe, tuzlu su yıl boyunca sıklıkla tarlalarda tutulmakta ve bu da küçük çiftçilerin geçim kaynağı olan pirinç yetiştiriciliğini olumsuz yönde etkilemektedir (Matin ve Taylor, 2015: 42). Dolayısıyla, yoğunluk o kadar şiddetli hâle geldi ki, çok az ağaç ve hayvan otlatma yeri kaldı; bunun yanı sıra neredeyse hiç pirinç üretimi kalmadı (Azam, 2011: 41). Kıyı bölgelerinde çiftçilerin yaklaşık üçte biri artık takvim yılı boyunca tek bir ürün yetiştirmektedir⁴⁵. İnsanlar artık dengeli beslenemeyecekler, protein alamayacaklar ve kötü beslenmeye maruz

⁴⁴ Meksika Körfezi'nin üzerinde veya yakınında bulunan ana petrol ve gaz üretim alanlarına en yakın olan 19 sahada toplam 50.000 m, boru hattı bulunmaktadır.

⁴⁵ Kıyı bölgelerde ortalama kırpma yoğunluğu, 194 ulusal ortalamayla karşılaştırıldığında sadece 167 civarındadır (BBS, 2017: 360).

kalabileceklerdir (Neogi ve Erskine, 2017). Bu nedenle yoksul insanlar buldukları yerleri terk etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu dirençliliğin azalması, insanların iş imkanı için (pirinç hasatı, günlük işler gibi) yaklaşık bir haftalık bir süreden 6 aya kadar kent, banliyö ve hatta diğer kasabalara taşınmasına yol açmaktadır (Azam, 2011: iii, aktaran Saha, 2017: 134). Azam, ayrıca mevsimsel göçün bu kıyı bölgelerinde yaygın bir eğilim olduğunu ve çoğunlukla yağışlı mevsimlerde oluştuğunu tespit etmiştir. Uzun süreli su emme ve tuzluluğun, insanları yağışlı mevsimlerde tehlikeye daha da açık kıldığı da açıktır. Bu nedenle, çoğunlukla yakın /bölgesel yerleşim yerleri tercih edilse de mevsimlik göç yerleri, iş imkanlarından dolayı (Güney-Batı), Orta, Kuzey-Doğu ve Güney-Doğu bölgelerinde yoğunlaşmaktadır (Azam, 2011: 47). Harita 7’de, Güney-Batı kıyı bölgeleri çıkışlı mevsimsel göç rotası görülmektedir.

Öte yandan, Louisiana kıyısında petrol ve doğalgaz boru hatları için yapılan tarama kanalları ve petrolün ve gazın çıkarılması için yapılan navigasyon, Meksika Körfezi’nden tuzlu su girişine sebep olduğundan yerel halk, 40 ila 50 yıldır tuzlu su girişine maruz kalmaktadır (Maldonado, 2014: 106). Yüzey suyunda tuzluluk artmakta (Moerschbaeche ve Day, 2010: 2118), ve ağaçlar, hayvanlar, bahçeler, ormanlık sulak alanlar, tatlı su bataklıkları özellikle Güney Louisiana toplumunda yavaş yavaş yok olmaktadır (Bknz. Ek-4, Fotoğraf-6) (Yeoman, 2017).

Harita 7: Bangladeş'te Güney-Batı kıyı bölgeleri çıkışlı mevsimsel göç rotası

Kaynak: Azam, 2011; IOM, 2016: 44

2.2 ÖRNEK KIYI YERLEŞİMLERİNDE KIYI EROZYONUNA BAĞLI GÖÇLER

Kıyı erozyonu (kıyı şeridi çekilmesi), kıyı şeridindeki net çökel (sediman) veya anakaya uzaklaşması nedeniyle kıyı alanlarındaki kayıptır (UNISDR, 2017: 2). Eğer toplumun çevresel veya altyapısal uyumu söz konusu olmazsa bu durum hızlı gelişen tehlike (çok hızlı bir şekilde, birkaç gün ya da birkaç hafta içerisinde ortaya çıkan) ya da yavaş gelişen tehlike (uzun yıllar boyunca ya da yüzyıllar içerisinde ortaya çıkan) haline gelebilmektedir. Çoğu insan yerleşimleri, yaklaşık kıyıların %70'inin erozyona uğradığı düşünülürse, kıyısal erozyona karşı kırılgan alanlarda inşa edilmiştir (UNISDR, 2017: 2). Kıyı erozyonu, diğer çevresel afetlerle kıyaslanamayacak bir çevresel afettir. Deprem dışındaki tüm afetlerde, insanlar evlerini, eşyalarını sevdiklerini kaybedebilmekte ama kıyısal erozyonda toplaralarını kaybederek evsiz hâle gelebilmektedirler. Tek fark hayati kayıpların daha az olmasıdır. Kıyı erozyonu / kıyıdaکی nehir kıyısı erozyonunun tahribatı sınırsızdır (Islam ve Rashid, 2011: 7). Etkisi oldukça fazladır ve kaybın geri getirilmesi neredeyse imkansızdır. Bu nedenle, hem uzun hem de kısa vadeli bir etkiye sahiptir ve etkilerinden kaçmak için insanları çevresel göçe itebilmekte, insanlar yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalabilmektedirler. Tezin bu alt başlıkta, Bangladeş ve Louisiana'nın kıyı bölgelerindeki kıyı erozyonu nedeniyle insanların zorla yer değiştirmesine ve göç etmelerine sebep olan durumlar açıklanmaya çalışılmıştır.

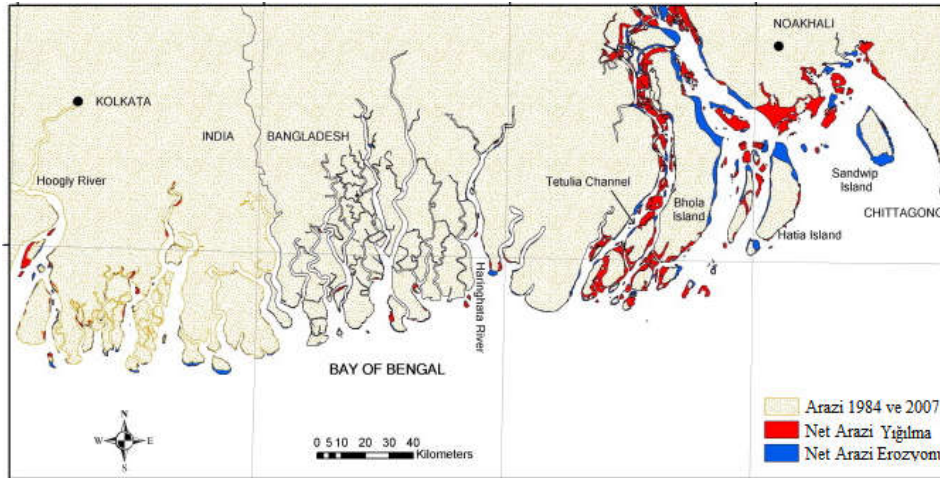
2.2.1 Bangladeş'te Kıyı Erozyonu ile İnsanların Göç Etmesine İlişkin Kanıtlar

Yüzyıllar boyunca, Bangladeş kıyı şeridi, erozyonun dinamik süreçleri ve kıyı şeridi boyunca gelişen yığılma süreçlerinden dolayı büyük değişime uğramıştır (CCC, 2016: 8). Bu erozyon, aşırı nüfuslu küçük ülkenin varolan diğer sorunlarını da artırmaktadır. Bu sorunlar arasında kıyı erozyonundan dolayı insanların yer değiştirmesi

ve göç etmesi olgusu oldukça önemlidir. Delta Planı temel çalışması hesaplamalarına göre, Bangladeş'te yıllık olarak, yaklaşık 6,000 hektarlık bir nehir kıyısı erozyonunun, yılda yaklaşık 50,000 kişinin yer değiştirmesine yol açtığı tahmin edilmektedir (MoEF, 2017: 22). Bir başka çalışmada, son 30 yılda Bangladeş'in her yıl kıyı ve nehir erozyonu nedeniyle yaklaşık 100 km² bir alanı kaybettiği ve bu erozyon nedeniyle yaklaşık 200,000 adalının Şittagong ya da ülkenin başka yerlerine göç ettiği belirtilmektedir (Choudhury, 2011).

Kıyı alanları arasında, Batı ve Doğu Kıyı Bölgesi diğer bölgelere göre nispeten daha duyarlıdır. Çünkü, Batı kıyılarında, mangrov ormanları, Doğu kıyılarında ise, mevcut sualtı kumları ve çamur düzlükleri erozyona karşı doğal bir bariyer görevi üstlenmektedir. Bununla birlikte, Orta Kıyı Bölgesi veya Meghna Deltayık Ovası zonu, hem erozyonun hem de yığılma oranlarının yüksek olduğu çok aktif alanlardır (CCC, 2016: 8). Bu bölgede, başta Bhola, Noakhali, Barisal ve Patuakhali İlleri erozyona karşı en kırılgan, en hassas ve çevresel göçleri tetikleyen bölgelerdir. Harita 8'de, 1984–2007 yıllar arasında Bangladeş kıyı şeridi boyunca erozyon ve yığılma görülmektedir. Erozyonun aynı oranda devam etmesi hâlinde önümüzdeki dört yüzyılda, Bhola ve diğer birkaç ada tamamen yok olacaktır (Choudhury, 2011).

Harita 8: 1984–2007 yıllar arasında Bangladeş kıyı şeridi boyunca erozyon ve yığılma

Kaynak: Brammer, 2014: 54

Aşağıda bu erozyona ait önemli kanıtlar sunulmaktadır:

- a) Bhola bölgesi:** 1960 yılı boyunca, Bhola bölgesinin (Bangladeş'teki en büyük ada) toplam alanı yaklaşık 6.000 km² idi, fakat şimdi bu alan sadece 3737.21 km² kalmıştır. Bhola Adası'ndaki kıyı erozyonu, deniz seviyesinin yükselmesi, değişen nehir akışları ve diğer hidrolojik dinamikler nedeniyle günde 0.31-0.37 cm arasında değişmektedir (Biswas ve Chowdhury, 2012: 161). Son 100 yılda onbeş il tamamen ya da kısmen ortadan kalkmıştır. Yaklaşık 100.000 hektar ekilebilir arazi, çiftlik evi, eğitim kurumu, çarşı ve meyve bahçesi de yok olmuştur (Sultan, 2015).
- b) Kutubdia Adası:** Kutubda, Bengal Körfezi'nin güneydoğu kesiminde yer alan Cox'Bazar bölgesinde bulunan bir adadır ve güçlü gel-gitlerin yanı sıra kasırga etkiler ve fırtına dalgalarından dolayı hızlı bir şekilde aşınmaktadır. 2011 nüfus sayımına göre, Kutubdia nüfusu 125.279'dur. 1960 yılında, 250 km² olan Kutubdia Adası, 2012 yılında 60 km² alana düşmüştür (Tanim ve Roy, 2013: 70). Coast Trust (bir Sivil Toplum Kuruluşu), çalışmalarında, erozyonun aynı hızda devam etmesi durumunda 70 yıl sonra, Kutubdia'nın haritadan tamamen silineceğini belirtmektedir.
- c) Swandip Adası:** Ufuk Adası (Vanishing Island) olarak da adlandırılan, Swandip adası, erozyon nedeniyle önemli bir miktar toprağını kaybeden, Şittagong bölgesinin güneybatı sahilinde yer almaktadır. 1779 yılında, 579 km² olan Swandip Adası, 1973 yılında 290 km², 2014 yılında ise 238 km² olmuştur. Bir araştırmaya göre, 1970-2013 döneminde, Swandip Azimpur Mouza⁴⁶dan yaklaşık 305 yerleşimden 232'si yok olmuştur ve yaklaşık 1015 kişi kütleli erozyon tehlikesi nedeniyle yer değiştirmek zorunda kalmıştır (Nabila, Israd ve Akhter, 2017: 441).

⁴⁶ *Mouza*, bir veya daha fazla yerleşim yeri bulunan belirli bir arazi alanı anlamına gelir.

ç) Hatiya Adası: Hatiya Adası, Nohahali Bölgesi'ndeki Meghna nehrinin ağzında bulunan bir açık deniz adasıdır. Bundan 350 yıl önce 1000 km²'lik bir alana sahip olan ada (Shamsuddoha ve Chowdhury, 2007: 22) şimdi sadece 466.82 km²'lik bir alana sahiptir (Kumar ve Ghosh, 2012: 063608-2) (Bknz: Ek-4, Fotoğraf-5). Son otuz yılda, erozyon nedeniyle yerinden edilen yaklaşık 200.000 kişi Chittagong iline ve ülkenin başka yerlerine göç etmiştir (Choudhury, 2011:47).

2.2.2 Louisiana'da Kıyı Erozyonu ve İnsanların Göç Etmesine İlişkin Kanıtlar

Kıyı erozyonu, Louisiana kıyısında devamlı bir süreçtir. Güney Louisiana, yeryüzündeki en hızlı arazi kaybeden bölgedir. "Arazi Kaybı" adlı raporda, Louisiana'nın güneydoğu kıyılarındaki ciddi erozyon ve batan/gömülen araziler nedeniyle "çevresel nedenlerden ötürü ülke tarihindeki en büyük zorunlu göçlere" yol açabileceği belirtilmektedir (ProPublica, 2014). Geçtiğimiz yüzyılda, her bir saatte bir futbol sahası alanına eşdeğer bataklık alan ortadan kayboldu. Arazilerdeki bu net değişim, 1932 karasal alanının yaklaşık %25'lik azalmasına denk gelmektedir. Yine, harita 9'de, sadece 80 yıldan az bir sürede (1932-2011) büyük bir kıyı şeridinin kaybolduğunu görülmektedir.

Müdahale olmazsa, önümüzdeki 50 yıl içinde Louisiana'nın kıyı haliçleri çökecek ve 4,000 km²'ye kadar sulak alan kaybolacaktır (Louisiana Ground Water Resources Commission, 2012: 66). Benzer şekilde, bu arazi kaybı sel zararını arttıracak, hayatları risk altına sokacak ve önümüzdeki 50 yıl içinde yıllık bazda milyarlarca dolarlık ekonomik varlığa zarar verecektir.

Harita 9: 1932 ve 2011 yılında Louisiana kıyı şeridinin kaybı

1932

2011

Kaynak: NOAA'nın www.climate.gov'den edinilen fotoğraflar.

Kıyı erozyonuna dair bazı bulgular aşağıda sunulmuştur:

a) Isle de Jean Charles Adası

Isle de Jean Charles Adası⁴⁷ Louisiana'da, Meksika Körfezi'nin 15 mil kuzeyindeki Terrebonne Parish'de yer alan bir adadır, “çıkılmaz sokak” olarak da adlandırılmaktadır. Çünkü yüksek gelgitler ve güney rüzgarları ile gelen dalgalar sokakları geçilmez hâle getirmektedir (Bknz. Ek-4, Fotoğraf 4). 1955'ten bu yana, Isle de Jean Charles Adası arazisinin %98'ini (22,400 dönümlük bir ada ve şimdi sadece 320 dönümlük bir şerit hâlinde) ve nüfusunun çoğunu kıyı erozyonu ve deniz seviyesindeki yükselmeler nedeniyle kaybetmiştir. Nüfus yaklaşık 400'den 85⁴⁸ kişiye kadar düşmüştür (sapiens.org, 2017, 11.02.2018; jeffbyles.com, 2016, 10.02.2018).

b) Houma Kabilesi⁴⁹

Kıyı erozyonu, Houma'nın geleneksel arazilerini ve atalarının mezarlarının çoğunu sular altında bırakmıştır. Bu durum balıkçılığı da kötü yönde etkilemiştir. Tuzlu

⁴⁷ 170 yıl boyunca, Biloxi-Chitimacha-Choctaw Kızılderililerinden oluşan bir kabile, Louisiana Körfezi'nde derin bir ada olan Isle de Jean Charles'ı işgal ettiler. Avlandıkları, ekip biçtikleri nesiller boyu yaşadıkları bu topraklar, şimdi, yok olmak durumundadır.

⁴⁸ Isle de Island ile ilgili yaşananları yansıtmak için, 2010 yılında “Suyu Durduramadılar” isimli belgesel çekilmiştir. Ayrıntılar için: <http://www.cantstopthewater.com/ocumentary> bknz.

⁴⁹ Birleşik Houma Ulusu (United Houma Nation), 4,570 mil karelik bir alanı kapsayan altı-ilçelik hizmet alanı içinde yer alan yaklaşık 17.000 kabile üyesi olan ve devlet tarafından tanınan bir kabiledir. Bu altı bölge, Terrebonne, Lafourche, Jefferson, St. Mary, St. Bernard ve Plaquemines Louisiana'nın güneydoğu kıyısında yer almaktadır.

su girişleri, eski balıkçılık alanlarının çoğunu tahrip ettiği için, yerel halk balıkların azalmasından muzdarip olmuşlardır. Hatta, kıyı erozyonunun etkilerinden dolayı tekne yolculukları da artık ortadan kalkmıştır. Houma kabilesi, bugün tüm topluluğu tekrar biraraya getirebilmek için yeni alanlar arayışındadır.

c) Louisiana Kıyısındaki Kabile Toplulukları

Suyun artan tuzlanması, bariyer adalarının azalması ve toprağın yenilenmesini sağlayan temiz su eksikliğine atfedilen hızlandırılmış arazi kaybı, Pointe au Chien Kızılderili Kabilesi, Grand Bayou-Atakapa-Istak Kabilesi, Biloxi-Chitimacha-Choctaw Hintlileri Büyük Caillou-Dulac Band, topluluklarını bir kabile olarak yaşamak konusunda kırılğan hâle getirmektedir. Bu nedenle, insanlar arazilerinden ve timsah avladıkları, balıkçılık yaptıkları, karides, yengeç ve istiridye yakaladıkları sularından uzak yaşamaya devam etmektedirler.

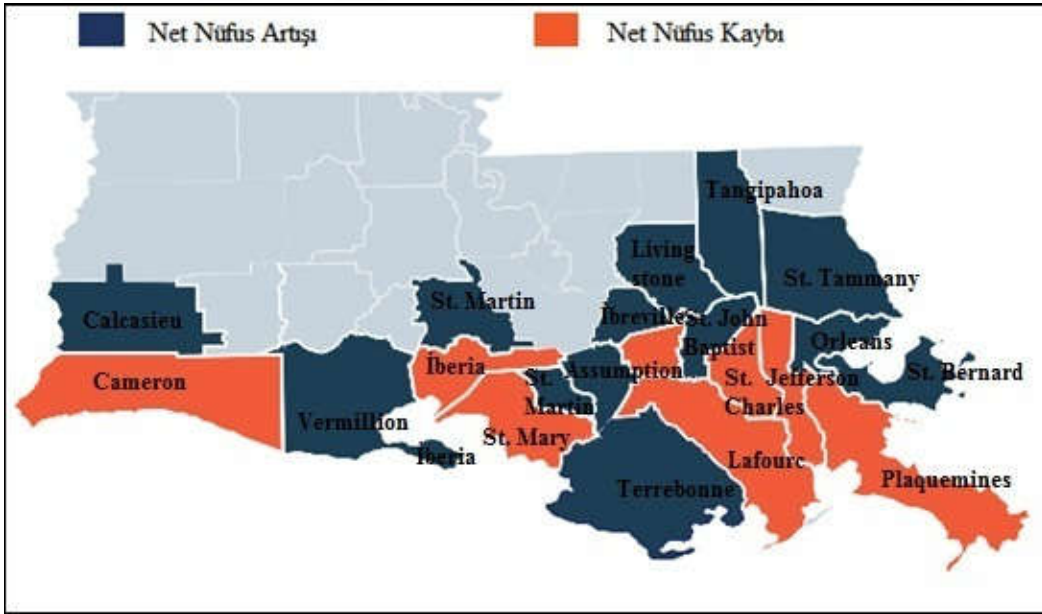
2.2.3 Bangladeş ve Louisiana'daki Kıyı Erozyonundan Kaynaklı İnsanları Göçe Zorlayan Nedenler

2.2.3.1 Kıyı Erozyonu İlişkin Çevre ve İklim Değişikliği ile İlgili Nedenler

Çevre ve iklim değişikliğinden dolayı itici nedenlerin başlıca sebebi ise arazi kaybıdır. Arazi, çevresel varlığın en önemli varlıklarından birisidir, çünkü arazi, ev yapımı, aile oluşumu ve toplumsallaşmanın temelini oluşturmaktadır. Arazinin kaybedilmesi demek bireylerin evlerini kaybetmesi demektir. Evsiz kalmak, insanları varlıksız hâle getirir. İnsanlar bir yandan tarım ve çiftlik arazilerini kaybederlerken, öte yandan köksüz hâle gelmektedir. Aile bağları kopmakta ve sosyal birer köle olmaktadır. Böylece bu insanlar kendi yerlerinden, çoğunlukla bilmedikleri yerlere göç etmek zorunda kalmaktadırlar (Islam, 2011: 7). Dolayısıyla, kıyı erozyonu, kıyılarda yaşayan halkın arazilerini tamamen ya da kısmen kaybetmesine neden olmaktadır. Bunun sonucunda maruz kalan nesiller anavatanlarından ayrılmak zorunda

kalırlar. Islam'ın 2011 yılındaki çalışması, tüm göçmenlerin kıyı erozyonu nedeniyle evlerini kaybettiğini ortaya koymaktadır. Bazıları ise, taşınabilir olan evlerini başka alanlara taşımayı becerebilmişlerdir. Erozyon meydana geldiğinde ya da evlerine doğru ilerlediğin de evlerini sökerek yeni alanlarda monte etmişlerdir (Islam, 2011: 8). Çalışmadaki iki kıyı bölgesindeki arazi kayıplarının insanları yeni bir bölgeye göç etmeye zorladığını ortaya koymaktadır. Bangladeş ve Louisiana'da, ada içi yapılan göçlerin (Bangladeş'te, *char*'dan diğer bir *char*'a) ve Louisiana'da Güneydoğu Parishlerden kuzey Parishlere göçlere nazaran daha ön plana çıktığı görülmektedir. Bangladeş'te maksimum kıyı erozyonundan dolayı güneydoğudaki Bhola, Swandip, Hatiya, Kutubdia gibi adalardan göçün daha fazla olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Louisianada ise, maksimum göç güneydoğudaki Lafourche, Terrebonne, and Plaquemines parishlerden fazla olduğunu göstermektedir (Harita 10 Bknz.).

Harita 10: Louisiana'da kıyı Parishlerde nüfus değişimleri (2008-2012)

Kaynak: Broome, Dubinin ve Jenkins, 2015: 40

Center for Planning Excellence'in bir araştırmasına göre, güneydoğu Parishlerdeki insanların dörtte biri yer değiştirmeyi kabul etti ve yer değiştirmeyi kabul edenlerin %79'u Körfez sahillerinden tamamen uzaklaşmayı istemektedir (Broome,

Dubinin ve Jenkins, 2015: 39). Çünkü hem Bangladeş hem Louisiana kıyı toplulukları bu iç göçlerde arazi satın alma, kültür farklılığı ve adaptasyon sorunları yaşanmamaktadır. Göçmenlerin yeni seçtikleri yaşam alanları da erozyona karşı kırılgandır ve belirli bir süre sonra arazilerini tekrar kaybetme riskleri bulunmaktadır. Dolayısıyla yeniden yer değiştirmek zorunda kalabilirler. Bu nedenle, birden fazla yer değiştirmek zorunda kalan mağdurlar daha kırılgan hâle gelmişlerdir. Çeşitli araştırmalar, Bangladeş'te kıyı insanların birçoğunun kıyıdaki nehir kıyısı erozyonu nedeniyle evlerini birkaç kez değiştirmek zorunda kalmışlardır (Bangladeş'te 17 kez yer değiştiren insanlar olmuştur) (Shamsuddoha ve Rezaul, 2010; Islam ve Rashid, 2011). Çünkü yeni yerleşim alanlarında doğal çevre farkı olduğundan dolayı problemler farklılık göstermektedir. Dolayısıyla, göç ve yeni yaşam alanları arasındaki doğal çevre farkı ne kadar büyük olursa, göçün sıklığı da o kadar büyük olacaktır.

2.2.3.2 Kıyı Erozyonu İlişkin Çevre ve İklim Değişikliği Dışındaki Nedenler

Çevre ve iklim değişikliği dışındakinden dolayı itici nedenlerin önemli sebebi ise gelirin ve gelir getirici faaliyetlerin kaybı ve yoksulluktur. Çeşitli araştırmalar, Bangladeş'te varlıklı ailelerden gelenler de dahil olmak üzere binlerce kıyı insanının yoksullaştığını göstermektedir (Shamsuddoha ve Rezaul, 2010; Islam ve Rashid, 2011, Luetz, 2013: 194-195). Düzenli gelir kaynakları ve gelir getirici faaliyetlerin kaybı, doğrudan insan göçüne ve yer değiştirmelere neden olmaktadır. Gelir kaybı insanları daha alt standartlarda bir yaşam sürmeye mecbur bırakmış ve göç öncesi hayat tarzlarını devam ettirememişlerdir. Hasat, Bangladeşli kıyı halkının başlıca gelir kaynaklarından biridir. Islam (2011), erozyonun tarladaki mahsulü yok ettiğini az miktarda kalan mahsulü çiftçilerin gıda olarak kullanamadıklarını, ancak bunları hayvan yemi veya yakıt olarak kullanmak için hasat ettiklerini belirtmektedir. Bir zamanlar, tarım arazilerinde özellikle pirinç ve diğer tahılların üretimi için şart koşulmaktaydı, ancak

arazi kayıpları yiyecek kıtlığı yaratmıştır. Araştırmalar, nehir kıyısı erozyonunun neden olduğu yerinden edilmeye bağlı olarak bireylerin yaklaşık %75'inin gelirlerini kaybettiğini göstermektedir (Islam, 2011: 7). Luetz, bir araştırmasında, “işsizlik”, “başka yerlerde daha iyi fırsatlar” (özellikle iş fırsatı), “başka bir aile üyesi olma” ve “nüfus artışı / aşırı kalabalık” nedenlerini de insanların göç etmesinin nedenleri olarak saymıştır (Luetz, 2013: 194-195).

Öte yandan, Louisisna'nın uzak kıyılarında yaşayan topluluklar da benzer durumlarla karşı karşıyadır. Kıyı erozyonu, balıkçılığın kalitesini olumsuz yönde etkilemiştir. Tuzlu su girişi, eski balıkçı kanallarının çoğunu tahrip ettiği için, balık sayısında bir azalma yaşanmıştır. Bir zamanlar, kıyıda yaşayan insanların geçim kaynakları temel olarak balıkçılığa, çiftçilik ve avlanmaya dayalı iken, erozyon arazilerini yok etmişti, balıkçılık bitmiş, tuzlu su girişi ile arazileri zarar görmüştür (Maldonado, 2014: 156).

Yer değiştirme ve göç ettikten sonra yeni yerleşim alanlarında da insanlar geçimlerini karşılamada, yeni gelir kaynağı bulmakta zorluk çekmişlerdir. Buna rağmen insanlar yeni yerleştikleri yerlerde de gelir kaynaklarına ve gelir getirici faaliyetlere sahip olacıklarına inanmaktadırlar. Yeni yerleşim yerlerinde, güvenle yaşayacakları barınak ve aynı zamanda ailelerini beslemek ve günlük ihtiyaçlarını satın almak için bir iş arayışında bulunmuşlardır. Yeni yer ve yeni gelir getirici faaliyetler hâlâ göçmenler için zorluk oluşturmaktadır (Islam, 2011: 7). Bu nedenle, yeni yerleşilen alanındaki geçim kaynağı çeşitliliği, uyum stratejisi göz önünde bulundurulduğunda çok önemli bir faktördür.

Çevre ve iklim değişikliği dışındaki itici nedenlerin diğer önemli sebebi ise altyapı geliştirme, petrol ve doğal gaz çıkarmadır. Başka ekonomik nedenler ise, özellikle Louisiana'da altyapı geliştirme ve kaynak çıkarma olduğu bahsedebilmektedir. Bangladeş'teki çeşitli çalışmalar, insanların yer değiştirmelerine dair kapitalist

sistemden kaynaklanan altyapı gelişimi ya da kaynak çıkartımı nedeniyle bir kanıt bulunamamıştır. Çünkü Bangladeş petrol ve doğal gaz gibi doğal kaynaklar açısından fakir bir ülkedir. İçişleri Bakanı Nasrul Hamidin 28 Haziran 2015 tarihinde açıklamasına göre, eğer yeni gaz alanı bulunmazsa, doğal gaz rezervinin 2031 yılına kadar tükeneceği tahmin edilmektedir. Ama bu durum, ABD'nin petrokimyasallarının %25'inin tek üreticisi olan Louisiana için tam tersidir. Kıyı sulak alanlarının devam eden kayıplarının en belirgin nedenleri şunlardır (Maldonado, 2014: 3):

- İlk olarak, 1930'larda başlayan Mississippi Nehri taşkın bariyer (nehir üzerinde kurulan taşkın duvarları) sisteminin yapımı, Louisiana'nın haliçlerine nehir sedimanlarının girmesini tamamen engelledi, bunun yerine nehirden gelen çökeller Meksika Körfesinin açık sularına boşaldı.
- İkinci olarak; hidrokarbon arama ve ticari ve eğlence amaçlı tekne trafiği için sulak alanlar boyunca yapılan kanal inşaatlarıdır (CPRA, 2017: 3).
- Üçüncüsü ise, petrol ve gaz şirketlerinin, petrol ve gaz çıkarmak için Louisiana kıyıları boyunca açtıkları kanallar ve binlerce millik sondaj boruları yoğun bir kıyı erozyonuna ve tuzlu su girişine neden olmuştur (Maldonado, 2014: 3).

Louisiana'daki petrol ve gaz çıkarma faaliyetleri, yerel yoksul halkta “yerinden edilme duygusuna ve toplumda kırılmalara” yol açmıştır. CPRA'nin ifade ettiği gibi 1956 ve 1990 yılları arasında, petrol ve gaz boru hatlarının denizdibi taramaları ve bunların çökmelerle birleşmesi, tatlı su yokluğu ve sediman girişinin olmaması, New Orleans, Louisiana'nın hemen güney ve batısında yer alan Baratavia Havzasıda, yıllık ortalama %2,76 oranında arazi kaybına neden olmuştur (CPRA, 2017: 36).

Çevre ve iklim değişikliği dışındaki göçe neden olan itici faktörlerin başında insanların güvenlik ve özgürlük kayıpları gösterilebilir. Çünkü yerlerinden edilmiş insanlar yeni yerleşim yerlerinde yabancılaşma hissettikleri için güvenlik ve özgürlük

kaygısı yaşamaktadırlar. Bu kaygılarla insanlar, gösterilen yeni yerleşim yerlerine değil, büyük kentlere ve başkentlere göç etmeyi tercih etmektedirler (Das vd., 2014: 23-27, Islam ve Rashid, 2011: 8-9, Luetz, 2013: 195). Bangladeşli bu insanların sık sık yer değiştirmesi, yerinden edilmiş insanların yeni yerleştikleri bölgelerde daha fazla güvencesiz olduğunu göstermektedir. Islam ve Rashid (2011) yeni yerleşim bölgelerinde aşağıdaki güvensizlik nedenlerini belirlemişlerdir (Islam ve Rashid, 2011: 8-9).

- Bazen küçük bir yer ya da oturma odası bulunabilmekte veya tutabilmekte, bu nedenle değerli eşyaları çalınabilmekte, ev eşyaları vs. de kaybolabilmektedir,
- Kadınlar taciz ya da tecavüze uğrayabilmektedir,
- Vahşi hayvan, yılan vs. tarafından saldırırsa uğrayabilmektedir,
- Bebekler veya çocuklar kaçırılabilir gibidir.

Benzer bir durum, Louisiana kıyı topluluklarında görülebilmektedir. Buradaki fark, Bangladeş gibi yaygın olarak rastlanılmaktadır. Sık sık yer değiştirmemekle birlikte, geceleri dolaşmak ya da bisiklet sürmek, ya da kapı açarak uyumak vs. önceki özgürlüklerini kaybedebilmektedir (Maldonado, 2014: 177-178, Yeoman, 2017). Yeni toplumun uyumu genellikle maruz kalan insanlar için zor olduğu görülmektedir, çünkü 200 yıl önce ataları bu yere yerleşmişlerdir. Bu nedenle bu adaları maruz kalan insanlar için yeryüzünde çok güzel ve cennet olduğuna da inanmaktadırlar (Yeoman, 2017).

Bangladeş kıyıdaki insanların kıyıda şehirler göçen bir itici nedeni ise, erozyondan etkilenen arazisiz ailelere arazi dağıtmaması söylenebilmektedir. 1984 Arazi Reform Yönetmeliği (1984 tarihli X no'lu Yönetmelik, özellikle nehir kıyısındaki erozyondan etkilenenler olmak üzere, hükümetin arazilerinin arazisiz insanlara tahsis edilmesine öncelik vermektedir. Bir nehirdeki alüvyon durumunda, o devletin mülkü olur (ya da *khas* arazi) ve sadece devlet bunu dağıtabilmektedir. 1987 yılında “Arazi

İdaresi El Kitabı”, arazisiz ailelere, her biri boş 2 dönüm (8093.72 m²) khas arazilerden hak tanınmaktadır. Daha sonra, Alüvyon ve Dilüvyon Arazi Kanunları (1994’te revize edilmiştir), erozyon nedeniyle arazilerini kaybeden kişilere arazinin dağılımını zorlaştırmaktadır. Bir arazi üzerinde sahiplenmenin 30 yıl sürdüğü belirtilmektedir (örneğin, 30 yıl içinde dilüvyal arazisi yeniden ortaya çıkarsa, mal sahibi veya mirasçısı, ortaya çıkan arazi sahipliğini talep edebilmektedir). Fakat, araştırma eksikliği, yeni alüvyon arazilerinin tanımlanması ve yeniden tanımlanması ile ilgili sorunlar, tapu kapsamı eksikliği, arazi ve genel idare desteğinden yoksun olma, tavan kanunun düzgün uygulanmaması, uzun bir aradan sonra erozyondan etkilenen ailelere ulaşmanın zor olması nedeniyle çeşitli vaka incelemeleri, nehir kıyısındaki erozyon mağdurlarının çok nadiren böyle bir tazminat aldıklarını göstermektedir bu nedenle bu kanun da insalanra umutsuz bir hâle getirmektedir (Rahman, 2012: 4). Burada, sınıflara sahip olan çeşitli siyasi arazilerin, güç yapısını kötüye kullandığı ve erozyondan etkilenen insanlara ek şok yaratan, nehir yataklarından yeniden ortaya çıkan arazileri elde etmeye karar verdikleri de söylenebilmektedir.

Öte yandan Louisiana, mülkün sahibi etrafında arazi oluşturacak veya su seviyesini su baskınından düşürecek restorasyon projelerini tercih etmiştir (örn. deniz seviyesi yükselmesi). Yine, Louisiana Mülkiyet Yasaları, 2009 (2009 Louisiana Medeni Kanunu: 499- Alüvyon ve sahipsizlik), yeni alüvyal arazinin önceki sahibi olmayan devlete ait olacağını belirtmektedir. Bangladeş’ten gelen fark, arazi sahibi 30 yıldan sonra Bangladeş’te insansız arazi alabilmekte, ancak ABD’de hükûmet tarafından tamamen kontrol edilmektedir. Ancak 502 sayılı kanuna göre (2011 Louisiana Medeni Kanunu: 502–Suların Ani Hareketi), bir ırmak veya akarsuyun ani hareketleri tanımlanabilir bir zemini taşıyorsa, o zaman sahibi bir yıl içinde veya daha sonra bunu talep edebilmektedir, ancak deniz kıyısı için böyle bir bildirme yoktur.

2.3 ÖRNEK KIYI YERLEŞİMLERİNDE KASIRGADAN KAYNAKLI GÖÇLER

Kasırğa ya da tropikal siklon, büyük çaplı ve çok şiddetli Beaufort ölçeğine göre saatte 118 km'den (75 milden) fazla hızla ve dönerek esen tropik rüzgârdır. Kasırgalar nedeniyle yaşanan insan göçü (acil göç) ve yer değiştirmelerine ilişkin nedenler belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu hızlı gelişen afet, acil olarak çevresel nedenlerle göç etmek ve acil olarak güvenli başka bir alan bulmak zorunda kalan göçmenler yaratmaktadır. Bu çalışmada iki önemli siklon/kasırğa seçilmiştir, Bangladeş'ten Sidr Siklonu (2007) (I-V arası belirlenmiş Saffir-Simpson kasırğa ölçeğine⁵⁰ göre IV. katagoride bir fırtına olan) ve ABD'den Katrina Kasırgası (2005) (I-V arası belirlenmiş Saffir-Simpson kasırğa ölçeğine göre IV. katagoride bir fırtına olan) seçilmiştir.

2.3.1 Bangladeş ve Louisiana'daki Siklonlar/Kasırgalar

Bengal Körfezi'nden fırtına dalgalarına eşlik eden tropikal siklonlar, Bangladeş'teki en önemli afetlerden birisidir. Bangladeş özellikle Bengal Körfezi'nin tipik üçgen şekilli coğrafi konumu nedeniyle siklonlara karşı kırılgandır. Bangladeş neredeyse her yıl tropical siklonlara maruz kalır ve her üç yılda bir şiddetli siklonlar nedeniyle zarar görür (MoEF, 2008: 10). Ülkeyi, 1887'den 2017'ye kadar, 50'si şiddetli olmak üzere toplam 157 tropikal siklon vurmuştur. Son on yılda, (2007'den 2017'ye kadar), aralarında 2007 Sidr Siklonu ve 2009 Aila Siklonunun da olduğu, önemli hasar ve kayıplara neden olan 9 şiddetli siklona maruz kalmıştır. Bangladeş tarihinde siklon

⁵⁰ Saffir-Simpson ölçeği kasırgaların şiddetlerinin ifade edilmesi kullanılan 1-5 arasındaki değeri belirler. Puanlama kasırganın hızı ve neden olacağı hasara göre yapılır.

Kategoriler

Kategori 1: Zayıf Ağaçlar ve yol işaretlerinde hasara yol açar. Rüzgar hızı 119-153 (km/s) arası değişir.

Kategori 2: Binalarda çatı ve pencere hasar verir. Rüzgar hızı 154-177 (km/s) arası değişir.

Kategori 3: Binalarda yapısal hasar verebilir ve zayıf duvarlar yıkılabilir. Büyük ağaçlar ve işaretler devrilir. Rüzgar hızı 178-209 (km/s) arası değişir.

Kategori 4: Perde duvarlarda ciddi hasar,ciddi seviyede çatı hasarı, Tüm ağaçlar, işaretler devrilir. Sahilden 10 km içeriye kadar olan yerleşim alanlarının boşaltılması gerekebilir. Rüzgar hızı 210-249 (km/s) arası değişir.

Kategori 5: Hemen tüm evler ve endüstriyel binalarda çatıların çökmesi, Tüm ağaç, işaret ve küçük evlerin tamamen yıkılması. 10–18 km ye kadar yerleşim alanlarının boşaltılması gerekebilir. Rüzgar hızı 250 (km/s)'den fazladır.

kaynaklı hasarlar oldukça trajiktir. Dünya tarihindeki 10 en ölümcül siklondan 6'sı Bangladeş'te gerçekleşmiştir. Bu siklonlarda 100.000 ile 300.000 arasında insan ölmüştür. 1980 - 2000 yılları arasında, siklon dünya çapında 250 bin kişinin ölümüne neden olmuş, bu kayıpların %60'ı Bangladeş'te yaşanmıştır (Shamsuddoha ve Chowdhury, 2007: 17). Afet Yönetimi Bölümü, yüksek riskli bölgelerde yaşadıkları için, 27 milyon insanın siklonlara karşı kırılgan olduğunu tahmin etmektedir. Bu nedenle UNDP, Bangladeş'i, tropik siklonlara maruz kalan en kırılgan ülke olarak tanımlamaktadır (MoEF, 2008: 4) ve ülkenin kıyı bölgesi, aşırı kırılganlığı ve nüfus yoğunluğu nedeniyle coğrafi açıdan "ölüm tuzağı" olarak adlandırılmaktadır (MoEF, 2008: 17).

Öte yandan, Körfez Kıyısı kasırgası ABD'deki en büyük afetlerden birisidir. ABD neredeyse her yıl kasırgalardan etkilenmektedir. ABD'de, 1851'den 2017'ye kadar, yaklaşık 65 şiddetli kasırğa karaya ulaşmıştır (nhc.noaa.gov, t.y). Ancak 2017'deki kasırğa dönemi⁵¹ ABD tarihinde en büyük zararı veren kasırgalardı. Louisiana Eyaleti, ABD'de kasırğa afetinden en çok etkilenen eyaletlerden birisidir çünkü 1759'dan bu yana, Güney Louisiana'ya 172 kasırğa vurulmuştu. Meksika Körfezi kıyılarıda, U şekilli geniş bir düzlüğün ortasında yer almaktadır. Bu nedenle, Louisiana tropik fırtınaların ve kasırgaların geçiş yolu üzerinde bulunmaktadır. Ortalama olarak, Louisiana, her üç yılda bir kez Bangladeş'e benzeyen bir kasırğa ile karşı karşıya kalmaktadır. Louisiana son birkaç yılda ölümcül kasırgalar yaşanmaktadır. Katrina Kasırgası nedeniyle 2005 yılında Louisiana'da 1500 ve 1600 civarında insan hayatını kaybetmiştir. En az 1500 kişinin de 1831 kasırgasında öldüğü tahmin edilmektedir. En ölümcül kasırğa ise, 1893'te yaşanan ve yaklaşık 2000 kişinin öldüğü Numara 10 isimli kasırgadır (NOAA, 2001).

⁵¹ 2017 yılında, Harvey, Irma ve Maria gibi üç farklı kategorideki kasırğa Texas, Florida ve Porto Riko'da milyarlarca dolarlık hasara neden olmuştur.

2.3.2 Sidr Siklonu, 2007 (Bangladeş) Hakkında

15 Kasım 2007'de Bangladeş'in güneybatı sahillerini etkisi altına alan, Sidr Siklonunda rüzgar hızı maksimum 240 km/s'e ulaşmış, gel-git dalgaları 5 metreyi bulmuş ve bazı bölgelerde 10 metrelik fırtına dalgaları görülmüştür. Evler, yollar, köprüler, hizmet ve servis tesisleri gibi altyapılarda önemli tahribatlar meydana gelmiştir. İçme suları tuzlu hâle gelmiş ve atıklar nedeniyle kirlenmiştir. Yaklaşık 1.518,942 ev hasar görülmüş ve yaklaşık 1,67 milyar ABD doları ekonomik zarara yol açmıştır (Dasgupta vd., 2011). Güneybatı sahillerinde yaşayan yaklaşık 1 milyon civarında hane halkı ciddi şekilde zarar görmüş ve yaklaşık 1,3 milyon kişi de dolaylı olarak etkilenmiştir (Örnek Fotoğraf ise Bknz. Ek-4, Fotoğraf-7,9,11). Yaklaşık 3.406 kişinin hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir. Bangladeş'in 64 ilinden 30'u Siklon Sidr Siklonundan etkilenmiştir. Ondokuz kıyı ili ise şiddetli etkilenmiştir (Haque ve Jahan, 2016: 315-316).

2.3.3 Katrina Kasırgası, 2005 (Louisiana) Hakkında

29 Ağustos 2005 tarihinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin Golf bölgesini etkileyen, Katrina Kasırgasında, kasırgaya neden olan rüzgar hızı 170 km/s, tropikal fırtına hızı 230 milin üzerine ve fırtına dalgaları ise yaklaşık 10 metreye kadar ulaşmıştır. Kasırga, Louisiana ve Mississippi'de ciddi ve geniş çaplı bir hasar meydana getirmiş, ancak en çok etkilenen bölgeler New Orleans ve Louisiana olmuştur. New Orleans'ın %80'i deniz seviyesinin altındadır ve Mississippi nehrinden gelen sel suları ile bir dizi nehir kenarı setinin sular altında kalmasına neden olmuştur (FEMA, 2013: 4). Ancak Katrina kasırgası sırasında nehir kenarı setlerinin tahrip olması şehrin büyük bir kısmının sel suları altında kalmasına neden olmuştur. Federal Acil Durum Yönetimi Ajansı (FEMA), Katrina Kasırgasını, ABD tarihinde yaşanan en büyük doğal afet olarak tanımlamıştır. Afet, mevcut altyapının büyük ölçüde tahrip olmasına neden

olmuştur. Sel sırasında yaklaşık 180.000 ev su altında kalmıştır. Katrina, ülkenin bugüne kadar yaşadığı en zarar verici kasırga olmuştur. 125 milyar ABD dolarından fazla ekonomik zarara yol açmıştır. Federal İyileştirme Fonu, 120,5 milyar ABD dolarına ulaşmış ve acil yardım için 75 milyar dolar ayrılmıştır (Plyer, 2016). Can kaybının 1.833 kişiye ulaşması, Katrina'yı ABD tarihinin en ölümcül 3. Kasırgası haline getirmiştir (Bryner, Garcia-Lozano ve Bruch, 2017: 76).

Aşağıdaki tablo 6'de Siklon Sidr ve Katrina Kasırgası'nın bazı özelliklerini göstermektedir. Bu verilerden Siklon Sidr ve Katrina Kasırgası aynı kategoride olduğu anlaşılmaktadır. Buna rağmen Katrina Kasırgasında Siklon Sidr'den yaklaşık %50 daha fazla insan etkilenmiş ayrıca da daha fazla kayıp ve zarar meydana gelmiştir.

Tablo 6: Siklon Sidr ve Katrina Kasırgası'nın bazı özellikleri

Özellikleri	Siklon Sidr (Bangladeş)	Katrina Kasırgası (ABD)
Karaya ulaşma tarihi	15 Kasım 2007	29 Ağustos 2005
Ana karaya ulaşma/varma sırasında kategori	Kategori- IV	Kategori-IV
Rüzgar hızı	240 km/saat	280 km/saat
Fırtına kabarması	Bazı yerlerde en yüksek 32 ft	27 ft
Vurulmuş alan	Bangladeş'in güneybatı sahili	Meksika Körfez bölgesi
Etkilenen kişiler	8,923,259	1,5 milyon
Ölü sayısı	4,234	1,833
Hasarlı evler	1,518,942	Sel sırasında yaklaşık 180,000 ev su altında kaldı.
Ekonomik kayıp	1,67 milyar ABD doları	125 milyar ABD doları

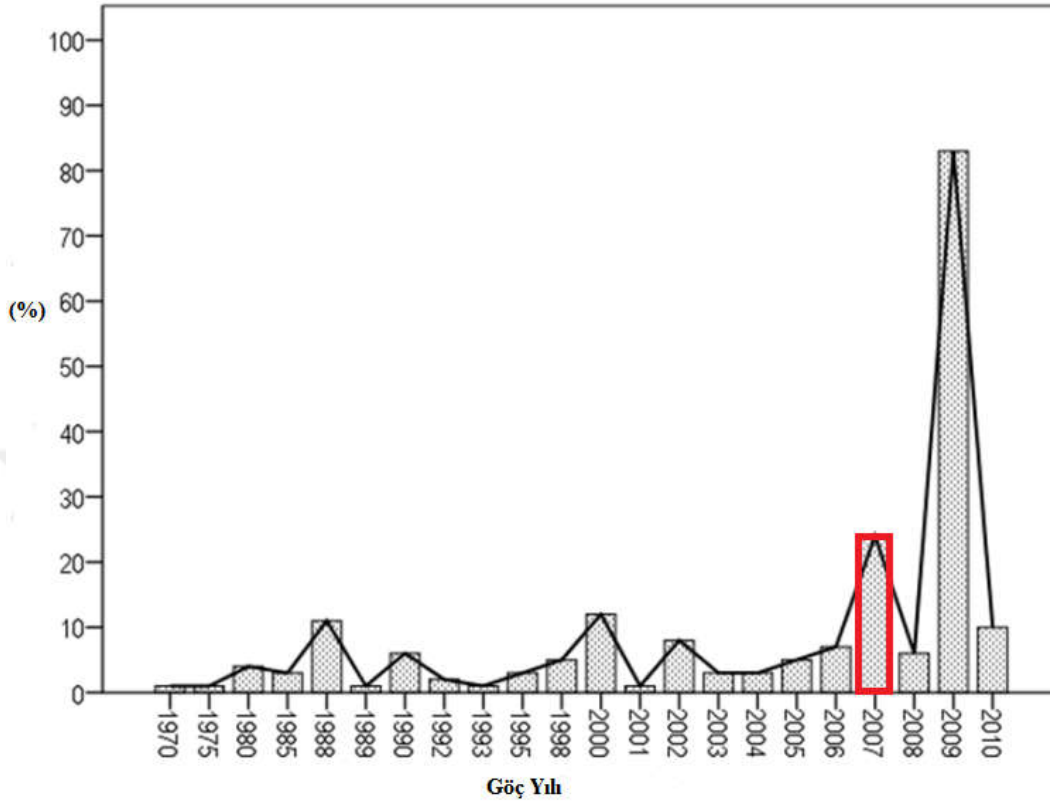
Kaynak: Dasgupta vd., 2011; Bryner, Garcia-Lozano ve Bruch, 2017:76, FEMA, 2013:4

2.3.4 Sidr Kasırgası'ndan (2007) Dolayı İnsan Göçü ve Yer Değiştirmenin Kanıtlar

İklimsel afetler, Bangladeş'te Sidr Siklonu ve Aila Siklonu'ndan itibaren kırsal-kentsel göçün önemli bir nedeni haline gelmiştir (Adri, 2014: 57, Ahsan vd., 2014). Sidr Siklonu sonrası, göçmen ve yer değiştirenlerin sayısı ya da göç sonrası geri

dönüŖlere iliŖkin hükümet tarafından açıklanan resmi bir rakam bulunmamaktadır. Khatun (2013), Sidr Siklonundan sonra yerlerinden edilen yarım milyondan fazla insanın (650,000 kiŖi) olduğunu belirtmiŖtir, ancak birkaç gün içinde insanların çoğu evlerine geri dönmüŖtür, ancak geri dönmemiŖ insanların net sayısı bulunmamaktadır (Khatun, 2013: 69, BeŖir ve Muhammed, 2014: 11). Siklondan 2.064,026 aileye mensup, 8.923,259 kiŖi etkilenmiŖ, 55.282 kiŖi yaralanmıŖ ve 871 kiŖi de kaybolmuŖtur (MoFDM, 2007; Bashir ve Mohammad, 2014: 13). Farklı çalıŖmalar, göçmen ailelerin daha çok Dhaka, Barisal ve Khulna gibi büyük kentlere göç ettiklerini göstermektedir. Ahsan, Karupannan ve Kellett'in, Dhaka kentlerinin farklı mahallerinde 100 anketlemede yaptıkları araŖtırma; bu insanların yaklaşık %5'inin Sidr Siklonundan sonra göç eden insanlar olduğunu ve bu insanların tümünün fakir olduğunu göstermiŖtir (Ahsan, Karupannan ve Kellett, 2012: 459). Ahsan vd., (2014), 2010 yılında Khulna ve Dhaka'da iklim göçmenleri üzerine yapılan bir araŖtırmada göç akıŖı hacminin ekstrem iklim olaylarından açıkça etkilendiğini göstermektedir. Ŗekil 8, 1970 yılından 2010 yılına kadar iklim deđiŖikliđi etmenlerine bağlı olarak oluŖan göç eğilimini göstermektedir. Bu Ŗekilde sırasıyla Sidr ve Aila kasırgalarının BangladeŖ kıyısını vurduğu 2007 (Siklonun vurduğu yıl) ve 2009 (Siklon Aila'nin vurduğu yıl) yıllarındaki keskin göç eğilimi gösterilmektedir.

Şekil 8: İklim değişikliği etmenlerine bağlı göç eğilimi

Kaynak: Ahsan vd., (2014)

2.3.5 Katrina Kasırgası'ndan Dolayı İnsan Göçü ve Yer Değiştirmenin Kanıtlar

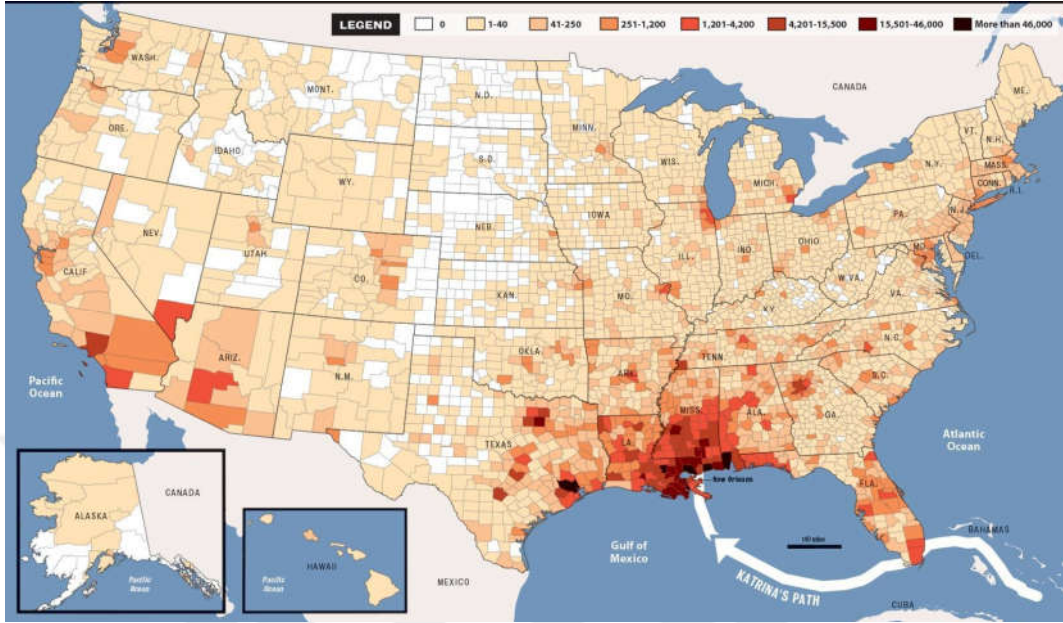
Katrina, 1930'larda yaşanan Toz Fırtınası olayından bu yana Amerika Birleşik Devletleri'ndeki en büyük yerdeğişimine neden olan afettir. Birçok insan birkaç gün içinde evlerine dönmüş, ancak 600.000'e yakın hane fırtınadan 1 ay sonra bile yeni gittikleri yerde kalmaya devam etmişlerdir. Louisiana'da, tahliye edilen insanların %68'i evlerine geri dönmüştür (Bryner, Garcia-Lozano ve Bruch, 2017:76).

Büyük miktarda nüfus azalması, New Orleans'ta yaşanmıştır. Katrina'dan 11 ay sonra, New Orleans'ın 454.863 olan nüfusu neredeyse yarıyarıya, 230,000'e düşmüştür (Sastry, 2009) (Bknz. Ek-4, Fotoğraf-8). Times-Picayune, 100,000'den fazla New Orleans'luların kasırgadan beş yıl sonra hâlâ farklı yerlerde yaşadığını ve geri dönmediklerini ve bu sayının fırtınadan on yıl sonra bile binleri bulduğunu bildirmiştir

(McClendon, 2015; Tilove, 2010). Hatta, güneydeki bataklık alan sakinleri gibi bazı iç ve kısa mesafe göçmenleri de kuzey Terrebonne Parish'e göç etmeye başlamışlardır.

Katrina'dan sonra geri dönmeyen pek çok kişi, sürekli olarak yeniden yerleşmeye karar verse de diğerleri için yerinden olma deneyimi yıllarca sürmüştür. Mayıs 2007'ye gelindiğinde fırtınadan yaklaşık iki yıl sonra, 30.000'den fazla yerlerinden edilmiş aile hâlâ, FEMA tarafından ödemesi yapılan dairelerde ve yaklaşık 13.000 aile ise konteynır ya da karavan tarzı evlerde yaşamaktaydı (Dewan, 2007). Bir hafta içinde Teksas'a ulaşabilen yaklaşık 240.000 kişinin hayatta kalabilmek için yanlarında az miktarda eşya ve az miktarda para ve yiyecek bulunmaktaydı (Varol ve Gültekin, 2016: 48). Katrina kasırgasından 7 ile 19 ay sonrasında (Mart 2006-Mart 2007) yapılan temel bir çalışmada 711 kişi ankete katılmıştır. Bunlardan yaklaşık %47'si, New Orleans metropol bölgesinde yaşamakta iken, %53'ü (711 kişi üzerine 369) bölgeden uzaklaştırılmış, yer değiştirmiştir (Arcaya vd., 2014). FEMA, Census Bureau, Queens College Sociology Department, New York Times gibi çeşitli çalışmalarda, Katrina Kasırgasından dolayı yerinden edilmiş insanlar ABD'de neredeyse her eyalette FEMA ile afet yardımı için başvuruda bulunmuş ve yaklaşık 1.36 milyon kişi FEMA'nın kayıtlarında bulunmaktadır. Harita 10, Katrina Kasırgası nedeniyle yerinden olmuş insanları temsil etmektedir. Harita da, yerinden edilmiş kişilerin çoğunun Louisiana'ya yakın eyaletlere (Alabama, Texas, Mississippi) göç ettiğini göstermektedir.

Harita 11: Katrina'nın, ABD'deki farklı eyaletlerine yerinden edilmiş insanlar

Kaynak: Kent, 2006: 39

2.3.6 Kasırga/Siklondan Dolayı İnsan Göçü ve Yer Değiştirmelerini Etkileyen Nedenler

2.3.6.1 Kasırgaya İlişkin Çevre ve İklim Değişikliği İle İlgili Nedenler

İklim değişikliğin bir sonucu olarak gelgit/fırtına dalgaları taşkın seti (levee) or *polder*⁵² çökmesi, sel suları altında insanların kalması insanların yer değiştirmesinin başlıca bir sebebi olmuştur. Bangladeş'te, yaklaşık 1500 km² alan Siklon Sidr nedeniyle sel suları altında kalmış (Nihal, 2013:26) ve 5 metre yüksekliğe ulaşan gelgit dalgaları ve bazı bölgelerde 10 metreye ulaşan fırtına dalgaları, farklı alanlarda farklı derecelerde önemli hasarlara neden olmuştur. Dolayısıyla, 1.563,877 konut tamamen, 955.065 adet konut ise kısmi hasar görmüştür (MoFDM, 2008: 17). Bu kadar hasar görme sebebi ise yoksul insanların mühendislik faaliyeti yapılmayan geleneksel evleri bulunmasıdır⁵³. Bu

⁵² Polder kelimesi Hollanda'dan gelen bir kelimedir. Polder bir su külesinden kazanılmış olan ve deniz seviyesinin altında bulunan topraktır.

⁵³ Bangladeş'in kırsal kesimlerinde yaklaşık % 72'si yaşamakta ve toplam evlerin % 81'i köylerde bulunmaktadır (Bangladesh Gazette, 2017: 7953). Ama çoğu evler mühendislik faaliyeti yapılmamakta ve

nedenle, dayanıklı olmayan bu konutlar farklı fırtına ve gelgitten dolayı tamamen ya da kısmen tahrip olduğu ve birçok insanın evsiz kalmasına neden olduğu görülmektedir. Tüm kıyı şeridinde yaşayanların, maddi durumu iyi olmadığı için mühendislik hizmeti görmemiş, geleneksel⁵⁴ olarak inşa edilmiş ve mimari tasarımlara uygun olmayan evlerde bulunmaları ciddi hasar görmelerine neden olmaktadır (Alam vd., 2017, Seraj ve Ahmed, 2004: 5).

Öte yandan, Louisiana'daki kenti çevreleyen 53 sel bariyerinin çökmesi sonucu, kentin yaklaşık %80'i sularla kaplı hâle gelmiştir. Bazı yerlerde ortalama yükseklik deniz seviyesinin 6 feet altında kalmış, bazı yerlerde ise deniz seviyesinin 12 feet üzerinde sular altında kalmıştır. Binaların yüksek olduğu yerlerde taşkınlardan etkilenme ve taşkın hasarı daha düşük gerçekleşmiştir (FEMA, 2013: 4). En ağır konut hasarları New Orleans'ın Doğusunda, Alt Dokuzuncu Bölge ve Village de l'Est'in mahallelerinde görülmüştür ve konutların %95'i etkilenmiştir (Kamel, 2012). Bu nedenle, kasırga nedeniyle, yerlerinden ayrılmak zorunda kalan insanlar da kentte uygun fiyatlı konut sıkıntısı ile karşı karşıya kalmışlardır. Evleri tamamen yıkılan sakinlerin yalnızca %30'u kasırgadan sonraki ilk 14 ay içinde New Orleans'a geri dönmüş, ancak hasarlı evler de yaşanabilir konut sahibi olanların ise %81'i geri dönmüştür (Fussell, Sastry ve VanLandingham., 2010: 33).

kendi imkân ile sağlamaktadır. Bu yüzden evler hemen hemen her yıl ciddi hasarlar görmektedir (Alam vd., 2017). Gelgit seller evleri suya batırır ve taşkın derinliğine ve / veya süresine ve muhafazanın türüne bağlı olarak çeşitli derecelerde hasara neden olur. Dayanıklı olmayan bu evler dolayısıyla binlerce insan evsiz kalmaktadır. Evler çeşitli doğal tehlikelerde tamamen ya da kısmen tahribat görmektedir. Bu evler aşırı tehlikelere maruz kalmasalar bile, 10-15 yıl içinde yenilenmesi gerekmektedir (Seraj ve Ahmed, 2004: 7).

⁵⁴ Bilgi eksikliği ve siklona dirençli ev fikri nedeniyle, kıyı halkının önemli bir kısmı, ahşap, bambu, teneke, fayans, yanmamış tuğla, saman, bambu, vb mevcut malzemeleri kullanarak evlerini inşa etmiştir (Zisan vd., 2013: 49; Islam, 2011: 8).

2.3.6.2 Kasırgaya İlişkin Çevre ve İklim Değişikliği Dışındaki Nedenler

Siklon/Kasırgadan dolayı çevre ve iklim değişikliği dışındaki nedenler arasında başlıca sebebi ise gelir ve istihdam olanakların kaybedilmesidir. Doğal gelir kaynaklarının kaybolması, geçimlerini doğadan sağlayan insanların, Sidr Siklonundan sonra yer değiştirmesinin nedenlerinden biri olmuştur. Çeşitli araştırmacılar, iklim kaynaklı nedenlerin etkisi ile ekilebilir arazinin etkilenmesi, ve balıkçılığın yok olması ile oluşan gelir kaybının da göçün önemli itici nedenlerinden olduğunu saptamışlardır (Islam, 2015, MoFDM, 2008: 6). Göçedenlerin çoğu evlerine geri dönmek istediklerini, ancak döndüklerinde siklonlar nedeniyle tekrar gelir garantisi bulamadıkları için yaşadıkları yere geri dönmenin bir seçenek olmadığını düşünmektedirler (Islam vd., 2015: 141). Yine, hayvan varlığı veya tekne gibi geçim kaynaklarının yok olması, alternatif geçim kaynakları kazanma fırsatının kısıtlılığı gibi birçok etmen insanların yeni bir yere göç etmesine neden olmaktadır.

Bununla birlikte, Louisianada Katrina ve Rita Kasırgasından sonra devlet ve yerel yönetim, sakinlerine hayatlarını yeniden inşa etmek ve geçim kaynaklarını yeniden kurmak için yardımcı olmuştur. Bu nedenle, hükûmetin finanse ettiği “Afet İşsizlik Yardım Programı” nedeniyle yoksul insanlar yeniden büyümeye başladı. Kasırgaların bir sonucu olarak işleri kaybeden yaklaşık 185.000 mağdur ve 17.9 milyon dolarlık tehcir yardım ile 10.000’den fazla aile topraklarına geri dönebilmektedir (FEMA, 2015). Bu nedenle, Louisiana’da ağır hasar gören dini cemaatler yoğunlukla, faaliyetlerini sürdürdükleri banliyö bölgelerine yerleşmişlerdir. Güneydoğu Louisiana’da banliyöler bu fakir halkın tercihi olmuştur. 1999 ve 2008-10 arasında, bölgede yaşayan yoksul halkın oranı %56’dan %67’ye çıkmıştır. Plyer ve Ortiz’in araştırma sonucu ise, Katrina sonrası hassas yerlerde fakir insanların yüksek olduğu görülmektedir ve New Orleans ve Houma kentlerinde şu an 87 bin yoksul yaşarken,

Louisiana'nın Güneydoğu banliyölerinde 174 bin yoksul insan yaşamaktadır (Allison Plyer ve Elaine Ortiz, 2012).

Siklon/Kasırgadan dolayı çevre ve iklim değişikliği dışındaki nedenler arasında diğer sebebi ise barınaklardaki yetersiz ve elverişsiz yaşam koşullarıdır. Siklon barınakları ve kıyı dolguları, ölüm oranlarını ve insan göçünü azaltmaya katkıda bulunan etkenlerdir. Bununla birlikte, yetersiz sayıdaki siklon barınakları, yetersiz yaşam koşulları insanları yine de daha güvenli bölgelere göç etmeye zorlamaktadır (Bknz. Ek-4, Fotoğraf-7). Çeşitli araştırmalar ve çalışmalar, siklon barınaklarında yaşayan Bangladeş halkının elverişsiz yaşam koşullarına sahip olduklarını ve arazi setlerinde yaşayan insanların çocuklarının nehire düşmesinden korktuklarını söylediklerini belirtmektedirler. Buna rağmen, bazıları akrabalarının yanında kalarak alternatif geçim kaynakları bulmaya çalışmışlar, ancak başarısız olmuşlardır (Adri, 2014: 113). 2007 yılından önce Bangladeş'in, kıyı bölgelerinde 5.000 kişiye kadar sığınma imkânı sunan 1.500 barınak bulunduğu (Haque vd., 2012:3) belirtilmektedir, ancak bu sayı kıyıda yaşayan insanların sayısı göz önünde bulundurulduğunda yetersiz kalmaktadır. Ayrıca bu geçici barınma alanlarının çoğunluğunun, kadınların özel ihtiyaçları, engelli insanlar, içme suyu depolaması, hayvan barınağı açısından elverişsiz olduğu, enerji ve telekomünikasyon açısından da yetersiz olduğu görülmektedir (MoFDM, 2008: 11).

Öte yandan, Louisiana'da yetersiz sayıda süperdormler (barınak), yetersiz yaşam koşulları titizlikle bulunmuştur (Bknz. Ek-4, Fotoğraf-8). “Bir İnsiyatif Başarısızlığı” raporu, insanlar Superdome de hızla kötüleşen koşullarda kalmıştır. Sonuçta Katrina kasırgası “doğal bir afetten daha çok insan yapımı bir afete dönmüştü”. Ancak ABD’de, Kongre Katrina Kasırgası sonrasında soruşturma yürütmek üzere, Katrina Kasırgası’na Hazırlık ve Müdahale Çalışmalarını Araştırma Birleşik Devletler Bipartisan Komitesi’ni oluşturdu. Komitenin, acil barınma ve konut politikasına ilişkin bulgular;

- a) Yer değiştirme planları, barınak için yeterli düzeyde sağlanmamıştır. Konut planları gelişi güzel ve yetersizdir.
- b) İnsanların barınaklardan geçici konutlara geçişlerinde gecikmeler yaşanmıştır.
- c) FEMA, Konut ve Kentleşme Gelişim Başkanlığının büyük deneyiminden yararlanamamıştır.
- ç) Barınaklara ait bölgesel bir veri tabanının olmaması, verimsiz ve etkisiz bir tahliye ve barınma sürecinin gerçekteşmesine neden olmuştur.
- d) Uzun süredir devam eden yetersizlikler ve afetin büyüklüğü, FEMA'nın acil ve geçici barınma sağlama faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemiştir (U.S. House of Representatives, 2006).

Siklon/Kasırgadan dolayı çevre ve iklim değişikliği dışındaki nedenler arasında diğer sebebi ise zayıf yönetişim ve siyasi başarısızlıktır. Çeşitli çalışmada, Sidr Siklonunun fakir insanları etkilediğini, zaman zaman kriz dönemlerinde kârlarını maksimize etmek isteyen yerel yönetimlerin zayıf yönetişiminden dolayı da kaynak ve yardımdan mahrum kaldıklarını belirtmiştir (Nadiruzzaman ve Wrathall, 2015: 197-198; Adri, 2014: 182). Bununla birlikte, kırsal yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik hükümetin kapsamlı kırsala ilişkin politikalarına rağmen, çevre göçmenleri atalarının evlerini terk etmek zorunda kaldılar. Hükümetin hazırlık, müdahale ve afet sonrasındaki süreçte hükümetin başarısızlığına ait kesin nedenler bulunamamıştır. Bununla birlikte, adil olmayan dağılım, gasp, nepotizm, yolsuzluk ve siyasi gücün kötüye kullanılmasının Sidr Siklonu gibi kritik bir durumun ardından yaşanan başarızlıkta etkisi olmuştur (Nadiruzzaman ve Wrathall, 2015: 196-204).

Öte yandan, Katrina Kasırgasının ardından zayıf yönetişim durumu devam etmiştir. Katrina Kasırgasında kurtarma çabaları sırasında devlet para dağıtmada yavaştı, daha uzun bir süre için birçok kişiye yerinden bırakmıştı. Yardım teslim

gerekçesiyle tıkanmıştı, yardım arayan sakinleri para vb. zamanında transferi üzerinde “kırmızı bant” kısıtlamalarını eleştirdi. HUD yardımının yarısını düşük gelirli ailelere ayırmayı başardı (Kusisto ve Dawsey, 2014). Tekrar, Katrina sonrası, kurtarma ve iyileştirme çalışmaları federal, devlet ve yerel yetkililerin birbirlerine sorumluluğu atmalarına ve olayın politize olmasına neden olmuştur. Eleştirmenler, eski ve ihmal edilmiş taşkın setleri sistemleri ve yerelde afet sonrası yavaş müdahale nedeniyle yaşanan yüksek can ve mal kaybı nedeniyle yönetimi suçlamışlardır. Birçok bölge sakini de kurtarma operasyonları uyarılarını önemsemeyerek tahliye çalışmalarını sıkıntıya sokmuştur.

Daha sonra Başkanı George W. Bush’un övgülerini alan, Federal Acil Durum Yönetim Kurumu başkanı Michael D. Brown, New Orleans Polis Departmanı Başkanı Eddie Compass’ı istifaya zorlanmıştı. Louisiana Valisi, Kathleen Blanco ve New Orleans Belediye Başkanı Ray Nagin, zamanında boşaltma emri vermemeleri nedeniyle ciddi incelemeye tabi tutuldular. Blanco, 2007’de yeniden seçilemedi. Nagin 2010 yılında görevini bıraktı. 2014 yılında, New Orleans Times-Picayune’ye göre, Katrina’dan önce ve sonra görevde iken rüşvet, dolandırıcılık ve kara para aklama suçundan mahkum edildi ve 10 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Sonrasında, seçilmiş ABD Hükûmeti Temsilciler Meclisi Komitesi, hükümetin her düzeyinde, fırtınaya ilişkin hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçlerindeki başarısızlıklarını araştırmıştır. Komite nihai raporunun başlığı ise, “Bir Girişim Başarısızlığı” (A Failure of Initiative) olarak adlandırılmıştır (U.S. House of Representatives, 2006).

Siklon/Kasırgadan dolayı çevre ve iklim değişikliği dışındaki nedenler arasında idari neden olarak ise, erken uyarı ve müdahale sistemlerinin eksikliği görülmektedir.

Erken uyarı⁵⁵ sistemleri, insanlara siklon, ani taşkınlar gibi tehlikelerden kaçmaları için zaman kazandırmakta ve yerel makamların çok sayıda insanı bir siklon veya kasırgadan önce tahliye etmesini veya barındırmasını sağlamaktadır. Uyarı zamanı uzadıkça, maddî kayıplar ve altyapı hasarları azaltılabilecek, can kayıpları ve yer değiştirmeler önlenebileceği gözükmemektedir.

Bir dizi doğal tehlikeye karşı zayıf ve kırılgan olmasına rağmen, Bangladeş son yıllarda afet yönetiminde önemli ilerlemeler kaydetmiştir (Paul, 2013). Blake (2008), Heath (2007), Hossain vd. (2008) ve Shamsuddoha ve Chowdhury (2007), Bangladeş'teki Sidr Siklonundan kaynaklanan maddî ve can kayıplarının beklenenden daha az olduğunu, tahmin ve uyarı sistemleri nedeniyle ve afetzedelerin tahliyesi sonucunda gerçekleştiğini belirtmektedirler (Paul, 2013). Genel olarak, 3 milyon insan tahliye edilmiş ve 1,5 milyon insana barınma sağlanmıştır (MFDM, 2008: 9). Öte yandan, Katrina Kasırgası'nda, zamanında tahmin ve uyarının yapılmamış olması kasırgaya maruz bölgeleri daha kırılgan hâle getirmiştir. Bu nedenle sel, vatandaşlar için olduğu kadar, polisler, itfaiyeciler ve New Orleans'ın büyük bir bölümünde yaşayan herkes için ciddi bir tehdit oluşturmuştur. Çünkü orta körfez kıyılarının büyük bir bölümünde, cep telefonu istasyonları, elektrik hatları ve karayolu trafik akışı etkilenmiş, bu nedenle çoğu zaman acil durum personeline çağrı yapılamamış, çağrı yapan kişilere ulaşılamamış, çağrılarının birçoğu cevapsız kalmıştır. Polis ve acil durum çalışanları kentte mahsur kalmış, acil durum yönetimi krizi yönetememiştir (Mark, 2017).

Siklon/Kasırgadan dolayı çevre ve iklim değişikliği dışındaki nedenler arasında idari neden olarak ise, irksal bilişimidir. Kasırgadan sonra insanların göçe itici nedenlerin başında yer alan sosyal neden ise irksal bileşim konusudur. Bangladeş'te

⁵⁵ Bazı siklon veya kasırga uyarıları, uydulardan alınan veya mobil telefonlardan gönderilir. Ancak televizyonun veya radyonun olmadığı durumlarda, polis arabalarından, faytonlardan megafonlar ile halk uyarılır. Balıkçılar limanlara ve havaalanlarına çağırılır. Demiryolu hizmetleri ve feribotlar hizmetleri durdurulur.

afetlerden etkilenenler arasında ırksal bir farklılığa dair kanıt bulunamamış, genel nüfus sayısındaki değişikliklere ek olarak, Louisiana’da ırklara göre etkilenme farklılıkları görülmüştür. Bazı yazarlar, bölgede yaşayan Afro-Amerikalıların ve düşük gelirli toplulukların sele karşı daha fazla risk altında olduklarını ve kasırga nedeniyle ciddi maddî hasara uğradıklarını belirtmektedirler (Chamlee-Wright ve Storr, 2009: 616-627; Fussell, Sastry ve VanLandingham, 2010: 21; Groen ve Polivka, 2010: 837-838). Shrinath, Mack ve Plyer’in bir araştırma sonucu olarak, 2000 yılındaki nüfusun, 2013 yılındaki nüfusa kıyaslayarak, Afrikalı-Amerikan nüfus %67’den %60’ın altına düşerken, Kafkas nüfusu %26’dan %30’a yükseldiğini ortaya koymuşlardır (Shrinath, Mack ve Plyer, 2014). Genel olarak yaş, ırk, eğitim, istihdam durumu ve barınma durumuna göre farklılıklar olduğunu göstermiştir. Sastry (2009), “beyaz, kolej eğitimi almış, çalışan ya da emekli olan, yaşanabilir bir eve sahip olan bireylerin Katrina kasırgasından sonraki ilk yıl içerisinde New Orleans’a dönme olasılıklarının daha yüksek olduğunu” belirtmektedir. Öte yandan, “çocuklar ve genç yetişkinler, siyahlar, daha az eğitilmişler, işsizler ve yaşanabilir bir konutu olmayanlar” yer değiştirenler arasında daha büyük bir orana sahip olmaktadır (Sastry, 2009: 8).

2.4 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Bu bölümde insanların çevreden kaynaklanan göçün itici nedenlerinden bahsedilmiştir. Tezde alınan üç örnek olaydan birisi olan deniz seviyesi yükselmesi, küresel deniz seviyesinde artış (hatta göreceli deniz seviyesi yükselişi) nedeni çevre ve iklim değişikliğinden kaynaklı faktör olarak görülebilmektedir. Çeşitli çalışmalarda deniz suyunun yükselmeye devam etmesi, temel yaşam unsurlarının kaybolarak kentleri yaşanılmayacak bir yer hâline getirecek ve insanların kıyı bölgelerinden daha iç bölgelere doğru zorunlu yer değiştirmesi gerektiğini öngörülmektedir. Deniz seviyesinin yükselmesinden dolayı insanların göç etmesinin iklim ve çevresel nedeni ise, fırtına

dalgalanmalarının kıyı sellerine neden olması ve bunun sonucunda hem olası hem zorunlu göçe doğrudan katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Mississippi ve Bengal deltasının tüm kıyı bölgelerinde su seviyesindeki artışın gelgite neden olması ilerleyen zamanlarda durumun daha da kötüleşeceğini göstermiştir. Louisiana'da güney-doğu kıyı topluluklarının sel baskınına karşı tehlike altında olacağı varsayılmakta, bunun çözümünün iklim değişikliğinin kontrol altına alınması olacaktır. İki deltadaki arazinin çökmesinin nedeni sadece çevresel (ekosisteme etki) değil, ekonomik ve sosyal faaliyetler sonucu olarak da görülmekte ve bunun Bangladeş kıyılarına göre Louisiana kıyılarının daha çok etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Çeşitli çalışmalar Bangladeş kıyılarındaki tuzlu su girişi ve deniz sularının yükselmesi ile şiddetlenmesi göç akımlarını doğrudan etkileyen önemli bir iklimsel neden olarak tespit edilmiştir. Bangladeşteki kıyı bölgelerde tuzlu su girişinden dolayı doğal kaynakların yavaş yavaş bozulması ve yaşam tehdidinin artması, zengin insanlar tarafından tuzlu su kullanılarak tarımsal dönüşüm yapmak, iklim değişikliğinin ve ekosisteme olumsuz etkilerini Bangladeş kıyılarında insan hareketliliğini doğrudan etkilediği görülmüştür. Louisiana da ise bunun hem iklim değişikliği hem de ekonomik sebebe bağlı olduğu, ancak insanların göçü dolaylı yönden etkilediği görülmüştür. Burada, doğa üzerindeki insan egemenliğinin iki yolundan bahsedilmektedir. Bunlar iklimsel değişimin küresel ve yerel boyutlarıdır. İklim değişikliğinin küresel bir insan hakimiyeti olmasıdır örneğin kıyı ekosistemine tuzlu su girişi, yerel zengin insanlar tarafından kendi faaliyetleri için tuzlu su kullanarak yerel düzeyde yoksul insanlara hakim olmasını sağlamaktadır. Ancak mevcut insan ilişkilerini doğayla başa çıkaran şey, yer değiştirme ya da göçü tetikleyen doğa üzerindeki insan etkisinin derecesi ya da aşırılığdır. Bu durumda, nedensel etkinin (İnsan egemen etki-iklim değişikliği-deniz seviyesi yükselmesi-sermaye için tuzlu su kullanma-ekosisteme yerel yoksul insanların erişilebilirliğinin eksikliği) hâkimiyet teşkil ettiği söylenebilir. Dolayısıyla burada,

insanın ekosistemlere egemen olduğu ve insanın bir bütün olarak birbirine kilitlendiği ve diğerlerini etkilediği anlamına gelen bir “kilit taşı türü” olduğu söylenebilmektedir. Ekosisteme bu etkileri XX. yüzyıldan başlayarak hâlâ hızla devam etmektedir. Murray Bookchin’in bahsettiği gibi

“Egemenlik, insanlığı bir elitler sistemi etrafında örgütlediği sürece, egemen olan doğa projesi devam edecek ve kaçınılmaz olarak gezegenimizi ekolojik yok olmaya sürükleyecektir” (Bookchin, 1980: 60).

Burada ekolojik yok olmaya sürükleyecek olan doğaya karşı olan insanlar olarak değerlendirilmiştir. Ekosistemin yavaş yavaş etkilerinden dolayı doğal ekosistemlerin parçalanmasına paralel olarak sosyal ekosistemlerde de bozulma takip edilmektedir. Bunun sonucunda doğadan edilme veya göçe zorlanan toplum olduğu söyleyebilmektedir. Dolayısıyla, Renaud vd.’nin bahsettiği gibi deniz seviyesi yükselmesi örneğinden, çevresel göçe sebep olanlar çevre ve iklim değişikliğ nedeninin başlıca faktör olduğu görülmektedir.

Kıyı erozyonu, her iki çalışma alanında da giderek artan bir sorun olduğu görülmüş ve Louisiana’da yeryüzündeki en hızlı arazi kaybının olduğu görülmüştür. İklim değişikliğinden dolayı kıyı erozyonunun artması arazide bozulmaya katkıda bulunmakta, bu nedenle etkilenen bölgede alternatif geçim imkanı olmadığından veya etkilenen alanın artık mevcut olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte doğa ve insan faaliyetleri arasında bağlantı görülmekte ve bunların sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerden etkilendiği tespit edilmiştir. Çevresel neden olarak arazi kaybı ve arazi tutma kapasitesindeki değişimler, ekonomik neden olarak gelirin ve gelir getirici faaliyetlerin kaybı, sosyal neden ise yeni yerleşimlere bitişik yerlerde güvenlik ve özgürlük kaybı vs. Bangladeş ve Louisiana kıyılarında gerçekleşen göçe doğrudan katkıda bulunduğu belirlenmiştir. Birçok çalışmada, Louisiana kıyılarındaki mevcut göç akımlarını etkileyen başlıca ekonomik neden olarak altyapı geliştirme ve kaynak çıkarma işaret edilmiştir. Hatta hidrokarbon arama ve ticari ve eğlence amaçlı tekne

trafiği için sulak alanlar boyunca yapılan kanal inşaatları, petrol ve gaz çıkarma gibi insan merkezli çabaları daha fazla erozyona yol açmış olduğu görülmektedir. Burada, kaynak çıkarmada güç kullanmak, insan-çevre değişimini yansıtan kapitalizm ve neoliberalizm ile dinamikleri güçlendirilmesi gibi diğer nedenler de sayılmaktadır. Dolayısıyla, zenginleşen ve zenginleşdikçe pragmatik ilişkiler çerçevesinde ve buna bağlı olarak siyasal ayrımcılıklar kazanan bir yapı görülmektedir. Maurice Dobb'a göre bu süreçte hassas toplumun azınlıktaki bir kesiminden oluşan bir sınıfın elde toplanması nedeniyle fakir insanların buldukları yerleri terk etmek zorunda kalmadıkları bununla paralel olarak da iş imkanı için büyük kentlere göç etmeye yol açtığı görülmektedir (Dobb, 2007). Cernea'nın bahsettiği model gibi zorunlu harcamalar, zaten kırılğan olan insanların kademeli olarak daha da yoksullaşmasına yol açmıştır (Cernea, 2005). Batı'da ortaya çıkan söz konusu değişimler, "modernleşme" olarak ifade edilen bir süreçle birlikte, sonuçta insanların atalarının topraklarını, duygusal bağlılık ve aidiyet duygusu gibi psikolojik unsurları bir kenara iterek göç etmesine neden olmuştur. Hatta, Marx'ın bahsettiği gibi "insan doğanın bir parçasıdır" (Marx, 2013:80). Dolayısıyla bu parça insanı fiziksel ve manevi hayatını doğaya bağlı yapıp (doğaya uyum sağlamak, dirençlilik yapmak gibi) korunması gerekmektedir.

Bu çalışma'da Bangladeş ve Louisiana kıyı alanlarındaki insanların iç göç seçenekleri aramakta olduğu ve büyük kent ve kasabalara gitmeyi tercih ettiği görülmektedir. Findlay'in bahsettiği ilke gibi "potansiyel göçmenler uzak yerlere gitmeyi tercih etmezler" (Findlay, 2011: S51-S52). Şüphesiz, insan deneyimi ve insan toplulukları doğaya yakın olmalıdır ve Bookchin'da bunu "doğa etik kuralları" (naturalistic code of ethics) olarak tanımlamaktadır (Bookchin, 1995: 131). Dolayısıyla, insanların güvenlik ve özgürlüklerini kaybetmesi, sık sık yer değiştirmesine neden olmaktadır.

Her iki çalışma alanındaki üçüncü örnek ise Louisiana'daki Katrina Kasırgası'ndan (2005) ve Bangladeş'teki Sidr Siklonu'ndan (2007) sonra acil yer değiştirme konularını yönetmede büyük zorluklarla karşılaşmıştır. Katrina Kasırgası ve Sidr Siklon göz önüne alınarak acil olarak yer değiştirmeleri hızlandıran çevre ve iklim ile ilgili itici nedenlerin yanı sıra idari, sosyal, ekonomik, psikolojik ve siyasal olaylar önemli ölçüde tetikleyici hususlar olduğu ortaya konulmuştur. Kasırğa sonrası sel oluşumu ve bunun sonucu olarak konut hasarları, Bangladeş ve Louisiana'da insanların yer değiştirmesine yol açan önemli ve doğrudan çevre ve iklimsel nedenler olduğu görülmektedir. Çünkü şiddetli rüzgarlar, fırtına dalgalanmaları ve gel-git suları evleri sular altında bırakacak derecede hasara neden olduğu doğal olaylar olarak görülmektedir.

Louisiana'da kamu hizmetleri ve tesislerin yavaş bir şekilde yenilenmesinin de Katrina kasırgasından sonra insanların itici nedenlerin birisi görülmektedir. Diğer bir sosyal neden ise Louisiana'da ırksal farklılığın olması özellikle Afro-Amerikalıların ve düşük gelirli toplulukların sele karşı daha fazla risk altında olmaları ve kasırğa nedeniyle ciddi maddî hasara uğradıkları belirtilmektedir. Irksal farklılığın göstergesi olarak insanların nostaljik, psikolojik ve sosyo-kültürel bağlarının, yaşantılarında kuvvetli duygular ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Öte yandan, Siklon Sidr esnasında ve sonrasında Bangladeş'in, Louisiana'daki Katrina Kasırgasından daha iyi tepki verdiği görülmüştür. Bangladeş'te verilen hızlı tepki ve etkili eylem, sosyal, ekonomik, fiziksel ve diğer ekosistemin kolayca iyileşmesini sağlamış, sonuç olarak kayıp ve zararı en aza indirmenin yanı sıra göçmenlerin sayısında da azalma görülmüştür. Dolayısıyla, acil durumlarda göç yönetimi önemli bir kamu idaresi yöntemi olarak görülmekte ve gelişmiş ülke bile olsa bu zorluklarla karşı karşıya olduğu görülmüştür. Katrina kasırgası sonrası Louisiana uluslararası standartlarda, kodlarda, koruma, önleme ve yeniden inşaa uygulamalarıyla büyük bir hazırlık ve uygulama

içerisinde olduğu ve sonuçta hasar ve kayıpların az olduğu görülmektedir (Bknz. 3. bölüm).

Tezde kullanılan ve çevreden kaynaklan göçün üç türünde de yeryüzünün insanlardan kaynaklı değişimleri açıkça görülmektedir. Mevcut durumlar ve gelecek tahminleri, arazi yüzeyinin iklim değişikliği ve diğer insan eylemleri tarafından dönüştürülmekte olduğunu ya da dönüştürüleceğini göstermektedir. Kasırga ya da Siklon açısından iklim değişikliği büyük bir etki yaratırken, kritik altyapı, koordinasyon ve etkinlik de önemlidir. Dolayısıyla, arazi kaybı, kaynakların yok olması, arazi, konut ve mülkiyet riski (ekosistemin bozulması) bu tür eylemlerin sonucudur.

Sonuç itibarıyla de günümüzde çevreden kaynaklanan olası, zorunlu ve acil göç olaylarında çevre ve iklim değişikliğinden kaynaklı olayların yanısıra itici nedenler arasında ekonomik, siyasi, sosyal, idari nedenlerin de önemli rol oynadığı görülmektedir. Hatta, çevre ve iklim değişikliğinden kaynaklı nedenlerin çoğu başlıca sebebi için çevreden kaynaklanan göçe çevre ve iklim değişikliğinden nedenleri ön plana çıkmaktadır. Ekosistemlerin birer parçası olarak bilinen insanlar, ekosistemin olumsuz etkilerini çevre ve iklim değişikliğinden olumsuz etkilerinin ötesinde ekonomik, siyasi, sosyal ve idari nedenler ve bu nedenlerin birbirleriyle karşılıklı etkileşimi içinde bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

SEÇİLEN ÖRNEKLER AÇISINDAN POLİTİKA YAKLAŞIMLARI VE ÇEVREDEN KAYNAKLANAN GÖÇ

Hükümetler, yerinden edilmiş veya göç etmiş insanlar için; konut edindirme, barınma yardımı, arazi edindirme, uyum ya da dirençli yer değiştirme, yeniden yerleştirme ve sigorta programı, vergi programları vb. gibi politikaları destekleyerek insanların yaşamaya karar verdikleri yerlere doğrudan ve dolaylı olarak etki eden çok çeşitli politikalar kullanmaktadır. Hatta hükümetler, küresel sera gazı azaltımı gibi çevreden kaynaklan sel anlamda göç veya yerinden olmanın sonuçlarını, zararlarını azaltabilecek politikaları ulusal düzeyde kullanmaktadır (World Bank, 2018: xxv). Ulusal politikalar, yerinden edilmiş bireylerin ve ailelerin mevcut bir yerde yaşamaya karar verip vermemelerini veya elverişli koşullar geçerli olduktan sonra geri dönüp dönmelerini veya güvenli bir yere yerleşmelerini etkileyebilmektedir. Etkin önleyici politika pratiği ve uygulaması, iyi tasarlanmış ve yönetilen yerinde uyum programları, yönetilmeyen göçün azaltılmasına önemli katkı sağlayabilmektedir. Daha da ileri gidilecek olursa, bireylere göç etmeme seçeneğini sunabilmektedir. Bu yüzden, tezin aşağıdaki alt bölümlerinde Bangladeş ve ABD deki (özellikle Louisiana eyaleti) mevcut iklim değişikliği ve afetlere yönelik olarak göç konusu özelinde hükümet yaklaşımları, Bangladeş ve Louisiana kıyılarındaki deniz suyu seviyesi, kıyı erozyonunu, kasırga olayları ve göçe ilişkin uygulamalar çerçevesinde incelenmiştir.

3.1 ÇEVREDEN KAYNAKLANAN GÖÇ VE ULUSAL VE FEDERAL DÜZEYDE POLİTİKA YAKLAŞIMLARI

Bangladeş hükümeti çevreden kaynaklanan göç konusunda maksimalist düşünce sahibi bir hükümet özelliği taşımaktadır. Bangladeş Başbakanı Sayın Şeyh Hasina'nın

Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı (SAARC-South Asian Association for Regional Cooperation) Zirvesinde 2014 yılında kullandığı ifadeye göre:

“Bangladeş için tehlikeler çok ciddi, iklim değişikliği 2050 yılına kadar 30 milyondan fazla insanı yerinden edebilir” (IOM, 2016: 49).

Elbette, iklim değişikliği sorunu dünyanın şu an itibariyle en önemli sorunları arasında olduğu için 14 Mayıs 2018 tarihinde “Çevre ve Orman Bakanlığı” ismi “Çevre, Orman ve İklim Değişikliği Bakanlığı” olarak değiştirilmiştir. Ayrıca, Bangladeş şu anda iklim değişikliği ile ilgili her yıl 1 milyar Amerikan Doları (yıllık bütçenin %6-7’sine eşdeğer) harcamada bulunmaktadır (Planning Commission, 2012: 20-33). Hatta, iklim değişikliğiyle mücadelede öncü ülkelerden biri olan Bangladeş’te siyasi partiler arasında anlaşmazlık bulunmamakta ve tüm siyasi partiler iklim değişikliğine müdahale konusunda siyasi destekte bulunmaktadır. Ancak çevre, afet yönetimi ve iklim değişikliği politikalarında göç konusunda hâlâ net bir duruş ortaya konulamamış ve bu duruma karşı geniş kapsamlı bir itiraz gelmemiştir (IOM, 2016: 54). Bununla birlikte; hükûmet bazı direnç odaklı tedbirler ve yer değiştirmeyi teşvik eden projeler başlatmış ve buna ilişkin politikalar ve planlar hazırlanmıştır. Şu an çevre, orman ve iklim değişikliği ile ilgili zorlukları ele almak için Bangladeş’te 200’den fazla yasa, yönetmelik, strateji ve politika bulunmaktadır (MoEF, 2017: 1). Bunların içerisinde çevreden kaynaklanan göç konusunu vurgulayan politika yaklaşımlarından aşağıda bahsedilmektedir:

Öte yandan, ABD’de Demokratlar ve Cumhuriyetçiler arasında iklim değişikliği ve etkileri hakkında güçlü bir tartışma vardır. Mildenberger vd.’ne ait bir çalışmada Demokratların yaklaşık %82’si küresel ısınmanın, Cumhuriyetçilerin sadece %50’sine kıyasla gerçekleştiğine inanmaktadır ve Demokratların %66’sı küresel ısınmanın çoğunlukla insanlar tarafından ve Cumhuriyetçilerin sadece %31’inin insanlardan kaynaklandığını söylemektedir (Mildenberger vd., 2017: 545). Cumhuriyetçi Başkan

sayın Donald Trumpda çevreden kaynaklan göç ve iklim değişikliği konusunda minimalist fikirli bir yaklaşım sergilemekte ve “enerji hakimiyetini benimsemeyi” tercih ederek iklim değişikliği gibi terimleri Ulusal Güvenlik Tehditleri Listesinden çıkarmıştır. Ancak, tehdit ciddi olduğundan bir yıl sonra (13 Ağustos 2018) Kongre, iklim değişikliği bildirisini onaylamak için Cumhuriyetçi Demokratların katılımıyla iki partili bir oylama sonucunda ulusal güvenlik için doğrudan bir tehdit olduğunu ilan etmiştir. Kongre, bu konsensüsün kabulünü yansıtan ve Savunma Bakanlığı'nın (Department of Defense) değişen iklim koşullarında görevlerini yerine getirilmesini sağlamak için; 2019 Mali yılı Ulusal Savunma Yetkilendirme Yasasını (National Defense Authorization Act-NDAA) kabul etmiştir (Conger, 2018). ABD’de iklim değişikliği ve insanî yerinden edilme konusunda ulusal bir strateji oluşturulmamış, ancak çevre, afet yönetimi ve iklim değişikliği politikalarında, göç ve özellikle de yerinden edilmişliğe yönelik hükûmet koruma ve tedbirlerine dair bazı politikalar ve planlar bulunmaktadır. ABD’de Ulusal düzeyde çevre ve halk sağlığını korumasına yönelik 47’den fazla yasa ve idari talimat, EPA’nın temeli olarak hizmet vermektedir. Federal düzeyde 16 çevre kanunu ve Louisiana da ise 7 çevre kanunu vardır⁵⁶ (epa.gov, 2018).

Bangladeş ve ABD’deki (özellikle Louisiana eyalet) iklim değişikliği ve afetlere yönelik hükûmet yaklaşımlarında çevreden kaynaklanan göç konusunu vurgulayan devlet politika yaklaşımlarından şöyle bahsedilmektedir:

- Bangladeş 2005 yılında Ulusal Uyum Eylem Programı (National Adaptation Plan of Action- NAPA⁵⁷) hazırlanmıştır. Bu program iklim değişikliği konularında, yerinde çözümler üreten bir belge niteliğindedir. Az Gelişmiş Ülkeler İçin İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne uygun olarak Bangladeş Çevre ve Orman

⁵⁶ Yasa, idari emirleri, kanunu vs. bu <https://www.epa.gov/laws-regulations/laws-and-executive-orders> erişimden bakınız.

⁵⁷ Aralık 2017 itibarıyla, az gelişmiş ülkeler arasından 51 ülke NAPA’larını BM sekreterliğine teslim etmiş ve sunmuştur.

Bakanlığı tarafından 2005'te NAPA hazırlanmıştır. NAPA iklim değişikliğinin pek çok olumsuz etkilerini tanımlamıştır. Kıyı bölgesinde yaşayan nüfusun, diğer bölgelerdeki nüfustan daha kırılgan olduğu bu belgede belirtilmiştir. Bu programda “kentlere kitlesel ölçekli göçün toplumsal sonuçlarının bir dereceye kadar durdurulacağı”ndan bahsedilmiştir (MoEF, 2005: 36). Ancak iklimsel sebepli göç ile ilgili herhangi bir uyum programı veya politikası belirlenmemiş ve çözüm üretecek bir talimat ortaya konulmamıştır. ABD az gelişmiş bir ülke olmadığından Ulusal Uyum Eylem Programının hazırlanması önemli değildir. Ancak artan deniz seviyesine rağmen, özellikle yüksek oranda kıyı çöküşü ve kasırgaların artması ile birlikte, Louisiana'nın özellikle doğrudan iklim değişikliği etkilerine karşı yetersiz ve müdahalede yavaş olduğunu kanıtlamıştır. Louisiana, herhangi bir federal uyum planına sahip değildir ve bir iklim eylem planından yoksun 6 kıyı eyaletinden birisidir.

- Bangladeş 2009 yılında İklim Değişikliği Stratejisi ve Eylem Planı (Bangladesh Climate Change Strategy and Action Plan- BCCSAP) hazırlanmıştır. Bu plana göre; “ülkenin birçok yerinde nüfusun [iklim değişikliği yüzünden] aşırı düzeyde olumsuz etkilenebileceği açıktır ve bunun sonucu olarak başka yerlere taşınmak zorunda kalacaklardır. İklim değişikliğinden etkilenmiş kişilerin, “hem ülke içine hem de ülke dışına olan göç sürecinin yakından izlenmesi gerektiği ve yeniden uygun yerleşim için yeterli kurumsal destek sağlanması gerekmekte olduğu” belirtilmektedir (MoEF, 2008: 13, 56). Ancak, plan ya da programlar, bu kişilerin nasıl tanımlanacağını ve ihtiyaçlarının ya da haklarının nasıl değerlendirileceğini göstermemektedir. Louisiana için hiçbir devlet iklim eylem planı olmamasına rağmen; FEMA tarafından yayınlanan “Krizle Mücadele ve Afet Dirençliliği 2030: Belirsizlik Çağında Stratejik Mücadele Eylemi” başlıklı raporda, iklim değişikliğinin, temel acil durum yönetimi misyon alanlarını değiştireceği kabul

edilmiş ve insanların yerinden edilmelerinin göç misyon risklerini artırabileceği vurgulanmıştır (FEMA, 2012: 8). Ancak New Orleans (kıyıdaki yer alan eyaletin en büyük metropol alanı) için “Dirençli New Orleans için İklimsel Eylemi’nin 2030’a kadar %50’sinin tamamlanacağı ön görülmektedir. Bu plan, deniz seviyesinin yükselme etkilerine odaklanmış ve hava olaylarının aşırı artışlarında kıyı arazilerindeki kayıpları hızlandırması beklendiğini belirtmiştir. Kıyı seti ve taşkın koruma sistemlerine daha fazla baskı uygularken; fırtına ve dalgalanma riskinin de artırmasına neden olmaktadır (City of New Orleans, 2017: 9). Bununla birlikte, New Orleans İklim Eylem Planı, gelecekteki kasırga ve deniz seviyesi yükselişlerinin etkilerini belirtmekte, ancak göç konusunda açık ifadeler içermemektedir.

- ABD, Afet ve İklim Dayalı Yerinden Olmalar için ulusal veya yerel stratejilerini henüz hazırlanmamıştır. Bangladeş 2015 yılında Afet ve İklimden Kaynaklanan İç Yerinden Edilme Yönetiminde Ulusal Strateji, 2015 (National Strategy On The Management of Disaster and Climate Induced Internal Displacement (NSMDCIID) planını hazırlanmıştır. NSMDCIID, yalnızca Göç, Çevre ve İklim Değişikliği konularına odaklanan ilk Bangladeş devlet politikasıdır. NSMDCIID’nin hedefi, “iklim kaynaklı olarak ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin, yer değiştirmenin farklı aşamalarında ve dirençlilik çözüm arayışları sürecinde haklarına saygı duyan, haklarını koruyan ve güvence altına alan kapsamlı ve gerçekçi, haklar-temelli bir çerçeve oluşturmak” olarak tanımlanmıştır (MoDMR, 2015: 6). Bu strateji iç göç hakkında olmasına rağmen, gönüllü göç ve uluslararası göç konusuna değinmemiştir. Özellikle sel, taşkın, kıyı ve nehir erozyonu, fırtına dalgaları, kuraklıklar, su girişi, tuzluluk ve dağlık bölgelerde arazi kayması nedeniyle yerinden edilme konularına değinmiştir. Bu stratejiye göre, iklim değişikliğinden kaynaklanan deniz seviyesinin, bu süreçlerin

çoğunu daha da kötüleştirmesi ve 2080 yılına kadar Bangladeş'in kıyısal alanlarının %13'ünü etkileyeceği beklenmektedir (MoDMR, 2015: 4).

- 2015 yılındaki hazırlandığı Bangladeş Afet Yönetimi Politikası, yerinden edilme meselesi ya da yerinden edilmiş insanların rehabilitasyonuna yönelik gösterge önlemlerini ele almamaktadır. Ancak Bangladeş Afet Yönetimi Ulusal Planı (2010-2015), yoksulların her türlü afete karşı daha kırılgan oldukları ve ve dış göçün de bu durumun sonuçlarından biri olduğundan bahsedilmiştir (DMB, 2010: 26). Öte yandan ABD'deki Güncel Ulusal Afet İyileştirme Çerçevesi'nde (İngilizcesi- National Disaster Recovery Framework) 2016, göç konusuna açıkça değinilmemiş, ancak 2011 yılındaki Ulusal Afet Kurtarma Çerçevesinde afet öncesi planlama faaliyetlerine göre afetten dolayı yerinden edilmiş bireylerin ve ailelerin ihtiyaçlarını planlamak için Federal Düzeyde düzenlemeler getirmiştir (Homeland Security, 2016: 9 ve FEMA, 2011: 54). Hatta, afet sonrası, yerlerinden edilmiş toplumların temel sağlık ve sosyal hizmetlerle yeniden bağlamaya çağırmıştır (FEMA, 2011: 54,105).
- Bangladeş'in Yedinci Beş Yıllık Planında (2016-2020), iklimin etkilerinden dolayı kıyı alanlarının su altında kalmasının nüfusun yerinden edilmesinin başlıca nedenlerinden biri olacağını kabul edilmektedir. Bu plan iklim mağdurlarının rahabilitasyonu, özellikle toplumsal tabanlı rehabilitasyonu, *Char* gelişme ve yerleşimi gibi bazı proje terimlerini koymuş olsa da bu tür girişimlerin uygulanması çok yavaştır ve yerinden edilmiş kişilere erişmek için uzun zaman alabilmektedir (GED, 2015: 641). Ancak; Louisiana Ekonomik Kalkınma 5 Yıllık Stratejik Planı (2017-18 ve 2021-22 arası) ve Louisiana Bölgesel kalkınma Planlarında (2016-2021) göç konusunda açık ifadeler bulunmamaktadır.

- Bangladeş'te 17 göç yasası vardır⁵⁸, ancak bu yasalardan hiçbirinde çevresel göç meseleleri tartışılmamıştır. Öte yandan, 1990 yılında ABD'de göç yasası, çevreden kaynaklanan göçmen olarak değil, “çevresel mülteci” olarak Başkan George Bush tarafından “Geçici Koruma Statüsü” (Temporary Protection Status-TPS) kapsamında kabul edilmiştir. “Bir deprem, sel, kuraklık, salgın, ya da başka çevresel afetler olduğunda, kendi vatandaşlarının geri dönüşünü kabul edemediği hâlde, devlet resmi olarak TPS talep etmiştir” (Warren ve Kerwin, 2017: 578). Şimdiye kadar ABD'de 310 ila 340'arasında TPS sahibi kayıtlı bulunmaktadır⁵⁹. Orta Amerika ve Karayip ülkeleri için TPS yardımlarının çoğu doğal afetler (özellikle depremler ve kasırgalar) sonrasında⁶⁰ meydana geldiği için yapılmıştır (Messick ve Bergeron, 2014). TPS insanî yardımların hibe olmasına rağmen kalıcı bir yasal statüye sahip değildir. Alıcılar yasal daimi ikamet (“yeşil kart”) almazlar, onların TPS durumuna göre, kalıcı ikamet veya ABD vatandaşlığı için başvurusu uygun görülmemektedir. Bunun yerine, TPS yararlanıcıları sınır dışı edilmeye ve sınırlı bir süre için ABD'de çalışma izinine karşı geçici koruma alırlar. ABD, tehditlerin kalktığına inandığı durumlarda, bir ülkenin TPS atamasını sonlandırabilmektedir. Burada TPS kesinlikle ABD hükûmeti tarafından alınan çevresel mülteci meselelerini kabul eden iyi bir girişim olduğu belirtilmektedir. Obama yönetiminde TPS yenilenmiş, Trump yönetimi ise TPS'yi 3 Mayıs 2018 tarihinde sona erdirerek devletin geçici bir rahatlama sağlamasını amaçlamıştır.

⁵⁸ Göçmenlik kanunlarının bir listesi bu linkte (http://www.immi.gov.bd/immi_rules.php) bulunabilir.

⁵⁹ 1990 göç yasası yürürlüğe girmesinden bu yana, 19 ülke TPS için belirlenmiş, şu anda El Salvador, Haiti, Honduras, Nikaragua, Somali, Sudan, güney Sudan, ve Suriye gibi sekiz ülke tayin edilmiştir

⁶⁰ Honduras ve Nikaragua 1998 yılında Mitch kasırgası nedeniyle oluşan yıkım sonucu 5 Ocak 1999 tarihinde TPS'yi aldı. Göç Araştırmaları Merkezi (Centre for Migration Studies) 2015deki tahminleri, yaklaşık 67.000 Honduras ve 2.550 Nicaraguanlar 1999'dan önce Amerika Birleşik Devletleri'ne girdiğini göstermektedir. Haiti yıkıcı bir deprem sonrasında 21 Ocak 2010 yılında ilk TPS aldı. Yaklaşık 57.000 Honduralı, 2.550 Nikaragualı ve 50.000 Haitili şu anda TPS'i var (Warren ve Kerwin, 2017: 591).

- Bangladeş ulusal nüfus politikası 2012’de , köylerden kentlere göçü (madde 5.1.2) veya kentsel göçü engellemeye vurgu yapmaktadır. Ancak çevresel göç veya çevresel göçe yol açan faktörler ve nedenleri hakkında açık bir tartışma yoktur. Deniz seviyesinin yükselmesi, kıyı erozyonu veya siklon ya da diğer doğal afetlerin etkisi özel olarak vurgulanmamakta, özel eylem planı gibi bazı girişimler oluşturmak yerine, Kırılgan Grup Gelişimi (Vulnerable Group Development), Kırılgan Grup Beslemesi (Vulnerable Group Feeding) gibi diğer sosyal güvenlik programları aile planlaması yöntemleri olarak kabul edilmektedir.
- 2012 Nüfus Politikası’nı yansıtan nüfus kontrollerine de öncelik verilmektedir. Bu politikadaki ana hedeflerden biri, kontraseptif (Gebeliği önleyici ilaç) kullanıcıların yaygınlık oranını %72 düzeyine çıkarıp, 2015 yılına kadar istikrarlı bir nüfus için Net Üretken Oranını (Net Reproduction Rate) = 1 elde ederek, toplam doğurganlık hızını 2.1’e düşürmektir (MoHFW, 2012). Öte yandan, Louisiana ise, insanların Louisiana’dan diğer Eyaletlere taşındığını göstermektedir ve bir yıl içerisinde (1 Temmuz 2016-1 Temmuz 2017 tarihleri arasında) 27.515 kişi göç etmiştir (Crisp, 2017). Louisiana’da nüfus artışı için devlet desteği bulunmaktadır. Louisiana eyaleti çocuk velayet yasasına göre, toplam beş çocuklu (evlat edinme dahil) bir aile kurulabilmektedir. Bu nedenle Louisiana’nın ABD için büyük bir aileyi oluşturmak için uygun bir yer olduğu söylenebilir.

3.2 ÇEVREDEN KAYNAKLANAN GÖÇ VE YEREL DÜZEYDE POLİTİKA YAKLAŞIMLARI

Tezin girişinde bahsedildiği gibi, yerel yönetim, kolayca bütünleşebilen, yerinden edilmiş insanlara doğru güvence verebilen, topluluk düzeyinde bir ulusal araç olarak çalışan, makro ve mikro düzey arasında bir yönetim olarak ifade edilebilmektedir. Hatta, yerel yönetimin toplumdaki anlaşmazlıkları çözme ve eylem

planlarını uygulama konusunda geniş deneyime sahip olduğu bilinmektedir. Ayrıca, merkezî hükûmet ve yerel topluluklar arasında, zorunlu veya acil göçmenlere daha iyi müdahale edebilecek bir köprü olacaktır. Üstelik, Bangladeş'te yerel düzeyde çevreden kaynaklanan göç hakkında spesifik strateji ve planlama bulunmamaktadır. İl Afet Yönetimi Planı (District Disaster Management Plan- DDMP), İlçe Afet Yönetimi Planı (Upazila Disaster Management Plan- UzDMP), Union Afet Yönetimi Planı (Union Disaster Management Planı-UDMP), Belediye (*Pourashava*) Büyükşehir Belediye Afet Yönetimi Planı, 2009 tarihli Belediye Yönetmeliği (Paurashava Ordinance) gibi ilgili yerel yönetim planları da çevreden kaynaklanan göç veya yer değiştirme konusunda herhangi bir özel hüküm bulunmamaktadır (MoDMR, 2015: 14). 3.4.1 numaralı başlıkta tartışıldığı üzere bazı yeniden yerleştirme programları dışında yerel düzeyde herhangi önemli bir rol bulunmamaktadır.

*Union Parishads*⁶¹ (UPs) Bangladeş'te yerel yönetimin en alt kademesidir ve topluluklarla doğrudan bağlıdır. UPs Doğal ve insan kaynaklı afet olaylarında ilk müdahaleyi gerçekleştiren yapılanmadır. Yerinden edilmiş kişilere ya da çevreden kaynaklanan göçmenlere ivedilikle yardım ve diğer hizmetleri sağlayabilmektedirler. Ancak bu *Union Parishadlar*'ın çevre yönetimi için etkin bir gücü yoktur. Bundan dolayı hiçbir yeniden yerleşim programları, projeleri bulunmamaktadır. UPs'un programları, projeleri yönetme kapasitesinden yoksun olduğu için UP'ler Bangladeş İklim Değişikliği Vakıf Fonu tarafından finansman için herhangi bir proje önerisi sunulmamıştır. Bu yüzden, son 7 yılda BCCTF⁶² fonlarından hiçbirinde UPs için önemli bir bütçe ayrılmamıştır. Merkezî hükûmet, yerel hükûmeti hem siyasi hem de mali açıdan kontrol etmektedir ve bu yüzden yerel yönetim Merkezî hükûmete büyük ölçüde

⁶¹ Türkçesi 'Birlik Konseyi' karşılığı kullanılmaktadır. Union Parishad, Bangladeş'te yerel yönetimin en alt kademesidir. Bangladeş'te 4,554 Union vardır. Her Union dokuz semtten oluşmaktadır. Genellikle bir köy bir semt olarak belirlenmiştir.

⁶² İklim Değişikliği Güven Fonu, 2010'da oluşturulan İklim Değişikliği Güven Yasası gereğince oluştu. Bu yasa, Bangladeş hükûmetinin iklim değişikliği ile ilgili ilk yasal ölçütüdür. Ancak bu Kanun sadece iklim değişikliği fonu yönetimi için hazırlanmıştır.

bağlı kalmak zorundadır. Yerel yönetimlerin gelirleri Bangladeş'in gayri safi yurtiçi hasılasının %1'den azına takabül eder ve bu gelir, yerel yönetim geliştirme harcamalarının %85'ini sağlamaktadır. İlave olarak, mali yılda LGI'lere (Local Government Institutes) merkezî transfer payı çok düşük olup, giderek azalmaktadır. Örneğin 2014-15 mali yılında bütçenin sadece %1.37'si, 2015-16'da %1.17'si ve 2016-17'de bütçenin sadece %0.86'sını oluşturmuştur (Kabir, 2017). Ancak yerel düzeydeki ortaklıklar, faaliyetler, ve risk azaltma projelerinin planlanması ve uygulanması için hâlâ etkili bir araç haline gelememiştir. Bu yüzden birçok risk azaltma projeleri ve uyum stratejileri dışında, yerel düzeyde ortaklık, toplum grupları arasındaki koordinasyon ve işbirliğinin artırılmasında önemli rol oynamadığı görülmektedir.

Diğer taraftan, Louisiana Eyalet Kanunu (Revised Statutes 33, Numara 1236 / 11a), kırsal alanların kentsel alanlara önemli göç sağladığını kabul etmektedir. Buna rağmen çevresel göç türüne dair net bir gösterge bulunmamaktadır. Louisiana'da federal hükûmetin merkezî hükûmet desteği, 2015 ve 2016 mali yılları arasındaki toplam harcamalarda yaklaşık %6.7 artırmıştır (National Association of State Budget Officers, 2017:2). Bu nedenle, bakanlıklar, kurumlar ve hissedarlar arasındaki yeterli koordinasyon ve işbirliği sayesinde pek çok direnç odaklı proje 3.3.2, 3.4.2, 3.5.3 başlıklarında desteklemektedirler. Bu yüzden, Louisiana'da federal düzeydeki ortaklıklar, faaliyetler, restorasyon ve risk azaltma projelerinin planlanması ve uygulanmasının eşgüdümü ulusal ve yerel düzeyde etkili bir araç haline gelmiştir. Louisiana, federal düzeyde yapısal korumanın, yapısal olmayan korumanın ve restorasyon projesinin koordinasyonunu geliştirmiştir. Federal organizasyonlar, önemli düzenleyici ve gözetim rolüne ek olarak, sel afeti riskini azaltmak ve sahil boyunca sağlıklı ekosistemleri geliştirmek için çeşitli girişimlerde birer paydaş olarak ön plana çıkmaktadır. Yine, yerel düzeyde ortaklıklar, yerel bölgeler, mahalle yönetimleri, kabile liderleri ve toplum grupları arasındaki koordinasyon ve işbirliğinin artırılmasında

önemli rol oynamaktadır. Bu şekilde, Louisiana, 2005 yılında Sahil Koruma ve Restorasyon Otoritesi'ni (CPRA) oluşturmak için devletin Sulak Alan Koruma ve Restorasyon Otoritesini yeniden yapılandırmıştır. CPRA, ilk koruma planını doğrudan koruma ve restorasyon çabaları için geliştirmiştir. Louisiana'nın "Sürdürülebilir Bir Sahil için Kapsamlı Ana Planı", eyaletin kıyı yatırımlarını önümüzdeki 50 yıl boyunca yönlendirmek, kıyı koruma ve restorasyon için uzun vadeli çözüm sunmaktır (CPRA, 2017: ES-14-19). Bu plana göre, mağdurların ihtiyaçlarını karşılayacak uygun çözümler için toplum ölçekli yerleştirme sağlayacaktır. Bu yüzden CPRA ana plan projeleri, eyalette yaşayan insanların, yerel ajansların ve fon yaratan toplulukların potansiyel kırılganlıklarını azaltmak için birlikte çalışmak üzere hazırlanmıştır. Toplulukların bölgesel ve ulusal ekonomideki potansiyel katkısı vurgulanmıştır. Sağlanan bilgiler nicelleştirilerek analiz ve karar verme sürecine dahil edilmektedirler (CPRA, 2017:163). Böylece çevresel risk, yerel yönetimin kapasitesinden ve kalitesinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Bundan dolayı yerel toplumun dirençliliğini sağlamayı da beraberinde getirilmiştir. Bu dirençlilik toplumun bu konudaki istekliliğini, iklim değişikliğiyle mücadele konusundaki başarısını ve toplumun sesi oluşu⁶³ afet hasarlarını ve çevresel etkileri azaltmıştır.

Louisiana eyaleti ve yerel yönetimler aynı zamanda, genel ve yerel acil durumlar ilan etmek, acil müdahale tedbirlerini planlamak, acil durumlarda müdahale etmek ve afet önleme ile ilgili konuları düzenlemekle sorumludur. Louisiana Acil Durum Operasyon Planı'nın (2009) taslak politikalarına göre, Hint kabileleri gibi en kırılgan kabileler bile Eyalet ve Parishteki çevre afetini azaltma, hazırlık, müdahale ve kurtarma politikaları, programlarının yanında bu faaliyetlere katılma ve bunlardan yararlanma fırsatına sahiptir. Hatta, yerel topluluklar bile kendi risklerini azaltma projeleri ve

⁶³ Bir örnek ise, İlk Halkların Koruma Konseyi (First People's Conservation Council), kabile topraklarındaki doğal kaynak sorunlarını belirlemek ve çözmek için dört Eyaletçe Tanınan Yerli Amerikan Kabileleri ve Kıyı Louisiana'da bulunan ilgili Kabile Topluluklarına ses sağlar.

programları (yapısal ve yapısal olmayan, fiziksel ve programatik) uygulamak için kasırgalardan kurtulma fonlarını kullanabilmektedirler (Broome, Dubini ve Jenkins, 2015: 7).

2011 yılındaki Ulusal Afet İyileştirme Çerçevesi afet öncesi planlama faaliyetlerine göre afetten dolayı yerinden edilmiş bireylerin ve ailelerin ihtiyaçlarını planlamak için yerel düzeyde de arz etmiştir (FEMA, 2011: 105). İlave olarak, Katrina Kasıgasından sonra 2009 yılında oluşturulan Ulusal Afet Konutları Stratejisinde, yerel yönetim ana itici güç olduğundan, yerel yönetimin modern yapı yönetmeliklerini benimseyeceğini, sürdüreceğini ve uygulamaya koyacağını veya mevcut yapı yönetmeliklerini coğrafi alan ve koşullara uygulanan en son standartları yansıtacak şekilde gözden geçirip güncelleyeceğini ve yeniden yapılanma için düzenleyici engelleri kaldıracağını belirtmiştir (FEMA, 2009: 75).

3.3 DENİZ SUYU SEVİYESİ YÜKSELİŞİNE BAĞLI GÖÇE İLİŞKİN POLİTİKA YAKLAŞIMLARI

Yapılmakta olan tartışmalar üzerinden, deniz seviyesi yükselişi, kıyı erozyonu ve kasırganın etkilerini aşabilmek için, Bangladeş hükûmeti, Amerikan hükûmeti ve Louisiana federal hükûmeti deniz seviyesinin yükselmesinden, kıyı erozyonundan ve kasırgadan kaynaklanan çevresel göçe karşı bazı politik önlemler almıştır. Çevresel nedenlerle yerinden olma ya da göç konusuna, deniz seviyesinin yükselmesiyle ilgili politikalar açısından bakıldığında, hükûmet politikalarına verilen yanıtlar aşağıda sunulmuştur:

- i. Küresel düzeyde deniz seviyesindeki yükselişe karşı sera gazı emisyonunun azaltılması çabaları.
- ii. Direnç-odaklı gelişim: özellikle önlemleri artırma ve çeşitlendirme; örneğin doğal engeller sağlayarak (kıyı yeşil kuşak gibi) veya yapay engeller

sağlayarak (taşkın seti gibi) insanların riskleri azaltmasıdır. Bunlar ileriye-dönük politikalar olarak da nitelendirilebilir.

iii. Sigorta, vergi gibi sosyal güvenlik politikalar; Bu politikalar yönetimin aciliyetlerini (acil ihtiyaç veya talebi) yansıtan, afetzedelerin maddî hasarlarını hafifletmek için uygulanan politikalar. Sosyal güvenlik politikaları, yerinden edilmiş ya da mağdur olmuş insanların haklarını garanti edebilmekte, geri dönüşü teşvik edebilmekte ya da engelleyebilmektedir. Böylece yerinden olduktan sonra bile sosyal güvenlikleri sağlanmış olacaktır. Sigorta, mülk sahiplerini ve toplulukları yönetmeliklerini kabul etmeye ve uygulamaya teşvik etmektedir. Afetten geri dönecek insanları geri dönmeye, geldiklerinde kalmaya ve güvenli bölgeleri yeniden inşa etmeye teşvik etmektedir. Böylece çevreden kaynaklanan göçmenler için bir yumuşak uyum stratejisi oluşur. Aynı şekilde vergi politikası da genel göçün kapsamını azaltmaktadır.

3.3.1 Uluslararası Düzeyde Sera Gazı Emisyonunun Azaltılması Çabaları

Bangladeş sera gazları salınımında dünyada 56. sırada yer almakta, (globalcarbonatlas.org, 2016) küresel emisyonların sadece %0.35'ini oluşturmaktadır. Ancak iklim değişikliğine karşı oldukça hassas olan Bangladeş, sera gazı emisyonun azaltmasına küresel düzeyde çaba göstermektedir. İklim değişikliğine yönelik küresel eylem çağrısına yanıt olarak Bangladeş, UNFCCC'ye Ülkeler Kesin Katkılar İçin Ulusal Niyet Beyanı (Intended Nationally Determined Contribution - INDC) sundu. INDC enerji, ulaştırma ve sanayi sektörlerindeki sera gazı emisyonlarını azaltmak için 2030 yılına kadar 12 MtCO₂e (Milyon Ton CO₂ eşdeğeri) ya da her zamanki gibi işleri (Business as usual) %5'in altında azaltmak için koşulsuz bir hedef belirlemektedir. Uluslararası düzeyde ek destek almak koşuluyla, Bangladeş aynı zaman çizelgesindeki sektörlerden daha fazla 24 MtCO₂e emisyonları azaltabilir. Bu nedenle, hanehalkı, ticari

binalar, tarım, atık ve arazi kullanımı, arazi kullanım değişikliği ve ormancılık gibi diğer sektörlerde hafifletme önlemleri dikkate alınmıştır (MoEF, 2017:26). Tablo 7’de INDC, Bangladeş tarafından öngörülen 2030 yılına kadar enerji, ulaşım ve sanayi sektörlerinde emisyon azaltımları gösterilmektedir.

Tablo 7: 2030 yılına kadar enerji, ulaşım ve sanayi sektörlerinde emisyon azaltımları

Sektör	Temel yıl (2011) MtCO ₂ e	Olağan şeyler senaryosu (2030) MtCO ₂ e	Koşulsuz katkı senaryosu (2030) MtCO ₂ e	Değişim e karşı BAU	Koşullu katkı senaryosu (2030) MtCO ₂ e	Değişime karşı BAU
Enerji	21	91	86	%-5	75	%-18
Ulaşım	17	37	33	%-9	28	%-24
Sanayi	26	106	102	%-4	95	%-10
Toplam	64	234	222	%-5	198	%-15

BAU: Business As Usual (Olağan şeyler senaryosu)

Kaynak: MoEF, 2015:4

Çin’den sonra sera gazı emisyonlarında en yüksek ikinci kirletme oranına sahip ülke ABD’dir. Çevreden kaynaklanan göçe en önemli sebep olan iklim değişikliği ve onun tehditlerini Obama yönetimi kabul etmiştir. Başkan Obama nüfusun muhtemel yerinden olma durumuna dikkat çekmiştir. Üçüncü ABD Ulusal İklim Değerlendirmesi’nde, Amerikan vatandaşlarını ve toplulukları korumak, gelecek kuşaklara sürdürülebilir bir gelecek sağlamak için küresel çevre değişimi konusuna vurgu yapılmıştır. Obama yönetimi, 21 Ocak 2016’da Louisiana eyaletine iklim değişikliği projeleri için 93 milyon dolar verileceğini ve “Direncilik ve tarihsel olarak büyük önem taşıyan bu topluluğun yeniden yerleşmesini” sağlayacaklarını açıklamıştır. Konut ve Kentsel Gelişim Departmanından (Department of Housing and Urban Development- HUD) ve Rockefeller Foundation’dan sağlanan hibe parası, daha önceki afetlerin yaralarını sarmak ve bir bakıma onları afetlere karşı daha dirençli hâle getirmek için 13 eyalete ve yerel topluluklara afet kurtarma fonundan verilen yaklaşık 1

milyar doların bir parçasıydı (EESİ, 2016). Fakat ABD Başkanı Donald Trump minimalist yaklaşıma sahip bir Başkan olarak görülmektedir. Sera gazı emisyonunun azaltılmasına ilişkin en önemli anlaşmalardan birisi Paris Anlaşmasıdır. Paris Anlaşması niyet beyanındaki taahhütleri kapsamında Amerika Birleşik Devletleri, 2025 yılında sera gazı salınımını 2005'teki değerlerinin %26-28 daha azına indirerek bu niyetini tüm ekonomisinin içinde uygulamaya koymayı ve bunun için büyük çaba göstermeyi amaçlamıştır. Ancak Başkan Donald Trump Paris Anlaşması'ndan geri çekilmiş ve "Önce Amerika" konseptini ortaya koymuştur. ABD'li yetkili, anlaşmanın Amerika'ya maliyetinin trilyonlarca masrafı olacağını, işleri azaltacağını ve petrol, gaz, kömür ve imalat sanayilerini engelleyeceğine inandığını söylemiştir. Trump Hükümeti niyet beyanının uygulamasını federal düzeyde durdurmuştur ve 2019 yılında mümkün olan en kısa zamanda Paris Anlaşması'ndan çekileceği için INDC'nin taahhüdünü sürdürmeyeceğini açıklamıştır.

- Louisiana kişi başına düşen CO₂ emisyonu seviyesi (kişi başı 45 mt) bakımından tüm eyaletler arasında beşinci sıradadır ve ABD'nin en yüksek GSYİH CO₂ emisyonu seviyesi oranına (1017.5 tCO₂e / Milyon \$ GSYİH) sahip 4. federal eyalettir (WRI, 2017). Louisiana, kişi başına düşen GSYİH CO₂ emisyonu açısından ilk 10'da yer alsada, toplam emisyon miktarına ciddi oranda katkı sağlamasında, eyaletin nüfus yoğunluğunun yüksek oranda olması da etkilidir. Fosil yakıt kaynakları bakımından zengin olan Louisiana, petrol rafinerisi ve doğal gaz üretimi için yüksek enerjili yoğun bir sanayi sektörüne sahiptir. Louisiana'nın endüstri sektöründeki enerji kullanımı, toplam sera gazı emisyonunun neredeyse yarısını kapsamaktadır (WRI, 2017). 2012'de Louisiana'daki santraller ve büyük sanayi tesisleri, 29 milyondan fazla otomobilin üretimi, yıllık kirliliğe eşit olabilecek 140 milyon metrik tondan fazla oranda karbon kirliliğine sebep olmuştur. Bütün bu nedenlerden dolayı, ABD'de

maksimalist fikirliler de açıkça görülmekte⁶⁴ olup, ulusal ölçekten daha ziyade eyalet ve metropol merkezler ölçeğinde küresel ısınmaya karşı aktiviteler görülmektedir. Bu nedenle, ABD Belediye Başkanlarının bir ağı olarak “Belediye Başkanları-Belediye Başkanları ağı” (Belediye Başkanları Ulusal İklim Eylem Gündemi) da bulunmaktadır. Belediye Başkanları “İklim Belediye Başkanları” olarak da adlandırılmaktadır. Bu ağdaki 70 milyon Amerikalıyı temsil eden 405 İklim Belediye Başkanı, Paris hedeflerini desteklemeyi taahhüt etmektedir⁶⁵. Louisiana’da New Orleans’in Belediye Başkanı Mitch Landrieu, New Orleans için bir İklim Eylem Planı önermiştir ve 2030 yılında emisyon oranını %50 azaltmayı hedeflemektedir. Bu plana göre:

- Kentte, enerji kullanımını modernize etmek için düşük karbonlu “temiz” yakıtlarla yavaş yavaş ‘Entergy’ye (elektrik üretim ve perakende dağıtım işlemleri yapan bir enerji şirketi) taşıyarak, düşük karbonlu kaynakları benimsemek, en az 225 mw yerel güneş enerjisi kullanımı eklemek ve 2030 yılına kadar toplam yıllık enerji tasarrufu sağlamak için %3.3 oranında artış planlanmaktadır.
- Plan ile, şuan %4 düzeyinde olan şehrin enerji portföyündeki kömürle çalışan enerjinin sona erdirilmesi istenmektedir. Entergy, ile kömür kullanımını 2030 yılına kadar %1’in altına indirmek hedefin ana hatlarındandır.
- Ulaştırma ve altyapı konusunda, araba bağımlılığını 2030 yılına kadar yarı yarıya azaltmak ve insanları toplu taşımaya teşvik etmektedir (City of New Orleans, 2017: 18-46).

⁶⁴ Louisiana Valisi John Bel Edwards, bir demokrat, dünya ısınıyor katılmakta ancak bu olguyu insan kaynaklı olduğunu ikna etmemektedir. Vali, bu yorumu 21 Eylül 2017’de Louisiana’da yayımlanan aylık radyo programında yapmıştı.

⁶⁵ Detay <http://climatemayors.org/> sitesiden bakabilirsiniz.

3.3.2 Deniz Su Seviyesi ile İlgili Direnç Odaklı Gelişme

Özellikle deniz seviyesi yükselmesi riski taşıyan kıyı kentlerindeki insanların, doğal engellerin sağlanması (örneğin kıyı yeşil kuşak), yapay engeller sağlanması (yapısal ve yapısal olmayan) ve risk azaltma gibi direnç odaklı uygulamalar yoluyla korunması gerekmektedir. Broome, Dubinin ve Jenkins'e göre bu risk azaltma projeleri sayesinde kırılgan insanların göç etmesi engellenebilmekte ya da kırılgan insanlar göçten vazgeçirilebilmektedirler (Broome, Dubinin ve Jenkins, 2015:39). Yapısal koruma projelerinin uygulanması hâlinde, fırtına dalgalanmaları, kıyı selleri, arazi çökmesi ve deniz seviyesi yükselişinden dolayı kıyı erozyonu etkilerine karşı yapılan fiziksel engellerin sel riskini azaltacağı gözükmektedir.

Bu sistemler arasında arazi setleri, taşkın duvarları, bent kapakları ve pompa istasyonları yer almaktadır. Yapısal olmayanlar engeller arasında yükseklik uygulamaları tüm stratejilerin en sık kullanı ve aranılanıdır. Diğer uygulamalar arasında, arazi kullanım planlaması ve yönetmelikleri, tehlike azaltma planlaması, yüksek düzenleyici standartlar, bina kodları, halk eğitimi vs. yer almaktadır. Bunlarla çevresel, ekonomik ve sosyal nedenler azaltılıp insanların göç etmesi engellenebilmekte ya da savunmasız insanlar göçten vazgeçirilebilmektedirler. Aşağıdaki bölümlerde Bangladeş ve Louisiana'da yapılmış direnç odaklı uygulamalar anlatılmaktadır.

- *Doğal engellerin sağlanması*

Kıyı yeşil kuşak, riski azaltabilmek için en iyi doğal engelleyici araçtır. Kıyıları gelecekteki deniz suyu seviyesi yükselişi etkilerine adapte etmek olarak bilinen bu yöntemin uygulanması hâlinde, kıyılarda sedimen tutma ve biriktirmendirme ile kıyı stabilizesi, alanlar için arazi konsolidesi, yıkıcı fırtına dalgalanmaları, ve siklonlara ve tsunamilere eşlik eden dalgaları hafifletmek suretiyle kıyı şeritleri kontrol edilmekte ya da stabil duruma getirilmektedir (Tanim ve Roy, 2013: 76).

Bangladeş hükümeti 2005 yılında Kıyı Bölgeleri Politikası kapsamında set ve ağaçlandırma yöntemi ile gel-git kabarmasını önleyebileceğini ifade etmiştir. Politika ile *char*larda ağaçlandırılması, ormanların korunması ve sosyal ormancılığın teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması, kıyı insanların eğitimi gibi faaliyetleri gerçekleştirilmiştir (MoWR, 2005: 6). Burada, 2005 kıyı bölgesi planının, kıyı alanlarını sadece deniz seviyesinin yükselmesi, aşınması ve arazi bozulması gibi sorunlar korumakla kalmayıp, aynı zamanda kıyılarda yaşayan topluluklarını arasında farkındalık ve geçim çeşitliliği oluşturmanın da üstünde durduğu söylenebilir. Bu sayede deniz seviyesi yükselmesinden dolayı insanların yer değiştirmesine sebep olduğu sosyo-ekonomik ve çevresel nedenler en aza indirgenebilmektedir. Çevre, Ormancılık ve İklim Değişikliği için yapılan Bangladeş Ülkesi Yatırım Planı'nda (2017), sosyal ormancılık, yeniden ağaçlandırma, ormanlaştırma, kıyı yeşil kuşağı gelişimi, peyzaj restorasyonu ve tarımsal ormancılık üzerine de vurgu yapılmıştır (Program 1.1). Aynı zamanda, ormanlaştırılmış kıyı bölgelerini “rezerv ormanları” olarak tanımlanmıştır (MoEF, 2017: 39-40).

Bangladeş'in güneybatısındaki Sundarbans Mangrov orman kuşağı, güneybatı kıyısındaki deniz seviyesi yükselişi, kıyı erozyonu ve arazi bozulmasını azaltmakta ve geniş bir yelpazede sosyo-ekonomik fayda sağlamaktadır (bbc.co.uk, 2017). Güneybatı kuşağını korumak ve diğer kıyı alanlarını yeşillendirmek için Bangladeş'teki kıyı ağaçlandırması (Community based Adaptation to Climate Change through Coastal Afforestation in Bangladesh or CBACC-CF) projesi ile “Topluma Dayalı İklim Değişikliğine Adaptasyon Projesi” Bangladeş Ulusal Uyum Eylem Planı'yla bağlantılı olarak üstlenilmiştir. Bu yüzden, UNDP desteği ile 6 yıldır (Temmuz, 2009-Haziran, 2015) süren bu proje ile, ağaçlandırma ve geçim kaynaklarının çeşitlendirmesi yoluyla (Madde 3.3 te belirleyen 2005 yılındaki Kıyı bölge planı hedef benzeri) kıyıda yaşayan toplulukların iklim değişikliğinin etkilerine karşı kırılganlıklarının azaltılması

amaçlanmaktadır. Bu proje sonunda; 6372 hektar kıyı arazisi ağaçlandırılarak yerel ekosistemler güçlendirilmiş, yeni ağaçlandırılmış arazide yılda 637.200 ton karbon soğurması gerçekleşmiştir. Geçim çeşitlendirme programına 20.027 kıyıda yaşayan insan dahil edilmiştir (bd.undp.org, 2015). Bu sayede “yeşil” altyapı (mangrove ormanı) restorasyonu ile kıyı dirençlilik seviyesi artırılarak gelgit yüksekliği sonucu deniz seviyesinin yükselmesi, kıyı erozyonu gibi çevresel sorunlar azaltılacaktır. Öte yandan, Louisiana Kıyı Orman Koruma Girişimi (Coastal Forest Conservation Initiatives) ile ücretli tapu ya da koruma irtifakı (conservation servitude) tesis etmeleri yoluyla kıyı ormanlarını korumak için gönüllü arazi sahiplerine teşvikler sağlama projeleri geliştirilmiştir. Bu programın amacı, kıyı alanlarının ormansızlaştırılarak kullanım alanlarına dönüştürülmesini önlemek, arazi sahiplerinin maden haklarını (petrol, gaz vs.) ve alan haklarını korumalarına olanak verirken, önemli ölçüde ekolojik değerleri, fırtına hasarını azaltma potansiyeli ve topluluklara yönelik diğer ekosistem hizmetleri için az bulunan orman habitatlarını giderek artan bir şekilde korumaktır. Bu girişimle sahil boyunca, ekolojik değerlerin korunması ve fırtınalardan kaynaklanan hasarların azaltılması için 40.000 dönümün üzerinde kıyı orman habitatı oluşturulmuştur (CPRA, 2017: 41).

- *Yapay engeller sağlanması*

Bangladeş kıyılarında gelgit sel ve fırtına dalgalanmalarına karşı toplumsal dirençliliği artırmak amacıyla ‘*polder*’⁶⁶ bileşenlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi başlıca bileşenlerinden biridir. Bu nedenle, 1960’lı yıllarda Bangladeş’in sınırlı mali kapasitesiyle, 49’u denize bakan sadece 123 *polder* inşa edilmiş ve delta topluluklarını gelgit sellerinden, tuzluluk girişinden korumak ve araziyi ıslah etmek için Bangladeş Su Kalkınma Kurulu (Bangladesh Water Development Board-BWDB) vasıtasıyla sayısı 139’a yükseltilmiştir (MoEF, 2017: 53). 2013 yılında ise bir altyapı geliştirme projesine

⁶⁶ Polder kelimesi Hollanda’dan gelen bir kelime. Polder bir su kütesinden kazanılmış olan ve deniz seviyesinin altında bulunan topraktır.

başlanılmış ve Kıyı Yeraltı Alınımını İyileştirme Projesi (Coastal Embankment Improvement Project CEIP-I) kapsamında 2020 yılına kadar aşağıdaki hedefleri yerine getirilmesi planlanmıştır:

- a) İklim değişikliği nedeniyle artması beklenen gelgit sellerinden ve sık fırtına dalgalanmalarından korunan seçilmiş *polder* alanlarının arttırılması.
- b) Seçilmiş *polder*'larda tuzlu su karışmasının azaltılarak tarımsal üretimin arttırılması.
- c) Krize veya acil bir duruma derhâl ve etkili bir şekilde yanıt vermek için Bangladeş'in kapasitesinin geliştirilmesi (projects.world bank.org, 2017).

Ancak Çevre ve Orman Bakanlığı'na göre, uygun bakım, iklim değişikliği, fon ve yatırım eksikliği gibi nedenler başarıyı engellemiş, bu nedenle yatırım planı yönetimi, tercih hakkını sadece mevcut kıyı polderlerinin onarım ve bakımından yana kullanmıştır (MoEF, 2017: 185).

Öte yandan, 2007'den bu yana Louisiana'da, CPRA yapım için toplam 135 proje tamamlanmış ya da finanse etmiştir ve 453.85km taşkın seti (Levee) iyileştirmesi yapılmış ve 60 milden fazla bariyer adası ve banket yapılmıştır (CPRA, 2017: ES5). Yapılan çalışmalara ek olarak Louisiana bölgesinde taşkın seti sisteminin dışında kalanlar, sel sigortasına sahip olmalı ve bir kasırga veya nehir taşkını durumunda tahliye planlarına sahip olmalıdır. Özellikle nehir taşkın setleri, kasırgaların neden olduğudalgalanmaları engellemek amacıyla %1'lik (yani 100 yılda bir) meydana gelme ihtimaline karşı koruma üzere tasarlanmıştır. Michael Clancy'ın (New Orleans İlçe Kolordu Komutanı) bahsettiği gibi, Louisiana'da kasırgadan kaynaklanan taşkın seline karşı oluşturulan settlerini, dünyanın en iyi sistemi olduğu ifade edilmektedir (Schleifstein, 2018). Buna en açık örnek ise sadece New Orleans'ın taşkın seti ile koruması için 2015 yılına kadar 14.5 milyar dolar harcanmıştır.

Bangladeş'te kıyı bölgelerindeki fırtına kaynaklı deniz yükselmelerine karşı güvenlik çok düşüktür örneğin deniz yükselmeleri için mevcut tasarım standartları sadece 8 - 10 yıla kadar fırtına dalgalanma seviyelerine karşıdır. Yatırımların az oluşu, daha çok kişinin kentsel alanlara göç etmesine ve tarımsal büyümenin marjinal kalacağı anlamına gelmektedir. Fırtına kaynaklı deniz yükselmeleri için mevcut tasarım standartları 1:25 (25 yılda 1), birinci kat yükseltisi standartı dahi yoktur. Öte yandan, deniz seviyesinin yükselmesi ve arazi çökmesi, Louisiana'da ilk kat kotları⁶⁷ oluşturulmasına etken olmuştur. Deniz seviyesi yükselişi ve arazi çökmesi 50 yıllık bir gelecek için sağlam bilimsel temellere dayanmalıdır (Wilkins vd., 2008: 146). Üstelik CPRA, Louisiana federal devlet kurumlarının, taşkın alanındaki mevcut ve gelecekteki değişiklikleri içeren, su taşkınlarına yönelik bir plan yapabileceğini belirtmiştir⁶⁸. Centre for Planning Excellence, deniz seviyesindeki yükselme en az tartışmalı ve popüler olmasına rağmen sınırlı ve yetersiz mali kaynakların olduğunu, yükselen yapıların maliyetinin evin değerini aştığını (Ortalama yükseklik maliyeti m² başına \$74) ve yerel yönetimlerin mevcut düzenlemelerinin ev sahiplerinin gereksinimlerini karşılamak konusunda sınırlı personel kapasitesine sahip olduğunu ifade etmiştir (Broome, Dubinin ve Jenkins, 2015: 20-21). Ek-4'e Fotoğraf 13 ve 14'te Louisiana'da kıyı konutların yükselişi uygulamalarının örneğini gösterilmektedir.

Böylece deniz su seviyesi yükselmesi ile oluşan gel-git suları evleri sular altında bırakacaktır. Ancak ortalama yükseklik maliyetinin m² başına \$74 olması, kıyıdaki fakir insanların barınmasını zor durumda bırakacaktır. Buna ek olarak da yeniden yapılanma ya da iklim değişikliğine dayalı yeni yapılar inşa etme, genellikle ırk ya da sınıf çizgileri boyunca mevcut nüfusların yerini alan gayrimenkul spekülasyonlarına kapı

⁶⁷ Tasarım standartlarına göre, birinci kat toplam değeri kullanılarak şöyle belirlenmelidir: Temel Taşkın Yükselmesi (Base Flood Elevation BFE) + Deniz Seviyesi Yükselişi (SLR) + Çökme + Deniz seviyesi ile yapının üstü arasındaki mesafe.

⁶⁸ Bir örnek ise, 100 yıllık (% 1 yıllık şans) çoğu standart proje için 2 m üzerine tabanın sel yükselmesi kurulması, hastaneler ve tahliye merkezleri gibi kritik binalar için BFE'nin 3 m üzerinde; veya kritik altyapı için 500 yıllık (yıllık% 0,2'lik şans) sel yükselmesi için hazırlayabilmektedir (CPRA, 2017: 143).

açabilecektir. Dolayısıyla, iklim odaklı soylulaştırma⁶⁹ örnekleri, Louisiana'yı sel, fırtına gibi olaylardan geri çekilebilen kişiler olarak, daha güvenli alanlara yerleştikçe, taşınmazların değerlerinde ve kiralarda artışların olmasına neden olmaktadır (Union of Concerned Scientists, 2017: 17, 41).

Yine, 1972 yılında yürürlüğe giren Sahil Bölge Yönetimi Yasasının 309. Madde'sinde göre, (1990 ve 1996'da değiştirilmiştir) deniz seviyesi yükselmesi, kıyı, erozyon, kasırga vb. gibi çeşitli kıyı tehlikelerinde bazı dirençlilik konularına odaklanılmıştır. Yerel (topluluk ve Parish) arazi kullanım planlaması, kıyı yönetim planlaması, minimum yükseklik gereksinimini ele almıştır⁷⁰. Bu revizyon, kıyı bölgelerindeki kalkınmanın dirençliliğini artırmakta, acil müdahale yeteneklerini geliştirmekte ve bakım maliyetlerini uzun vadede düşürmektedir. Bu yeni politika, kıyı izni inceleme sürecine⁷¹ dahil edilmiş bir gözden geçirme prosedürüne yol açmıştır (Louisiana Natural Resources Department, 2015: 9). Louisiana, önceliği göz önüne alındığında, kıyı bölgesinde yaşam ve mülk riskini azaltmaya ve 2007'de Kıyı İmar Planı'nda belirtildiği gibi kıyı ortamını korumaya ve yeniden tesis etmeyi amaçlamıştır. (Wilkins, 2008: 140). Bu plan, bir takım değişiklikler ile 2017 yılında revize edilmiştir. 2017 yılındaki Louisiana Kıyı Master Planı, bataklık oluşturma ve restorasyon projeleri, tortu saptırma projeleri, yeni ve ıslah edilmiş su setleri gibi yapısal koruma projeleri (Bknz. Ek-4, Fotoğraf-10) ile evleri yükseltme ve taşkın düzlemini geliştirme projeleri

⁶⁹ Kennan vd., İklim soylulaştırmanın üç yolunu tespit etmiştir: İlk ve en yaygın olanı, yatırımcıların sermayeyi daha yüksek mülklere kaydırmaya başarılar, ikincisi, iklim değişikliğinin yaşam maliyetini artırdığını ve böylelikle en zengin hanelerin yerinde kalmaya güçlerinin yeteceği zaman ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, düşük gelirli hanehalkları, artan sigorta maliyetleri, emlak vergileri ve onarımlar gibi artan masrafları uzağa taşımak zorunda kamkatadır, ve üçüncü yolu ise, çevre veya ortamın daha dirençli olması için yeniden yapılandırılmalıdır (Keenan vd., 2018: 2-4).

⁷⁰ Louisiana'da kıyı bölgesi için inşa edilen herhangi bir yeni yol için en az 6.0' Kuzey Amerika Dikey Kıyas Noktasıdır.

⁷¹ Kıyı Kullanım İzni (Coastal Use Permit-CUP) süreci, Louisiana vatandaşlarının yanı sıra Louisiana'nın kıymetli kıyusal kaynaklarını korumak, iyileştirmek ve geliştirmek için eyalet, federal ve yerel danışmanlık ve düzenleyici kurumlar arasında bir çaba olan Louisiana Kıyı Kaynakları Programı'nın bir parçasıdır (Louisiana Department of Natural Resources, 2015)

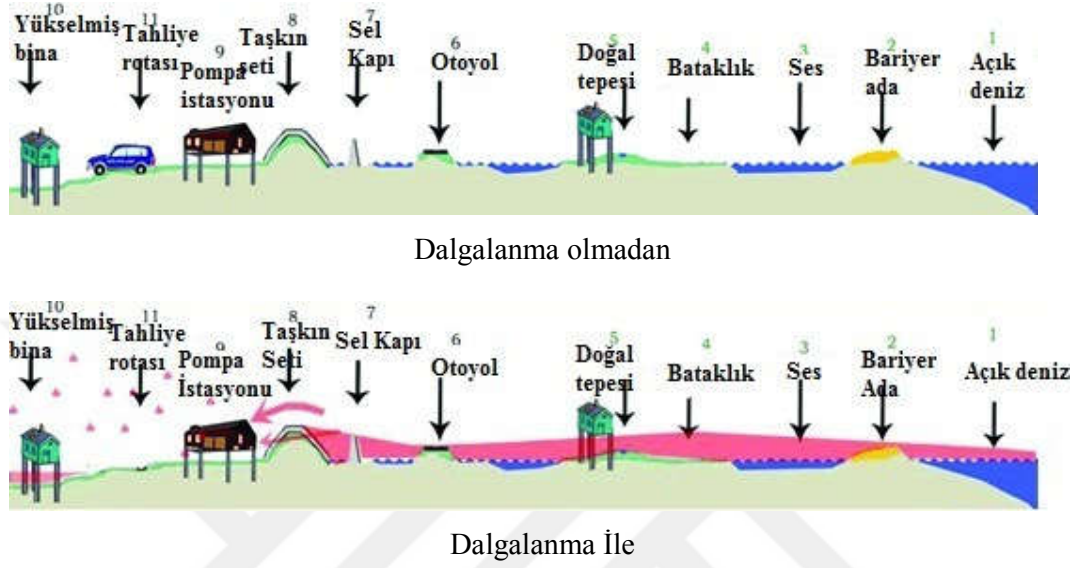
ile yıllık taşkın kayıplarını azaltmak amacıyla, arazi kullanım düzenlemeleri adı altında kıyı koruma ve restorasyon projeleri önermektedir (CPRA, 2017: ES15).

Louisiana’da geliştirilen en önemli stratejilerden biri de deniz su seviyesi yükselmesi, kıyı erozyonu ve fırtınalardan kaynaklanan deniz yükselmesiyle mücadele etmek için geliştirilen “Çoklu Hat Savunma Stratejisi’dir” (İngilizcesi Multiple Lines of Defense Strategy- MLODS). Bu stratejiye göre, savunma hatları ile fırtına kabarmalarını azaltarak kıyı erozyonu ile mücadele etmek ve fırtınadan kaynaklanan hasarların azaltılmasına katkıda bulunacak doğal ve insan yapımı özellikler ile planda yer almaktadır (Costa, 2016: 226). Bu strateji, “sert” yapısal önlemlerin toplu entegrasyonu (örneğin, taşkın settler) ve “yumuşak” yapısal olmayan (örneğin, potansiyel dalgalanma seviyelerinin üzerinde evleri yükseltmektir) önlemlerin entegrasyonudur. “Çoklu Hat Savunma Stratejisi” (MLODS) olarak adlandırıldı bu strateji, ekolojik önlemler olarak bilinmektedir ve New Orleans çevre örgütü olan Pontchartrain Gölü Havzası⁷² Vakfı tarafından geliştirilmiştir. Pontchartrain Havzası Vakfı’na katılan Mühendisler Kolordusunun eski bir üyesi olan John Lopez, 2006 başlarında bu stratejiyi önermiştir. MLODS yaklaşımı, Louisiana eyaleti tarafından 2007 yılında kabul edilen İmar Planında ve USACE (Amerika Birleşik Devletleri Ordu Mühendisleri Kolordusu) tarafından Louisiana Kıyı Koruma ve Restorasyon Projesi (LACPR) için sunulan raporlarda onaylanmıştır. 11 hat arasında, bir ila beş arası yer alan doğal peyzaj savunma Hatları’dır. Altı ile on bir arası, fırtına hasarında tasarım yoluyla ya da tesadüfen bir azalma önlemi sağlayan, insan yapımı savunma Hatları’dır (Lopez, 2006). Son savunma hattı, sakinlerin hasardan çıkmalarına izin veren tahliye yollarıdır. Bu nedenle, MLODS ayrıca tahliye yollarını iyileştirmek ve mülk sahiplerini sel sularını önlemek için evlerini yükseltmeye teşvik konusunda çağrıda bulunmuştur. Yükseltmiş evler hem taşkın seti dışarda hem de iç mekanlarda önerilmektedir. Şekil

⁷² Bu Havzası, 16 Louisiana Parishinden ve 4 Mississippi İlçesinden 10.000 mil karelik bir alandan oluşmaktadır.

9’da Güney Louisiana’nın on bir tür Savunma Hattı’nın şematik bir profili gösterilmektedir.

Şekil 9: Çoklu hat savunma stratejisi

Kaynak: Lopez, 2006; Broome, Dubinin ve Jenkins, 2015: 18

Pontchartrain Gölü Havzası Vakfı’nın iddiasına göre, evlerin ve diğer yapıların yükseltilmesi, insanların evlerinden tahliye edildikten sonra evlerine daha hızlı dönmelerini sağlamaktadır. Bu durum sigorta maliyetlerini azaltmakta ve daha sürdürülebilir ve dirençli bir topluluk yaratmaktadır (saveourlake.org, 2018). Buna rağmen yükseltmeden sonra kaç kişinin geri döndüğüne dair güçlü bir kanıt ve veri bulunmamaktadır. Ancak Troy C. Blanchard’ın tahmin ettiği gibi, 2010-2020 yılları arasında, Güney Louisiana Parishler’de örneğin Livingston, St. Tammany, Ascension, St. John the Baptist, and Plaquemines, en hızlı büyüyen beş eyalettir (Blanchard, ty: 4).

Louisiana’da geliştirilen önemli konularından birisi de kamu bilincinin güçlenmesidir. Farkındalık ve kapasite, deniz seviyesi yükselmesi ve erozyondan etkilenen insanlar için riski azaltabilmektedir. Louisiana’da kıyı toplulukları, hem dijital hem de dijital olmayan yollarla sel riski farkındalığını teşvik eden ‘The Master Plan Data Viewer’ye erişmektedir. Federal Devlet otorisi de insanların sel riski bilincine

sahip olmasını ve kaynaklara erişimini teşvik etmektedir. Yine, kurumlararası (Kıyı Koruma ve Restorasyon Kurumu ile birlikte Louisiana eyaleti Eğitim, Sağlık, ve Ulaştırma ve Kalkınma bakanlığı) kampanya da master plan hakkında halkı bilgilendirmektedir. Bunun yanında da fırtına-dalgalanma, sel ve kıyı erozyonu neticesinde, ulaşım, altyapı, sağlık ve eğitim tesislerini nasıl etkileyebileceğini açıklamaktadır (CPRA, 2017a: 5). Tüm bunların insanlar tarafından bilinmesini sağlamak amacıyla oluşturulan “cep rehberi” de mevcut azaltım hibe programları hakkında bilgi sağlamaktadır. Tüm bu çabalar Louisiana Sahili’nde bilinçli gelişmeye, daha fazla dirençliliğe ve sonunda devlet politikalarını desteklemeye yardımcı olmaktadır (CPRA, 2017: 135-137). Ancak Bangladeş’te, deniz seviyesi yükselmesi ve erozyondan etkilenen insanlar için önemli bir farkındalık girişimi veya eğitim programı bulunmamaktadır (Islam ve Rashid, 2011: 11). Yapılan incelemeler neticesinde, Bangladeş İklim Değişikliği Güvence Fonu (BCCTF) ve Bangladeş İklim Değişikliği Fonu (BCCRF)⁷³ tarafından bu meselenin ihmal edildiği anlaşılmıştır.

Bütün bu çabaların temel olarak risk azaltma farkındalığı inisiyatifleri olduğu, ancak yer değiştirme ve göç konularını açıkça temsil etmediği ifade edilebilir. Tüm bu önleme uygulamalarından anlaşılmıştır ki; ABD yer alan en hassas eyaletlerden Louisiana’nın deniz suyu seviyesi yükselmesi, kıyı erozyonu ve fırtınalardan kaynaklanan deniz yükselmesi tehdidine karşı, dirençlilik planları aracılığıyla, büyük oranda riski azaltma konusunda her zamankinden daha hazırlıklı olduğu belirtilmektedir⁷⁴. Bangladeş, Louisiana’dan daha hassas durumdaki ülkelerinden biri olsa da, deniz suyu seviyesi yükselmesi, kıyı erozyonu ve fırtınalardan kaynaklanan

⁷³ Bangladeş İklim Değişikliği Direnç Fonu, iklim değişikliğinin etkilerini ele almak için Bangladeş Hükümeti, Kalkınma Ortakları ve Dünya Bankası arasında yenilikçi bir ortaklıktır.

⁷⁴ Doğal Kaynaklar Savunma Konseyinde kıdemli bir politika analisti olan Rob Moore’a göre ABD afete müdahale konusunda iyi tepki gösteren ülkelerden biridir (salebnews.blogspot.com.tr, 2017).

deniz yükselmesi tehdidine karşı dirençlilik planları ve uygulamalarının hâlâ büyük riski azaltma konusunda sistemli bir gelişme göstermemiştir.

- *Tuzluluk direnci uygulamaları*

Bangladeş hükûmetince 2005 yılında yayımlanan Ulusal Adaptasyon Eylem Programı çerçevesinde, kıyı tarımının artan tuzluluğa adaptasyonu ile ilgili öncelikli projelere dikkat çekmiştir. Projeler arasında, “Tuzlanmayla Mücadele Etmek için Kıyı Tahıl Tarımına Teşvik” başlıklı 11 no’lu proje; Göç konularını kabul etmiş ve “etkilenen toplulukların kentlere iş imkanı yada göç için göç etmeyecekleri” ve “kentlere kitlesel ölçekli göçlerin toplumsal sonuçlarının bir ölçüde sona erdirileceği” yönündeki amaçtan bahsetmiştir. BCCSAP (2009), tuzlu su işgalinin insanları göç etmeye zorladığı ve genellikle Dhaka ve diğer büyük kentlerdeki gecekondu mahallelerine göç edeceklerini doğrulamıştır (MoEF, 2008: 8). Bangladeş İklim Değişikliği Direnç Fonu (BCCRF) Yönetim Komitesi, Bangladeş kıyılarındaki tuzlu su girişini iklim değişikliğinin kritik bir parçası olarak belirtmiştir. Bangladeş Pirinç Araştırma Enstitüsü tarafından tuza dirençli pirinç çeşitleri üzerine araştırmalar yürütülmektedir. 2012 yılında Bangladeş Nükleer Tarım Enstitüsü tarafından tanıtılan BRRI *Dhan* (Pirinç) 47, BINA *Dhan* (Pirinç) 10 gibi tuza dirençli bazı pirinçler zaten üretilmiştir. Hükûmet tarımsal gelişme yetkililerince, tuza dirençli pirinç çeşitlerinin yetiştirilmesi konusunda eğitim vermektedir. Artık, çiftçilerin ne kadar uyum sağlayabileceklerine ve tüketicilerin ne kadar kabul edebileceğine bağlı olmaktadır. Yine, BCCSAP (2008) ve Çevre, Ormancılık ve İklim Değişikliği için Bangladeş Ülkesi Yatırım Planı (2017) (CIPEFCCP) için kıyı alanlarını yönetmek, su baskınları ve tuzluluk ile başa çıkmak ve bunları önlemek (Alt program no. 1.4.3), kıyı ve iç setlerin güçlendirilmesi ve tuzlu su işgali ile mücadele için direnç kapasitesinin iyileştirilmesi (Alt program no. 3.2.1) gibi direnç odaklı kalkınma/önleyici gelişmeye vurgu yapmıştır (MoEF, 2008: 25 ve MoEF, 2017: 118). Bununla birlikte, NSMDCIID, geçim projeleri

yoluyla yerel entegrasyona ve göçün önünü kesmek için önleyici yaklaşım olarak hizmetlerin geliştirilmesine odaklanmıştır (MoDMR, 2015: 23). Öte yandan, Louisiana için CPRA insan yapımı yollarla yok edilen bölgelere temiz su ileten ya da tuzlu suyun insan yapımı kanallar ve aşınmış sulak alan yoluyla tatlı su bölgelerine girmesini önleyen hidrolojik restorasyon⁷⁵ gerçekleştirmektedir (CPRA, 2017: 108). Örneğin, CALCASIEU gemi kanalı tuzluluk kontrol önlemleri projesi (Calcasieu Ship Channel Salinity Control Measures project) 12,000 dönüm arazi kaybını azaltmak ve havza boyunca artan tuzluluk seviyelerini yükselterek azaltacak yapı yapılarını içermesi beklemektedir. Aynı zamanda mevcut sel riski azaltma seviyelerini de korumasını sağlamaktadır (CPRA, 2017: 42).

3.3.3 Sigorta ve Vergi Politikalar

Hâlen, Bangladeş'in, konut, altyapı hizmetleri vb.'nin yeniden inşa edilmesi gibi afet kayıp ve zararlarını hedef alan afet mağdurlarına yardım etmek için vergi ile ilgili herhangi bir mevzuat politikası bulunmamaktadır. NSMDCIID, 2015 geri dönenlerin konut, arazi ve mülkünün (Housing, Land and Property -HLP) restorasyonunu veya kabul edilebilir HLP alternatiflerini içeren uygun tazminatın sağlanması konusu vurgulanmıştır (MoDFM, 2015: 22), ancak bununla ilgili herhangi bir detaylı açıklama yoktur. Bununla birlikte, 2013 yılında İsviçre Kalkınma ve İşbirliği Ajansı tarafından sigorta primi ödenen bir pilot proje olarak Sirajganj ilde, 1.6661 hane halkını kapsayan taşkın sigortası programı başlatılmıştır. Bu sigorta kapsamı, en yoğun taşkın dönemi (16 Ağustos-30 Eylül, 2013) için olup ve maksimum ödeme 370\$ olmuştur. Taşkın su seviyesine ve su seviyesinin yüksek kaldığı gün sayısına bağlı olarak dört ödeme düzeyi bulunmaktadır (OXFAM, 2013). Sigortacılar 2014 yılında bir ödeme yapmıştır ancak ayrıntılar mevcut değildir. Bu yüzden, Bangladeş'in, hassas durumlardan kırılgan

⁷⁵ Hidrolojik restorasyon eşik ve duvar yapıları, loc, kaya dike gibi kanal izolasyonu vb.

insanların dirençliliğini arttırmak için iklim sigortası mekanizmalarını bulunmamasıdır. Bu yüzden, çiftçiler için deniz seviyesi yükselmesi, sel vb. gibi tehlikelere bağlı olarak tarımsal üretim kaybını azaltmak için risk yönetim aracı olarak tuzluluktan etkilenen insanlar için ürün sigortası gibi sigorta bulunmamaktadır. Bangladeş'in en son ilerlemelerinden biri, Bonn'daki 2017 BM İklim Konferansı'nda başlatılan iklim ve afet riski finans ve sigorta çözümleri için InsuResilience küresel ortaklık programına katılmasıdır. Bu ortaklığa 40'dan fazla üye katılmıştır. Ortaklık, gelişmekte olan ülkelerin direncini güçlendirmeyi ve yoksul ve kırılgan insanların afetlerin etkilerine karşı hayatlarını ve geçimlerini korumayı amaçlamaktadır. ABD gibi gelişmiş ülkeler, BM iklim müzakerelerinin iklim finansmanı konusunda herhangi bir ilerleme kaydetmesine izin vermemektedir. Ancak ortaklık şimdi G20 ülkeleri ve Kırılgan 20 ülke için bir araya getirmektedir (www.insuresilience.org, 04.06.2018)

Öte yandan, ABD Kongresi 1968'de Ulusal Sel Sigortası Programı'nı (National Flood Insurance Program-NFIP) oluşturmuştur. Bu program şimdi FEMA aracılığıyla yönetilmektedir. NFIP'in, Harvey ve Irma kasırgalarından önce 24 milyar dolar ve sadece Katrina kasırgasında 17.5 milyar dolar borcu bulunmaktaydı (Bryner, Garcia-Lozano and Bruch, 2017:85). Bu yüzden Louisiana'nın sahil bölgesi boyunca meydana gelen sel afeti, bazı sigorta şirketlerinin kapsama alanını durdurmasına ve politikaları uygulamayı bırakmasına neden olmuştur (CRCL, 2017). Gerek Trump gerekse Obama yönetimi altındaki FEMA yöneticileri, programın sürdürülebilir olmadığı ve maliyetlerin eyaletlere ve belediyelere kaydırılmasını istediklerini belirtmişlerdir. Sigorta politikaları, insanları göç etmek veya geri dönüşü teşvik etmek veya engellemek için tasarlanacak şekilde yer almamakta gibi görülmektedir, ancak afete karşı direnç kazanmış, gelişmiş yapısal önlemlerin de hazırlanmasına ve gelgit kaynaklı seller, fırtına dalgalanmaları, taşkınları vb.'nin etkilerinin hafifletilmesine yardımcı olacaktır, örneğin Louisiana'da sigorta program kapsamında konut yapıları taşkın seviyesinin %1

üzerine çıkartılmalı ve bina tasarımları su hasarına, yüzdürme, çökme veya yanal hareketlere karşı dirençli olmalı gibi hususlar bulunmaktadır (FEMA, 2000).

Katrina Kasırgası'ndan sonra, Kongre 2005 tarihli Katrina Acil Vergi Yardımı Yasası (Katrina Emergency Tax Relief Act, 2005) ve 2005 Körfez Fırsat Bölgesi Yasası da (Gulf Opportunity Zone Act, 2005) dahil olmak üzere afetzedelere yardım etmeyi amaçlayan vergi ile ilgili yasalar çıkardı. Bu yasalar, vergi mükelleflerinin afet hasarlarında hak iddia ederek vergilendirilebilir gelirlerini dengeleme derecesini arttırmıştır. Ek vergi muafiyetleri ve vergi teşvikleri, evlerin, altyapının ve hizmetinin yeniden inşasını teşvik etmek ve işverenlerin işe alımlarını arttırmayı teşvik amaçlı (ücrete-bağlı teşvikler yoluyla) olarak tasarlanmıştır.

3.4 KIYI EROZYONUNA BAĞLI GÖÇE İLİŞKİN POLİTİKA YAKLAŞIMLARI

Selden kaynaklandığı düşünüldüğü için kıyı erozyonu (özellikle ırmak kıyısı erozyonu), 1993'ten önce Bangladeş'te afet olarak kabul edilmemiştir (Islam ve Rashid, 2011: 15). Başlıca politika eylemleri, 1999 yılında Ulusal Su Politikasının ilan edilmesinden sonra gerçekleştirilmiştir. Bu politikanın 4.2 q maddesinde, ırmak kıyısı erozyon probleminin araştırılmasını üstlenilmesi, kıt toprakların korunması, arazi kaybının ve yoksullaşmanın önlenmesi amacıyla, ırmak erozyonuna ilişkin eğitim ve erozyon kontrol çalışmalarına yönelik imar planlarının geliştirilmesi ve uygulanması gerektiğini belirtmektedir (MoWR, 1999: 5). Fakat hâlâ kıt toprakların korunması ve arazi kaybının önlenmesi için hazırlanmış bir imar planı bulunmamaktadır. Bunun yanında, yapısal ve yapısal olmayan risk azaltma sistemlerinin kurulması, kurumsal sistemlerin güçlendirilmesi vb. gibi bazı programlar hayata geçirilmiştir.

Diğer taraftan, 1930'lardan sonra, Louisiana eyaleti sahil şeridi geri çekilmeye başlamıştır. 1970'lerin başında yetkililer erozyonla mücadele için bir dizi yasa ve

yönetmelik uygulamaya başlamış, bu politika yaklaşımları genellikle yavaş, yetersiz finansal kaynak olması nedenleriyle çok parçalı olduğu bilinmektedir. 2007 hükûmeti tarafından, 2012 yılında kapsamlı imar planına yansıyan büyük ölçekli restorasyon programı ele alınmıştır (Costa, 2016). Restorasyon çalışmaları, 1990'lı yıllarda ABD'li Senatörler John Breux ve J. Bennett Johnston gibi siyasi liderler aracılığıyla büyük ilerleme kaydetmiştir. Kıyı Sulak Alan Planlaması, Korunması ve Restorasyon Yasası (CWPPRA veya Breux Act) 1990 yılında kabul edilmiştir. Bu kapsamda 1998 yılında, Hükûmet tarafından, Louisiana sahillerinin bozulmasına karşı doğal süreç temelli bir çözüme işaret eden “Sahil 2050 Planı”nı hazırlamıştır. Plan belirli bir projeyi içermeyerek, yalnızca arazi kaybını tersine çevirmek için planlama, yönetim ve diğer ihtiyaçlar için bir rehber olarak kabul edilmiştir. 20 kıyı bölgesinin tümü resmi olarak planı onaylanmıştır ve Vali Mike Foster, “Sahil 2050 Planı”nın birleşik bir kıyı yönetimi stratejisi olarak kabul edilmesi gerektiğini ve bu konuda verdiği desteği dile getirmiştir. Destek çalışmaları kapsamında 2002 yılında Vali Mike Foster, kıyı erozyonu sorununa ulusal ilgi uyandıran Amerika'nın WETLAND Vakfı'nı kurmuştur (Costa, 2016:2). 2007'de CPRA tarafından yapılan ilk imar planı, Katrina ve Rita kasırgası deneyiminden sonra kıyı restorasyonunu vurgulayan ve kasırga korumasıyla restorasyonunu entegre eden gelecek için önemli bir plan olarak görülmüştür.

Bununla birlikte, çevresel yer değiştirme ya da göç açısından kıyı erozyonu ile ilgili hükûmet çabaları / politikaları şu şekilde ifade edilebilmektedir:

- i. Erozyon nedeniyle yer değiştirmeden önce, yeniden yerleşim veya yeniden yerleştirme planlamasının teşvik edilmesi.
- ii. Direnç Odaklı Gelişme sağlanması, örneğin, arazi ıslahı, taşkın seti, bariyer gibi dirençliliğe dayalı geliştirme sağlayarak göçü caydırma veya yasaklama, hızlı tepki ve tahliye planı, arazi dağıtımı gibi çabalar.
- iii. Sigorta politikası.

3.4.1 Yeniden Yerleşim veya Yeniden Yerleştirme Planlaması

Hükûmetler, insanların erozyon nedeniyle yer değiştirmeden önce yeniden yerleşim veya yeniden yerleştirme planlaması yolunu teşvik edecek politik yaklaşımlar belirlemektedirler. Son bölümünde de bahsedildiği üzere, göç eden veya yerinden edilmiş insanların deneyimleri göstermiştir ki; onları yer değiştirmeye zorlayan birçok zorlukla karşılaşmışlardır. Bu nedenle, planlı yer değiştirmeler risklerin doğrudan azaltılması açısından en önemli uyum stratejilerinden biri olarak görülmektedir.. Mülk bakımı, vergiler ve hasara karşı sigorta maliyeti, sorumluluk yoluyla uzun vadeli maliyetler yarattığı için politik ve siyasi açıdan popüler olmadığı görülmektedir. Şu anda, Bangladeş’de bir çok yeniden yerleşim programı düzenlemiştir. ABD’de ise, Federal Hükûmeti’in üstlendiği tek yeniden yerleştirme programı Isle de Jean Charles, olarak görülmektedir.

3.4.1.1 Bangladeş’te Yeniden Yerleşim Projeleri

Yeniden yerleşmeye zorlanan afetzedeler, yeni yerleşim bölgelerinde yeni bir yaşama başlamayı arzu etmektedirler. Yeni yerleşim alanlarında risk azaltma, hazırlık, göç veya yerinden edilme için dirençlilik uygulamaları ile caydırıcı stratejiler ve politikalar planlanmaktadır. Bununla birlikte, göç, hayatları koruyan, gelirleri çeşitlendiren, çevresel ve iklimsel değişikliklerle başa çıkma kapasitelerini arttıran bir baş etme stratejisi olabilmektedir⁷⁶. İnsanlar, göçün ardından yeni yerleşim bölgelerinde geçim kaynağı bulamama gibi bazı güçlüklerle karşılaşsalar da, yine de yeni yerleşim yerlerinde gelir getirici faaliyetlere ve geçim kaynaklarına ulaşacaklarını umut etmektedirler. Erozyon kaynaklı göçmenlerin karşılaştığı zorluklar göz önünde bulundurulduğunda, Bangladeş Hükûmeti, yeniden yerleşim programlarında bütüncül

⁷⁶ IPCC’nin Beşinci Değerlendirme raporu, hareketlilik için genişleyen fırsatların, savunmasız nüfusların çoğunun risklerini azaltabileceğini ve göç paternlerindeki değişikliklerin hem aşırı hava olaylarına hem de uzun dönemli iklim değişikliğine yanıt olabileceğini kabul etmektedir (IPCC, 2014: 20).

bir yaklaşım benimsemiştir. Bangladeş'te 1971 yılındaki bağımsızlıktan sonra hükümet bir dizi yeniden yerleştirme ve rehabilitasyon projeleri yürütmüştür. Bunlardan en önde gelenleri, 1972'de Küme Köyü (Cluster village), 1997'de *Ashrayon* (Barınma), 1998'de *Adarsha Gram* (İdeal Köyü), 2001'de *Abashan* (Barınma) projeleridir. Bu projeler, barınma imkanı sağlayarak, yeni nesil için beceri geliştirme eğitimi vererek, topraksız ve evsiz insanların yoksulluğunu hafifletmiştir. Bununla birlikte, iklim değişikliğinin etkisi göz önüne alındığında, hükümet 2009 yılında Guchchagram (Proje-I), 2015 yılında (Proje-II), *Char* Geliştirme ve Yeniden Yerleşim Projesi IV fazı (Char Development Sattlement Project or CDSP) iklim değişikliği mağdurları için uygulanma koymuştur. Projeler kısaca şöyledir:

- *Guchhogram*⁷⁷ (Toplu Köy) Projesi

Bengalce *Guchhogram* veya Toplu köy projesi olarak bilinen çalışma, İklim Mağdurları Rehabilitasyonu projesi olarak da adlandırılmaktadır. Bu proje iklim değişikliğinden, nehir erozyonundan ve diğer doğal afetlerden etkilenen arazisiz yoksul aileleri rehabilite etmek amacı ile hükümete ait araziler⁷⁸ (*khas land*) üzerinde *Guchhogram*ları kurarak ve orada yaşayacak insanlara kredi sağlayarak ve bilinçlendirme eğitimleri vererek, sosyo-ekonomik kalkınmayı sağlamayı amaçlamaktadır. 2001 yılı Ulusal Arazi Kullanma Politikasının bahsettiği gibi bu proje aynı zamanda bu faaliyetlerin ulusal yoksulluğu azaltmaya da katkı sağlayacağı varsayılmaktadır.

“*Guchhogram*” projesi, Mayıs 2009'da onaylanmış ve 31 Eylül 2015 tarihinde 254 *Guchhogram*'da 10.706 aileyi rehabilite etmiştir. *Guchhogram* Projesinin 1. Aşamasının tamamlanmasından sonra mevcut hükümet “*Guchchogram* – 2. Aşama” projesinin 2. Fazını 2015 yılında onaylamıştır. Proje 2020 Haziran ayı itibariyle yaklaşık 2.550 *Guchhogram*da, 50.000 arazisiz aileyi rehabilite etmeyi hedeflemektedir.

⁷⁷ “*Guchhogram*” Bengalce kelimesidir, türkçesi “Toplu Köyü” karşılığı kullanılmaktadır.

⁷⁸ *Khas land*, Arazi Bakanlığının doğrudan kontrolü altındaki herhangi bir devlet dairesi tarafından değil, devlet tarafından sahip olunan arazi anlamına gelir.

Şubat 2018'e kadar *Guchhogram* ile 165 köyde 7.400 arazisiz aile rehabilite edilmiştir. *Gucchogram-2 projesinin Gucchogram-1* projesinden önemli farklarından biri, mülkiyet dağıtımında kadınlara ve erkeklere eşit şans ve eşit hak sağlamasıdır. Bu projede gelir getirici faaliyetler için 1.7 milyon \$ ve mikro kredi için 0.66 milyon \$ Bangladeş Kırsal Kalkınma Kurulu aracılığıyla sosyo-ekonomik kalkınma için rehabilite edilmiş ailelere dağıtılmıştır (Ministry of Land, 2018).

- *Char* Geliştirme ve Yeniden Yerleşim Projesi

“*Char* Geliştirme ve Yeniden Yerleşim Projesi (CDSP)” başlıklı büyük bir entegre arazi geliştirme projesi 1994 yılında başlatılmıştır. Bu projenin dördüncü fazı devam etmektedir. CDSP – IV’ün genel hedefi, Güneydoğu Bangladeş’in kıyı bölgelerinde yaşayan ve nüfusun en fakir kesimini oluşturan insanların yaşam koşullarını ve ekonomik şartlarını geliştirmektir. Dördüncü aşama, 2011 yılı Mart ayında 6 yıllığına başlamıştır ve 14.000 aileyi *Khas* arazide rehabilite etmeyi hedeflemiştir. CDSP IV aynı zamanda, ara *char* geliştirme programlarında hükûmetlerin yapmadığı, çiftlik hayvanlarının korunması aması ile *kill*⁷⁹’ları inşa etmeyi planlamıştır. CDSP projeleri yıllar içerisinde, oldukça başarılı bir kıyısız gelişim formuna dönüşmüştür.

Ancak eleştirilenler yukarıda bahsedilen projelerin yerleşimciler için sosyo-ekonomik kalkınma için planlandığından bahsetmekte, aynı zamanda da yerlerinden edilmiş insanlar için geçim çeşitliliği gibi birçok uyum stratejisi hedeflemekte olduğunu dile getirmişlerdir. Bununla birlikte, yerel dezavantajlar (özellikle yönetim ve siyasi koşulların eksikliği), elektrik, su temini, ulaşım gibi hizmetlerin yeterli olmaması ve hatta yeterli sosyo-ekonomik kalkınma sağlanamaması ve eğitim, beceri geliştirme faaliyetleri eksikliği (Mallick ve Sultana, 2017: 16-17) yerleşimcileri yine günlük

⁷⁹ *Killa*, fırtına dalgalanmalarından çiftlik hayvanlarını korumak için siklonlara eğilimli bölgelerde inşa edilmiş yükseltilmiş bir toprak platformudur (Shaw, Shiwaku ve İzumi, 2018: 420).

işçilik, fayton sürücülüğü, yük arabası çekiciliği gibi işler bulmak amacıyla yakın kasabalara (özellikle büyük kasabalar) gitmeye zorlamıştır (Sarwar, 2005: 37). Başka bir çalışmada da 2017 yılında Ramhan'ın iki yeniden yerleşim alanında sosyal tabakalaşma, mitolojik fikirler, şiddet gibi bir takım sorunlar ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Yerel siyasi ve ekonomik güce sahip insanlara entegre, güven eksikliği, psikolojik stres, sosyal, kültürel normlar ve değer kaybı, yerel halkla entegrasyon eksikliği, haklarından yoksun bırakılma korkusu, tehdit ve sıklıkla kimlik krizi ile yüz yüze kalacaklarını düşünen yeniden yerleştirilmiş insanlarda, güvensiz ortamda yaşam kaygısı oluşmuştur (Rahman, 2017: 15). Tüm bu kaygılar nedeniyle yerleşen aileler kentteki gecekondularına geri dönmüşlerdir. Hatta, NSMDCIID geçmişte yapılan konut planlarında yetersiz temel hizmet tesisleri ve altyapı ihtiyaçları nedeniyle sürdürülebilir sonuçlar üretilmediğini kabul etmiştir (MoDMR, 2015:24).

3.4.1.2 Louisiana'da Yeniden Yerleşim

- Isle de Jean Charles (IDJC) Yeniden Yerleşim

Kıyı alanlarının sular altında kalması ve nehir sedimanlarının yenilenmesini engelleyen Mississippi nehri setlerinin neden olduğu kıyı erozyonundan dolayı, ABD Konut ve Şehircilik Dairesi (HUD), “dirençli ve tarihsel bağlı bir topluluk” olan Isle de Jean Charles’a yeniden iskan için 48 milyon dolarlık federal bir bağış vermeyi taahhüt etmiştir. HUD, 2013 yılı Afet Yardım Ödenekleri Yasası’ndan alınan Toplumsal Kalkınma Blok Hibe- Ulusal Afet Direnci (Community Development Block Grant- National Disaster Resilience CDBG-NDR) fonlarını ödüllendirmiştir. Isle de Jean Charles (IDJC) Yeniden Yerleşim İsteğe Bağlı Yer Değiştirme Yardım Programı, yerine getirilmesine yardımcı olmak için ihtiyaç temelli, gönüllü bir programdır. IDJC Yeniden Yerleşim Programının iki ana hedefi: “tüm gelir grupları için, isteğe bağlı yer değiştirme dahil olmak üzere afetlere karşı dirençli barınma sağlanmak” ve “kişi veya

kişilerin ya da kuruluşların yerinden edilmesini en aza indirme ve yerlerinden edilmiş kişi ya da kuruluşlara yardım etmek”tir.

Isle de Jean Charles kabilesi, 48 eyaletteki tüm toplumun yeniden yerleşimi için yürütülen ilk programın bir parçası olacaktır. Bu destek sayesinde, 400 kadar kabile üyesi için konut imkanı doğacak, sürdürülebilir bir şekilde dizayn edilmiş bir gelişim finanse edilecektir. Planlama henüz ilk aşamadır. Yetkililer, yaklaşık 40 mil kuzeybatı bölgesinde Houma yakınlarındaki bir şeker çiftliğinden daha yüksek bir yere, yeniden yerleştirmeyi planlamaktadır. Bu yeniden yerleşim projesi, yerel halkın geleneksel geçim kaynaklarını ve kültürel uygulamalarını yeniden gözden geçirecek, aynı zamanda kabile kimliğini, egemenliğini ve onurunu destekleyecek ve geliştirecek şekilde tasarlanacaktır. Yeni yerleşim inşaatları 2018 yılı sonları ya da 2019 yılı başında başlayacaktır. Bu da ada sakinlerinin taşınmadan önce en az bir kasırga sezonu daha yaşayacağı anlamına gelmektedir.

3.4.2 Kıyı Erozyonu ile ilgili Direnç Odaklı Gelişme

Direnç odaklı gelişme sağlanarak, insanlar göçten vazgeçirilecek veya göç engellenebilecektir. Arazi ıslahı, taşkın seti, bariyer gibi direnç geliştirmeye dayalı geliştirme sağlanarak göçü caydırma veya yasaklama, hızlı müdahale ve tahliye planı, yeni arazi dağıtımı gibi faaliyetler, direnç odaklı çalışmalar olarak bilinmektedir. Bununla birlikte, 3.3.2’de bahsedildiği üzere, kıyı setleri, arazinin çökmesi ve taban sel yükselmesine karşı *polder* veya taşkın seti yapmak “Çoklu Hat Savunma Stratejisi”, bina kodlarının ve imar yasalarının uygulanması, kıyı yeşil kuşak gibi doğal ve fiziksel engellerin sağlanması ve mevcut ormanların korunması, direnç odaklı gelişme olarak ifade edilebilmektedir. Tampon bölge veya yeşil kuşak oluşturma, tortulları - sedimanları tutarak ve sıkıştırarak kıyı şeridini kontrol ve stabilize etmek, toprağı sağlamlaştırmak, yıkıcı fırtına kabarmalarının, siklonlara ve tsunamiye eşlik eden

dalgaların kuvvetini azaltabilmektedir. Bunun yanında da yerel topluluklar için konfor, yiyecek, malzeme ve gelir kaynağı sağlayabilmektedir (yani sürdürülebilir geçimi destekleyebilmektedir). Yine biyolojik çeşitliliğe fayda sağlayabilmekte, koruma faaliyetleri ve ekoturizm gelişimi için kullanılabilir yaban hayatına yönelik habitat koridorları oluşturabilmektedir.

Başka bir direnç odaklı gelişme ise, arazi ıslahı uygulamalarıdır. Bangladeş aşırı kalabalık ve arazi kıtlığı olan bir ülke olmasına rağmen, gelecek için umut vaatmektedir. Bangladeş'in tüm kıyıları kısa ve uzun dönemli Coğrafik Bilgi Sistemi ve Uzaktan Algılama ile uydu görüntüsü analizlerine göre; arazi büyümesine ve erozyona karma eğilim göstermektedir. Her yıl başta Chittagong, Noakhali, Cox's Bazar, Patuakhali, Feni ve Bhola gibi bazı illerde yeni arazi parçaları ortaya çıkmaktadır. 2015 yılında CEGIS, son 15 yılda sadece Meghna Haliç'te 40 yeni *char* (yaklaşık 1.643 km²) bulmuştur (Roy, 2016) (bakınız Harita 12).

Harita 12: Bangladeş'teki başlıca nehirlerin ağızlarında ortaya çıkan yeni arazi parçaları

Source: Roy, 2016 (CEGIS'dan alınmıştır)

Başka bir çalışma ile, son kırk yılda yaklaşık 17.500 hektarlık yeni akredite edilmiş toprağın, yüksek iklim değişikliğine maruz kalması nedeniyle Noakhali sahil bölgesindeki risk altında olan bölgelerde yaşamı sürdürmek ve toprağı işlemek için güvenli hâle getirilmiştir (Bangladeh post, 2017). Bu nedenle, arazi ıslahı⁸⁰ deniz seviyesindeki yükselme planı ilkeleri izlenerek Bangladeş'te uyarlanabilir bir strateji olacaktır. Bangladeş artık deniz seviyesi artışına uyum sağlamak yerine, arazi alanını genişletmek için Hollanda'dan (Hollanda delta geliştirme alanında geniş deneyime sahip olan ülke olduğu için) yardım ve eğitim almaktadır. Bu nedenle, Haziran 2015'te Bangladeş hükûmeti, Hollanda hükûmeti ile arazi ıslah faaliyetlerinde işbirliği yapmak için bir anlaşma imzalamıştır. Ortaklık kapsamında Hollanda, Bangladeş sahil bölgesinde uzun-dönem, bütüncül ve entegre arazi ıslah programları için fizibilite çalışmaları, ırmak ağzı genişletme, potansiyel çapraz baraj projeleri yürütecektir. Bu proje hayata geçerse deniz suyu seviyesi yükselişi ve kıyı erozyonu azaltılacak, insanların yerinden edilmesine gerek de kalmayacaktır.

Öte yandan ABD hükûmeti, yakın geçmişte kıyı Louisiana'yı ıslah etmek için önemli bir girişimde bulunmamıştır (Costa, 2016: 128). Kentsel genişleme, ulaşım projeleri vb. için bazı ıslah projeleri yapılmıştır. Örneğin, güney Louisiana'da, federal otoyolların inşasıyla binlerce dönümlük sulak alan yok edilmiştir (Costa, 2016: 66, 94). Katrina ve Rita kasırgasından sonra, Louisiana, sahil şeridi boyunca birçok mühendislik projesi yürütülmüş, Mississippi'yi başka yöne çevirerek bariyer adalarına taze kum dökülmüş ve sahili güçlendirmek için bozulmuş sulak alanlar yeniden ekilmiştir. 2060 yılına kadar Louisiana'nın toprağını yeniden kazanmaya başlayabileceği tahmin edilmektedir.

⁸⁰ Arazi ıslahı okyanus ile nehir ya da göl yataklarında yeni bir toprak arazi oluşturma sürecidir.

3.4.3 Sigorta Politikası

Günümüzde ABD ve Bangladeş devletlerinde erozyon tehlikesi alanlarını haritalama çalışmaları yapılmamaktadır. ABD Kongresi, erozyon tehlike haritalarını zorunlu kılmamış ve siyasi irade eksikliği nedeniyle böyle bir eylemi kamuya açık bir şekilde sunmamıştır. Bangladeş Hükûmeti'nde erozyon tehlike haritası düzenlemeye yönelik herhangi bir girişimde bulunmamıştır.

3.5 KASIRGA/SİKLON SONUCU İNSANİ GÖÇE İLİŞKİN POLİTİKA YAKLAŞIMLARI

Katrina Kasırgası ve Siklon Sidr sonrasında yer değiştirme veya göç, afet sonrası geri dönüş ya da yer değiştirme ile ilgili politika yanıtları şu şekilde tarif edilebilmektedir:

- i. Yer değiştirmeyi teşvik etmek
- ii. Direnç odaklı gelişme
- iii. Sigorta, vergi gibi politika araçları veya tazminat odaklı politikalar

3.5.1 Yeniden Yerleşim veya Yer Değiştirmeyi Teşvik Eden Yaklaşımlar

Genel olarak, göç ettirilen veya yerinden edilmiş insanlar, sırayla yeniden yapılanma ve toparlanma, gelecekteki tehlikelerden nedeniyle korkuya kapılma ve sigorta taleplerindeki zorluklar nedeniyle, yüksek düzeyde baskı ve kaygı hissetmektedirler (Bukvic, Smith ve Zhang, 2015: 216). Ancak, başka bir yere taşınmanın daha az stresli olduğu, gelecekteki riskler ve iyileştirme açısından daha avantajlı olduğu da kanıtlanmış bir gerçektir. Bu durum, sadece bir sığınma değil, aynı zamanda daha uzun süreli ve daha kalıcı yeniden yerleşmeyi düşündüren bir seçenektir.

Bangladeş Afet Yönetim Bürosu, bir dizi uluslararası ajansla birlikte, 2007 Sidr Siklonu sonrası ailelerin barınmalarını sağlayacak yeniden yapılandırma programlarında “2007-2009 Barınak Çalışma Grubu”nu oluşturmuştur. Afet Sonrası Konut Yapımı ve

Güçlendirme (Post Disaster Housing Reconstruction) projeleri kapsamında Bangladeş hükûmeti, siklonlardan etkilenen insanlar için daha güvenli evlerin yeniden inşa edilmesi için “eskiye daha iyi bir şekilde dönüşü (Build Back Better)” sağlama sloganı benimsemiştir. Afet sonrası “eskiye daha hızlı ve daha iyi dönüş (Build Back Faster)” konusundaki baskılara rağmen, bazı kurumlar, en çok hasar gören arazisiz kıyı nüfusunun haklarını savunan ve bu hakların savunuculuğunu yaparak, bağışçıya yönelik talep içerisinde “daha iyi bir şekilde yeniden inşa etme (Build Better Reconstruction)” konusunda başarıya ulaşmışlardır (DMB, UNDP, 2009: 6). Bangladeş hükûmeti, arazisiz nüfus için baraka tarzı, kombine sıra evler sağlamak gibi önceden var olan yaklaşımlarını sürdürmüştür. Barınak çalışma grubunun araştırması sonucunda, altı grubun içinde, hanelerin %90’ı evlerini yeniden inşa etmede olumlu bir eğilim göstermiş, ancak siklonlar ve gelgit dalgalanmaları ve ırmak erozyonu nedeniyle set içindeki ya da mevcut köy dışındaki evlere yeniden yerleşmek istemişlerdir (DMB, UNDP, 2009: 10).

Hatta, Ulusal Kırsal Kalkınma Politikası, 2001 yılında yayımlanmış olup, politikanın 5.8 (6) fıkrasında uygun olarak afetzede alanlarında (özellikle siklondan etkilenen alanlarda) çevresel göç ve yer değiştirmelere odaklanmıştır. Dolayısıyla, *Ashrayan-I* Projesi, 1997-2010 yılları arasında uygulanmış ve proje kapsamında barakalar inşa edilmek suretiyle 108.646 aile yeniden yerleştirilmiştir. *Ashrayan-II* projesi, 2010’dan 2019’e kadar uygulanacak şekilde tasarlanmıştır. Projenin özel hedefi, siklondan dolayı arazisiz ve evsiz kalan 250.000 aile için dinamik köy yaratmak ve halkın sosyo-ekonomik gelişimini teşvik etmektir ve şimdiye kadar 158.529 aile bu proje kapsamında yeniden yerleştirilmiştir (<http://www.ashrayanpmo.gov.bd/>, 01.05.2018).

Diğer taraftan, Louisiana’daki federal kademe, afet sonrası barınma ile ilgili olarak meselelerle suçlanan başlıca kurumlar arasında Federal Acil Durum Yönetim

Kurumu (FEMA), ABD Konut ve Kentsel Gelişim Dairesi (HUD), Küçük İşletmeler İdaresi (SBA) ve Ulusal Sel Sigortası Programı (NFIP) yer almaktadır. Bununla birlikte, tehcir yardımı meseleleri, fıkra 404'te 1988'de yürürlüğe giren (2000 yılında değiştirilen) Robert T. Stafford Afet Yardımı Yasası (Stafford Yasası) çerçevesinde toplanmıştır. FEMA müdürü, “mülk edinme ve yeniden yerleştirme yardımı” sağlayabileceğini belirtmiştir. Ancak Katrina kasırgası öncesinde, politika çerçevesinin daha büyük çaplı bir yer değiştirme politika hükümleri yoktu ve uzun vadeli iskana değinilmemişti (Sapat vd., 2011: 32). Bu politikaların çoğu, tedarik tarafı programlar yerine talep tarafı yardım programlarını sağlamıştır. Yine Louisiana'da, devletin acil durum planı güncellenmemiştir ve yeniden yapılanma planları içermemekteydi (Sapat vd., 2011: 34). Katrina'dan sonra, FEMA yerlerinden edilmiş sakinler için Yer Değiştirme Fonlarını başlatmıştır. Bu fonun amacı, 1 Şubat 2006 ile 29 Şubat 2008 arasında gerçekleşen 4.000\$'a kadar yeniden yerleştirme masrafları için uygun başvuru sahiplerinin zararlarını tazmin etmektir. Bir yıl sonra (16 Şubat 2009) Louisiana'daki geçici konut olarak kullanılan sadece 4.286 hane kalmıştır. Katrina dan sonra Toplumsal Geliştirme Ofisi-Afet Kurtarma Birimi tarafından başlatılan Yol Ev Programı (Road Home program), ev sahiplerine seçenek olarak mallarını satıp kendi toplum içinde veya başka bir yerde yerleştirilmelerini sağlamıştır (Broome, Dubinin ve Jenkins, 2015:41). Yeniden yerleştirme planları konusunda yerleşme için yeterli bir devlet desteği sağlanmamıştır.

Yine, 2006 Katrina Sonrası Acil Durum Yönetim Reformu Yasası (Post-Katrina Emergency Management Reform Act of 2006 (PKEMRA) (U.S. Pub. L. 109-295), Katrina Kasırgası'ndan kaynaklanan temel yasama reformu olmuştur. PKEMRA, en büyük ulusal konut krizi ve politika boşlukları ve zorluklarla sonuçlanan Katrina Kasırgası'ndan sonra bir Ulusal Afet Konutu Stratejisi geliştirmek için FEMA'ya

ihtiyaç duymuş ve bu nedenle FEMA 2009'da Ulusal Afet Konutları Stratejisini hazırlamıştır. Bu Ulusal Afet Konutları Stratejisi iki amaca hizmet etmektedir.

- a) ABD'nin afetlerden etkilenenlere hâlihazırda nasıl konut sağladığı.
- b) Afet mağdurlarının ve topluluklarının acil ihtiyaçlarının daha iyi karşılanması için afet barınağı çabaları.

Bu strateji aynı zamanda tüm yerel afet mağdurlarının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla; Hükûmet, yerel halk, kabileler ve federal ortaklar, sivil toplum örgütleri ve özel sektör arasındaki uyum ve işbirliğini vurgulamaktadır (FEMA, 2009: 1-7). 2009 tarihli Ulusal Afet Konutları Stratejisi, tüm gelir grupları içerisinde yaşlı ve engelliler gibi özel gereksinimli gruplardan yana tercihini kullanmıştır. FEMA buna ek olarak vatandaşların haklarını korumaya da vurgu yapmıştır. Yerel yönetim ana itici güç olduğundan, yerel yönetimin modern yapı yönetmeliklerini benimseyeceğini, sürdüreceğini ve uygulamaya koyacağını veya mevcut yapı yönetmeliklerini coğrafi alan ve koşullarına uygulanan en son standartları yansıtacak şekilde gözden geçirip güncelleyeceğini ve yeniden yapılanma için düzenleyici engelleri kaldıracağını belirtmiştir. Ayrıca, makul arazi kullanım düzenlemelerini de kabul eden modern yapı yönetmelikleri, gelecekteki afetlerin zararlarını azaltmaya da olabilecektir (FEMA, 2009: 75).

2011 yılında yürürlüğe giren, Louisiana İç Güvenlik ve Acil Yardım ve Afet Yasası'nın 722a (6) numaralı maddesinde "rehabilitasyon" konusunun önemli olduğundan bahsedilmiştir. Bu yasa, acil durumlardan veya afetlerden etkilenen kişilerin ve mülklerin restorasyonuna ve rehabilitasyonun hızlı ve düzgün bir şekilde başlamasına elverişli bir ortam sağlamaktır. Kanunun 726.1. B. (2) fıkrasında, "yerinden edilmiş insanlar için daha kalıcı yaşam düzenlemelerine geçişten" bahsedilmektedir.

Diğer taraftan, Bangladeş'te 2012 yılında yürürlüğe giren Afet Yönetimi Kanunu'nda göç konusu açıkça belirtilmemiştir. Yerinden edilme ise; 2011 yılında

Louisiana’da yürürlüğe giren İç Güvenlik ve Acil Yardım ve Afet Yasası’nda açıkça belirtmiştir. “Rehabilitasyon” konusu her iki yasanın da ana konusunu oluşturmaktadır. Bangladeş hükûmeti çalışmaları, hem kamu hem de özel kuruluşlar (özellikle STKlar) tarafından koordineli bir çaba olarak vurgulamış, Louisiana eyaleti ise, çalışmaları sivil toplum katılımı olarak vurgulamıştır. Louisiana’daki bu yasaya yerinden edilmiş sakinler için bazı özel hizmetler eklenmiştir (legis.la.gov, t.y). Hizmetler, sakinlerin kendi alanlarında kalmasını teşvik etmektedir. Louisiana İç Güvenlik ve Acil Yardım ve Afet Yasası’nın 726.1. B.(1) (d) maddesinde ise, yerinden edilen sakinler için ev kurulması için kaynaklar sağlanmak, Madde 726.1. B.(1) (e) bendinde ise, yerinden edilmiş sakinlerin duygusal refahına ilişkin hizmet sağlanmak ve 726.1. B.(1) (h) bendinde ise, yerinden edilmiş sakinlerin geri dönüşüne yardım etmek gibi hizmetlerden bahsedilmiştir.

3.5.2 Kasırga ile İlgili Direnç Odaklı Gelişme

Burada söz konusu olan husus, afetler nedeniyle yerlerinden edilen insanların, gerekirse evlerini yeniden inşa ederek önceki evlerine ve toplumlarına geri dönmeleri konusunda cesaretlenmelerine yardımcı olmaktır. Bu da, afete duyarlı bina standartları ve toplum planlaması için teşvikler veya ger eksinimlerle “daha iyi yeniden inşa etme” veya yerinde uyum hissini ifade etmektedir. Bu tür politikalar, geçmiş faaliyetlerin / programların ya da mevcut politikaların / programların insanları belirli bir bölgeye göç etmekten vazgeçirmeye dikkat çeken ileriye dönük politikalar olarak da adlandırılmaktadır.

Son yıllarda Bangladeş’te, siklon başına düşen ölüm sayılarında hızlı ve büyük oranda düşüş yaşanmıştır. Sidr Siklonu, rüzgar hızı ve fırtına kabarması açısından 1970

siklonuna⁸¹ ve 1991 siklonlarına⁸² kabaca eşdeğerdir. Sidr Siklonu diğer iki fırtınanın yaptığı ölümlerin %1'inden daha azına neden olmuştur (UN, 2007). Bu, Siklon Hazırlık Planı (Cyclone Preparedness Program CPP)⁸³ kapsamında hükümet ve bölgesel ortakların büyük çabalarından kaynaklanmaktadır. Siklon Hazırlık Programı, megafonlar ve diğer cihazları kullanarak kurulmuş bir uyarı sistemini ile uygulamaya başlayan 44.000 gönüllüyü harekete geçirmiştir. Genel olarak, erken uyarı sistemi iyi çalışmıştır. Üç milyon insan tahliye edilmiş ve 1.5 milyon kişi siklon barınaklarına yerleştirilmiştir. Bu durum bize, uygun hazırlık sisteminin yanı sıra geliştirilmiş uyarı ve bildirim sistemlerinin siklonlar/kasırgalar başlamadan önce, çok daha fazla insanı bölgeden uzaklaştırmaya yardımcı olabileceğini göstermektedir. Yine, kalkınma ortakları ve bağışçılara son derece iyi cevap verilmiş ve hükümetin uluslararası bir çağrı başlatmamasına rağmen 200 milyon ABD Doları tutarında aynı yardımda bulunulmuştur (MoFDM, 2008: 6). Az sayıdaki siklon barınaklarından dolayı, hükümet ve STK ortakları artık kıyı nüfusunu korumak için güçlendirilmiş ve yükseltilmiş binlerce siklon barınağı inşa etmişlerdir. Sidr Siklonu'ndan sonra, Bangladeş hükümeti, 15 kıyı şeridindeki bölgede 2.000 yeni siklon barınağının inşasını başlatmış olmasına rağmen barınakların sayısı ve yeri nüfus için yetersiz kalmıştır (Haque vd., 2012: 3).

Louisiana federal hükümeti, bu afetlerden etkilenen ve yerlerinden edilen Louisiana vatandaşlarının ihtiyaç duyduğu hizmetleri sağlamak ve koordine etmek için

⁸¹ Dünya Meteoroloji Örgütü'ne göre, 12 Kasım 1970 tropikal siklon Doğu Pakistandaki (şimdi Bangladeş) 300 bin insan öldürülen dünyanın tüm zamanların en ölümcül hava olayını ilan edilmiştir. 100 mil/saat tropik siklonun teşekkül ettiği ve 20 fitten fazla fırtına dalgası yüksekliğine neden oldu.

⁸² 29 Nisan 1991'de Bangladeş siklonu kayıtlardaki en ölümcül tropik siklonlar arasında yer aldı, en az 138.000 kişi öldürdü, güneydoğudaki Şittagong il'e 250 km / saat (155 mil / saat) rüzgarlarla vurdu ve 20'den daha fazla fırtına dalgalanma yüksekliği sonuçlandı.

⁸³ Siklon Hazırlık Programı (Cyclone Preparedness Program -CPP) 1972'de Kızıl Haç'ın o zamanki derneğinin yardımıyla kurulmuştur. Yaklaşmakta olan bir siklonun tüm potansiyel mağdurlarına, siklon barınakları ve binaları da dahil olmak üzere güvenli bölgelere taşınabilmeleri için yeterli uyarı verilmesini sağlamak amacıyla teknik becerilere ve gönüllülere dayanan bir mekanizmadır. 42,675 gönüllüye sahiptir ve toplulukları ve yerel yönetim kurumları ile giderek daha fazla entegre ve etkili hale gelmektedir. CPP, Afet Yönetimi alanındaki Üstün Performansı için "1998- Smith Tumsaroch Ödülü"ne sahiptir. CPP, Afet Yönetimi ve Yardım Bakanlığı MoDMR), Sayın Bakanı tarafından yönetilen bir Politika Komitesi tarafından yürütülür ve idari kaygıyla, Afet Yönetimi ve Yardım Bakanı Sekreteri tarafından yönetilen bir Uygulama kurulu tarafından işletilir (CPP, 2014).

Katrina ve Rita Kasırgası sonrasında kurulan “Louisiana Ailesi Kurtarma Derneği” (“Kurtarma Derneği” olarak da anılır) olarak bilinen bir sivil toplum kuruluşu hazırlamıştır. Körfez sahillerinin yavaş ve dengesiz gelişimi nedeniyle, sadece %40 oranında yerinden edilmiş Louisiana’lı evlerine dönmüştür (Dewan, 2007). Yine, 18 Ekim 1982’de ABD’de Kıyı Bariyeri Kaynakları Yasası (Coastal Barrier Resources Act - CBRA, Kamu Hukuku 97-348) yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun, kıyı fırtınalarından kaynaklanan rüzgar ve gelgit kuvvetlerine karşı bariyer görevi üstlenen ve su türlerine yaşam alanı olarak hizmet eden kıyı bölgelerini korumaktadır. Bununla birlikte, insan göçü hakkında açık bir tartışma bulunmamış, fakat Tehlike Azaltma Yardımı, Kamu Yardımı, Bireysel Yardım konuları tartışılmıştır.

New Orleans (en savunmasız kent olarak bilinen), iklim eylem planı ile direnç odaklı gelişmeyi uygulanmaktadır. Bu nedenle, New Orleans’ın çoğunu çevreleyen büyük bir kasırga riskini azaltma seti (Taşkın seti) ve kabarma bariyeri sistemi ile her zamankinden daha fazla fırtına kabarması tehdidi için hazırlanmıştır (detaylar için bakınız 3.3.2). Mühendisler Kolordusu, 100 yıl boyunca tahliye kanallarına giren fırtına dalgasını azaltmak için kalıcı ve daha sürdürülebilir bir önlem sağlamak için 17. Cadde, Orleans Caddesi ve Londra Caddesi’nin ağızlarında Daimi Kanal Kapaklarını ve Pompalarını kurmuştur (Permanent Canal Closures and Pumps-PCCP) (USACE, 2013). Bu girişimler, Katrina Kasırgası’ndan sonra, afetin tekrarlamasını önlemek ve zararı azaltmak için için yapılmıştır. New Orleans için taşkın kontrol sistemi, şimdiye kadar inşa edilmiş en güçlü kontrol sistemi haline getirilerek tamamen yenilenmiş ve yeniden yapılandırılmıştır. Louisiana, dünyanın en güçlü Pompa İstasyonu⁸⁴ olan 1,5 milyar dolarlık maliyeti ile Kasırga ve Fırtına Hasarı Risk Azaltma Sistemi altında “The Inner

⁸⁴ 5,000 beygir gücünde dizel motoruna sahip pompa, saniyede 150 galonluk su biriktirme kapasitesine sahip 13 büyük pompa, 30 dakika içinde New Orleans Superdome’u doldurmak için yeterli miktarda su üretmektedir (www.popsi.com, 19.10.2017).

Harbor Navigation Canal Lake Borgne Surge Barrier veya Büyük Duvar” (Great wall)⁸⁵ (Bknz. Ek-4, Fotoğraf-10) fırtına kabarması bariyerini inşa etmiştir (USACE, 2013).

Bununla birlikte, New Orleans’ın iklim değişikliğinin hâlihazırda şehri nasıl etkilediğine ve gelecekteki riskleri nasıl arttırdığına dair geniş bir halk bilincinden yoksun olduğu kabul edilmektedir. 1978 yılında yürürlüğe giren, Louisiana Eyaleti ve Yerel Kıyı Kaynakları Yönetimi Yasası (SLCRMA) Kıyı Yönetimi Bölümü tarafından övülen kıyı tehlikelerini azaltmak için eğitim programı vurgulamıştır. 2005 yılındaki kasırgaların ardından, Louisiana Doğal Kaynaklar Bölümü eğitim programlarıyla kıyı tehlikelerini azaltmak için çabalarını desteklemektedir. Bu yüzden, Mühendis kolordusu birlikleri, herkesin riski bilmesi, NIFP’ye kaydolması, bir tahliye planının olması ve tahliye emri verildikleri zaman, emre uyumaları gerektiğini bilmesi için farkındalık yaratmıştır.

Direnç odaklı uygulamalardan birisi de binaların ve diğer yapıların inşası, modifikasyonu ve onarımı için standartlar belirleyen ulusal / yerel yönetimler tarafından kabul edilen düzenlemeler veya Bina Kodu’dur. Amerika Birleşik Devletleri’nde, eyaletler (ve çoğu durumda yerel yönetimler) güvenlikle ilgili olanlar da dahil olmak üzere çeşitli standartları karşılamak için binaların inşaatını düzenlemektedir. Uluslararası Kod Konseyi tarafından geliştirilen standartlaştırılmış bina yönetmelikleri ve Katrina ve Rita kasırga sonrası geliştirilen eyalet üniforma İnşaat koduna ilişkin kodlar (Uniform Construction Code), genel olarak güvenliği teşvik etmek için ve yangınlar, depremler, kasırgalar ve seller gibi belirli olaylar sırasında meydana gelebilecek hasarı önlemek amacıyla da uygulanmaktadır. Bu tür yönetmelikler, genellikle belirli bir coğrafi bölgede veya kaza alanlarında uyarlanmaktadır. Bu yönetmelik, bir evin afet riski taşıyan bir alanda nasıl inşa edilebileceğine dair daha sıkı kısıtlamalar ön görerek

⁸⁵ Kanal Kabarması Bariyeri, binlerce devasa 6 ayak çapında beton kazık üzerine inşa edilmiş, 2 mil uzunluğunda, 32 fit yüksekliğindeki bir duvardır. Duvarın üstündeki beton kapaklar, yüksek gelgitte bariyeri 26 fit yüksekliğe getirir.

gelecekteki riski azaltıp dirençliliği artırmaya odaklanmaktadır. Bryner, Garcia-Lozano ve Bruch'ın bahsettiğine göre, bina yönetmeliklerinin güncellenmesi, afete karşı daha dirençli bir tarzda geri dönüşe teşvik etmek için bir politika olabilmektedir (Bryner, Garcia-Lozano ve Bruch, 2017: 84-85).

Öte yandan, ne yazık ki, Bangladeş Ulusal Yapı Yönetmeliği -93'de (Bangladesh National Building Code BNBC-93) yukarıda belirtilen mühendislik dışı konutlar için rüzgara dirençli tasarım konusunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır (Zisan vd., 2013: 49). Bununla birlikte, iklimsel koşullara yada tehlikeye dayanıklı konut yönetmeliği sağlamak için kıyı bölgelerinde hâlâ bir konut politikası bulunmamaktadır. Bu nedenle, uzak kıyıda insanların, çiftlik evlerinin kaidesini yükseltmek, çatı ve duvar koruma uygulamaları, evlerin ve ağaçların biçimini ayarlamak gibi bazı bağımsız uygulamaların tatbik edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Hossain, Ahsan, Hossain ve Rahman, 2008: 829-830).

3.5.3 Sigorta, Vergi veya Tazminat Odaklı Politikalar

Bangladeş'te, afetten etkilenen yerinden edilmişler, göç etmiş insanlar yada düşük gelirli afetten etkilenenler için açık bir politika aracı bulunmamaktadır. Sidr Siklonundan sonra, 2007-2009 Barınak Çalışma Grubu kıyı yaşamı için güçlü bir çaba göstermiştir. Bazı katılımcılar yeniden yerleşmeyi gerekli kılan sel sigortası konusundaki endişelerini dile getirmiştir (DMB ve UNDP, 2009). Evlerine dönmek isteyen yerinden olmuş aileler, evlerini yeniden inşa etmekle ilgili zaman ve masraftan mahrum bırakılmıştır.

Bununla birlikte, ABD'de, NFIP tarafından uygulanan afetten sonra taşkın yatağı yönetimi yönetmeliği uygulamalarının, geri dönmeye teşvik eden temel politika aracı olduğu görülmektedir. Ayrıca, NFIP eleştirilenleri finansal açıdan sürdürülemez politikalar olduğunu ve insanları güvenli olmayan alanlardan geri dönmeye ve yeniden

inşa etmeye teşvik edemediklerini ileri sürmüşlerdir (USA Government Accountability Office, 2015: 385-91). Fakat Katrina Kasırgası'ndan sonra, Kongre, 2005 tarihli Katrina Acil Vergi Yardımı Yasası (KETRA) ve 2005 Körfez Fırsat Bölgesi Yasası (GOZA) da dahil olmak üzere afet kurbanlarına yardım etmeyi amaçlayan vergiyle ilgili yasalar çıkarmıştır. Burada, vergi mükellefleri, afet kayıpları iddiasında bulunarak vergiye tabi gelirlerini karşılayabilmektedirler. Düşük gelirli işçiler için, her zamanki ücret fırsatları kesintiye uğramış olsa bile, vergi kredisinden yararlanmaktadırlar. Ek vergi muafiyetleri ve vergi teşvikleri, evlerin, altyapının ve hizmetlerin yeniden inşasını, ve işverenleri işe alımları arttırmaya teşvik etmek için tasarlanmıştır (ücrete bağlı teşvikler yoluyla). Eleştirmenler tarafından bu durumun, finansal kayıpları hafifletmeye yardımcı olabileceğini, ancak geri dönüşü teşvik etmediğini, veya engellemediğini ileri sürülmüştür. Venn'in bahsettiği gibi, insanların mevcut yardım türleri (vergi indirimleri dahil) hakkında bilgilendirilmesi, politikanın uygulamada karşılaşılan en büyük zorluklarından biridir. Buna ek olarak, afetten etkilenen firmaların kapanmaları nedeniyle yerinden edilmiş işçiler için gelir desteği, kamu iş programları ve ücret sübvansiyonları gibi kısa vadeli önlemler almak, toplulukların yeniden inşa edilmesine ve iş fırsatlarının yaratılmasına yardımcı olarak topluma entegre olunmasına yönelik uzun vadeli çabalar olarak değerlendirilmelidir (Venn, 2012: 6).

Diğer taraftan, Bangladeş'te afet kurbanlarına yardım etmeyi amaçlayan vergiyle ilgili yasalar yoktur. Buna rağmen yerel yönetim birimleri (Local Government Units - LGUs), genel bir mahsul kıtlığı veya doğal afet sonrasında mülk vergilerini azaltma veya iptal etme yetkisine sahiptir. Bu yüzden bu tür kesintiler, hanelerin ve özel sektörün yaşadığı mali zorlukları hafifletmeye yardımcı olabilmektedir (Nawaz ve Shah, 2011: 111). Ancak Bangladeş hükümetinin Planlama Komisyonunun iyileşme ve rehabilitasyon projelerini uygulamaya öncelik verdiği görülmüştür. Bu nedenle, 2000 yılından 2013 yılına kadar acil siklon kurtarma ve rehabilitasyon projeleri ile ilgili

yaklaşık 55 projenin (897 milyon dolar maliyetli) uygulandığı görülmektedir. Bunlardan 29'u uluslararası bağışçılar ve yardım kuruluşları tarafından desteklenmektedir. Yabancı katılımcılar ihale maliyetinin %61'ini finanse etmiş, geriye kalan kısım ise yurt içinde finanse edilmiştir (Ozaki, 2016: 12).

3.6 ÇEVREDEN KAYNAKLANAN GÖÇMENLERE ULUSAL DÜZEYDE İNSAN HAKLARI YAKLAŞIMI

Çevresel değişimin olumsuz sonuçları, bu yüzyılda ve gelecek yüzyılda insan hakları ve insan güvenliğini tehdit etmektedir. Bunlar, ölüm, yiyecek ve su güvenliği, sağlık, refah, ev, arazi, diğer mülkler, geçim kaynakları, endüstri, altyapı ve kritik hizmetler ve kültürel miras dahil olmak üzere insan hayatının her alanında risk oluşturacaktır. Buna rağmen başlık 1.5'da bahsedildiği üzere Bangladeş'te, ABD'de veya uluslararası düzeyde çevreden kaynaklanan göçmenleri koruyan bir insan hakları belgesi bulunmamaktadır. BM İnsan Hakları Konseyi kararları, iklim değişikliğinin olumsuz etkisinin sonucu olarak insan hakları konusuna vurgu yapmıştır. Buna göre; "iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin, dünyanın dört bir yanındaki insanlara ve topluluklara acil ve geniş kapsamlı tehdit oluşturduğu, insan haklarından etkin bir şekilde yararlanılması için bir dizi doğrudan ve dolaylı etki yarattığı" belirtilmiştir (McAdam, Burson, Kālin ve Weerasinghe 2016: 12-13). Fakat, yasaların ve yönetmeliklerin hiçbiri, Bangladeş ve ABD'deki çevreden kaynaklanan göçün karmaşık ve kendine özgü durumunu, bazı eylem planı, stratejiler ve politikalar dışında ele almamaktadır.

Bangladeş Anayasası'nın 11, 12 ve 13. Maddelerinde her insanın yaşamı, özgürlüğü, bedeni, itibarı ve mülkünün yasal olarak korunması gerektiği ve bunun vazgeçilmez hak olduğu kabul edilmektedir. Anayasa gereği, çevresel göçmenlerin ya da yerinden edilenlerin insan hakları korunmalıdır (Khan, 2015: 68). Bölümü, yerinden

olma üzerine ulusal bir komitenin oluşturulması için yasal zemin sağlamamıştır. Benzer şekilde, yurtdışı istihdamı hususunda iklimsel olarak kırılgan bölgelerden işgücü göçmenlerini işe almanın yasal dayanağını oluşturan 2013 yılı Yurtdışı İstihdam Yasası'nda da herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (MoDRM, 2015: 13-14). Yine çevresel göçmenlerin ve yerinden edilmiş kişilerin haklarını belirlemek amacıyla Bangladeş'te uluslararası arenaya sunulabilecek tutarlı ve çok taraflı bir yönetim çerçevesi mevcut değildir.

Öte yandan, ABD Anayasası da, insan yaşamı, özgürlüğü ve mülkiyet hakkının koruması hakkının gerekli ve devredilemez bir hak olduğunu kabul etmektedir (Wilkins, 2008: 134). Ancak çevresel göçmenlerin veya yerlerinden edilmiş kişilerin insan hakları anayasasının hükümlerine uygun olarak açık bir şekilde ifade edilmemiştir. 3.1de bahsedildiği gibi ABD'de 1990 yılında yayımlanan göç yasası ile belirli koşullarda mültecilere “Geçici Koruma Statüsü” verilmesini kabul edilmiştir. TPS'nin sadece insanî yardımlar konusunda bir hibe parçası olduğu kabul edilmiştir. İnsanlar kalıcı bir yasal statüye sahip değildir ve ABD vatandaşlığı için başvuruları uygun görülmemektedir. ABD yetkilileri İnsani Yardım ile ilgili yol gösterici ilkeleri takip etmemiş, yabancı hükûmetlerdeki yerinden edilmiş kişilerin başvurularını da reddetmiştir (Kromm ve Sturgis, 2008: 5).

3.7 ÇEVREDEN KAYNAKLANAN GÖÇ KONUSUNDA TOPLUMSAL TEPKİLER

Çevre göçmenleri, bazen örgütlü bir grup aracılığıyla, haklarını aramakta ve sorunlarını dile getirmektedirler. Dryzek'e göre, bu toplumsal hareketler ancak tanımlayıcı çıkarların temel bir zorunluluğa bağlanabildiği ölçüde başarılı olabilmektedir (Dryzek vd., 2002: 663). Bu çalışmada, “insanları doğayla birlikte tutmak”, doğanın insanlar üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletmenin bir yolu olarak

değerlendirilmiştir. Günümüzde ileri direnç odaklı gelişme (ulusal bir hareket) sağlamak veya sıcaklık artışının 1.5 santigrat derece (2.7 Fahrenheit) ile sınırlama çabaları veya uluslararası yasal statüyü (uluslararası hareket yoluyla) korumak, insanların doğa ile entegrasyonu için uygulamaya konulması gerekli yaklaşımlar olarak görülmektedir. Ancak Conley'nin bahsettiği gibi,

“Yapısal analizlerde belli faktörlerin sınırlandırılmasıyla kontrol edilebilecek doğal olana geri dönmek bir sorundur. Bununla birlikte de doğaya dönüş, çeşitliliği artırmak ve acıyı hafifletmek bakımından geleceği inşa etme çabası olarak görülmektedir” (Conley, 1997: 87).

Sosyolog McAdam'ın bahsettiği gibi; Çağdaş ABD'de iklim değişikliğine karşı sosyal eylemcilik ve tabandan gelen halk hareketinin az olduğu görülmektedir. McAdam bunun nedenlerin dört faktöre bağlamaktadır. 1) İklim değişikliği karşıtı güçler tarafından iklim değişikliğinin gerçekliğinin acımasızca reddedilmesi; 2) Kongrede engellemelerin artması, herhangi bir konuda iki partili eylemin zorlaşması; 3) Amerika halkının önemli bir bölümü tarafından “mülkiyet” konusunun sahiplenilmemesi; 4) İklim değişikliği etkisinin belirsiz gelecekte hala etkisiz kalması hususunda güvence veren konular ile ilgili yanlış olarak görülen “zaman ufku”dur (McAdam, 2017: 189-206). Ancak bölüm 3.3.1'de bahsedildiği gibi, Louisiana eyaleti iklim değişikliğine karşı hareket eden öncü eyaletlerden birisidir. Dolayısıyla, ABD tarihinde ilk defa Isle de Jean Charles'da, adanın tüm toplumunun yeniden yerleştirilmiş olması, 13 yıllık kampanyanın ardından ada toplumunun çıkarları yönünde çok olumlu sonuçlar doğurmuştur. Kabile Şefi Albert White Buffalo Naquin'e göre, Isle de Jean Charles Ada kabilesinin yeniden yerleştirilmesi, 13 yıllık bir ikna kampanyasının konusudur ve bu durum kültürel açıdan uygun, afetlere karşı dirençli bir alan sağlayan, kabilenin iç kısımlarında güvenli bir şekilde yerleşim imkanı sağlayan bir faaliyet olarak görülmektedir (www.coastalresettlement.org; 02.12.2016).

Bu yeniden yerleşim, yerinden edilmiş kabile üyelerinin yeniden bir araya gelmelerine ve geleneksel yaşam tarzlarını yeniden canlandırmalarına ortam sağlayacaktır. Burada, yeniden yerleşim planının yerel topluluğu bir sosyal yardım programı aracılığıyla bir arada tutan başarılı bir uygulama olduğu görülmektedir. Kıyı topluluklarının deniz seviyesinin yükselmesine, yağış değişikliklerine ve iklim ile ilgili diğer konulara nasıl uyum sağladığı bu uygulamalar sayesinde kalıcı hâle gelecektir. Bununla birlikte, diğer kabileler veya Birleşik Houma Milleti (United Houma Nation) üyeleri, hibe dışında tutulmaktan dolayı şaşkınlığa düşmüşlerdir. Sosyal hareketler kapsamında, yeniden yerleştirme için hibe almaya devam etmekle birlikte, yalnızca Isle de Jean Charles'ın yeniden yerleştirilmesi, sunulan 11 projeden sadece birinin seçilmesi anlamına gelmektedir. Burada kapitalist bir ülke olarak bilinen ve iktidar tarafından iklim değişikliğini tehdit olarak algılamayan ABD'de, toplum temelli faaliyetler sayesinde iklim mağduru insanlar için yeniden yerleşim programı oluşturulmasında toplumsal hareketin başarıya ulaştığı söylenebilir.

Öte yandan, Bangladeş'te bazı STK⁸⁶ tabanlı hareketler dışında bir örgütlü grup hareketi görülmemektedir. 3.4.1.1 ve 3.4.1.2 de bahsedildiği gibi hükûmet tarafından bir dizi yeniden yerleşim ve rehabilitasyon projesi üstlenilmiştir, ancak Louisiana'daki kabile toplulukları gibi bu tür talepleri sorgulamak için tabanda (mağdur insanlar) bir toplumsal hareket vücut bulmamıştır. Khan'a göre, yerinden edilmiş insanların hayatlarını devam ettirmeleri ve yaşama haklarındaki bilgi eksikliği, toplum tabanlı bir yaklaşım geliştirmenin önünde engel teşkil etmektedir. İnsan hakları konusunda farkındalık ve bilgi birikiminin bir araya gelmesinin, çevre kaynaklı yer değiştirme sorunlarının, ulusal politika formlarına entegre edilmesini sağlayabileceğini de sözlerine

⁸⁶ Richard Falk, STK temelli hareketlerin, insan hakları meselesini sağlamak için devlete baskı yapabilecek toplumsal hareketlerden biri olduğunu tespit etmişti (aktaran Deshpande ve Vinod, 2013: 419).

eklemiştir (Khan, 2015: 163; Deshpande ve Vinod, 2013: 419). Diğer taraftan önemli sayıda STK, iklim değişikliği konusunu, yerinden edilme kapsamında ele almıştır.

Bu STK'lar, Bangladeş'te iklim değişikliği, çevre ve göç konularında savunucu kurumlar olarak giderek artış göstermektedir. STK'ların uyum, zarar azaltma ve yerinden edilme konularına yaptıkları katkıların hükûmetin iklim değişikliği için çeşitli eylem planlarını uygulama konusundaki istekliliği üzerinde önemli etkisi olduğu görülmektedir (Bknz. Ek-4 Fotoğraf-15'te toplumsal hareketin bir örneği gösterilmiştir). Örneğin, NAPA, BCCSAP, Afet Yönetimi Yasası 2012, NSMDCIID gibi iklim değişikliği ile ilgili politika yaklaşımlarının hazırlanması, STK'ların önerileriyle formülize edilmiştir (Lopa ve Ahmad, 2016: 781). Bu nedenle, burada, STK'ların katılımı ve siyasetçilerin duyarlılığı sayesinde Bangladeş resmi belgelerinde “iklim kaynaklı iç yer değiştirme (Climate Induced Internal Displacement)” terimi kullanılmaktadır (Siddiqui, Islam ve Akther, 2015:6). Bazı STK'lar da insan haklarını korumak adına kampanyalar yürütmektedir. Bunlar arasında Such as Climate Refugee Alliance, The Association for Climate Refugees (ACR), Coalition of Environmental NGOs vs. olduğu görülmektedir. Bu gruplar Bangladeş'te meydana gelen iklim değişikliği konusuna kalıcı bir çözüm sunmak adına, hak temelli bir yaklaşım takip etmeye çalışmaktadır. Bir dizi STK, yerinden edilmiş insanların haklarını iyileştirmek için yerel ve uluslararası düzeyde savunuculuk yaparak bu faaliyetlerin yaygınlaştırması konusunu incelemeye başlamıştır. Bunların önde gelenleri ise BCAS, RAMMRU, BRAC, CPRD, BELA, BAPA, BIPnetCCBD, CCDF, YPSA, CSRL, EquityBD⁸⁷dir.

⁸⁷ Burada BCAS ise Bangladeş İleri Çalışmalar Merkezi (Bangladesh Centre for Advanced Studies), RAMMRU ise Mülteci ve Göçmen Hareketleri Araştırma Birimi (Refugee and Migratory Movements Research Unit), BRAC ise Bangladeş Kırsal Gelişim Merkezi (Bangladesh Rural Advancement Centre), CPRD ise Katılımcı Araştırma ve Geliştirme Merkezi (Center for Participatory Research and Development), BELA ise Bangladeş Çevre Avukatlar Birliği (Bangladesh Environmental Lawyers Association), BAPA ise Bangladeş Çevresel Hareketi (Bangladesh Poribesh Andolan), BIPnetCCBD ise İklim Değişikliği ve Biyolojik Çeşitlilik için Bangladesh Yerli Halklar Ağı (Bangladesh Indigenous Peoples Network for Climate Change and Bio-Diversity), CCDF ise İklim Değişikliği Kalkınma Forumu (Climate Change Development Forum), YPSA ise Sosyal Eylemde Genç Güç (young Power in Social Action; CLEAN ise Kıyı Geçim ve Çevre Eylem Ağı (Coastal Livelihood and Environmental Action Network),

3.8 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Bangladeş Hükûmeti, 2005 yılından itibaren bir takım etkileyici girişimlerde bulunmuştur. Bunlar; 2005 yılı Ulusal Uyum Eylem Programı, 2009 yılı Bangladeş İklim Değişikliği Stratejisi ve Eylem Planı (BCCSAP), 2015 yılı Afet ve İklim Kaynaklı İç Yer Değiştirme Yönetimi Ulusal Stratejisi, 2017 yılı Çevre, Ormancılık ve İklim Değişikliği için Bangladeş Ülkesi Yatırım Planı olarak sıralanabilmektedir. Yerlerinden edilmiş insanlar konusunda spesifik olarak projeler geliştirilmesi, Bangladeş'in, bu yaklaşımlar üzerinde mevcut tutumunu sürdürdüğünü göstermektedir. Her ne kadar Bangladeş Hükûmeti iklim değişikliğiyle mücadelede öncü ülkelerden biri olarak görülse de, çevresel göç konularına kapsamlı bir şekilde odaklanmadığı görülmektedir.

Öte yandan, ABD'de, çevreden kaynaklanan göç veya yer değiştirme probleminin, Hükûmetler tarafından spesifik ve kapsamlı bir şekilde ele alınmadığı anlaşılmaktadır (örneğin ulusal strateji veya eylem planı bulunmamaktadır). Buna karşın Louisiana'da eyalet/yerel düzeydeki girişimler (özellikle New Orleans eylem planı, kıyı master planı gibi) bize bir miktar umut olduğunu göstermektedir. ABD'de Demokrat ve Cumhuriyetçiler arasında iklim değişikliği, küresel ısınma gibi konular ile ilgili güçlü bir tartışma olmamasına rağmen çalışmada, siyasi istekliliğin yerel düzeyde destek sağlayabileceği görülmüştür. Elbette insani yardım önemlidir, ancak bunun yanı sıra zararın miktarının belirlenmesi, politikacıların bu tür zararların yerinden edilenlerin ve göç edenlerin geçimlerini ve kültürel yaşamlarını nasıl etkilediğini belirlemeye yardımcı olacaktır.

Bu çalışmada, Bangladeş yerel yönetim uygulamaları (dirençlilik, uyum stratejilerini vb.) için finansman için merkezî hükûmetten destek alınmaktadır. Ancak Louisiana'da yerel düzeyde planlama yapılması ve uygulaması çok etkili bir araç haline

CSRL ise Sürdürülebilir Kırsal Geçim Kampanyası (Campaign for Sustainable Rural Livelihood), EquityBD ise Eşitlik ve Adalet Çalışma Grubu, Bangladeş (Equity and Justice Working Group, Bangladesh) genişletme olarak kullanılmaktadır.

gelmiştir. Louisiana Eyaleti'nde, Parish ve toplum düzeyinde karar vericiler, doğal tehlikeleri ve Ulusal Sel Sigortası Programı'nın gerekliliklerini ele aldıklarında, toplulukların ve kişilerin yasal yükümlülüklerini ve sorumluluklarını algılamaktadır. Bu nedenle, yerel halkın katılımı, yerel düzeyde afet ve iklim değişikliğinin bağlamını iyi bir şekilde ortaya koyabilmektedir. Louisiana'da 2005 yılında CPRA'nın oluşumu, 2012 yılında Louisiana Kıyı Planı ve 2017 yılında güncel Louisiana Kıyı Planı'nın hazırlanması bunun için kesinlikle iyi bir örnektir. Ancak Bangladeş ve Louisiana kıyılarında yerel düzeyde mevcut yasama önerilerinin ve politikaların yürürlüğe girmemesi, yerel yönetimin çevresel göç sorununu nasıl azaltacağı sorusunu daha da güçlendirmektedir.

Tez'in ilk örneğinde deniz su seviyesinden kaynaklanan göç hakkında ABD'de aktif ve ilerici politikaların olmadığı, Louisiana Federal Hükûmetinin çevre ve iklim değişikliği konularında aktif olduğu görünürken, Bangladeş'te çevreden kaynaklanan göç ile ilgili plan ve politika oluşturma ve uygulama konusunda daha aktif ve ilerici olduğu belirtilmiştir. Louisiana Kıyı Master Planı, kapsamlı bir şekilde hem koruma hem de restorasyonla ilgili faaliyetlere dayanırken, Bangladeş'te çevresel göç ile ilgili müdahalelere odaklanan kıyı master planı bulunmamaktadır. Durumun daha net anlaşılması bakımından, 2005 yılı Kıyı Bölge politikası ile 2006 yılı Kıyı Geiştirme Stratejisinde de yer almamaktadır. Deniz su seviyesi yükselmesinin herkes tarafından bilinmesine rağmen, büyük ölçekte ele alınması gereken bir sorun olduğu kabul etmek gerekmektedir. Deniz su seviyesi yükselmesi ABD tarafından hâlâ şüpheli risk olarak görülmesine rağmen, Bangladeş benzeri Louisiana eyaleti tarafından risk olarak görülmekte, konu hakkında fikir birliği olduğu da görülmektedir.

Her iki çalışma alanında, direnç odaklı uygulama yoluyla afet risklerini azaltmak için çabalar gösterilmektedir. Bu yolda Louisiana Bangladeş'ten çok daha ileri seviyede görülmektedir. Burada, fırtına dalgalanmaları ve kıyı selleri, arazi çökmesi ve fırtına

dalgalanmalarına karşı güvenlik önlemleri olarak; taban sel yükselmesi, taşkın seti yapmak “Çoklu Hat Savunma Stratejisi”, bina kodlarının ve imar yasalarının uygulanması, kıyı yeşil kuşak gibi doğal ve fiziksel engellerin sağlanması ve mevcut ormanların korunması, delta bölgesinde arazi kazanılması, geçim kaynaklarının çeşitlendirilmesi, yoksulluk ve çevresel baskılar gibi yapısal olmayan eşitsizliklerin olumsuz etkilerinin azaltılması, tuzlanma ile mücadele için kıyı mahsul tarımına uyum sağlanması vs. olumlu yönde bir takım çabalarıdır. Ancak dikkat edecek önemli hususlarından birisi ise, kıyıdaki fakir insanlarını “direçlilik veya uyum” adıyla barınma uygulamalarında zor durumda bırakmamaktır. Çünkü yeniden yapılanma ya da iklim değişikliğine dayalı yeni yapılar inşa etme, bina yükselmesi vs. yüksek maliyetler tutabilmektedir. Açıkçası bahsetmek gerekirse burada, yoksul ve işçi sınıfı insanların ikili bir zorlukla karşı karşıya kaldıkları söylenebilir. İklim değişikliğinin etkileri nedeniyle daha zengin komşulara karşı daha savunmasız olma eğiliminde olan yerinden edinmişlerin, bu etkilerden kurtulma maliyetlerini en aza indirmek gerekecektir. Ayrıca, yoksul topluluklar zamanla karbon emisyonları sorununa daha az katkıda bulunmaya eğilimliken, hanehalklarına fayda sağlayabilecek direçlilik oluşturma fırsatları vs. adil iklim politikaları ve programları, tasarım yoluyla, savunmasız nüfusu korumak ve bunlara fayda sağlamak için çalışmak zorundadır. Bu da direçliklerini korumak ve güçlendirmek için gerekli kaynaklara erişim sağlayarak mümkün olacaktır. Deltadaki olumsuzlukların nedeni sadece çevresel (ekosisteme etki) değil, ekonomik ve sosyal faaliyetlerdir. Çalışmada tuzlu su girişinden dolayı direçlilik yoluyla doğal kaynakların korunması, devletin politika uygulaması gereken bir alan olduğu göze çarpmıştır. Kuşkusuz direçlilik ekosisteme etkiyi azaltabilecek, ancak sürdürülebilir bir çözüm olmayacaktır. Bu bağlamda Murray Bookchin, çalışmaları boyunca, insanın insan üzerindeki egemenliğinin, insanın doğa üzerindeki egemenliğini nasıl güçlendirdiğini ve bunun tersini etkileyici bir biçimde göstermiştir. Bu kısır döngüden kurtulmak için

toplumun tüm kesimlerini baskı ve zorbalıktan kurtarmak gerekecektir. Bu nedenle, sorunun asıl nedeninin ötesine geçmek, baskı ve zorbalık konuları irdelenerek kısa bir zamanda çözüm sağlamak gerekmektedir. Bu yüzden, insanlar, her iki örnek çalışma alanlarında bulunan ekosistemsel bütünlüğü etkilemek suretiyle geçimlerini tehdit eden sorumluluğu üstlenmelidirler. Çevresel ve iklimsel değişimden dolayı bu durum ekolojik bütünlüğe zarar vermek anlamına gelmekte ve çevresel göç ile sonuçlanmaktadır.

Bununla birlikte, Bangladeş sigorta ve vergi politikaları oluşturma yolunda ilerlerken, ABD ve Louisiana geçmişten gelen sigorta ve vergi politikaları uygulamaktadır. Bryner, Garcia-lozano ve Bruch'a (2017) göre, Amerika'daki bu vergi politikaları, geri dönüşü teşvik edecek veya engelleyecek şekilde tasarlanmamıştır. ABD'de, sel ve fırtına gibi hızlı gelişen iklim etkilerine yönelik sigorta mekanizmaları iyi uygulanmakta, ancak deniz seviyesi yükselişi, kıyı erozyonu gibi yavaş gelişen afetler için hâlâ yeteri kadar uygulama alanı bulamamaktadır (Bryner, Garcia-Lozano ve Bruch, 2017: 83-84). Ancak Bangladeş'te kıyı halkları, sigorta imkanlarının ötesinde olduğu ve bu nedenle yeterli dirençlilik ve iyileşme koşullarından yoksun oldukları, şoklardan ve geri dönüşlerden daha az etkilendikleri daha fazla "savunmasızlığa" katkıda bulunabileceği anlaşılmıştır.

İkinci örnekte, hem Bangladeş hem de ABD'nin kıyı erozyonu üzerine politikalar oluşturmada aktif olup olmadıkları konusu tartışılmıştır. ABD / Louisiana belirsizliklerden ve afetlerden korunmak için ileri teknolojiler kullanırken, Bangladeş'in daha ilkel yöntemlerle sorunlara çözüm aradığı gözlemlenmiştir. ABD, Çevre Geliştirme Blok Hibe-Afet Kurtarma fonları altında çevresel göçmenler için yeniden yerleşim projeleri uygulamayı planlarken, Bangladeş, 2001 tarihili Ulusal Arazi Kullanım Geliştirme Politikası kapsamında çevresel göçmenler ve yerinden edilmiş kişiler için bir dizi proje yürütmüştür. Bangladeş'teki bu tür projeler büyük ölçüde

geliştirilememiş, kırılğan ve savunmasız insanlara yönelik işletilememiş ve sürdürülebilir bir yaşam için kesin çözümler sunamamıştır. Öte yandan, Louisiana'da Isle de Charles, Ada'nın tüm vatandaşlarının yer değiştirmesine imkan verecek fonu sağlamış, savunmasız insanlara yönelik uygulanabilir planlama yapmaya çalışmıştır. Ancak diğer kırılğan yerleşim alanlarının (Houma Kabilesi, Kabile Toplulukları gibi) hâlâ zor durumda kalabilecekleri anlaşılmaktadır. Burada, ulusal veya yerel düzeyde politikaların eksikliği nedeniyle, kıyıda yaşayan tüm toplumdaki savunmasız insanların yeniden yerleşim planlaması kapsamında olmadığı söylenebilir.

Çalışma alanı seçilen her iki alanda da deniz su seviyesi yükselmesi vs. olumsuzlukların giderilebilmesi amacıyla birtakım direnç odaklı uygulama ile afet risk azaltma çabaları olduğu görülmüştür. Çalışmada, Bangladeş'in kıyı halkı nüfusunun fazla olması, kalabalık bir ülkede güvenli göç seçeneği bulmanın zor olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, bu durum ekosistem değişimi bakımından tehlike arz etmektedir. Savunmasız insanlar giderek daha fazla geçici barınma alanlarına ihtiyaç duyacaktır. Tüm bunların da maddi açıdan önemli yük getireceğini düşünen Bangladeş Hükûmeti, yeterli mali desteğin olmaması nedeniyle kapsamlı bir eylem planı ortaya koyamamaktadır. Kıyı Louisiana'daki savunmasız insanların da bu tür afetlerde geçici barınma alanlarında kalacağı , aynı zamanda çevre ve ekosistem değişikliği nedeniyle de tehlike arz eden bir durumla karşı karşıya kalacakları görülmektedir. Dolayısıyla insanlar kendi yaşam alanlarından uzak kalacaklardır.

Hem Bangladeş hem de ABD'nin kasırğa veya siklon politikaları oluşturmada aktif olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Louisiana özellikle Katrina Kasırgasından sonra geniş çaplı eylem planları ortaya koyarak harekete geçmiştir (örneğin 2005 yılı Katrina Acil Vergi Yardımı Yasası ve 2005 yılı Körfez Fırsat Bölgesi Yasası, 2009 yılı Ulusal Afet Konutları Stratejisi, 2013 yılı Afet Yardımı Ödenekleri Yasası, 2011 yılı Louisiana İç Güvenliği ve Acil Yardım ve Afet Yasası gibi). 2017 yılı Louisiana Master Planı

Parish düzeyinde hususlara dikkat çekerken, Bangladeş, beklenen plansız kentleşme nedeniyle yeniden yerleşmeyi teşvik etmemektedir. Yine, her iki çalışma alanında direnç odaklı uygulamalar konusunda birtakım politik yaklaşımları benimsemiştir ve bu konuda Louisiana Bangladeş'ten çok daha modern ve ileri görülmektedir. Bangladeş birtakım stratejileri kabul etmiş, uygulaması ise oldukça zayıf kalmıştır. Louisiana ise sigorta, vergi politikaları uygulama ve afetlere karşı dirençlilikte pratik yapmada ileri gitmiştir. Siklon Sidr sonrası hem Bangladeş hem de Louisiana'da bu politika ve direnç odaklı gelişmeler kıyılarda hem maddi kayıplar için hem can kayıpları açısından risk azaltımı sağlamış olduğu görülmektedir. Örneğin, Sidr Siklonu konusunda devlet yaklaşımlarına bakılacak olursa Bangladeş, siklon ile ilgili ölümleri en aza indirmiş ve büyük ölçüde insanların yer değiştirmesini azaltmayı başarmıştır⁸⁸, Kıyı setlerinin inşası, barınaklar ve tahliye planlarının geliştirilmesi, kıyı orman örtüsünün korunması ve iyileştirilmesi, erken uyarı sistemlerinin modernleştirilmesi ve toplum düzeyinde farkındalığın artırılması ile hem insan hayatı hem de maddi risklerin azaltılması sağlanmıştır. Öte yandan, Louisiana Federal hükûmeti Katrina ve Rita kasırgasından sonra Louisiana'nın kurtarılması için devlet bütçesinin üç katını harcamıştır. Arama ve kurtarma çabalarına ayrılan paranın %92'den fazlası harcanmıştır. Yol ev programı (Road Home Program) evlerini yeniden inşa etmek ya da devlete satmak isteyen sakinler için neredeyse 9 milyar \$ düzeyinde kaynak sağlamıştır. Yine, federal hükümet olarak, taşkın kayıpları için poliçe sahiplerine yaklaşık 13.2 milyar dolarlık bir Ulusal Para Sigortası Programı düzenlenmiştir. Federal yardım, devletin bir sonraki afete daha hazırlıklı olmasını sağlamak ve evlerin yükseltilmesi ile tahliye için daha iyi planlama

⁸⁸ Bangladeş Siklon Sidr'dan sonra üç şiddetli ve ölümcül siklon olan, Siklon Aila (25 Mayıs 2009), Siklon Mahasen (16 Mayıs 2013) ve Siklon Roanu (21 Mayıs 2016) vurulmuştur. Bu siklonlardan Aila Siklonu Bangladeş'in güneybatı kesimindeki 15 ilçeyi saatte 120 km rüzgar hızı ile vurmuş, ancak sadece 190 kişi hayatını kaybetmiş, 200.000 ev hasar görmüş, 500.000'den fazla kişi fırtınada evsiz kalmıştır. Siklon Mahasen, saatte 85 km rüzgar hızı ile Şittagong bölgesinde meydana gelmiş, sadece 17 kişinin ölümüne neden olmuştur. Siklon Roanu, Şittagong bölgesinin yakınlarında ortaya çıkmış ve sadece 26 kişiyi ölümüne neden olmuştur. Fırtınada yaklaşık 40.000 ev hasar görmüştür.

ve barınak inşa etmek gibi ana programları sağlamayı da amaçlamıştır. Dolayısıyla, kasırga ile ilgili ölümleri en aza indirmiş ve büyük ölçüde insanların yer değiştirmesini azaltmayı başarmıştır⁸⁹. Dolayısıyla, burada, siyasi istikrarın, iyi idari yönetimin kitlesel göçü azaltmak için önemli araçlar olduğu görülmektedir.

Reuveny'nın bahsettiği üzere, olaylardan sonra insanların 3 yol izlediği görülmektedir. Birincisi kendi yerlerinde kalıp hiçbir şeyi yapmayıp masrafları kabul etmesi; İkincisi ise, insanların kendi yerlerinde kalabilmesi ve çevresel değişiklere uyum sağlamasıdır. Üçüncü ise; insanlar kendi topraklarını bırakabilmekte ve çevresel olayların etkileri ile direnç gösterme yeteneklerini ortaya koymaktadır (Reuveny, 2007: 657). Birinci yol için çevreden kaynaklanan olası göçmenler (deniz seviyesi yükselmesinden dolayı) için geçici olarak kabul edilebilmektedir. Ancak uzun süre için kabul edilemez çünkü tehdit çarpanı olarak adlandırılan iklim değişikliği yavaş gelişen afeter üretmektedir. Elbette, iklim değişikliği, kıyı ekosistemlerinin korunmasını, restorasyonunu ve bakımını daha da zorlaştırmakta ve deniz seviyesinin yükselmesi ve kıyı erozyonu hem sele hem de tuzluluk artışlarına neden olmaktadır. Sonuç olarak insanlar kıyıdan uzaklaşmaktadır. Bu nedenle, restorasyon ve zarar azaltma projeleri uyumlu sonuçlar yaratmak ve kıyı toplulukları için olumlu faaliyetler yapmak üzere koordine edilmelidir. Louisiana eyaleti, kıyılarını yapısal ve yapısal olmayan önlemlerle restore etmek için mevcut tutumunu sürdürmektedir. Bu durum, Hükûmetin kıyı bölgelerindeki insanları mevcut yerlerinde kalması gerektiğine inandığı anlamına gelmektedir.

⁸⁹ Bu nedenle, 1 Eylül 2008'de saatte 100 km rüzgar hızla Güneydoğu Louisiana'da meydana gelen Gustav Kasırgasının, Mississippi Deltasında 12-13 fit'lik bir fırtına dalgalanmasına ve Güneydoğu Louisiana'da ise 9-10 fitlik bir fırtına dalgalanmasına rağmen herhangi bir ölüme neden olmadığı görülmüştür. 12 Eylül 2008'de Güneydoğu Louisiana'daki Ike kasırgası saatte 75 km'lik rüzgar hızına ulaşmış, sadece 2 kişinin ölümüne neden ve Cameron Parish'te dalga yükseklikleri 17 metreye ulaşmıştır. Kasırga nedeniyle de 19.3 milyar dolarlık bir hasar oluşturmuştur. Kasırga Isaac ise, 27 Ağustos 2012'de Meksika Körfezinde yaşanmış ve rüzgarlar Louisiana sahilinin yaklaşık 100 mil güneyinde 80 mil hıza ulaşmıştır. 30 Ağustos 2012'ye kadar İssac Kasırgası neredeyse tamamen Louisiana'dan kuzeybatıya Missouri'ye doğru çıkmış ve yaklaşık 2,39 milyar dolarlık hasara neden olmuştur.

Ancak *Levee*, *Polder* veya doğal yeşil kuşak ile tek hatlı strateji, şiddetli çevresel olaylardan kıyıyı koruması zor olacaktır. Pontchartrain Gölü Havzası Vakfının iddiasına göre “Çoklu Hat Savunma Stratejisi” iyi bir seçenektir, ancak stratejiyi uygulamak için geniş çaplı maliyet gerekmektedir. Isle de Jean Charles, Pointe au Chien, Des Allemands, Cameron ve Grand Isle gibi bazı tehdit altındaki toplulukları Levee stratejisi ile korumak ise zordur. Bu topluluklar, su yolları ya da kıyı şeritlerinin doğal taşkın setleri boyunca inşa edilmiştir. Toplulukların farklı alanlarda bulunması, kuşatılmayacak kadar ve komşu su yollarının taşkın seti tarafından kapatılmayacak kadar uzun bir alanda yer almaktadır. 200 yıldan daha uzun bir süre önce (beş veya daha fazla kuşak) oluşan ve kişisel, toplumsal ve sosyal dayanıklılığı bulunan bu insanların, kültürel olarak yerleştirilmiş yapıları ile geleneksel ekolojik bilgilerinin geleceğe yön verme adına çok önemli birer kaynak olarak kullanılması doğru olacaktır. Tüm bu faktörler göz önüne alındığında, Louisiana kıyısında yaşayanların bazılarının korunması imkansız olabilir. Benzer durum, Bangladeş kıyılarında da önemli ölçüde hüküm sürmektedir. Hatta diğer yapısal ve yapısal olmayan yaklaşımları uygulamak bile etkili bir risk azaltma stratejisi değildir. Ancak iklim değişikliğinden ve diğer doğal olaylardan kaynaklanan ekosistemlerin kademeli olarak bozulması ve kaybı, Bangladeş kıyılarını daha az sürdürülebilir hâle getirmektedir.

Bu bölümde bahsedildiği üzere, çevresel zorunlu olaylardan kaynaklı kıyı erozyonundan dolayı insanlar zorunlu göç edecek, devlet yeniden yerleşim planları yapacaktır. Planlar hasar gören insan sayısına bakıldığında yeterli gelmemiştir. Elbette planlı yer değiştirmeler riskin doğrudan azaltılması açısından en önemli uyum stratejilerinden birisidir. Bunun yanında da finansal, politik ve siyasi açıdan popüler olmadığı görülmektedir. Yavaş ve hızlı gelişen afetlerin, iklim değişikliğinin, kapitalist temelli uygulamaların ve zorunlu asimilasyonun insanların yaşam ve geçim kaynakları üzerinde etkili olduğu açık olarak görülmektedir. Bunların artan etkileri, insanları

yerinden etmekte veya yeniden yerleştirilmelerine neden olmaktadır. Her iki kıyı bölgesindeki insanlar, geçim kaynakları, aidiyet duygusu, sosyo-kültürel kimlik, ekonomik faaliyetler ve belirli bir yere bağlı yaşam biçimi nedeniyle hâlâ buralarda yaşamaya devam etmektedir. Çünkü geleneksel bir yaşam tarzi ve akrabalık ilişkileri vardır. Dolayısıyla, toplumsal tabanlı talep sonucu olarak Isle de Jean Charls adasında yeniden yerleşim sağlanırken, akrabalık ilişkilerin zarar görmemesi önemli bir husustur. Hükümetin yeni kıyı alanı planı ve politikaları umut vaadetmekte, ancak tüm gelişmelere rağmen kasırğa, deniz seviyesi yükselmesi ya da erozyon nedeniyle insanları yer değiştirmeye zorlayabilmektedir. Aynı zamanda ayrımcılık, zayıf Hükümetler, sürdürülebilir olmayan yönetim ve kalkınma, kapitalist temelli kalkınma uygulamaları da kıyı topluluklarını yerinden etme riskini oluşturmaktadır.

Diğer önemli bir konu ise, Louisiana Eyaleti'nde, Parish ve toplum düzeyinde karar vericiler, doğal tehlikeleri ve Ulusal Sel Sigortası Programı'nın gerekliliklerini ele aldıklarında, topluluklar üzerinde gözle görülemeyen yasal yükümlülüklerini ve sorumluluklarını anlamaktadır. Bu nedenle, yerel halkın katılımı, yerel düzeyde afet ve iklim değişikliğinin bir bütün hâlinde çok iyi bir şekilde ortaya koyacaktır. Özellikle Louisiana'da 1990 Kıyı Sulak Alan Planlaması, Korunması ve Restorasyon Yasası (CWPPRA veya Breux Act)'ndan başlayarak CPRA'nın oluşumu, 2017 Louisiana Kıyı Planı, hazırlanması bunun için kesinlikle iyi bir örnektir. Burada, kıyı restorasyonu, koruma, dirençlilik uygulamaları üzerindeki yerel düzeyde duyarlılığı ekolojik istikrarının vizyonları ile çevresel bilginin politik analizine de yetki verildiği söylenebilir. Bu nedenle, Louisiana'da kıyı restorasyonu ve korunması, gelecek için ekolojik açıdan sağlam adım gibi görülmektedir. Öte yandan, çok sınırlı kapasiteye, işgücüne ve kaynaklara sahip olmasından dolayı, Bangladeş'in yerel yönetimine iklim değişikliği ile ilgili politika ve programlar oluşturma sorumluluğu verilmemiştir. Bu nedenle, yerel hükümetin desteklemediği ve yer almadığı yasal veya politik uygulama

başarılı olamamıştır. Ancak STK'ların çalışmaları “çevreden kaynaklanan göçmenler için toplumun sesi” olarak nitelendirilebilir. Çünkü iklim değişikliği ve yerinden edilme konusunda politika yaklaşımlarının hazırlanması, STK'ların önerileriyle formüle edilmiştir. Hatta, bu durum hem Bangladeş hem de ABD, vatandaşlarının kendi iç hukukları ve uluslararası hukuk alanında kabul gören insan hakları ile anayasal bir sorumluluğa sahip olmaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Açık ve anlaşılır bir şekilde insan haklarına bu kadar özen gösterilmesine rağmen, iklim değişikliği için açık yasal hükümlerin bulunmaması, çevreden kaynaklanan göçmenlerin veya yerinden edilenlerin korunmasını garanti altına alınmasını sağlayamamaktadır. Dolayısıyla, Devletlerin, çevreden kaynaklanan göç konusunda politika yaklaşımlarının yanı sıra, dirençliliği güçlendirmeye (örneğin, daha iyi inşa ederek), yeniden yerleşim ve sigorta, vergi vs. politika yollarıyla daha iyi önlemler alıp, iç göçlerde can ve mal kayıplarını daha az düzeyde tutmaları gerekmektedir. Hem Bangladeş hem Louisiana'da görüldüğü üzere dirençlilik veya yeniden yerleşim konusunda eksiklikler olsa da, toplumsal hareketlerin çevreden kaynaklanan göçlerin önlenmesinde başarıya ulaştığı görülmektedir.

SONUÇ

Tez kapsamında, deniz seviyesi yükselmesi, kıyı erozyonu ve kasırga nedeniyle çevreden kaynaklanan göçe yönelik politika yaklaşımları ve bu olayların neden olduğu; insan-doğa-iklim ilişkisi, yer değiştirme ve göç etkenleri arasındaki bağlantılar ele alınmıştır. Her ne kadar maksimalistler ve minimalistler arasında bir ikilem olsa da, günümüzde çok sayıda insanın çevresel göçmen olduğu, yakın gelecekte de bu durumun artarak devam edeceği çeşitli ampirik araştırmalarla ortaya konulmaktadır. Bu tez çalışmasında çevresel ve iklimsel olayların göçlere ve yer değiştirmelere etkisinin çok fazla olduğu açıkça ortaya konulmaktadır. Aşırı hava ve iklim olayları nedeniyle, kalıcı değişimlerin kıyı ekosistemleri üzerindeki uzun süreli etkileri, Bangladeş ve Louisiana kıyı halkının yaşam şartlarında kırılmalara yol açmıştır. Bu araştırmada, iklim değişikliği ve göç ilişkisi sadece bir tehdit çarpanı olarak ele alınmamış, güvenlik ve gelecekte yaşanabilirlikler hakkında bir çok soruyu da cevaplandırmıştır. Hem Bangladeş hükûmeti, hem de Louisiana federal hükûmetinin iklim değişikliği ve bunun gerçek sonuçlarıyla mücadelede olumlu adımlar attıkları görülmektedir. Her iki kıyı bölgesinde, planlı yer değiştirme veya yeniden yerleştirme çalışmaları, direnç odaklı gelişme çabaları, sigorta, vergi gibi sosyal güvenlik politikaları uygulamaları görülmektedir. Planlı yer değiştirmenin, çevreden kaynaklanan göçmenler için en iyi teşvik yöntemi olacağı bilinmektedir. Ancak burada bahsedilen yer değiştirmenin son çare ya da başarısızlığın bir ölçüsü değil, kıyı insanların iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden korunması için başarılı, etkili ve kalıcı bir çözüm olduğunun bilinmesi gerekmektedir.

Bangladeş'te sadece proje olarak belli sayıdaki insanlara yönelik, Louisiana'da ise durumun “zorunlu” seviyeye gelmesinden sonra bir toplum için planlı yer değiştirme veya yeniden yerleştirme çalışmaları uygulanmaktadır. Yeniden yerleştirme politikalarının, toplulukların kendi aralarındaki uyumu (Isle de Jean Charles

planlı yer değiştirmenin bir örnek olabilir) ve ilişkileri en az etkileyecek şekilde tasarlanmalı, finansal, sosyal ve kültürel açıdan ele alınmalıdır. Daha kalıcı çözüm ise küresel sera gazı azaltımı, yeterli yeşil kuşak önlemleri ile kıyısız arazi ışlahı, yeterli düzeyde çeşitlendirilmiş geçim kaynaklarının sunulması ve çevresel göçmenlerin güvenli, uygun yerleşim alanlarına nakledilmesidir. Daha da önemlisi uygulanan projeler belirli kişiler için değil, afete maruz kalan herkes için bir politika yaklaşımında bulunmayı gerektirmektedir.

Bununla birlikte, yeterli ve etkili politika yaklaşımlarının olmaması ekolojik bozulmaların devam etmesine neden olmaktadır. Ayrıca, kıyılarda yaşayan marjinalleşmiş halkların yeterli risk azaltıcı koşullarının (sel sigortası, vergi indirim gibi) eksikliği ve acil durumlarla başa çıkma kapasiteleri ile (örneğin kıyısızdaki konutların durumu), bu varlıkların geri kazanım kapasitesinin yetersiz olduğu görülmüştür.

Dolayısıyla gelirin ve gelir getirici faaliyetlerin kaybı, yoksulluk, güvenlik kaybı, zayıf yönetişim ve siyasi başarısızlık gibi çevresel ve iklimsel olmayan nedenlerden dolayı insanları göçe zorlayan etmenlerin olduğu da görülmüştür. Kıyı bölgelerindeki direnç odaklı gelişme (vergi veya sigorta ile ilgili politikaların yanı sıra) çabaları önem taşımakta olup, kıyı selleri, gel-git selleri, fırtına kabarması, erozyon nedeniyle toprak kaybı, tuzlu su girişi, kasırğa sonrası sel ve fırtına dalgalanması gibi durumlarda bu tür gelişmelerin önemi daha anlaşılır bir hâl almaktadır.

Hem Bangladeş Hükümeti hem de Louisiana Federal Hükümeti direnç odaklı uygulamalara doğru ilerlemektedir. Ancak, Bangladeş'te kıyı halkını korumak için zayıf finansal kapasite ve sınırlı bütçeden dolayı, sigorta ve vergi politikalarının yanı sıra dirençlilik konusunda da hızlı bir ilerleme görülmemektedir. Dirençlilik uygulamaları (örneğin iklim değişikliğine dayanıklı yeni yapılar inşa edilmesi, evleri yükseltme maliyeti, vergi sigorta gibi artan masraflar vs.), afet zararlarının azaltılmasını

hedef almak yerinei zenginlerin ayrıcalıklılığı hâline gelecek soylulaştırma (iklim soylulaştırılması) gibi bir sonuçla neticelenmemesi gerekmektedir. Bu konunun hem Louisiana Federal Hükûmetinin hem de az gelişmiş olsa bile Bangladeş Hükûmetinin dikkate alması gerekmektedir. Artan bu çalışmalar (siklonun neden olduğu yer değiştirmiş insanlar için barınak vs.) adaletsizliği azaltmaya, çevresel tehlikelere ve sosyo-ekonomik yoksunluğa maruz kalan nüfusun korunmasına odaklanmalıdır. Hem çevresel hem de sosyal hasara uğrayanlar için kırılabilirlikleri en aza indirecek modeller geliştirilmelidir.

Ekolojik bozulmalar, çevre ve iklim değişiklikleri, yerel düzeyde doğal kaynakların çıkarılmasına ve işlenmesine engel olmakta, yerel halkın kendi kendine gelir kazanma politikalarını da geri plana itmektedir. Yine, tez çalışması kapsamında, zorunlu veya gönüllü çevresel göçü önlemek için artan çevresel dirençlilik, güçlü politik yaklaşımlar ve toplumsal hareketler açık ve her bireye hitap edecek şekilde olması gerektiği durumlar örnekler ile gösterilmiştir. İlave olarak, politika yaklaşımları, gelecekte olası koşulların kapsamına girmeli ve değişen koşullara ayak uydurabilecek bir yapıya sahip olmalı, ayrıca da sonuç odaklı olmalıdır. Bu politikalar uzun vadeli bir vizyonu yansıtmalı, insanların kabul etmeye hazır oldukları bir hızda kademeli bir dönüşüme izin verebilmelidir.

Hem gelişmiş sanayi ülkelerinde hem de az gelişmiş üçüncü dünya ülkelerinde iklim değişikliğinden kaynaklı baskılar ve doğal afetlerin sık ve şiddetli olması nedeniyle tüm insanlık çevreden kaynaklanan göç ile karşı karşıya kalmaktadır. Yine, neoliberal politikaların uygulanmasında da zorluklar yaşanmaktadır. Bu nedenle, doğa üzerindeki insan hakimiyeti doğal olarak sürdürülemez bir gerçektir. Bu yaklaşım da Watt'ın "toplumun yapımı ve yıkımının bir bileşeni" olarak nitelendirilebilir (aktaran Maldonado, 2014: 147).

Sadece bir gezegenimizin varolması nedeniyle, hem küresel hem de yerel düzeyde egemenliğin ortadan kaldırılmaması, sosyo-ekonomik ve kültürel yönlerin önemi ile bütünleşmiş uzun vadeli çaba ile, her iki bölge için “kazan-kazan yaklaşımı” en doğru seçim olacaktır. Son olarak, çevresel ve ekolojik bilgi üretmeye yönelik teşvikler ile bilinçli yönetim için farkındalık yaratılmalıdır. Yine, planlama ve dirençlilikten uzak durulmamalı, daha geniş ölçeklerde anlatılarak aktif bir şekilde yönetilmelidir. Yönetim örgütleri içindeki güçlü liderlik ve sosyal normların varlığı, sosyoekolojik sistemlerin uyarlanabilirliğini artırarak çevresel göçün daha iyi anlaşılması sağlamaktadır.

Tüm çalışmalar ışığında aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

Çevreden kaynaklanan göç sorunu küresel bir sorundur. Dolayısıyla, çevresel olayların insan göçünü en çok etkileyen küresel ölçekte bir etkiye sahip olmamasına rağmen, uluslararası gündemlerde öncelikle yer alması gerekmektedir. BM tarafından “Ülke İçinde Yerlerinden Edilmiş Kişi” kavramı kullanılmakta olup, bununla birlikte “Çevreden Kaynaklanan Göç” kavramı, insan hakları çerçevesinde yer alan “yasal olarak bağlayıcı ilkelere” dahil edilmelidir. Bununla birlikte, COP 24 Konferansında ülkelerin iklim göçü konusunda yeni politika oluşturması dikkate alınmış ancak yasal koruma dikkate alınmamıştır. Dolayısıyla, çevresel göç konuları acil olarak ele alınmalı, tüm ülkeler tarafından iklim değişikliğinin olumsuz etkisi sınırlandırılarak küresel olmayan göç konusunda hemen harekete geçilmelidir. İnsan hakları uygulamaları, temel haklarını kaybetmeleri nedeniyle özellikle çevresel göçmenlere odaklanmalıdır. Yine, başta ABD olmak üzere tüm ülkeler BM sözleşmelerine ve anlaşmalarına katılmalı ve imzalamalıdır. Bununla birlikte, kayıp ve zarara uğrayan gelişmekte olan ülkelerin (Bangladeş gibi) desteklenmesini (finansal) şart koşan üç uluslararası ilke örneğin

kirleten-öder ilkesi, zarar vermeme kuralı ve “Ortak fakat farklı sorumluluklar ve ilgili kapasiteler” ilkeleri uygulamaları, çevresel göçü önlemeye yardımcı olacaktır.

İç göçmenlerin ihtiyacı olan yasal koruma, özellikle yer değiştirmek zorunda kalan halkların kolektif haklarını korumaktadır. Bu nedenle, insan hakları çerçevesine sahip yasal olarak bağlayıcı ilkeler oluşturulmalıdır. Yine, kanıta dayalı meseleleri ve zorlukları, insan haklarına dayalı prensipler ve hedeflenen çözümler ile etkin bir şekilde ele almak, uluslararası düzeyde çabaları birleştirmek, Bangladeş ve ABD’de politikalardan uygulamaya kadar olan sorunlara kapsamlı bir yasal çerçeve oluşmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle, bu yasal çerçevenin, yer değiştirme ve dirençlilik ile ilgili farklı bileşenlere odaklanması gerekir. Ayrıca kurumların toplum liderliğindeki yer değiştirme veya dirençlilik planlarının uygulanmasını desteklemek için yerel ve toplum liderleri ile birlikte çalışması gerekmektedir.

Çevreden kaynaklanan nedenlerle göç etme olasılığı olanlar (motive edilmiş), göç etmek zorunda veya göç etmeye zorlanmış göçmenlerin gelecekte korunması için ulusal bir politika hazırlamak gerekmektedir. Ulusal bir politika, hem ulusal hem yerel düzeyde, otoritelere, yerinden edilmiş eğitimli liderlerin/göçmenlerin politika oluşturma sürecine katılabilesine imkan sağlayacaktır. Kendi kökeninden gelen toplulukların gelişmesine katkıda bulunabilecekleri kapsamlı kentleri tercih etmelerini sağlamak göçmenlerin yeniden hayatlarını idame etmeleri konusunda teşvik edici rol oynayacaktır. Politik yaklaşımları sadece hazırlamakla kalınmamalı, aynı zamanda çevresel göç bir sorun olarak kapsamlı bir şekilde değerlendirilmeli ve “sıcak nokta” alanlarında yeterli uyum projeleri uygulanmalıdır.

Yeni, kapsamlı bir ulusal politika oluşturulamazsa bile, mevcut ilgili politikalara çevresel göçmen meselelerinin mevcut afet, arazi, konut, çevre, tarım, ekonomik, kentsel politikalarına eylem planları ve programları ile entegrasyonun sağlanması gerekmektedir. Bu mevcut hükümet yaklaşımları haklar, dirençlilik ve planlı

yeniden yerleştirme konularını ana akım göç meselesine entegre etmelidir. Bu sayede, çevresel göç konusu ulusal kalkınma planlamasının bir parçası olarak değerlendirilecektir. Yine, sektörel seviye politikaları ve planları; çevre, iklim değişikliği ile ilgili göç eğilimlerindeki olası değişimlere açıklama getirebilir ve uygun durumlarda (hem ulusal hem de uluslararası) uyumsal bir müdahale olarak göçü destekleyebilir.

Göçmenlerin uyumunu artıracak yerel düzeyde politikaların ve programların geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bunun nedeni yerel yönetimin müdahalesinin, kayıpların ve zararın etkilerini azaltmak için en etkili girişimlerden biri olarak kabul edilmesidir. Yerel yönetimin kanun koyma yetkisi olmasa da, gerektiğinde plan ve politikaları formüle edebilmektedirler. Çevreden kaynaklanan göç meseleleri mevcut yasal sistemde dikkate alınmadığından, çevresel göçmenlerin haklarını, dirençliliklerini ve yeniden yerleştirme konularını müzakere etmek için yerel hükümet yetkilileri ile bağlantılı olarak devlet yönetiminde yüksek düzeyde özel standartlara ve koşullara sahip olmak gerekmektedir. Ayrıca, yerel yönetimler veya toplum tarafından yönetilen planlama, yerel ortaklar ve toplum odaklı yaklaşımların katılımını yaygın hâle getirecektir. Bunun sonucunda da merkezî hükümet ve yerel topluluklar arasında, acil ve zorunlu göçmenlere daha iyi müdahale edebilecek bir köprü kurulacaktır. Hatta yerel yönetim, uluslararası iklim müzakereleri ile yerinden edilmiş yerel halk arasında da bir köprü olabilecektir.

Her iki kıyı alanında, yerinden edilenlerin/göçmenlerin sayısını ve gördükleri zararları azaltmak için ilk olarak, çevreden kaynaklanan göçmenlerin tanınması ve yerel otoriteler tarafından kabul edilmeleri ile çözüm odaklı yaklaşımlar başlayacaktır. Yerel yetkililerin ilk önceliği olacak bu durum, güvenliği sağlamaya yardımcı olacaktır. İkinci olarak, daha çevre dostu yaklaşımlarda bulunulmalıdır. Ayrıca, iklim değişikliği ve insan hakları konusunda mevcut yasal düzenlemelerin eksikliği ve açık yasal

hükümlerin bulunmaması nedeniyle çevreden kaynaklanan göçlerin ve yerinden edilenlerin insan hakları çerçevesinde korunması garanti edilememektedir. Bu yüzden, Bangladeş ve ABD, uluslararası düzeydeki çabalarını birleştirerek kanıta dayalı çalışmalar (evidence based studies) ve buna ilişkin zorlukları daha etkili bir şekilde ele almalıdır.

Bangladeş'te yerel yönetim merkezî hükûmete büyük ölçüde bağlı konumdadır. Bu bağlamda, merkezî yönetim finansal destek ve mali hizmetleri artırmalıdır. Hem Bangladeş hem de Louisiana'da yerel düzeyde dirençliliği desteklemek için risk azaltma, kayıp ve zararı önleyecek projeler için daha fazla uyum sağlamak adına finansman desteği ile yerel hükûmeti güçlendirmek gerekecektir. Yine, Hükûmetlerin bakanlıklar ve diğer kurumlar arasında işbirliği ve koordinasyonunu artırarak, dirençlilik stratejilerinin ve hak temelli politikaların daha etkin bir şekilde geliştirilmesini ve işlevselleştirilmesini sağlayacak çalışmalara hız vermesi gerekmektedir.

“Ekokıtlığı” ve “Yeni Malthusçu” yaklaşımında bahsettiği üzere, yaygın nüfus artışı Bangladeş'te çevresel göçün büyüdüğünü göstermektedir. Bu yüzden, Bangladeş'te nüfus artışının dengelenmesi çevre/iklim kaynaklı riskler ile kayıp ve zarar riskinin azaltılmasında önem arz etmektedir. Kıyı nüfusu mevcut oranda büyümese de aşırı yoğun nüfuslu ülkede, toplam büyümenin kontrol altına alınması gerekmektedir.

Bangladeş ve Louisiana'da, kıyı bölgelerinde çevresel göçmenlerin mevcut yerlerinde kalmalarını teşvik edecek bazı uyum veya önleyici politikalar oluşturulmuştur. Bunlar “daha iyi yeniden yapılanma (build back better)” için önleyici politika ve uygulamalardır. Daha iyi yeniden yapılanmaya örnek olarak, fırtına dalgalanmalarına karşı taban sel yükselmesi, daha fazla taşkın seti yapımı ve mevcut setlerin bakımını yapmak verilebilir. Louisiana'da geliştirilen “Çoklu Hat Savunma Stratejisi” (Multiple Lines of Defense Strategy) gibi uygulamalar, bina kodlarının ve

imar yasalarının uygulanması, daha fazla kıyı yeşil kuşak gibi doğal engellerin sağlanması ve mevcut ormanların korunmasının teşvik edilmesi, delta bölgesinde arazi kazanılması, daha fazla kasırga barınaklarının inşa edilmesi, geçim kaynaklarının çeşitlendirilmesi, yoksulluk ve çevresel baskılar gibi yapısal eşitsizliklerin olumsuz etkilerinin azaltılması, tuzlanma ile mücadele bakımından kıyı mahsul tarımına uyum sağlanması vs. önleyici politikalar “daha iyi geri inşa” uygulamaları olacaktır. Aynı zamanda bu stratejilerde geçim kaynaklarının bir parçası olarak hareketlilik ve göç de dikkate alınmalıdır. Bangladeş de güncellenmiş, modern, kıyısız ve önleyici girişimlerde bulunmuştur. Bütçe kapasitesi yeterli olmasına rağmen, iklim dirençlilik uygulamaları ile riski azaltmak için önleyici çaba gösterilmemektedir. Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu gibi uluslararası düzeydeki yetkili makamlar bu konuda yardımcı olabilmektedir.

Mağdur ve kırılgan insanların dirençliliğini korumak ve arttırmak için iklim sigortası mekanizmalarının geliştirilmesi ve vergi politikalarının oluşturulması gerekmektedir.

Planlı yer değiştirme için hükümet çabaları doğrultusunda ortaya çıkarılacak projeler ile göçmenlere kendileri için “kazanç” durumu sağlayacak nihai bir geçim yolu sağlanmak zorundadır.

Etkilenen topluluklar, yer değiştirmenin onları çevresel değişimlerden koruyacak tek uyum stratejisi olduğuna karar vermelidir. Yeniden yerleştirme sırasında yeterli hakların sağlanmasının yanı sıra topluluk temelli ve topluluk güdümlü yeniden yerleştirme planı sağlama alınmalıdır.

Merkezî hükümet ve yerel topluluklar arasında, göç potansiyeli olanlar, acil veya zorunlu göçmenlere daha iyi müdahale edebilmek için yerel yönetimler tarafından yönetilen planlama, yerel ortakların ve toplum odaklı yaklaşımların katılımını yaygın

hâle getirmesi gerekmekte hatta bu bağlamda yerel yönetim, uluslararası iklim müzakereleri ile yerinden edilmiş yerel halk arasında da bir köprü olabilmektedir.

Son olarak, çevreden kaynaklanan göç konularında hem Bangladeş hem de Louisiana da siyasi irade artırmalıdır. Çünkü yıllardır devam eden kıyı problemleri yalnızca çevresel, doğal veya ekolojik meselelerin sonucu değil, aynı zamanda çevresel olmayan meselelerin de sonucudur. Gelecek nesiller için sürdürülebilir bir kıyı elde etmek amacıyla alınan kararlar, Aldo Leopold'un, "A Sand Almanac" eserindeki vizyonununda bahsettiği gibi, politikacıların insanları doğanın bir parçası olarak görmeleri gerektiği ve buna göre davranmalarının daha sağlam olması yönünde çaba sarfetmeleri gerekmektedir. Bu yüzden, gerçekleşmekte olan değişikliklere toplumsal olarak adil bir uyum sürecine girebilmek adına, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde tüm insanlar için sürdürülebilir bir geleceğe ihtiyaç duyulmaktadır.

Tezde yanıt aranan sorulardan birincisi; göçe neden olan çevre ve iklim değişikliğinden dolayı ve onun dışındaki baskıların göçe (itici faktör olarak) sebep olup olmadığıdır. İkinci bölümde deniz suyu seviyesinin yükselmesinin insanlar üzerinde olumsuz etkiye sahip olmasından dolayı hem göç ihtimalini artırdığı hem de göç etme zorunda kalmalarına neden olduğu, kıyı erozyonunun insanların bölgeyi terk etmek zorunda kalmalarına neden olduğu ve kasırgaların insanların acil ve geçici olarak yer değiştirmelerine neden olduğu gösterilmektedir.

Tezde yanıt aranan sorulardan ikincisi ise, gelişmiş yada az gelişmiş ülkelerde çevresel göçün büyüklüğü ve göçün bir tetikleyici nedeni olarak iklim değişikliği, kapitalizm, çatışma, neoliberal politika etkilerinden söz edilip edilemeyeceği, anlatılmaya çalışılmıştır. Bunun yanında da tezde sorunun ne kadar önemli olduğu, uluslararası sorumlulukların gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde çevresel göçmenlerin sorunlarını azaltmada ne kadar önemli olduğu ifade edilmeye çalışılmıştır.

Tezde yanıt aranan sorulardan üçüncüsü ise; uluslararası düzeyde çevreden kaynaklanan göçmenler konusu 2015'ten beri aktif olarak hareket ettiği görülmektedir. Uluslararası düzenleyici çerçeve politikalarının eksikliğinden dolayı, çevreden kaynaklanan göç sorunları küresel sorun olarak görülmemektedir.

Yanıt aranan sorulardan bir diğeri ise, seçilen kıyı alanlarında bulunan örneklerde çevreden kaynaklanan göçmenler konusunda politika yaklaşımlarının ulusal (sadece Bangladeş) düzeyde olduğu görülmektedir. Ancak hâlâ federal veya yerel düzeyde politika veya planlarda yer almamaktadır. Bangladeş devleti, bununla ilgili temel sorunu ve kaygıyı kabul etmekte, bu nedenle ulusal düzeyde kendi çerçevesinde politikalarını ve mekanizmalarını yerel düzeyde hazırlayabilmektedir.

Yanıt aranan sorulardan birisi de; devlet veya eyaletlerin planlanan yer değiştirmeleri uyumun bir biçimi olarak görüp görmediklerini saptamaktadır. Tezde Bangladeş'teki *Gucchogram* (toplu köyü) projesi, *Char* geliştirme ve yeniden yerleşim projesi (CDSP), *Ashrayan* (Barınak) projeleri; Louisiana'daki Jean Charls adası yeniden yerleşim projeleri geniş ve kapsamlı olarak alınmamasına rağmen planlanan yer değiştirmeleri uyumun bir biçimi olduğu, ancak net uyum olmadığını görülmektedir. Ayrıca, Bangladeş'teki Sidr kasırgasından sonra Bangladeş, Afet Yönetimi Kanunu, 2012 ve Louisiana'daki Katrina kasırgasından sonra Louisiana İç Güvenliği ve Acil Yardım ve Afet Yasası, 2011 "rehabilitasyon", "yeniden yerleşim" konusunun önemli olduğunu vurguladığı ve yer değiştirmeyi teşvik ettiği için uyum politikalarının bir biçimi olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, tezde yanıtı aranan 1. Hipotezin olumlu olduğu görülmektedir. Bunun nedeni çevre ve iklim değişikliği nedeniyle meydana gelen deniz su seviyesi yükselişi sonucu zorunlu göç, kıyı erozyonundan kaynaklı zorunlu göç ve kasırğa gibi acil göç durumları çevreden kaynaklanan göçü tetikleyen önemli doğa olaylarıdır. Çevre ve iklim değişikliği sonucu gelir getirici faaliyetlerin kaybı, yoksulluk, güvenlik kaybı,

yeraltı suyu çıkarma, arazi çökmesi, yönetimlerdeki zafiyetler, siyasi başarısızlık gibi baskılar itici nedenler olarak sayılmış, insanların göç etmesinde önemli faktörler olarak değerlendirilmişlerdir. Dolayısıyla, çevre ve iklim değişikliğinden kaynaklı nedenler ön plana çıkmaktadır.

Tezde yanıtı aranan 2. hipotez de ise, seçilen örneklerde çevreden kaynaklanan göçmenler için politik yaklaşımlardan Bangladeş'in, ABD'den daha ileride olduğu görülmüştür. Politikacıların da çevre göçmenleri konusunu ciddi olarak ele aldığı çalışmada açıkça ifade edilmiştir. Çevre kaynaklı göç konusu ulusal ve yerel stratejiler, plan ve politikalarda yer bulmasına karşın, olumsuzlukları önleyebilecek politikalar için kaynaklar yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, ülke afet direnç için ileri teknolojiye sahip olmadığı için Bangladeş'in çevreden kaynaklanan göçün olumsuz etkilerini yaşama ihtimalinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Afetlerin çevresel etkilerini azaltmaya yönelik çalışmalar için mali imkanlar yeterli değildir. Ancak STK'ların çalışmalarıyla göç konusu, ulusal düzeyde politika yaklaşımlarının konusu içine girebilecektir. Öte yandan, ABD'deki politikacılar çevre göçmenleri konusunu ciddi bir sorun olarak düşünmemektedirler. Buna rağmen, Louisiana Hükûmeti bir sorun olarak düşünmekte ancak Bangladeş'te olduğu gibi strateji ve politika oluşturulmaması, konuya yaklaşım bakımından geride olduklarını da göstermiştir. Direnç odaklı teknoloji uygulamaları, planlama, çevresel afetlerin etkilerini hafifletmek için mali imkanların yeterli olması, direnç odaklı altyapı vs. uygulamalar ile gelecekte meydana gelebilecek olası şiddetli çevresel sorunlar sonucunda, daha az çevresel göçün olacağı görülmektedir. Zamanında da strateji ve politika oluşturulmamasına en güzel örnek Katrina Kasırgası'dır. Sonuç itibariyle de çevresel göç, dirençlilik uygulamaları ve güçlü politikalar yoluyla da önlenilecektir. Hatta, Bangladeş ve Louisiana'da görüldüğü gibi altyapı dirençliliği konusunda zayıflıklar olsa dahi, toplumsal tabanlı taleplerin çevreden kaynaklanan göçleri önlemede başarılı olabileceği kanaatine ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Adri, N., (2014), **Climate-induced Rural-Urban Migration in Bangladesh: Experience of Migrants in Dhaka City**, Doktora Tezi, Royal Holloway, University of London.
- AFAD., (2014), **Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü**, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Turkey.
- Adger, W. N., (2000), “Social and ecological resilience: are they related?” **Progress in Human Geography**, C. 24, S. 3, s. 347-364.
- Ahsan, M M., (2017), **Role and Policy Challenges of Local Governments on Environmentally Induced Displacement and Migration in Bangladesh**, M Güler ve M Turan (ed.), **Belediyelerin Geleceği ve Yeni Yaklaşımlar**, 1. Cilt, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, s. 496-508.
- Ahsan, R., vd., (2014), “Climate Induced Migration: Lessons from Bangladesh”, **The International Journal of Climate Change: Impacts and Responses**, C. 5, S.2, s.6-9.
- Ahsan, R, Kellett, J., ve Karuppattan, S., (2015), “Climate Induced Migration: Lessons from Bangladesh”, **The International Journal of Climate Change: Impacts and Responses** C. 5.
- Alam, M. R., vd., (2017), “Vulnerability assessment and construction recommendations of local houses in the cyclone prone coastal areas of Bangladesh”, **International Journal of Disaster Risk Reduction**, C. 21, s. 118-130. DOI: 10.1016/j.ijdr.2016.10.010.
- Algan, N., ve Künçek, Ö, (1998), “Transboundary Population Movements: Refugees, Environment and Politics”, **The Turkish Yearbook of International Relations (Milletlerarası Münasebetler Türk Yıllığı)**, C. XXVIII., s. 85-86

- Angelsen, A., (2014), “Environmental Income and Rural Livelihoods: A Global-Comparative Analysis”, **World Development**, C. 64, s. S12–S28.
- Azam, M., (2011), **Factors Driving Environmentally Induced Migration in The Coastal Regions of Bangladesh: An Exploratory Study**, Yüksek Lisans Tezi, Faculty of Forestry and Environmental Sciences, Universität Freiburg, Germany.
- BBS- Bangladesh Bureau of Statistics, (2011), **Population and Housing Census 2011: Preliminary Results**, Ministry of Planning, Government of the People’s Republic of Bangladesh, Dhaka, Bangladesh.
- BBS, (2017), **Yearbook of Agricultural Statistics-2016**, Ministry of Planning, Government of the People’s Republic of Bangladesh, Dhaka, Bangladesh, s.360.
- Begum, A., (2017), “Review of migration and resettlement in Bangladesh: effects of climate change and its impact on gender roles”, **DECCMA Working Paper**, Deltas, Vulnerability and Climate Change: Migration and Adaptation. S. 3.
- Betts, A. (2009), **Forced Migration and Global Politics**, United Kingdom: A John Wiley & Sons, Ltd.
- Betts, A., (2010), “Survival Migration: A New Protection Framework”, **Global Governance**, C.16, s. 361–382
- Bettini, G., (2014), “Climate migration as an adaption strategy: de-securitizing climate-induced migration or making the unruly governable?” **Critical Studies on Security**, C. 2, S.2.
- Biswas, S., ve Chowdhury, M A A., (2012), “Climate Change Induced Displacement and Migration in Bangladesh: The Need for Rights-Based Solutions”, **Refugee Watch**, 40,
- Black, R., (2001), **Environmental Refugees: myth or reality? New issues in refugee research**, Working Paper No 34. UNHCR.

- Black, vd., (2011), “Climate change: Migration as adaptation”, **Nature**. C.478. s. 447-449.
- BMMYK- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği., (1998), **Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler Ve Usuller Hakkında El-kitabı**, Ankara.
- Bookchin, M., (1980), “**Ekolojik Bir Topluma Doğru**” Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları.
- Bookchin, M., (1995), “**Re-enchanting Humanity: A Defense of the Human Spirit Against Antihumanism, Misanthropy, Mysticism, and Primitivism**”. Cassell Global Issues Series.
- Brammer, H., (2014), “Bangladesh’s dynamic coastal regions and sea-level rise”. **Climate Risk Management 1**, United Kingdom, s. 51–62.
- Bryner , N S., Garcia-Lozano, M., ve Bruch, C., (2017), “Washed Out: Policy and Practical Considerations Affecting Return after Hurricane Katrina and Superstorm Sandy”, **Journal of Asian Development**, C. 3, S. 1, Las vegas: Macrothink Institute.
- Brisman, A., (2013), “Not A Bedtime Story: Climate Change, Neoliberalism and The Future of the Arctic”, **Michigan State International Law Review**, C. 22, S.1.
- Broome, C, M., Dubinin, J, ve Jenkins, P., (2015), **View from the Coast: Local Perspectives and Policy Recommendations on Flood-Risk Reduction in South Louisiana**, Policy Report. Baton Rouge: Center for Planning Excellence, 2015, s.5-74.
- Bukvic, A., Smith, A., ve Zhang, A., (2015), “Evaluating drivers of coastal relocation in Hurricane Sandy affected communities”. **International Journal of Disaster Risk Reduction**, 13, 215-228. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2015.06.008>

- Bündnis Entwicklung Hilft ve United Nations University – Institute for Environment and Human Security (UNU-EHS), **World Risk Report 2016**, Germany.
- Buz, S., (2004) **Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul- Mültecilik**, SGDD Yayınları, Ankara.
- Carter, D. K., (2016), **Remaking Post-Industrial Cities: Lessons from North America and Europe**, New York: Routledge Publications, s.92-93
- Castles, S., (2002), **Environmental change and forced migration: making sense of the debate**, United Nations High Commissioner for Refugees, Geneva.
- Castles, S., (2003), **The International Politics of Forced Migration**” Development, C. 46, S.3, s. 11–20.
- CCC- Climate Change Cell, (2016), **Assessment of Sea Level Rise on Bangladesh Coast through Trend Analysis**, Climate Change Cell, Department of Environment, Ministry of Environment and Forests, Bangladesh.
- Cernea, M., (2005), **Concept and Method: Applying the IRR Model in Africa to Resettlement and Poverty**. Itaru Ohta ve Yntiso D. Gebre, (eds.) Japan: Kyoto University Press. s.195-239.
- Chamlee-Wright, E., ve Storr, V.H., (2009),“There’s no place like New Orleans”: Sense of place and community recovery in the Ninth Ward after Hurricane Katrina. **Journal of Urban Affairs**, C.31, S. 5, s. 615-634.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9906.2009.00479.x>
- Chowdhury vd., (2012), **Coastal Fishers’ Livelihood in Peril: Sea Surface Temperature and Tropical Cyclones in Bangladesh**, Center for Participatory Research and Development, Dhaka
- City of New Orleans, (2017), **Climate Action for a Resilient New Orleans: 50%by 2030**, City of New Orleans, Louisiana, USA.
- Clark, W., (2007), **Environmentally Induced Migration and Conflict**, Berlin, German Advisory Council on Global Change (WBGU), Germany.

- Coasta, R. B., (2016), **Policies of Loss: Coastal Erosion and the Struggle to Save Louisiana's Wetlands**, Doktora Tezi, Louisiana State University and Agricultural and Mechanical College, LSU, Louisiana.
- Conley, V. A., (1997), **Ecopolitics: The environment in poststructuralist thought**, London and New York: Routledge.
- Council of Europe, (2008), **Environmentally induced migration and displacement: A 21 century challenge**, Committee on Migration, Refugees and Population, s.1-24.
- Crnčević, T, Lovren, T, O., (2018) Displacement and climate change: improving planning policy and increasing community resilience, **International Journal of Climate Change Strategies and Management**, C. 10 S. 1, s.105-120, <https://doi.org/10.1108/IJCCSM-05-2017-0103>.
- Christian Aid., (2007), **Human tide: Gerçek göç krizi**, London, s.1.
- Choudhury, Z., (2011), “The Vanishing Habitat”, **FORUM**, C.5,S.6, The Daily Star
- CPRA- The Coastal Protection and Restoration Authority, (2017), “**Louisiana’s Comprehensive Master Plan for a Sustainable Coast, Louisiana**”. s. ES-1-163. CPRA, Louisiana.
- CPRA (2017a), **2017 Coastal Master Plan: Flood Risk and Resilience Program Framework**. s. ES-1-163. CPRA, Louisiana.
- Crossland, C.J., Kremer, H.H., Lindeboom, H., Marshall Crossland, J.I., Le Tissier, M.D.A. (Eds.) (2005), “**Coastal Fluxes in the Anthropocene**”, Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Das, T, K., Et. al., (2014), “River Bank Erosion Induced Human Displacement and Its Consequence”, **Living Reviews in Landscape Research.**, C. 8, S, 3, doi:10.12942/lrlr-2014-3

- Dahl, K.A., Fitzpatrick, M. F., ve Spanger-Siegfried, E., (2017), “Sea level rise drives increased tidal flooding frequency at tide gauges along the U.S. East and Gulf Coasts: Projections for 2030 and 2045”, **PLoS One**. C.12 S.2, doi: 10.1371/journal.pone.0170949.
- Dearing J. A., (2006), **Climate-human-environment interactions: resolving our past**, *Clim. Past*, 2, s. 187–203.
- Deshpande. M J., ve Vinod. M., (2013), “**Contemporary Political Theory**”, New Delhi: PHI Learning, s. 419
- De Sherbinin A., vd., (2011). “Preparing for Resettlement Associated with Climate Change”, **Science** **334** s. 456–457, DOI: 10.1126/science.1208821.
- Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (1991), **Ortak Geleceğimiz**, Çev. Belkıs Çorakçı, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayınları, Ankara, 1991.
- DMB- Disaster Management Bureau, (2010), **National Plan for Disaster Management 2010-2015**. Disaster Management & Relief Division, Bangladesh.
- DMB ve UNDP (2009), **Post-Cyclone Sidr Family Shelter Construction in Bangladesh Documentation of Plans and Processes**, Shelter Working Group Bangladesh 2007-2009.
- Displacement Solutions, (2012), **Climate Displacement in Bangladesh: The Need for Urgent Housing, Land and Property (HLP) Rights Solutions**, Geneva, Switzerland, s.1-34.
- Dobb, M., (2007), *Kapitalizmin Gelişme Üzerine İncelemeler*, Çev. F. Akar, İstanbul: Belge Yayınları.
- Dryzek et.al., (2002), “Environmental transformation of the state: the USA, Norway, Germany and the UK”, **Political Studies**, C 50, S. 4, s. 659-682

- Eckstein, D., Künzel, V ve and Schäfer, L., (2018), **Global Climate Risk Index 2018 Who Suffers Most From Extreme Weather Events? Weather-related Loss Events in 2016 and 1997 to 2016**, Bonn: Germanwatch e.V.
- El-Hinnawi, E., (1985) **Environmental Refugees**. Nairobi: United Nations Environment Programme.
- Entwisle, B., (2016), Climate Shocks and Migration: An Agent-Based Modeling Approach, **Population and Environment**, C. 38 S. 1, s. 47–71. doi:10.1007/s11111-016-0254-y.
- Ekici, S, ve Tuncel, G., (2015), **Göç ve İnsan**, Birey ve Toplum, C 5, S,9. S. 9-10
- Ertem, H. E., (2007), “**Illegal Immigration to EU Countries: New Asylum Policies in Spain and Germany**”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Flyvberg, B., (2006), “Five misunderstandings about case-study research”. *Qualitative Inquiry*, C. 12. S. 2, s. 219–245.
- Fussell, E., Sastry, N., ve VanLandingham, M., (2010), “Race, socioeconomic status, and return migration to New Orleans after Hurricane Katrina”, **Population Environment**, C. 31, s. 20-42. <https://doi.org/10.1007/s11111-009-0092-2>
- FEMA-Federal Emergency Management Agency, (2000), **Coastal Construction Manual**, FEMA 55(3. ed.), s. 6-10.
- FEMA, (2009), **The National Disaster Housing Strategy**, FEMA:USA
- FEMA, (2013), **Hurricane Katrina in The Gulf Coast: Mitigation Assessment Team Report**, FEMA
- Findlay, AM., (2011), “Migrant destinations in an era of environmental change”. **Global Environmental Change**. S.21S s.50–S58. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.09.004>
- Fokkema, S., (2011), **To be or not to be a climate change refugee, that is the question An interpretive policy analysis of labeling and framing processes**

of climate change refugees in Bangladesh, Yüksek Lisans Tezi, Utrecht University.

Fredrik, M ve Sturle, H., (2011), **What is Resilience? An introduction to social-ecological research**, Stockholm Resilience Center, Stockholm, SE.

Fischbach, J.R.,vd., (2017), **2017 Coastal Master Plan Modeling: Attachment C3-25: Storm Surge and Risk Assessment**. Baton Rouge, Louisiana: Coastal Protection and Restoration Authority, s. 1-219.

Gardiner, S M., (2011), **Climate Justice**, John S. Dryzek, Richard B. Norgaard, David Schlosberg (ed.) içinde s.314-315.

GED-General Economics Division (2015), **7th Five Year Plan: FY 2016-FY2020**, Planning Commission, Bangladesh.

Gemenne, F., (2011), **How they became the human face of climate change. The emergence of ‘climate refugees’ in the public debate, and the policy responses it triggered**, Étienne Piguet, Antoine Pécoud, Paul de Guchteneire, (ed.) içinde s. 225-269.

Gizachew, A., (2017) “Refining the impoverishment risks and reconstruction (IRR) model: A study of the model’s “overlooked” risks, evidences from the impacts of Tekeze Dam, North East Ethiopia”, **Journal of Development and Agricultural Economics**, C.9, S.4, s.66-79, DOI: 10.5897/JDAE2015.0681

Gleditsch, N P., (2003), “**Environmental Conflict: Neomalthusians vs. Cornucopians**”, Hans Günter Brauch, Antonio Marquina, Mohammad El-Sayed Selim, Peter H. Liotta, Paul Rogers (ed.), içinde s. 477-486.

Groen, J. A., & Polivka, A. E., (2010), “Going home after Hurricane Katrina: Determinants of return migration and changes in affected areas”, **Demography** **47**, C.3, S.1 , s. 821-844. <https://doi.org/10.1007/BF03214587>

- Hartmann, B., (2010), “Rethinking climate refugees and climate conflict: rhetoric, reality and the politics of policy discourse”, **Journal of International Development**, C. 22 s. 233-246.
- Haque, A. ve Jahan, S., (2016), “Regional Impact of Cyclone Sidr in Bangladesh: A Multi-Sector Analysis”, **International Journal of Disaster Risk Science**, C. 7, S.3. s. 312-327. <https://doi.org/10.1007/s13753-016-0100-y>
- Haque, U, vd., (2012), **Reduced death rates from cyclones in Bangladesh: what more needs to be done?**, Bull World Health Organ, 90:150–156, doi:10.2471/BLT.11.088302 (Erişim: 11.01.2018)
- Hauer, M E., Evans, J M., Mishra, D R., (2016), “Millions projected to be at risk from sea-level rise in the continental United States”, **Nature Climate Change**, C.6, S.7, s.691-695.
- Himani U.,vd., (2015), “Conceptualizing and contextualizing research and policy for links between climate change and migration”, **International Journal of Climate Change Strategies and Management**, C.7 S.3. s. 394 – 417
- Hossain, R., Ahsan, M M, Hossain, M Z, Rahman, A., (2008), “Indegenous Knowledge and Practices for Cyclone Preparedness in Coastal Bangladesh”, **Solutions to Coastal Disasters**, Louise Wallendorf, Lesley Ewing, Chris Jones, Bruce Jaffe (ed.), American Society of Civil Engineers, <https://doi.org/10.1061/9780784409688>.
- Hossain M Z., (2014), **Pro-Poor Urban Adaptation to Climate Change in Bangladesh: A Study of Urban Extreme Poverty, Vulnerability and Asset Adaptation**, Doktora Tezi, Heriot-Watt University.
- Homeland Security, (2016), “**National Disaster Recovery Framework**”, FEMA: USA.

- Homer-Dixon., (1993), “**Environmental Scarcity and Global Security**”, New York: Foreign Policy Association.
- Hugo, G., (1996), “Environmental concerns and international migration”, **International Migration Review**, C.30 S.1, s.105-131.
- Hugo, G., (2008), **Migration, development and environment**, Draft paper for Research Workshop on Migration and the Environment: Developing a Global Research Agenda, Munich.
- IDMC- Internal Displacement Monitoring Centre, (2016), “**Global Report on Internal Displacement**”, Geneva: Internal Displacement Monitoring Centre.
- IDDRI-Institute for Sustainable Development and International Relations ve IOM- International Organization for Migration., (IOM), (2012), **The State of Environmental Migration 2011**. IOM, France, s. 58.
- IOM., (2007), **Discussion Note: Migration and the Environment**. MC/INF/2008, International Organization for Migration.
- IOM., (2008), **World Migration Report 2008: Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy**. C. 4. Geneva, Switzerland.
- IOM., (2008a), **Migration and Climate Change**, No.31, Geneva, Switzerland.
- IOM., (2011), “Glossary on Migration”, (2.ed.), **International Migration Law** No. 25, IOM, Geneva.
- IOM., (2016), **Assessing the Climate Change Environmental Degradation and Migration Nexus in South Asia**, IOM Bangladesh.
- IPCC-Intergovernmental Panel on Climate Change, (2001), **Climate Change 2001: Mitigation**, Contribution of Working Group III to the Third Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, Cambridge: Cambridge University Press

- IPCC., (2012), **Managing the risks of extreme events and disasters to advance climate change adaptation**. Special report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, Cambridge: Cambridge University Press.
- IPCC., (2013), **Climate Change 2013: The Physical Science Basis**, Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, *ed.* T. F. Stocker et al., Cambridge, U.K., and New York, NY: Cambridge University Press.
- IPCC., (2014), **Climate Change 2014, Impacts, Adaptation and Vulnerability – Summary for Policymakers**, Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, [C.B. Field et al. (eds.)]. New York: Cambridge University Press.
- Islam, R., (2007), **Pre-and post-tsunami coastal planning and land-use policies and issues in Bangladesh**, in Proceedings of the workshop on coastal area planning and management in Asian Tsunami-affected countries, Jeremy S. Broadhead ve Robin N. Leslie (Ed.), Bangkok, Thailand. s.55-80
- Islam M F., ve Rashid, B., (2011), “Riverbank Erosion Displacees in Bangladesh: Need for Institutional Response and Policy Intervention Show More Bangladesh”. **Journal of Bioethics**, C.2, S. 2, s.: 4-19.
- Islam, I., Akter, S., Jahan, N., Hossain, M I, (2015), **Displacement And Migration From Cyclone-Affected Coastal Areas**, in Environment, Migration and Adaptation Evidence and Politics of Climate Change in Bangladesh, Bishawjit Mallick and Benjamin Etzold (ed.), Dhaka: AHDPH, s.141-156
- Ingram, D., (1990), **Critical Theory and Philosophy**, St. Paul: Paragon House, s.63.
- Kamel, N., (2012), “Social marginalisation, federal assistance and repopulation patterns in the New Orleans metropolitan area following Hurricane Katrina”, **Urban Studies**, C. 49, s. 3211-3231. <https://doi.org/10.1177/0042098011433490>

- Kent, J. D., (2006), **Louisiana Hurricane Impact Atlas**. Louisiana Geographic Information Center, Baton Rouge, LA, s.39.
- Keleş, R., Hammamcı, C., Çoban. A., (2015), **Çevre Politikası**, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kelley, C. P., vd., (2015), **Climate Change in the Fertile Crescent and Implications of the Recent Syrian Drought**. Proceedings of the National Academy of Sciences, C. 112 S.11, s. 3241-3246
- Khatun, M., (2013), “Climate Change and Migration in Bangladesh: Golden Bengal to Land of Disasters”, **Bangladesh e-journal of sociology** C.10, S.2, s. 64-79.
- Khan, M A A, (2015), **Impacts of Climate Change on the Human Rights of Displaced People: Bangladesh Perspective**, Doktora Tezi, Western Sydney University, Australia.
- Kolmannskog, V., (2008), “No regrets”, **Forced Migration Review**, S. 31.s. 46.
- Kreft, S., vd., (2016), **Global Climate Risk Index 2016: Who Suffers the Most from extreme weather events? Weather-related loss events in 2014 and 1995 to 2014**”, Bonn: Germanwatch e.V.
- Kreft, S., Eckstein, D., ve Melchior, I., (2016), **Global Climate Risk Index 2017 Who Suffers Most From Extreme Weather Events? Weather-related Loss Events in 2015 and 1996 to 2015**”, Bonn: Germanwatch e.V.
- Kumar, L ve Ghosh, M. K., (2012), “Land cover change detection of Hatiya Island, Bangladesh, using remote sensing techniques”, **Journal of Applied Remote Sensing**, C. 6,S.1, s.3608
- Kromm, C., ve Sturgis, S., (2008), **Hurricane Katrina and The Guiding Principles on Internal Displacement: A Global Human Rights Perspective on a National Disaster**, Institute for Southern Studies, USA

- Landry, C. E., vd., (2007), “Going home: Evacuation-migration decisions of Hurricane Katrina survivors”, **Southern Economic Journal**, C. 74, s. 326-343.
<https://doi.org/10.2307/20111970>
- Luetz, J., (2013), **Climate migration: preparedness informed policy opportunities identified during field research in Bolivia, Bangladesh, and Maldives**, Doktora tezi, The Univeristy of New South Wales, Australia.
- Lee, E.S., (1966), “A theory of migration”, **Demography**, C. 3 S. 1, s. 47-57.
- Leatherman, S P., (2018), Coastal Erosion and the United States National Flood Insurance Program, **Ocean & Coastal Management**, C. 156, s. 35-42
<https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2017.04.004>
- Lonergan, S., (1998), “The Role of Environmental Degradation in Population Displacemen, Environmental Change and Security Project Report, C.6, s.5-15.
- Lönqvist, L, vd., (2010), **Shortcut to the frontline: supporting local NGOs on climate change in Bangladesh**, International NGO Traning and Research Centre, INTRAC/PRIP Trust research report, s.l.
- Lopez, J.A., (2006), **The Multiple Lines of Defense Strategy to Sustain Coastal Louisiana**. Lake Pontchartrain Basin Foundation, Louisiana, USA.
- Lopa, F. G. R., ve Ahmad, M M., (2016), Participation of CSOs/NGOs in Bangladeshi climate change policy formulation: co-operation or co-optation? **Development in Practice**, C. 26, S. 6, s. 781-793,
<https://doi.org/10.1080/09614524.2016.1200536>
- Maldonado, J. K., (2014), **Facing the Rising Tide: Co-Occurring Disasters, Displacement, and Adaptation in Coastal Louisiana’s Tribal Communities**, Doktora Tezi, American University, Washington, D.C.

- Maldonado, J.K., C. Shearer, R. Bronen, K. Peterson, ve H. Lazrus. (2013), The impact of climate change on tribal communities in the US: Displacement, relocation, and human rights. **Climatic Change**, C. 120 S. 3 s. 601–614.
- Mallick, B., ve Etzold, B., (2015), **Environment, Migration and Adaptation Evidence and Politics of Climate Change in Bangladesh**, Dhaka: AHDPH.
- Mark, P., (2017), “Environmental Disruption: Push/Pull Factors, Human Migration, and Homeland Security”, **Journal of Political Science and Public Affairs** C. 5 S.264. doi: 10.4172/2332-0761.1000264
- Matin, N., and Taylor, R., (2015), “Emergence of human resilience in coastal ecosystems under environmental change”, **Ecology and Society** C. 20, S. 2, s. 42. <http://dx.doi.org/10.5751/ES-07321-200243>
- Mayer, B., (2011), “The International Legal Challenges of Climate-Induced Migration: Proposal for an International Legal Framework”, **Colorado Journal of International Environmental Law and Policy**, C.22, S.3
- Mcgranahan, G., Balk, D., ve Anderson, B., (2007), “The rising tide: assessing the risks of climate change and human settlements in low elevation coastal zones”, **Environment & Urbanization**, C. 19 S. 1. s. 17-37, DOI: 10.1177/0956247807076960,
- McAdam, D., (2017), “Social Movement Theory and the Prospects for Climate Change Activism in the United States”, **Annual Review of Political Science**, C.20 s.189-208, <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-052615-025801>
- McAdam, J., Burson, B., Kālin, W, ve Weerasinghe, S., (2016), **International Law and Sea-Level Rise: Forced Migration and Human Rights**, Fridtjof Nansen Institute Report 1, s.12-13

- McAdam, J., (2016), "From The Nansen Initiative to The Platform on Disaster Displacement: Shaping International Approaches to Climate Change, Disasters And Displacement", **UNSW Law Journal**, C.39 S.4, s.1518-1546
- Mildenberger, M., Marlon, J.R., Howe, P.D. vd., (2017), The spatial distribution of Republican and Democratic climate opinions at state and local scales, **Climate Change**, C 145, S. 3–4, s.539–548. <https://doi.org/10.1007/s10584-017-2103-0>
- Moerschbaeche, M., ve Day Jr. J W., (2010), "The Greenhouse Gas Inventory of Louisiana State University: A Case Study of the Energy Requirements of Public Higher Education in the United States", **Sustainability**, C. 2 S.7, s. 2117-2134; doi:10.3390/su2072117
- Mollah, T, A., ve Ferdous, J., (2015), "Riverbank Erosion, Population Migration and Rural Vulnerability in Bangladesh (A case study on Kazipur Upazilla at Sirajgonj District)", **Environment and Ecology Research**, C.3 S.5 s. 125.
- MoEF-Ministry of Environment and Forests, (2005), **National Adaptation Programme of Action (NAPA)**, Government of the People's Republic of Bangladesh.
- MoEF., (2008), **Bangladesh Climate Change Strategy and Action Plan 2008**, Government of the People's Republic of Bangladesh.
- MoEF, (2017), **The Bangladesh Country Investment Plan for Environment, Forestry and Climate Change**, Government of the People's Republic of Bangladesh, s. 1-250.
- MoDMR- Ministry of Disaster Management and Relief (2015), **National Strategy on The Management of Disaster and Climate Induced Internal Displacement (NSMDCIID)**, Comprehensive Disaster Management Programme (CDMP II), Ministry of Disaster Management and Relief (MODMR), Bangladesh

- MoHFW- Ministry of Health and Family Welfare, (2012), **Bangladesh Population Policy**, Ministry of Health and Family Welfare, Government of the People's Republic of Bangladesh.
- MoWR- Ministry of Water Resources, (2005), **Coastal Zone Policy, 2005**, Ministry of Water Resources, Government of the People's Republic of Bangladesh
- MoFDM-Ministry of Food and Disaster Management (2008), **“Supercyclone Sidr 2007: Impacts and Strategies for Interventions”**, Bangladesh Secretariat, Dhaka, Bangladesh.
- Mohal, N., Khan, Z.H., ve Rahman, N. (2006), **Impact of Sea level Rise on Coastal Rivers of Bangladesh**, Institute of Water Modelling, Dhaka, Bangladesh
- Mutlu, A., Irdem, I., ve Üre, B., (2015), **Ekolojik Mültecilik**, Memleket Siyaset yönetim (MSY), C. 10, S. 23, s. 79-118.Dhaka
- Myers, N., ve Kent, J., (1995), **Environmental Exodus: An Emergent Crisis in the Global Arena**, Climate Institute. Washington, DC., USA
- Myers, N., (2002), “Environmental refugees: a growing phenomenon of the 21st century. Philosophical Transactions”. **The Royal Society London B. C.** 357 S. 1420. s 609-613.
- Nabila, I A, Israd, N, Akhter N., (2017), “Assessment of Coastal Erosion and Accretion Scenario of an Island using Mauza Maps: a GIS Based Case Study of Sandwip Island of Bangladesh”, **Imperial Journal of Interdisciplinary Research (IJIR)**, C. 3, S.10, s.438-442
- Nadiruzzaman M. ve Wrathall D., (2015), **Participatory exclusion – Cyclone Sidr and its aftermath**, Geoforum 64. s.196–204
- Nature.com, (2017), **Policy: Hurricane Katrina's lessons for the world.**
<http://www.nature.com/news/policy-hurricane-katrina-s-lessons-for-the-world-1.18188#b7> (Erişim: 8.3.2017)

- National Association of State Budget Officers, (2017), “State Expenditure Report (Fiscal 2014-2016)”, Washington, USA.
- Nawaz, F., ve Shah M N N., (2011), “Mechanisms and challenges for managing disaster in Bangladesh”, **African Journal of History and Culture**, C. 3 S. 7, s. 104-112
- Nihal, F. vd., (2015), **Sidr-Like Cyclones in Bangladesh Coast**, Paper Proceedings of Environment Technology & Energy, s.26-32
- Nicholls, R J., Vd., (2011), “Sea-level rise and its possible impacts given a ‘beyond 4⁰c world’ in the twenty-first century”. **Philosophical Transactions of the Royal Society, A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences**, C.369 S. 1934, s.161–181
- Nicholls, R J., Vd., (2011a), **Sea-Level Rise and Coastal Zone Management**, Climate Change and Land Policies (Gregory K. Ingram and Yu-Hung Hong ed.), Cambridge: Lincoln Institute of Land Policy.
- Nienhuis, J H., (2017), **A New Subsidence Map for Coastal Louisiana**, GSA Today (2017). C.27. DOI: 10.1130/GSATG337GW.1, The Geological Society of America, s. 58-59
- NRC —Norwegian Refugee Council, (2008), **Future floods of refugees —A comment on climate change, conflict and forced migration**, Vikram Kolmannskog. Oslo, Norway.
- Ozaki, M., 2016, **Disaster Risk Financing in Bangladesh**, ADB South Asia, Working Paper Series, No. 46, ADB.
- Paxson, C. ve Rouse, C E., (2008), Returning to New Orleans after Hurricane Katrina, **American Economic Review**, C. 98, S.2, s. 38-42
- Pinto, G M., vd., (2014), “Exploring the links between displacement, vulnerability and resilience”, **Procedia Economics and Finance**, C.18 s. 849 – 856

- Planning Commission (2012), **Public Expenditure in Climate Change: Bangladesh Climate Public Expenditure and Institutional Review**, General Economics Division Planning Commission, Government of the People's Republic of Bangladesh.
- ProPublica, (2014), **Losing Ground**, <http://projects.propublica.org/louisiana/#>, (Erişim: 01.09.2017).
- Rahman, M, A (2017), Resettlement of Climate Induced Displaced People in Bangladesh: Governance Perspective, **IOSR Journal Of Humanities And Social Science**, C. 22, S.10, s. 07-17, DOI: 10.9790/0837-2210060717
- Reuveny, R., (2014), "Climate change-induced migration and violent conflict", **Political Geography**, C. 26, s.656-657
- Rechkemmer, A., vd., (2016) "A complex social-ecological disaster: Environmentally induced forced migration", **Disaster Health**, C.3 S. 4, s. 112-120, DOI: 10.1080/21665044.2016.126351
- Renaud, F. G., vd., (2011), "A Decision Framework for Environmentally Induced Migration", **International Migration**, 49:5-29.
- Reuveny, R., (2014), "Climate change-induced migration and violent conflict", **Political Geography**, C. 26, s.656-657
- Richmond, A., (1993), **The Environment and Refugees: Theoretical and Policy Issues**. Revised version of a paper presented at the meetings of the International Union for the Scientific Study of Population, Montreal, Canada.
- Robbins, P., (2012), **Political Ecology: A Critical Introduction**. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Saha, S K., (2017), Socio-economic and environmental impacts of shrimp farming in the south-western coastal region of Bangladesh, **International Journal of Research on Land-use Sustainability** C. 3 S. 1, s.128-137

- Shamsuddoha, M., ve Rezaul K, C ., (2010), **Climate change migrants**. Tiempo: A Bulletin on Climate and Development, S.74. s 3-7.
- Sapat, A. vd., (2011), “Policy Learning and Policy Change: Katrina, Ike and Post-Disaster Housing” **International Journal of Mass Emergencies and Disasters**, C. 29, S.1, s. 26–56.
- Sarwar, M. ve Woodroffe, C. D., (2013), “Rates of shoreline change along the coast of Bangladesh”. **Journal of Coastal Conservation**, C.17 S.3, s.515-526.
- Sassen S., (2014), **Expulsions: Brutality and Complexity in the Global Economy**. Harvard University Press.
- Sastry, N. (2009), “Displaced New Orleans residents in the aftermath of Hurricane Katrina: Results from a pilot survey”, **Organization and Environment**, 22, s. 395 -409. <https://doi.org/10.1177/1086026609347183>.
- Seraj, S. M. ve Ahmed, K. I., (2004) **Building Safer Houses in Rural Bangladesh**, BUET, Dhaka, Bangladesh.
- Shamsuddoha, M., ve Rezaul K, C ., (2010), **Climate change migrants**. Tiempo: A Bulletin on Climate and Development, S.74. s 3-7.
- Shaikh M. S. vd., (2013), “Flood Disaster Risk Reduction and Adaptation Around the Coastal Area of Bangladesh”, **Journal of Environmental Science and Natural Resources**, C.6 S., s. 53 – 57.
- Shelton, D., (2009), “Common Concern of Humanity”, **Environmental Law and Policy**, C. 39 S. 2.
- Shrinath, N, Mack V, Plyer A., (2015), **Who lives in New Orleans and metro parishes now?** Based on 2013 U.S. Census Bureau data. New Orleans Data Centre.
- Stalker, P., (2008), **The No-Nonsense Guide to International Migration**, UK: New Internationalist Publications Ltd, s.10.

- Shaw, R, Shiwaku, K, ve İzumi,T, (2018), **Science and Technology in Disaster Risk Reduction in Asia: Potentials and Challenges**, Elsevier: Academic press. s.420.
- Souza vd., (2015), “Vulnerability to climate change in three hot spots in Africa and Asia: key issues for policy-relevant adaptation and resiliencebuilding research”, **Regional Environmental Change**, S. 15 s. 747–753, doi:10.1007/s10113-015-0755-8.
- Stanley, D.J., Hait, A.K., (2000), “Holocene depositional patterns, neotectonics and Sundarban mangroves in the western Ganges–Brahmaputra delta”. **J. Coastal Res.** C.16, S. 1. s. 26–39.
- Steckler, M.S., Akter, S.H., Seeber, L., (2008), “Collision of the Ganges–Brahmaputra delta with the Burma arc: implications for earthquake hazard”. **Earth Planet. Sci. Lett.** 273, 367–378
- Suhrke, A., (1993), **Pressure Points: Environmental Degradation, Migration and Conflict**, Occasional Paper No. 3, Project on Environmental Change and Acute Conflict, Academy of Arts and Sciences and the University of Toronto. s.6-7.
- Sultan, K, U., (2015), **Erosion threaten coastal areas**, The Independent (27 November, 2015).
- Tanim,S, H.,ve Roy, D C., (2013), **Climate Induced Vulnerability and Migration of the People from Islands of Bangladesh: A Case Study on Coastal Erosion of Kutubdia Island**, World Town Planning Day 2013, s.66-77
- UNDESA- United Nations Department of Economic and Social Affairs, (2018), **World Urbanization Prospects: The 2018 Revision**, The Population Division, Department of Economic and Social Affairs of the United Nations, USA.
- UNHCR, (2017), **Climate change and Disaster displacement: An overview of UNHCR’S role**, Geneva, Switzerland

- UNISDR, (2015), **Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 – 2030**, The United Nations Office for Disaster Risk Reduction, Geneva, Switzerland.
- UNISDR, (2017), **Words into Action Guidelines: National Disaster Risk Assessment, 7. Coastal Erosion Hazard and Risk Assessment**, UNISDR, Switzerland.
- UNISDR, (2018), **Disaster Displacement: How to Reduce Risk, Address Impacts and Strengthen Resilience**, Public Consultation version, Geneva, Switzerland
- UN Population Division (2017), **World Population Prospects: The 2017 Revision, Key Findings and Advance Tables**, Working Paper No. ESA/P/WP/248.
- UNOCHA- United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, (2004), **Guiding Principles on Internal Displacement**, Geneva, UN, s.1-13.
- Varol, N., Gültekin, T., (2016), “Etkin Bir Göç Faktörü: Afetler”, **AÜDTCF, Antropoloji Dergisi**, S. 32, s.43-51
- Venn, D. (2012), **Helping Displaced Workers Back Into Jobs After a Natural Disaster: Recent Experiences in OECD Countries**, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 142, Paris: OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k8zk8pn2542-en>
- Waldinger, M., ve Fankhauser, S., (2015), **Climate change and migration in developing countries: evidence and implications for PRISE countries**, Politika belgesi, ESRC Centre for Climate Change Economics and Policy Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment, s.10-11
- Warner, K., ve Laczko. F., (2008), “A global research agenda”, **Forced Migration Review**. S.31. s. 59-60.
- Warren, R., Kerwin, D., (2017), “A Statistical and Demographic Profile of the US Temporary Protected Status Populations from El Salvador, Honduras, and Haiti”, **JMHS**, C. 5, S.3, s. 577-592

- WCED-World Commission on Environment and Development, (1987), **Our Common Future**. Oxford: Oxford University Press.
- Wilkins, J. G., Emmer, R. E., Hwang, D. J., Kemp, G. P., Kennedy, B., Hassan, M., Sharky., (2008), **Louisiana Coastal Hazard Guidebook**, Louisiana Sea Grant College Program. s. 7-103.
- Wilkinson, E. vd., (2016), **Climate change, migration and the 2030 Agenda for Sustainable Development**, Swiss Agency for Development and Cooperation.
- White, R., (2012), **Climate Change from a Criminological Perspective**, Springer-Verlag New York.
- World Bank, (2000), **Bangladesh: Climate Change & Sustainable Development**. Report No. 21104 BD, Dhaka.
- World Bank (2018), **Groundswell: Preparing for Internal Climate Migration**, Washington, DC: The World Bank.
- Zisan, M, B. vd., (2013), “Cyclone Resistant Low Cost Housing In Coastal Area Of Bangladesh”, **International Journal of Science, Environment and Technology**, C. 2, S. 1, s. 48 – 55.

Internet Kaynakları

- bbc.co.uk., (2017), **Sundarbans, Bangladesh**,
<http://www.bbc.co.uk/programmes/articles/16YVSCSkb48sfJ6F03MWDdd/sundarbans-bangladesh> (Erişim: 01.08.2017)
- BCAS- Bangladesh Centre for Advanced Studies (2017), **Climate Change Adaptation Case Example: Adaptation in Bangladesh**,
https://www.unosd.org/content/documents/32092-3.-Atiq-Rahman_-_Bangladesh-Case-Example.pdf (Erişim: 10.01.2018)

bd.undp.org (2015), **Community Based Adaptation to Climate Change through Coastal Afforestation (Closed)**,

http://www.bd.undp.org/content/bangladesh/en/home/operations/projects/environment_and_energy/coastal-afforestation.html (Erişim: 12.08.2017)

Blanchard, T. C., (t.y), **Population Projections of Louisiana Parishes through 2030**,

<http://louisiana.gov/PopProjections/ExcelFiles/LA%20Projections%20Technical%20Report.pdf> (Erişim: 02.09.2018)

census.gov, (2015). **“Coastal Areas”**.

<https://www.census.gov/topics/preparedness/about/coastal-areas.html> (Erişim: 10.07.2017).

Conger, J., (2018), **U.S. Congress Addresses Climate Change and Security in the Latest Defense Bill**,

<https://climateandsecurity.org/2018/08/13/u-s-congress-addresses-climate-change-and-security-in-the-latest-defense-bill/> (Erişim: 23.08.2018)

CRCL-Coalition to Restore Coastal Louisiana (2017), **Storm protection**,

<https://www.crcl.org/the-issue/storm-protection.html> (Erişim: 11.04.2018)

Crisp, E., (2017), **Census estimate: Louisiana among 8 states to see population drop last year**,

https://www.theadvocate.com/baton_rouge/news/politics/article_1580b934-e69d-11e7-9b74-37f575e9ec0b.html (Erişim: 12.07.2018)

CPP-Cyclone Preparedness Programme, (2014), **History and Management**,

<http://www.cpp.gov.bd/site/page/7bd9cae0-55b4-41cd-a3fb-776243dcd068/History> (Erişim: 07.01.2018)

Davison, S., ve Shire, G., (2015), **“Race, migration and neoliberalism”**,

<https://www.opendemocracy.net/ourkingdom/sally-davison-george-shire/race-migration-and-neoliberalism> (Erişim: 25.2.2017).

- Department of Natural Resources, (2012), “**Coastal Zone Boundary**”,
<http://www.dnr.louisiana.gov/index.cfm?md=pagebuilder&tmp=home&pid=928>
(Erişim: 05.08.2017)
- Dewan, S., (2007), **Road to new life after Katrina is closed to many**,
<http://www.nytimes.com/2007/07/12/us/nationalspecial/12exile.html>, (Erişim
12.12. 2017).
- EESI-Environmental and Energy Study Institute (2016),
<http://www.eesi.org/articles/view/government-awards-48-million-to-help-climate-change-impacted-tribe-relocate> (Erişim: 11.09.2017).
- Environmentalmigration.iom.int, (2017), **Human Mobility at COP23**.
<https://environmentalmigration.iom.int/human-mobility-cop23>. (Erişim:
22.11.2017).
- Environmentalmigration.iom.int, (2018), **Regional Maps on Migration, Environment and Climate Change**, <http://www.environmentalmigration.iom.int/maps>,
(Erişim: 12.08.2018)
- Epa.gov. (2018), **Laws and Executive Orders**, <https://www.epa.gov/laws-regulations/laws-and-executive-orders>, (Erişim: 11.01.2018)
- Eggleston, Jack., ve Pope, Jason., (2013), **Land Subsidence and Relative Sea-Level Rise in the Southern Chesapeake Bay Region** , U.S. Department of the Interior and U.S. Geological Survey,
<https://pubs.usgs.gov/circ/1392/pdf/circ1392.pdf>, (Erişim: 17.08.2017)
- European Union (EU)., (2014), **Adaptation to Climate Change**,
http://ec.europa.eu/clima/publications/docs/factsheet_adaptation_2014_en.pdf.
(Erişim: 27.12.2014)
- European Parliament, (2011), “**Climate Refugees**” **Legal and policy responses to environmentally induced migration.**

<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/studies.do?language=EN>

(Erişim: 05.01.2017).

Fischbach, J R., vd., (2012), **Coastal Louisiana Risk Assessment Model: Technical Description and 2012 Coastal Master Plan Analysis Results**. Santa Monica, CA: RAND Corporation.

https://www.rand.org/pubs/technical_reports/TR1259.html. (15.01.2017)

FEMA, (2011), **Coastal Barrier Resources Act Fact Sheet**, <https://www.fema.gov/media-library/assets/documents/17075>, (Erişim: 09.12.2017).

FEMA, (2015), **Louisiana Recovery Update: Katrina and Rita by the Number**. <https://www.fema.gov/news-release/2015/08/24/louisiana-recovery-update-katrina-and-rita-numbers> (Erişim: 09.12.2017).

Germanwatch ve CAN Europe-Climate Action Network, (2016), **The Climate Change Performance Index Results 2016**, Germany, <https://germanwatch.org/en/download/13626.pdf> (Erişim: 25.04.2017)

Gómez, O., (2013), **Climate change and migration: A review of the literature**, https://www.iss.nl/fileadmin/ASSETS/iss/Documents/Research_and_projects/ID-RC-MGSJ/Gomez_Climate_change___migration_Lit-review_annotated-bibly_July_2013.pdf (Erişim: 11.12.2016).

globalcarbonatlas.org , (2016), **CO₂-emissions**,

<http://globalcarbonatlas.org/en/CO2-emissions>, (Erişim: 19.12.2016).

Hardy, S. (2017), “Rising sea levels threaten Louisiana homeowners with billions in losses”, **The Advocate**,

http://www.theadvocate.com/baton_rouge/news/article_e7c0e582-6591-11e7-83ad-9b65a5595b32.html (Erişim: 15.08.2017).

- Haque, A. ve Jahan, S., (2016), “Regional Impact of Cyclone Sidr in Bangladesh: A Multi-Sector Analysis”, **International Journal of Disaster Risk Science**, C. 7, S.3. s. 312-327. <https://doi.org/10.1007/s13753-016-0100-y>
- Haque, U, vd., (2012), **Reduced death rates from cyclones in Bangladesh: what more needs to be done?**, Bull World Health Organ, 90:150–156, doi:10.2471/BLT.11.088302 (Erişim: 11.01.2018)
- Hud.gov., (2016), **HUD Awards \$1 Billion Through National Disaster Resilience Competition.**
https://www.hud.gov/press/press_releases_media_advisories/2016/HUDNo_16-006 (Erişim: 03.03.2017)
- IDMC ve NRC- Norwegian Refugee Council, (2015), **Global Estimates 2015: People displaced by disasters**, <http://www.internal-displacement.org/assets/library/Media/201507-globalEstimates-2015/20150713-global-estimates-2015-en-v1.pdf> (Erişim: 02.04.2017)
- IOM., (2009), **Migration, Environment and Climate Change: Assessing the evidence**, Frank Laczko and Christine Aghazarm (ed.).
<http://publications.iom.int/bookstore/free/migration_and_environment.pdf>
(Erişim 21.08. 2016)
- IOM., (2010), **Migration, Climate Change and Environmental Degradation: Definitional Issues.** <http://www.iom.int/jahia/Jahia/activities/by-theme/migration-climate-change-environmental-degradation/definitional-issues>
(Erişim 4.12.2016)
- IOM Bangladesh., (2010), **Assessing the Evidence: Environment, Climate Change and Migration in Bangladesh.**
http://publications.iom.int/bookstore/free/environment_climate_change_bangladesh.pdf (Erişim 20.09.2016)

- IOM., (2014), **Human Mobility in the Context of Climate Change**, <https://environmentalmigration.iom.int/sites/default/files/DEC2014.pdf>, (Erişim: 02.08.2016)
- IOM., (2017), **A Complex Nexus**. <http://www.iom.int/complex-nexus>, (Erişim: 12.11.2016)
- IISS- International Institute for Strategic Studies, (2011), **The IISS Transatlantic Dialogue on Climate Change and Security**, <https://tinyurl.com/y9j3wu3f> (Erişim: 08.09.2016)
- IPS-Inter Press Service., (2016), **Climate Victims – Every Second, One Person is Displaced by Disaster**, IPS news. <http://www.ipsnews.net/2016/07/climate-victims-every-second-one-person-is-displaced-by-disaster/> (Erişim: 08.09.2016)
- IUCN, (2015), **Climate Change Induced Migration in Bangladesh**, <https://www.iucn.org/content/climate-change-induced-migration-bangladesh> (Erişim: 12.12.2016).
- insuresilience.org., (2018), **İnsuresilience global partnership**, GIZ <https://www.insuresilience.org/>(Erişim: 04.06.2018).
- Kabir, M, (2017), **Local government and economic empowerment**, <https://www.thedailystar.net/towards-just-and-inclusive-society/localgovernment-and-economic-empowerment-1367632>, (Erişim: 22.02.2018)
- Karakitapoglu, E. B., Larsson, M., ve Reuben, A., (2017), **Climate Refugees: The Science, The People, The Jurisdiction And The Future**, http://fores.se/wp-content/uploads/2017/10/ClimateRefugees_Online.pdf, (Erişim:20.11.2017)

- Keenan, J. (2018), **Climate gentrification: from theory to empiricism in Miami-Dade County, Florida**, Environ. Res. Lett. C. 13 S. 5, IOP Publishing, <http://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/aabb32/pdf>,
- Landry, C. E., vd., (2007), “Going home: Evacuation-migration decisions of Hurricane Katrina survivors”, **Southern Economic Journal**, C. 74, s. 326-343. <https://doi.org/10.2307/20111970>
- labudget.org, (2016), **Poverty and Inequality in Louisiana**, <http://www.labudget.org/lbp/2016/09/poverty-and-inequality-in-louisiana/>, (Erişim: 11.01.2017).
- LDNR-Louisiana Department of Natural Resources, (2015), **Coastal Zone Management Act Section 309 Assessment and Strategy for 2016 – 2020 Enhancement Cycle**, <https://coast.noaa.gov/czm/enhancement/media/la309-2016.pdf> (Erişim: 05.08.2017)
- LGED- Local Government Engineering Department, (2016), **Urban Management Unit**, <http://www.lged.gov.bd/UnitAbout.aspx?UnitID=10> (Erişim: 21.04.2017)
- legis.la.gov, (t.y) “**Chapter 6. The louisiana Homeland Security and Emergency Assistance and Disaster Act**” <http://www.legis.la.gov/Legis/Law.aspx?d=85667> (Erişim: 09.01.2018)
- Louisiana Ground Water Resources Commission, (2012), **Managing Louisiana’s Ground water Resources: with Supplemental Information on Surface Water Resources**, Louisiana Ground Water Resources Commission, <http://www.dnr.louisiana.gov/assets/docs/conservation/groundwater/12.Final.GW.Report.pdf> (Erişim: 2.2.2017)
- Messick, M., Bergeron, C., (2014) **Temporary Protected Status in the United States: A Grant of Humanitarian Relief that Is Less than Permanent**, MPI,

<https://www.migrationpolicy.org/article/temporary-protected-status-united-states-grant-humanitarian-relief-less-permanent> (Erişim: 12.01.2018).

MoEF., (2015), **Intended Nationally Determined Contributions.**

http://www4.unfccc.int/submissions/INDC/Published%20Documents/Bangladesh/1/INDC_2015_of_Bangladesh.pdf. Government of the People's Republic of Bangladesh. s.4 (Erişim: 24.10.2016).

Myers, N. (2005), **Environmental refugees and emergent security issue**, 13Th Economic Forum, Prague. www.osce.org/documents/eea/2005/05/14488_en.pdf 2005 (Erişim: 10.10.2016).

Nansen Initiative, (2015), **Agenda for the protection of cross-border displaced persons in the context of disasters and climate change**, C1. Geneva: The Nansen Initiative. <https://nanseninitiative.org/wp-content/uploads/2015/02/PROTECTION-AGENDA-VOLUME-1.pdf> (Erişim: 21.12.2016)

Nature.com, (2017), **Policy: Hurricane Katrina's lessons for the world.** <http://www.nature.com/news/policy-hurricane-katrina-s-lessons-for-the-world-1.18188#/b7> (Erişim: 8.3.2017)

Neogi, M. G. ve Erskine, W., (2017), **Climate-Smart Agriculture in Coastal Bangladesh**, <http://www.daily-sun.com/arcprint/details/263723/ClimateSmart-Agriculture-in-Coastal-Bangladesh/2017-10-24> (Erişim: 09.12.2017)

Nienhuis, J H., (2017), **A New Subsidence Map for Coastal Louisiana**, GSA Today (2017). C.27. DOI: 10.1130/GSATG337GW.1, The Geological Society of America, s. 58-59

nhc.noaa.gov (n.d), **The Most Intense Hurricanes in the United States 1851-2004** <https://www.nhc.noaa.gov/pastint.shtml> (Erişim: 22.7.2017).

- NOAA- National Oceanic and Atmospheric Administration, (2001), **Historic Hurricanes**, <http://www.hurricaneville.com/historic.html>, (Erişim: 18.7.2017).
- OXFAM (2008), **After the cyclone: lessons from a disaster**, OXFAM briefing note. https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/bn_bangladesh_cyclone_sidr_080214_3.pdf (Erişim: 08.05.2018)
- OXFAM (2013), **Meso-Level Index Based Flood Insurance**, <http://oxfamblogs.org/bangladesh/wp-content/uploads/2013/08/Product-Brochure1.pdf> (Erişim: 17.2.2018)
- Projects.world bank.org (2017), **Coastal Embankment Improvement Project - Phase I (CEIP-I)**. <http://projects.worldbank.org/P128276/coastal-embankment-improvement-project-phase-1ceip-1?lang=en>, (Erişim: 08.11.2017)
- Plyer, A., ve Ortiz, E., (2011), **Shifts in Population and Loss of Children across the New Orleans Metro Area**, https://gnocdc.s3.amazonaws.com/reports/GNOCDC_ShiftsInPopulationAndLossOfChildrenAcrossTheNewOrleansMetroArea.pdf (Erişim: 08.11.2017).
- ProPublica, (2014), **Losing Ground**, <http://projects.propublica.org/louisiana/#>, (Erişim: 01.09.2017).
- Rahman, M, S., (2012), **The Internally Displaced People of Bangladesh: A Background Paper**, <http://www.southasianrights.org/wp-content/uploads/2012/03/The-Internally-Displaced-People-of-Bangladesh-Updatedl-Copy-15-May-2012.pdf> (Erişim: 11.2.2017).
- Roy P., (2016), **New land raises new hope**, <http://www.thedailystar.net/frontpage/newland-raises-new-hope-1206460> (Erişim: 01.09.2017).
- Salebnews.blogspot.com.tr. (t.y). **The National Flood Insurance Program was already \$24 billion in debt before Harvey and Irma.**

- <http://salebnews.blogspot.com.tr/2017/09/breaking-news-national-flood-insurance.html> (Erişim: 21.11.2017).
- saveourlake.org (2017), **Multiple Lines of Defense Strategy**, <https://saveourlake.org/lpbf-programs/coastal/multiple-lines-of-defense-strategy/> (Erişim: 28.07.2018).
- Sastry, N. (2009), “Displaced New Orleans residents in the aftermath of Hurricane Katrina: Results from a pilot survey”, **Organization and Environment**, 22, s. 395 -409. <https://doi.org/10.1177/1086026609347183>.
- Schleifstein, M., (2018), **New Orleans area hurricane and river levees still categorized high risk**, <https://www.nola.com/expo/news/erry-2018/07/edb7d5bd184283/new-orleans-area-hurricane-and.html>, (Erişim 02.08.2018).
- State of Louisiana, (2016), **2016-2021 Delta Regional Authority: Five-Year Regional Development Plan for Louisiana**, https://dra.gov/images/uploads/content_files/Louisiana_State_Plan-DRA_FINAL-2016.pdf (18.12.2017)
- statista.com (2018), **Bangladesh: Unemployment rate from 2007 to 2017**, <https://www.statista.com/statistics/808225/unemployment-rate-in-bangladesh/> (Erişim: 29.04.2018)
- Turkcebilgi.com. (2017), “**İç ve diş göç nedir**”, <https://www.turkcebilgi.com/ic-ve-dis-goc-nedir> (Erişim: 9.2.2017)
- TUİC Akademi (2014), **Kuzey-Güney Ayrımı**, <http://www.tuicakademi.org/kuzey-guney-ayrimi/> (Erişim: 12.10.2016)
- Tr.wikipedia.org. (2017), “**Dust Bowl**”, https://tr.wikipedia.org/wiki/Dust_Bowl Erişim 24.04.2017 (Erişim: 24.04.2017)

Theguardian.com (2011), **World carbon dioxide emissions data by country: China speeds ahead of the rest.**

<https://www.theguardian.com/news/datablog/2011/jan/31/world-carbon-dioxide-emissions-country-data-co2> (Erişim: 11.11.2017).

Yazıcı, N., (2017), **Kim dost, kim düşman!?**, <http://www.karadenizgazete.com.tr/kose-yazilari/kim-dostkim-dusman-/117174> (Erişim: 1.4.2017).

UN General Assembly (1954), **Convention Relating to the Status of Stateless Persons**, 28 September 1954, United Nations, Treaty Series, C.360, S. 117, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3840.html> (Erişim: 11.10.2016)

Un.org., (1992), **Rio Declaration On Environment And Development**, <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>

Un.org., (2016), **Country classification**. http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_current/2014wesp_country_classification.pdf (Erişim: 01.12.2016).

Union of Concerned Scientists, (2017). **Fact sheet: Louisiana Faces Chronic Inundation**, <http://www.ucsusa.org/sites/default/files/attach/2017/07/when-rising-seas-hit-home-louisiana-fact-sheet.pdf> (Erişim: 01.09.2017)

UNFCCC, (2008), **Report of the Conference of the Parties on its thirteenth session**, held in Bali from 3 to 15 December 2007. <https://unfccc.int/resource/docs/2007/cop13/eng/06a01.pdf> (Erişim: 4.11.2017)

UNFCCC, (2011), **Report of the Conference of the Parties on its sixteenth session**, held in Cancun from 29 November to 10 December 2010. <https://unfccc.int/resource/docs/2010/cop16/eng/07a01.pdf> (Erişim: 4.11.2017)

UNFCCC, (2016), **Report of the Conference of the Parties on its twenty-first session**, held in Paris from 30 November to 13 December 2015. <https://unfccc.int/resource/docs/2010/cop16/eng/07a01.pdf> (Erişim: 4.11.2017)

- UNHCR Global Trends, (2012), “**Displacement: The 21st Century Challenge**”,
<http://www.unhcr.org/51bacb0f9.html> (Erişim: 2.03.2016)
- UNHCR (2004), **Handbook for Repatriation and Reintegration Activities**,
<http://www.unhcr.org/411786694.pdf> (Erişim: 02.01.2017)
- UNISDR- International Strategy for Disaster Reduction, (2005), **Hyogo Framework for Action 2005-2015: Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters**. <https://www.unisdr.org/2005/wcdr/intergover/official-doc/L-docs/Hyogo-framework-for-action-english.pdf> (Erişim: 14.11.2017)
- US Census Bureau, (2016),
<https://www.census.gov/quickfacts/fact/table/LA/IPE120216#viewtop> (Erişim: 01.10.2017)
- USACE-US Army Corps of Engineers (2013), **Permanent Canal Closures & Pumps**,
http://www.mvn.usace.army.mil/Portals/56/docs/PAO/FactSheets/PermanentPumps_Jul13_FINAL2.pdf (Erişim: 30.12.2017).
- Warner, K., vd., (2012). **Evidence from the frontlines of climate change: Loss and damage to communities despite coping and adaptation Loss and Damage in Vulnerable Countries Initiative**. Politika belgesi, No. 9. Bonn: United Nations University Institute for Environment and Human Security (UNU-EHS).
<http://www.ehs.unu.edu/> (Erişim 11.09.16).
- Werrell, C E., ve Femia, F., (2015), **Climate Change as Threat Multiplier: Understanding the Broader Nature of the Risk**,
https://climateandsecurity.files.wordpress.com/2012/04/climate-change-as-threat-multiplier_understanding-the-broader-nature-of-the-risk_briefer-252.pdf
(Erişim: 17.11.2018)

- World Bank (2016), **Climate Change Poses Urgent Threat to Poor of Coastal Bangladesh**, <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2016/06/24/climate-change-poses-urgent-threat-to-poor-of-coastal-bangladesh> (Erişim: 16.03.2018)
- WDI- World Development Indicators, (2017), World Bank Data from World Development Indicators Portal, 2017. <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators> (Erişim: 01.09.2017)
- World Economic Forum, (2014), **The Global Risks Report 2014**, 9.Edition, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalRisks_Report_2014.pdf, (Erişim: 01.06.2018)
- World Economic Forum, (2018), **The Global Risks Report 2018**, 13.Edition, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GRR18_Report.pdf, (Erişim: 01.06.2018)
- Washingtonpost.com (2007), **A Climate Culprit in Darfur**, <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2007/06/15/AR2007061501857.html> (Erişim: 16.06.2017).
- Wri.gov (2017). **6 Charts to Understand U.S. State Greenhouse Gas Emissions**. <http://www.wri.org/blog/2017/08/6-charts-understand-us-state-greenhouse-gas-emissions> (Erişim: 16.06.2017).
- Werrell C. E ve Femia F., **Climate Change as Threat Multiplier: Understanding the Broader Nature of the Risk**, https://climateandsecurity.files.wordpress.com/2012/04/climate-change-as-threat-multiplier_understanding-the-broader-nature-of-the-risk_briefefer-252.pdf. (Erişim: 18.02.2018).
- Yeoman, B., (2017), **Reclaiming Native Ground**, <https://www.sapiens.org/culture/louisiana-native-americans-climate-change/> (Erişim: 11.02.2018).

Zakaria, M., (2011), **Flood: Some positive effects**, <http://www.thedailystar.net/news-detail-197343>, (Erişim: 12.12.2016).

Zetter, R., (2017), “The Politics of Rights Protection for Environmentally Displaced People”, **Environmental Change**, Migration Institute of Finland, C. 44, s.5-7 ve 23-28. http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/siirtolaisuus-migration/sm_1_2017_nettiin.pdf (Erişim: 22.03.2017).

EKLER

Ek-1:

Bangladeş ve Louisiana’da Demografik ve Sosyo-Ekonomik Göstergeler

Demografik göstergelere göre Bangladeş, Louisiana eyaletinden biraz daha büyüktür, ancak nüfus yoğunluğu (kilometrekareye düşen kişi) olarak Bangladeş ile Louisiana arasında çok büyük bir fark (yaklaşık 31 kat yoğun) olduğu görülmektedir (Bknz. Tablo 1.1). Cinsiyet oranı olarak Bangladeş’te erkekler, Louisiana’da ise kadınlar daha fazladır. Ortalama hane büyüklüğü açısından ise Bangladeş’in (5.1) Louisiana’dan (3) daha büyük olduğu görülmektedir.

Tablo 1.1: Bangladeş ve Louisianada demografik göstergeler

Göstergeler	Bangladeş	Louisiana
Alan	147,570 km ²	134,262 km ² (ABD’nin 31.en büyük eyaleti)
Nüfus (milyon)	163	4.68 (2016) (ABD’nin 24. en kalabalık eyaleti)
Nüfus yoğunluğu (arazinin km ² ’ye düşen kişi)	1,252	40.5
Yıllık nüfus artışı (%)	1.1	0.75 (ABD’nin 27. eyaleti)
Cinsiyet oranı	Erkek: 51.5 Kadın: 48.5	Erkek: 48.9 Kadın:51.1
Ortalama hane büyüklüğü	5.1	3

Kaynak: World Bank, 2016, US Census Bureau, 2016, statista.com, 2018

Sosyo-ekonomik göstergelere göre, Louisiana ABD’deki zayıf eyaletlerinden birisidir (State of Louisiana, 2016:1). 2015’te nüfusun yaklaşık %19.6’sı yoksulluk içinde yaşamaktaydı ve bu oran, ülkenin en yüksek üçüncü oranıydı. Ülkenin ortalama hane geliri \$55,775 iken, ABD’nin 7 inci en düşük federal medyanı ise 2015 yılında \$45,727 idi. Ve gelir eşitsizliği Connecticut, New York ve Columbia eyaletinden sonra dördüncü sırada yer almaktadır (labudget.org, 2016). Louisiana’daki ortalama kişi başına düşen GSYİH Bangladeş’ten 32 kat daha fazla ve kişi başına düşen gelirin (2016

yılında) ise Bangladeş'ten yaklaşık 16 kat daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 1.2: Bangladeş ve Louisiana'da sosyoekonomik gösterilmektedir.

Tablo 1.2: Bangladeş ve Louisiana'da sosyoekonomik göstergeler

Göstergeler	Bangladeş	Louisiana
Brüt ortaokul kaydı (%)	%64 (2015)	%83.8
Okur yazarlık oranı (15 yaş ve üzeri)	%27.2 (2011)	%20 (ABD'de ortalama 15%)
Kişi başına GSYİH	\$1,384.3	\$43,917 (2016) (ABD'de ortalama \$50,577)
Ulusal yoksulluk sınırlarındaki yoksulluk oranı (nüfusun %)	%14.8 (2016)	20.2%(2017) ⁹⁰
kişi başına düşen gelir (2016 yılında)	\$1,602	\$25,515
İşsizlik oranı	4.0 (Aralık 2017)	4.6 (Aralık 2017) (ABD'de ortalama 4.1)

Kaynak: World Bank, 2016, US Census Bureau, 2016, statista.com, 2018

⁹⁰ Louisiana, 2016'da dört kişilik bir aile için 24,340\$'lık yoksulluk sınırının altına düşen insanların yüzdesini saymakta (US Census Bureau, 2016).

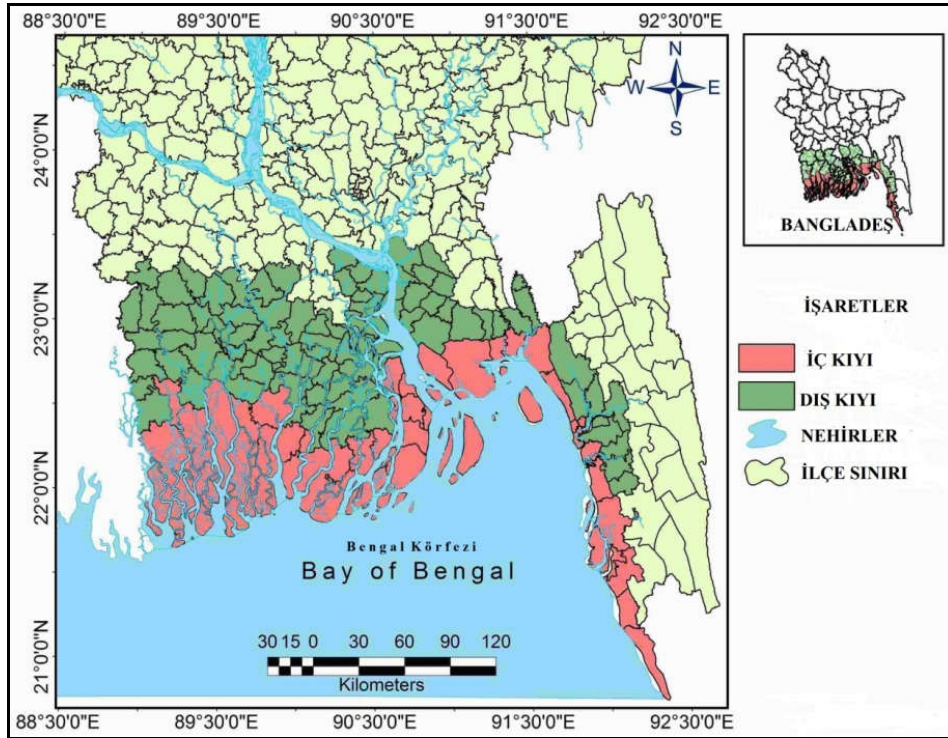
EK-2

Bangladeş ve Louisiana Kıyı Bölgesi Hakkında

- **Bangladeş Kıyı Bölgesi Hakkında**

Bangladeş kıyıları çok önemli doğal ve ekonomik kaynaklara sahiptir. Dünyanın en büyük Mangrov Sundarbans ormanını da barındıran ekolojik açıdan zengin bir bölgedir. Bölge, hâlâ muazzam bir potansiyele sahip olup eşsiz bir ekosistem çeşitliliğini barındırmaktadır. 47.211 km² alanı olan bu kıyı bölgesi, ülke nüfusunun yaklaşık %30'unu oluşturan 38 milyondan fazla insana ev sahipliği yapmaktadır (BBS, 2011). World Bank'a (2016) göre, Bangladeş'in kıyı bölgesinde yaşayan yaklaşık 12 milyon insan yoksulluk içinde yaşamaktadır (world bank.org, 2016). Kıyı bölgesi yaklaşık 710 km uzunluğunda olup, büyük afetlere yatkın bir bölge olma özelliği taşımaktadır. Harita 2.1'de, Bangladeş'in kıyı bölgesi gösterilmektedir.

Harita 2.1: Bangladeş kıyı bölgesi

Kaynak: Islam, 2007: 56

Harita'da Bangladeş'in kıyı bölgelerini gösterilmekte olup, kıyıdaki 147 ilçe kapsamakta olan 19 il içinde deniz veya akarsu ağızlarıyla bağlantılı 48 ilçe kapsamakta olan 12 il'in tamamı dış kıyı; kalan 99 ilçe ise iç kıyı olarak isimlendirilmiştir (Islam, 2007: 55).

Bangladeş Çevre Orman ve İklim Değişikliği Bakanlığına bağlı İklim Değişikliği Hücre'ye (Climate Change Cell-CCC) göre, tropikal siklonlar⁹¹, kıyı/gel-git selleri, nehir erozyonu, tuzlu suyun girişi, deniz seviyesinin yükselişi gibi etkilerden dolayı bölgede gelecekte insanların yaşamışartları daha da kötüleştirebilecektir (CCC, 2016: 1). Buna neden olarak subtropikal muson, ağır yağış, yüksek sıcaklık (30°C ile 40°C arasında, kışın 10°C ile 15°C arasında değişmektedir) ve nemli geniş mevsimsel farklılıklar gösterilmektedir. Bengal Körfezi'nde deniz yüzeyi sıcaklığı, 1985 ve 2009 yılları arasında gündüzleri 0,20 ila 0,46° C, geceleri ise 0.30 ila 0.48° C arasında artmıştır. Chowdhury vd. tarafından yapılan çalışmalar sonucunda 2050 yılında günde 0.35 ila 0.72°C ve gecede 0.50 ila 0.80°C arasında artacağı tahmin edilmektedir (Chowdhury vd., 2012: 2). Bu kıyı bölgesinde, geniş nehir ve kanal ağı, devasa miktarda tortu ile su boşalması, birçok adalar, Swatch of No Ground⁹², sığ kuzey Bengal Körfezi, güçlü gelgit etkisi ve rüzgar eylemleri, tropikal kasırgalar ve fırtına dalgalanmaları ile karakterizedir (CCC, 2016: 5). Bu kıyı bölgelerinde toplam 177 *Char*⁹³ toprağı tespit edilmiştir (Ahsan, 2013: 8-9) ve adaların çoğu Ganges-Brahmputra-Meghna nehir sisteminin dinamik nehir akışı nedeniyle çoğu orta sahil bölgesinde yer almaktadır (CCC, 2016: 5).

⁹¹ Siklonlar, kasırgalar ve tayfunlar hepsi aynı türden hava olaylarıdır. Farklı yerlerde bu fırtınalar için sadece farklı isimler kullanılmaktadır. Atlantik ve Kuzeydoğu Pasifik'te "kasırga" terimi kullanılmaktadır. Kuzeybatı Pasifik'te aynı kullanım görülürken, Güney Pasifik ve Hint Okyanusu'nda "tayfun" ve "siklonlar" olarak adlandırılmaktadır.

⁹² Bangladeş'teki Sundarbanların 45 km güneyinde yer alan sualtı kanyonu.

⁹³ Bengalce *Char* okyanus, deniz, göl ya da akarsu suları ile çevrili bir toprak parçasıdır; Genellikle, bir nehir içerisinde herhangi bir yığılma ya da haliç (en.banglapedia.org, 2017).

- **Louisiana Kıyı Bölgesi Hakkında**

Louisiana kıyıları zengin doğal, ekonomik ve kültürel kaynaklara sahiptir. Dünya çapında ticari ve turistik balıkçılık amaçlı su ürünleri faaliyetlerinden ve bir dizi su kuşu, göçmen kuşlar, sürüngenler ve amfibik canlıları barındırmasından dolayı zengin bir ekolojik çeşitliğe sahiptir. ABD'nin en büyük limanlarından 5'i buradadır. Bu eyalet ülkenin büyük bir petrol ve doğalgaz tedarikçisidir. Louisiana kıyıları eyalet nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturan 2 milyondan fazla insana ev sahipliği yapmaktadır (CPRA, 2017:ES2). Harita 2.2'de, Louisiana kıyı bölgesi gösterilmekte olup, kıyı bölgesi alanı 37.780,16 km² ve yaklaşık 638.9 km uzunluğundadır. Bangladeş gibi bu kıyı bölge de Louisiana'nın iklimini belirleyen başlıca etkiler, sub-tropikal enlemleri ve Meksika Körfezi'ne yakınlığıdır. Ortalama yıllık en yüksek ve en düşük sıcaklık aralıkları sırasıyla 24°C ile 26°C ve 11°C ile 17°C arasındadır. Deniz yüzey sıcaklıkları, son 30 yılda Louisiana alt bölgesinde kademeli olarak artış göstermiş, buna eş zamanlı olarak da on yıl boyunca doğrusal bir oranda 0.22 santigrat derece yükselmiştir. Bu kıyı bölgesi büyük afetlere yatkın bir bölge olma özelliği taşımakta ve kasırgalar, kıyı/gel-git selleri, kıyı erozyonu, deniz seviyesinin yükselişi ile gelecekte durumu daha da kötüleştirebilir (CPRA, 2017: ES6, Climate Central, 2015: 11-19).

Harita 2.13: Louisiana kıyı bölgesi

Kaynak: Department of Natural Resources, 2012

Louisiana, ABD'nin en kırılgan eyaletlerinden biridir. Bu durumun nedeni her zaman kasırga, sel, deniz seviyesi yükselişi, kıyı erozyonu vs. gibi çevresel ve iklimsel etkilerle karşı karşıya olmasından kaynaklanır (LDNR, 2015:21; CPRA, 2017: ES2). Louisiana, dünya üzerinde diğer arazilerden daha hızlı deniz seviyesinin yükselmesiyle karşı karşıyadır. Güney Louisiana ise, yeryüzündeki en hızlı arazi kaybeden bölgedir. Geçtiğimiz yüzyılda, en az 2.000 mil karelik bir bataklık alan ortadan kaybolmuştur (her bir saatte bir futbol sahası alanına eşdeğer). Müdahale olmazsa, önümüzdeki 50 yıl içinde Louisiana'nın kıyı haliçleri çökecek ve 4.000 km²'ye kadar sulak alan kaybolacaktır (Louisiana Ground Water Resources Commission, 2012:66). Benzer şekilde, bu arazi kaybı sel zararını arttıracak, insan hayatını risk altına alacak ve önümüzdeki 50 yıl içinde yıllık bazda milyarlarca dolarlık ekonomik varlığa zarar verecektir.

Kasırga açısından Teksas, yakın tarihte diğer eyaletlerden daha fazla doğal afetler yaşamıştır. Ancak Louisiana da son on yıllarda ciddi kasırgalar yaşamıştır. Federal Acil Durum Yönetim Kurumu (Federal Emergency Management Agency) verilerine göre, 1985 ve 2005 yılları arasında 20 yıl boyunca Louisiana'da 26 şiddetli afet olayının yaşanmakla birlikte son 16 yılda (2002-2018) bu eyalette 6 kasırgaya maruz kalmıştır.

Her iki kıyı bölgesinden de tasvir edilebilen aşağıdaki temel bilgi tablosu oluşturmuştur (Tablo 2.1).

Tablo 1.1: Bangladeş ve Louisiana kıyı bölgelerine ilişkin genel bilgi tablosu

Ölçüt	Bangladeş	Louisiana
Nüfus istatistik		
Kıyı bölgeleri Nüfusu	Yaklaşık 38,5 milyon nüfus (2011) (Ülkenin Nüfusunun %30'u)	Yaklaşık 2,0 milyondan fazla nüfus (Eyaletin Nüfusunun %47'si)
Fiziksel özellikler		
Kıyı çizgisi uzunluğu	710 km	638,9 km

Ölçüt	Bangladeş	Louisiana
İlçelerin / Parishlerin kapsama alanı	19 il ⁹⁴ (Ülkenin 64 ilinden)	20 Parishes ⁹⁵ (Eyaletin 64 parishinden)
Kıyı bölgesi alanı	47,150 km ² (Ülkenin 31.3'u)	37780.16 km ² (Eyaletin 27.9'u)
Delta'daki konum	Ganj ırmağı gelgit ovası veya Batı Sahil Bölgesi; Meghna Deltaik Ovası veya Orta Sahil Bölgesi; ve Şittagong Kıyı Ovası veya Doğu Sahil Bölgesi	Mississippi Nehir Deltası
Sahil çizgisi	Bengal Körfezi	Meksika Körfezi
En yüksek yükseklik (m)	Güney-Batı kıyı bölgesinin ortalama yüksekliği 1 ile 2 m arasında ve Güney-Doğu ise 4 ile 5 m arasında değişmektedir.	Yükseliş yavaş yavaş kuzey'ye doğru sahilinden yükseliyor, Yüksek arazilerde deniz seviyesinden 100 metre üzerinde yükseliyor. Güney Louisiana genellikle düşük ve Yükseklikleri ile seviyesi genellikle Meksika körfezi seviyesi yaklaşık 60 feet'inden daha azdır.
İklim özellikleri	Bangladeş iklimini belirleyen başlıca etkiler subtropikal muson ve Bengal Körfeze yakınlığıdır. Bangladeş sahili yağış, yüksek sıcaklık ve nemlik geniş mevsimsel farklılıklar ile karakterizedir. En yüksek sıcaklık 30°C ile 40°C arasında, kışın 10°C ile 15°C arasında değişmektedir. Ağır yağış Bangladeşin karakteristiğidir. Bangladeş'in yağmurlarının	Louisiana'nın iklimini belirleyen başlıca etkiler, subtropikal enlemleri ve Meksika Körfeze yakınlığıdır. Ortalama yıllık en yüksek ve en düşük sıcaklık aralıkları sırasıyla 24°C ile 26°C ve 11°C ile 17°C arasındadır.

⁹⁴ Bangladeş'te İl Yerel Yönetimi olarak bilinen Districts, İlçe yerel yönetimi olarak bilinen Upazila's. Belediye, alt ilçe birimi olarak bilinen Union Parishads olarak adlandırılmaktadır. Amerika'da federal hükümete verilmeyen tüm görev, yetki ve sorumlulukların eyaletlere ve yerel halka bırakıldığı belirtilmektedir. Eyaletlerin altında yer alan yerel yönetimler, her eyalet anayasasında ayrı ayrı düzenlenmiştir. Bu nedenle, sayı, biçim, yetki, görev ve sorumlulukları eyaletten eyalete değişmektedir. Louisiana'da yerel yönetimler; İl Yerel Yönetimi olarak bilinen Parish (County Government), Belediye (City Government/Municipality), Özel Bölge Yönetimi (Special Districts) olarak adlandırılmaktadır. Bangladeş'teki Kıyı illerinin Adı: Bagerhat, Barguna, Barisal, Bhola, Chadpur, Şittagong, Cox'sBazar, Feni, Gopalganj, Jessore, Jhalokathi, Khulna, Lakhimpur, Naral, Noakhali, Patuakhali, Pirojpur, Satkhira ve Sariatpur.

⁹⁵ ABD'nin genel olarak tüm eyaletlerinde "il" olarak bilinen siyasi bölüm "County"dir. Alaska'da sadece "Borough" deniyor. Louisiana'da ise buna "Parish" deniyor. Parish'te polis jürisi, Parish komisyonu ve konsolide Parish / kent gibi çeşitli hükümetler olabilir. Louisiana'daki kıyı Parishlerinin adı: Ascension, Assumption, Calcasieu, Cameron, Iberia, Jefferson, Lafourche, Livingston, Orleans, Plaquemines, St. Bernard, St. Charles, St. James, St. John the Baptist, St. Martin, St. Mary, St. Tammany, Terrebonne, Tangipahoa ve Vermilion.

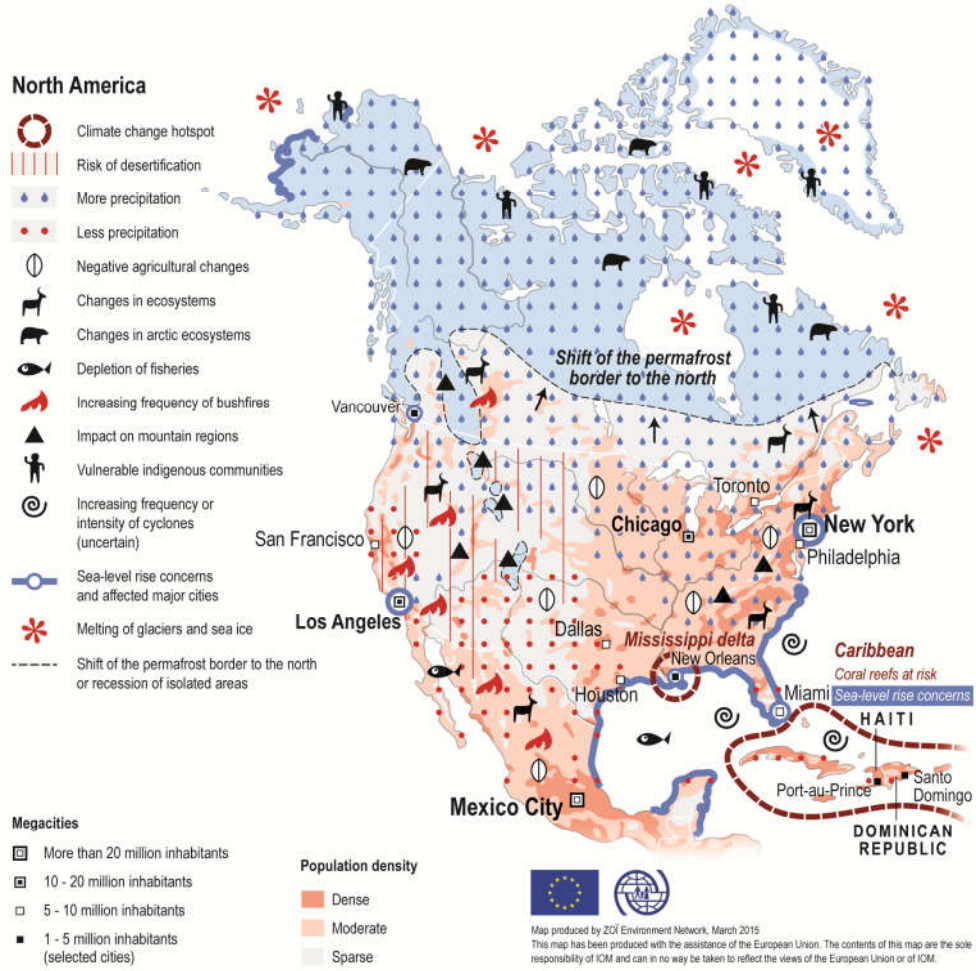
Ölçüt	Bangladeş	Louisiana
	yaklaşık %80'i muson mevsiminde yağmaktadır.	
Temel çevresel afetler	Tropikal kasırga, kıyı/gel-git selleri, kıyı /nehir erozyonu, tuzlu suyun sokulumu, deniz seviyesinin yükselişi	Kasırga, kıyı/gel-git seller, kıyı erozyonu, deniz seviyesinin yükselişi,

Kaynak: CPRA (2017), CCC (2016), Couvillion vd. (2011), BBS (2011)

Bu Tabloda, Bangladeş ve Kıyı Louisiana'nın nispeten aynı özellikler taşıdığı görülmektedir. Bangladeş, Louisiana'ya oranla daha yüksek derece sıcaklık ve yoğun yağış miktarına sahiptir. İklim özelliklerinden dolayı Bangladeş'in çevresel afetlere maruz kalma riski daha yüksektir. Ayrıca, Bangladeş kıyı alanı, Louisiana'nın kıyı alanından daha büyük, ancak nüfus yoğunluğu bakımından Bangladeş kıyı nüfusu Louisiana'nın kıyı nüfusundan 17 kat daha fazla olduğu görülmektedir.

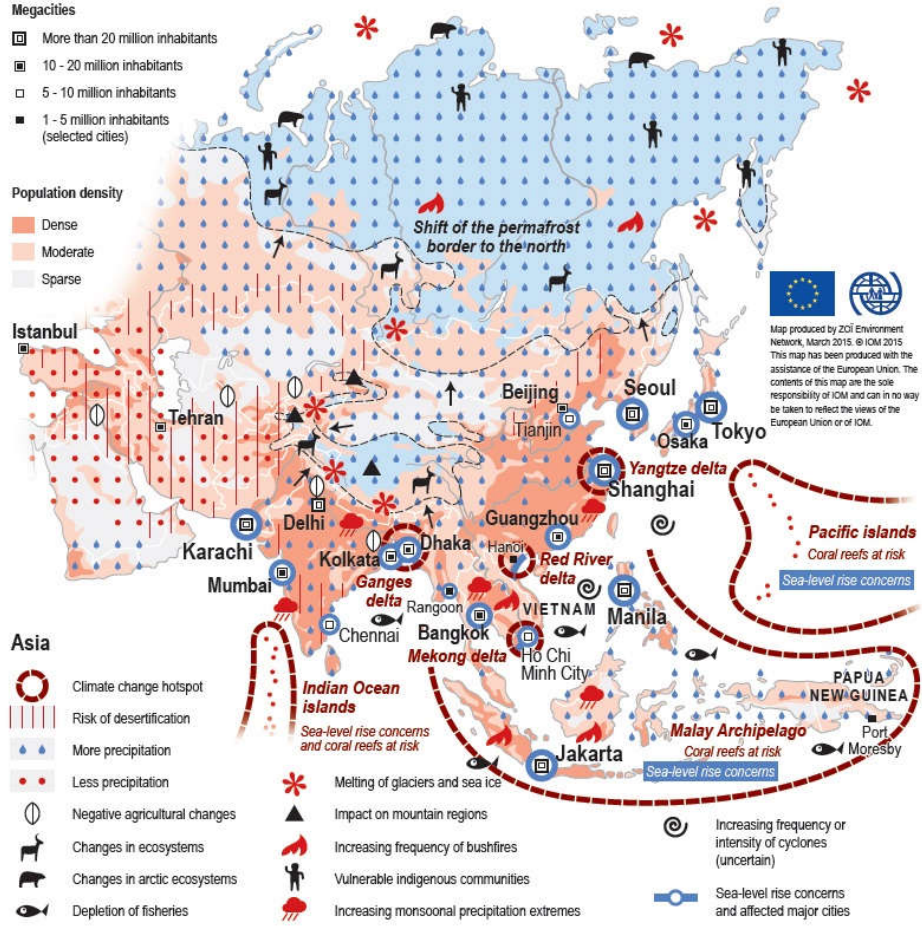
EK-3

Kuzey Amerika'da İklim Değişikliğine İlişkin Sıcak Noktalar

Kaynak: Zöi Environment Network, 2015

Asya'da İklim Değişikliğine İlişkin Sıcak Noktalar

Kaynak: Zöi Environment Network, 2015

EK-4

Aşağıdaki birkaç fotoğraf sorunun büyüklüğünü ve yoğunluğunu göstermektedir

<p><i>Fotoğraf 1: Bangladeş'teki kıyı konutlarına bir örnektir.</i></p>	<p><i>Fotoğraf 2: Louisiana'da kıyı konutları Houma'nın güneyindeki konutlara bir örnek</i></p>
	
<p>Fotoğraf: Mahfuzul Hasan Bhuiyan</p> <p><i>Fotoğraf 3: Bangladeş'te deniz seviyesi yükselişinin bir sonucu olarak sahil kuşağında tuzluluk girişinin gelgit sel nedeni</i></p>	<p>Fotoğraf: IAN İmaj ve Video Library</p> <p><i>Fotoğraf 4: Pointe-au-chien ve Isle de Jean Charles ile bağlantı yolu, yüksek gelgit sırasında tamamen bu yolu batmaktadır</i></p>
	
<p>Kaynak: Mahmuduzzaman vd., (2014)</p> <p><i>Fotoğraf 5: Hatiya, Noakhali Bangladeş'te nehir kıyısında erozyon</i></p>	<p>Fotoğraf: Edmund D. Fountain</p> <p><i>Fotoğraf 6: Mississippi Nehrinin doğu kıyısındaki sulak alanları yok etmektedir</i></p>
	

Fotoğraf: MacArthur Foundation, 2012	
<i>Fotoğraf 7: Bagerhat ili Bangladeş'te siklon Sidr'den sonra yolun yanında geçici evler</i>	<i>Fotoğraf 8: Katrina Kasırgasından sonra süperdorm durumu, 2005</i>
	
	Fotoğraf: US Marine Corps (24.11.2005)
<i>Fotoğraf 9: Cyclone Sidr'dan sonra hasarlı bir polder</i>	<i>Fotoğraf 10: Louisiana'nın "Büyük Duvarı"</i>
	
Fotoğraf: David Swanson/IRIN	
<i>Fotoğraf 11: Bangladeş güney kıyısında Siklon Sidr'i takip eden köy ve altyapıya verilen hasarın havadan görünümü (24.11.2007)</i>	<i>Fotoğraf 12: New Orleans'da Lower 9th Ward kanalında bir taşkın seti'nin yeniden inşa edilmiş duvarı (16.08.05)</i>
	

Fotoğraf 13: Louisiana'da kıyı konutların yükselişi uygulamaları

Kaynak: Broome, Dubinin ve Jenkins, 2015:24

Fotoğraf 14: Louisiana'da kıyı konutların yükselişi uygulamaları

Kaynak: Broome, Dubinin ve Jenkins, 2015:24

Fotoğraf 15: Bangladeş'te İklim bozukluğuna karşı insanların dayanışmasının bir örneği

Aman Rahmandan alınmıştır (07.12.2009)

EK-5

TEZ'DE KULLANILAN YERLEL SÖZLÜKLER

<i>Ashrayan</i>	' <i>Ashrayan</i> ' Bengalce, Türkçesi 'Barınak' karşılığı kullanılmaktadır.
<i>Char</i>	' <i>Char</i> ' Bengalce kelimedir. <i>Char</i> okyanus, deniz, göl ya da akarsu ile çevrili bir toprak parçasıdır; Genellikle, bir nehir içerisinde herhangi bir yığılma ya da haliçtir.
<i>Gucchogram</i>	' <i>Gucchogram</i> ' Bengalce, Türkçesi 'Toplu Köyü' karşılığı kullanılmaktadır.
<i>Union Parishad</i>	Türkçesi 'Birlik Konseyi' karşılığı kullanılmaktadır. <i>Union Parishad</i> , Bangladeş'te yerel yönetimin en alt kademesidir.
<i>Upazila Parishad</i>	Türkçesi 'İlçe Konseyi' karşılığı kullanılmaktadır. <i>Upazila Parishad</i> , Bangladeş'te yerel yönetimin orta kademesidir.
<i>Zilla Parishad</i>	Türkçesi 'İl Konseyi' karşılığı kullanılmaktadır. <i>Zila Parishad</i> , Bangladeş'te yerel yönetimin üst kademesidir.
Parish	ABD'de Parisler, başka eyaletlerin çoğundaki ilçelere eşdeğerdir. Parish'te polis jürisi, Parish komisyonu ve konsolide Parish / kent gibi çeşitli hükümetler olabilir.
<i>Polder</i>	Polder kelimesi Hollanda'dan gelen bir kelimedir. Polder bir su kütlelerinden kazanılmış olan ve deniz seviyesinin altında bulunan topraktır.
Siklon (Kasırğa)	Siklonlar, kasırgalar ve tayfunlar hepsi aynı türden hava olaylarıdır. Farklı yerlerde bu fırtınalar için sadece farklı isimler kullanılmaktadır. Atlantik ve Kuzeydoğu Pasifik'te "kasırğa" terimi kullanılmaktadır. Kuzeybatı Pasifik'te aynı kullanım görülürken, Güney Pasifik ve Hint Okyanusu'nda "tayfun" ve "siklonlar" olarak adlandırılmaktadır.
Levee (Taşkın Seti)	Türkçesi 'taşkın seti' karşılığı kullanılmaktadır. Taşkın seti insan yapımı bir yapıdır, genellikle bir toprak dolgu; Gürültü/akustik mühendisliği uygulamaları uygun olarak tasarlanmak ve inşa edilmek, kontrol, veya geçici suyun akışının yönlendirilmesi için taşkın/sel korumasını sağlamaktır.

Ahsan, Md Moynul, Bangladeş ve Amerika Birleşik Devletlerinden Seçilmiş Kıyı Alanlarında Çevreden Kaynaklanan Göç, Doktora Tezi, Danışman: Doç. Dr. Nimet ÖZBEK, 243 s.

ÖZET

21. yüzyılda meydana gelen doğal afetler, küresel çevresel değişim ve özellikle iklim değişikliğini tetikleyerek iç göç başta olmak üzere insanların zorunlu yer değiştirmelerine yol açan güçlü bir etmen haline gelmiştir. Çevresel baskı karşısında bir tepki stratejisi olarak hareket söz konusu olduğunda, değişimdeki hız çevreden kaynaklanan olası, zorunlu ya da acil göçün farklı türlerini etkilemektedir. Bu tezde kullanılan literatür taraması yöntemi ve karşılaştırmalı örnek çalışma tekniği ile yer değiştirmeye ve göçe yol açan itici nedenler, ulusal ve yerel düzeyde politik yaklaşımlar, hakları, dirençliliği ve yeniden yerleşimi vurgulanmıştır. Bangladeş kıyı alanı ve ABD'deki Louisiana kıyı alanlarından seçilmiş deniz seviyesi yükselişi, kıyı erozyonu ve kasırga örnekler ayrıntılı bir şekilde ele alınarak, insanların doğayla iç içe kalmalarını sağlayarak, yer değiştirme planlaması yolunu teşvik ederek ve direnç odaklı gelişme, sigorta, vergi politikalarıyla teşvikleri içererek göçün önüne geçilmesi gibi farklı müdahaleleriyle ilgili konular vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu hususları vurgulayarak uluslararası düzeyde yasal gayretlerin gerekli olduğu, çalışmada ortaya konulmuştur. Devlet politikaları kapsamında geliştirilen yasal uygulamaların yanı sıra ulusal düzeyde yeterli politik yaklaşımlar ve önlemlerinin geliştirilmesinin önemi vurgulanmıştır. Mevcut politikalar ve haklar ile dirençlilik ve yeniden yerleştirme konuları entegre edilerek göçü önlemenin ne kadar doğru bir yaklaşım olduğu anlatılmış, yerel yönetim otoritelerine yönelik kapasite geliştirme çalışmaları ile seçilen örneklerde insanların yerinden olmasının azaltılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak, sadece farklı çevre ve iklimsel olaylarla başa çıkabilme yeteneğini incelenmekle kalınmayıp, ekolojik adalet ve toplumsal hareketler yoluyla doğa olayları ile başa çıkılabileceği ve doğa olayları sonucunda kıyı alanlarında yaşanabilir bir çevre oluşturulabileceği işaret edilerek, toplumsal dayanışmanın ve örgütsel hareketin önemi ifade edilmiştir.

Anahtar sözlükler: Çevreden Kaynaklanan Göç, Kıyı Alanı, Haklar, Direnç Odaklı Gelişme, Planlanan Yeniden Yerleşim.

Ahsan, Md Moynul, Environmentally Induced Migration of Selected Coastal Areas in Bangladesh and United States of America, PhD Thesis, Advisor: Associate Professor Dr. Nimet ÖZBEK, 243 p.

ABSTRACT

In the 21st century, natural disasters, global environmental change, and climate change in particular, has become a powerful driver and catalyst of migration especially internal migration. When it comes to moving as a response strategy in the face of environmental stress, the pace of change in the environment make significant influence on the type of migration. Using literature review method and comparative case study technique, this thesis has explored push factors that lead to displacement and migration, governmental responses, national and local level policy approaches, rights, resilience and resettlement issues. The selected cases of sea level rise, coastal erosion and hurricane from coastal areas of Bangladesh and the Louisiana state of the United States of America, this study highlights different considerations of governmental response such as keep people stay with nature, encourage through relocation planning, discourage or prohibit migration by providing resilience oriented development, or discourage or prohibit migration by providing insurance, tax based policies etc. By highlighting the above considerations, this study found out international level legal efforts are highly necessary. Developing robust policy measures at national level as well as state level legal practices, integrating rights, resilience and relocation issues with existing relevant policies, involving local people in policy making process etc. can reduce human displacement from the selected cases. Finally, this study pointed out that there is need not only examine the impact response or ability to cope with different environment and climatic event but also making viable through ecological justice and social movement.

Key Words: Environmentally Induced Migration, Coastal Area, Rights, Resilience Oriented Development, Planned Relocation.